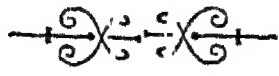

ఆంధ్ర రఘువంశము.

ఆదిపూడి సోమనాథరాయ

ప్రణీతము

పద్యకావ్యము

సంపూర్ణ సంస్కృత రఘువంశసమేతము

మొదటికూర్పు.

సం. ౩౩

కాకినాడ :

స్కాప్ అండ్ కంపెనియందు

ముద్రితము.

౧౯౧౩

894.8131
SOM-A

26675-
25372

ప్రీతి క

నిర్దేశితానునవాకస్య కాళిదాసస్యసూక్తిషు

ప్రీతిర్మధురసార్ద్రాను మంజరీస్వీవజాయతే. † (బాణకవి.)

మహాన్నతవశ నమభవించిన ప్రతిదేశమునకును లలామభూతుడైన యొక కవి యుండును. ఇతరకవులకు గుఱించి దేశస్థులెట్టియభిప్రాయభేదములు కలవారైనను ఆ కవిశేఖరునియెడమాత్రమనన్యసామాన్యగౌరవము కలవారై యుండును. ఆకవిపుంగవుని దివ్యవాణియే యాదేశమందలి వాక్యమృక్షమునకు నాలవాలంబు. జనుల యున్నత భావాభిప్రదికి నదియే ముఖ్యాధారంబు. ఇంతయేల? ఆదేశమందలి జనుల నిత్యకృత్యము లందును ఆకవిసార్వభౌముని ప్రతిభయే ప్రతిబింబితంబగుచుండును. గ్రీకుదేశపు హోమరు, ఇటలీవాఁడగు డ్యాంటి, ఇంగ్లీషువాఁడీ షేక్స్పియర్, మన కాళిదాసుఁడు మొదలగు మహనీయు లాయాదేశపుఁ గవిపుంగవులకుఁ గులగురువులైయున్నవారు. హోమర్ కవినిగూర్చి గ్రీకువా రపరిమితభక్తిప్రేరితులై ఏడు పట్టణములవారు, అతఁడు మాపట్టణముననే పుట్టెనని హోరాహోరిగా నాదాడుచుండిరి. డ్యాంటి కవినిగుఱించి యిటాలియులకు నభిమానము మెండు. షేక్స్పియరు విషయమై యింగ్లీషువారికిఁ గలభక్తి 'హిందూదేశమునైన పదులుకొందుముగాని షేక్స్పియరును ఎదల' మని యెకానొక పండితుఁడు చెప్పినమాటవలననే స్పష్టమగుచున్నది! మన దేశమగు భరతఖండంబునందంతటను వేలకొలది సంవత్సరములనుండియుఁ 'గవి కులగురుం' డనియుఁ, 'గవితాదేవికి విలాసం' బనియు * నసమానయశంబువడసినవాఁడు కాళిదాసుఁడు. ఈతఁడేఖండంబునఁగాక ఖండాతరంబులయందును రసికులచేఁ గవిశ్రేష్ఠుండని పొగడ్తగన్నవాఁడు ‡ కావున హిందూదేశముయొక్క జాతీయకవి కాళిదాసుఁడనియే చెప్పవలసియున్నది.

ఇట్లు కవిసార్వభౌముడైన కాళిదాసునికీర్తిదుందుభి యీదేశమునందు వేలకొలది సంవత్సరములనుండియు నెడతెగక మోగుచున్నను మనవారికిఁగల చరిత్రవిషయకమైన యాదాసీన్యమువలన, మనకు నీకవిశ్రేష్ఠుని గుఱించి యేమియుఁ దెలియదు. అతఁ

† తేనెతోమగి యార్ద్రతఁజెందినమంజరిఁ జూచిన నెట్టియానందముకలుగునో, కాళిదాసుని చక్కని కవిత్వము వినిన నట్టియానంద మేరికిఁగలుగకుండును?

* 'కవి కులగురుః కాళిదాసోవిలాసః' అను జయదేవునివాక్యము నుపసద్ధమే.

‡ శాకుంతలనాటకముఁజూచి యానందముఁ బట్టలేక శాస్త్రవ్యాపండితుండగు గణపత్యయ్యచేసెనన్న జనవార్త యింగ్లీషుభాషాజ్ఞానము గలవారందఱు నెఱింగినదియే.

[II]

దేజాతివాడు? ఎచ్చటివాడు? ఏకాలపువాడు? అతని తలదండుగిలేవ్వు? ఆసు పశ్చిములకు నిశ్చయాత్మకంబులయిన ప్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుటకు నేమియు సాధనములు లేవు. పౌరస్వపాశ్చాత్యపండితులుకొంద టిందునుగుఱించి యిదమిత్థమని తేల్చుటకు వాఙ్మయంబునంతయుఁ బెక్కుతెఱంగులఁ బరిశోధించి చూచిరి. కాని యేదియు నిశ్చయ ముగఁ దెల్పఁజాలరైరి. కాళిదాసుఁడు సారస్వతుఁడని యొక్కఁడును, ఆంధ్రుఁడని మఱి యొక్కఁడును ; కాశ్మీరజుఁడని యొక్కఁడును, ఉజ్జయినీ నివాసుఁడని మఱియొక్కఁ డును ; విక్రమార్కుని కాలమువాఁడని యొక్కఁడును, భోజరాజ సమకాలికుఁడని మఱి యొక్కఁడును, చెప్పవఁ బండితులు పలుకోకలఁ బోవుచున్నవారు !

వేర్వేరు వాదములన్నియుఁజూడ శాకుంతల రఘువంశాది కావ్యకర్తయగు కాళి దాసుఁడు గౌడబ్రాహ్మణుఁడనియు, ఉజ్జయినీ నివాసుఁడనియు, ఆఱవ శతాబ్దమునందుం డినవాఁడనియుఁ బెక్కుపండితుల యభిప్రాయమైయున్నట్లు కానవచ్చుచున్నది.

కాలిదాసునిచే రచింపఁబడిన కావ్యములు నాలుగు: రఘువంశము, కుమారసంభ వము, మేఘసందేశము, ఋతుసంహారము ; నాటకములు మూడు : శాకుంతలము, విక్ర మోర్వశీయము, మాళవికాగ్నిమిత్రము. ఇవన్నియు గుమ్మడికాయయంతేసి ముత్యములే. కాని యిందును భేదముచేయవలయునన్న కావ్యములలో రఘువంశమును, నాటకములలో శాకుంతలమును ననుప మేయకావ్యపృష్టియని చెప్పవలసియున్నది.

ప్రస్తుతవిషయము రఘువంశము, దానియాంధ్రీకరణము. ఇది గీర్వాణప్రాధప్రబం ధములకు శిరోభూషణము. 'తేనెసోక నోరు తియ్యనయగునీతి' సాధారణవ్యుత్పత్తిజ్ఞాన ముగలవారికిని జక్కఁగనర్థమిచ్చు ద్రాక్షాపాకంబునకు సొగసైన తార్కాణంబు. ఇందు సూర్యవంశపు రాజపుంగవులవంశము పందొమ్మిది సర్గములలో వర్ణింపఁబడియున్నది. మొదటి పదు నేడుసర్గములలో దిలీపుఁడు, రఘువు, అజుఁడు, దశరథుఁడు, రాముఁడు,కు శుఁడు, అతిథి యను రాజులవర్ణనంబును, పదు నెనిమిదవసర్గమునందు నతిథివంశజులవర్ణనంబు ను, పందొమ్మిదవసర్గమునందుఁ జివరవాఁడైన యగ్నివర్ణనిఃశృంగారచేష్టావర్ణనంబును గలవు.

ఈమహాకావ్యమును ఇదివఱకుఁ దెలుగుచేసిన పూర్వకవి అవుడూరి కిచ్చయ్య కాని యీతని భాషాంతరమునకును, శ్రీ సోమనాథరావు గారి యాంధ్రీకరణమునకును భేద ముకలదు. కిచ్చయ్య మూలమును శబ్దశః తెనిగింపలేదు. మూలమందలి భావమును మన స్సునందిడుకొని దానిని దన యిప్తము వచ్చినశబ్దముల వర్ణించెను. శ్రీయుత సోమనాథ రావుగారు, మూలమందలి శబ్దముతోడను, అర్థముతోడను భాషాంతరము తులఁదూగినట్లుం డవలయు నన్నయుద్దేశముతోఁ దెలింగించి యున్నవారు. అందుచే మూలమునందు లేని పదముగాని, భావముగాని వీరిభాషాంతరమునందు ముడఁగు. ఇట్లు భాషాంతరముచేయు

[III]

అ.గో ఈయుభయకవులును వేఱు తో నలఁబోయిరి. సంస్కృతగ్రంథములను తెలిఁగిం
చిన నన్నయ తిక్కనాది పూర్వకవులందఱును కిచ్చయ మార్గమునె చూడఁబించియు
న్నారు. అనఁగా వారు మూలమునందలి కథను మాత్రము గైకొని స్వతంత్రకావ్యములను
రచించిరి. వారియుద్దేశము స్వతంత్రకావ్యములను వ్రాయుట. ఇప్పుడు సోమనాథరావు
గారు త్రొక్కినది నూతనమార్గము. ఇట్లు చేయుట ప్రతిపదార్థము చెప్పుటయే. గద్యము
నందుఁ బ్రతిపదార్థము చెప్పుట సులభము గాని భావయుక్తమైన యర్థమునన్బట్లు పద్యము
నందుఁ జెప్పుట మిక్కిలి కష్టపాద్యము. శ్రీ సోమనాథరావుగారు మూలమునందలి
యొక్కొక పద్యములోని యర్థము తెలుఁగున నొక్కొక పద్యమునందు వర్ణించిరి. కిచ్చయ
కవిత్వమునకును సోమనాథరావుగారి కవిత్వమునకును గల భేదము తెల్పుటకై యీక్రింది
యుదాహరణముల నిచ్చుచున్నాఁడను:—

మూలము. సర్గ. ౧. శ్లో. ౩.

మందఃకవియశః ప్రార్థీ గమిష్యా మ్యపహాస్యతాం
ప్రాంశులభ్యే ఫలేలోభా దుద్బాహురిః చామనః॥

కిచ్చయ్య

ఉ॥ ఉన్నతమర్త్యలభ్యపద ♦ మొందెనన నృతి నూర్ధ్వబాహుఁడై
యాన్న సగర్వఖర్వమను ♦ బోత్తముకైనది మందబుద్ధి గై
కొన్ననరుండు సాధుకవి ♦ కుంజరకీర్తిఁ హింప నెంచినన్
సన్నతిచేయఁబోవుదురొ ♦ సత్కృతులైన సమస్తభూజనుల్॥

సోమనాథరావుగారు

మందుఁడను నేను గవియశ ♦ మందఁగోరి । సరమపరిహాసమున కిలఁ బాత్రుఁడగుదుఁ
బొడుగువానికినందంగఁ ♦ బోలుఫలముఁ । బడయఁగేలెత్తు నప్పొట్టి ♦ వానికరణి॥

మూలము. సర్గ. ౬. శ్లో. ౨౦.

అనేనపర్యాసయతాశ్రుబిందూన్ । ముక్తాఫలస్థూలతమాన్తన్ననేమ
ప్రత్యర్పితాః శత్రునిలాసినీనా । ముక్తచ్యూతాత్రేణవినైనహాగాః॥

కిచ్చయ్య

చ॥ సాలఁతిరొ ! విమ్మ ముత్తియపుఁ ♦ బూసలఁబోలెడు బాష్పవారిబిం
దులఁ బరిపంథి ధాత్రిపవ ♦ ధూస్తనపాళిని బ్రస్తరించు నీ
కవితమహాజుఁడైన మహి ♦ కాంశునిచేత సమర్పితంబులై
యలరె గృహీతసూత్రకము ♦ లై తగుమాక్తిక తారహాసముల్॥

సోమనాథరావుగారు

అశ్రుబిందులు ముత్యములంతలేసి | వైరికాంతలచనులపైఁ ♦ బ్రస్తురించి
యితఁడు మున్గొన్న సరులకుఁ ♦ బ్రతిగనిడిన | దారములులేనిదండల ♦ తీరుగొలిపె॥

మహానదీప్రవాహం బెచ్చటఁజూచినను కనులకు మనోహరంబుగఁ గానఁబడునట్లు ఈకావ్యమందలి ప్రతిసర్గయును, ప్రతిశ్లోకమును కవియొక్క యపూర్వప్రతిభను వెల్లడి చేయుచు, జదువరులచిత్తస్పృత్తిని ఆకర్షించుకొనును. కావున నీకావ్యమునం దీభాగము బాగున్నది. ఈభాగము బాగులేదు, అని చెప్పట యసాధ్యము. అయినను ౨ వ సర్గములోని సింహదిలీపుల సంవాదము. 3 వ సర్గములోని ఇంద్రరఘువుల సంవాదము. ౬ వ సర్గములోని ఇందుమతీప్రయాగవరము. ౭ వ సర్గములోని యుద్ధవర్ణనము. ౮ వ సర్గములోని అజునిశోకము. ౯ వ సర్గములోని వసంతర్తువర్ణనము. ౧౩ వ సర్గములోని పుష్పకారూఢుడైన రామునిచేఁజేయఁబడిన భూస్థలాదివర్ణనము. ౧౬ వ సర్గములోని స్త్రీరూపధారిణియైన అయోధ్యాపురికిని కుశువకును జరగిన సంవాదము. చివరసర్గమునందలి శృంగారవర్ణనము. అనునవి ఈకావ్యము రత్నరాశిలోని కించిత్ స్థూలరత్నములు. ఈకథాభాగముల నెన్నిసారులుచదివినను తనివితీరదనియే నాయభిప్రాయము. కావున రఘువంశమును ఆంధ్రీకరించినకవి యీఘట్టముల నెట్లుతెనిఁగించెనో మఱచినఁజాలును ఈవర్ణనములు రసవంతములుగనున్న కావ్యమంతయు రసవంతముగ నున్నదనియేయర్థము.

పైనివర్ణింపఁబడిన ప్రకరణములన్నియు శ్రీసోమనాథరావుగారి రఘువంశమునందు రసవంతములుగ వర్ణింపఁబడుటయె గాక జనసామాన్యమునకుఁగూడ సహజముగ నర్థమునునట్లు సులభమైతిని వ్రాయఁబడినవి.

ఇట్లు శ్రీయంతసోమనాథరావుగారు ఈమహాకవియొక్క మహాకావ్యమందలి యర్థమంతయు గీర్వాణభాషనెఱుఁగనివారుకూడ సులభముగఁ దెలిసికొనునట్లు తెనిఁగించి యాంధ్రీలోకముయొక్క కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులైరని మాచుటకు నారిమిత్తుఁడ నగు నేనెంతయు సంతసించుచున్నాఁడను.

కె. వి. లక్ష్మణరావు.

మత్పుత్రికారత్నంబగు శ్రీమతి మండువ శకుంతలాదేవి ౧౫౯౬ వ సం॥రము మే
౫ వ తేదీకి సరియగు దుర్ముఖినామసంవత్సర వైశాఖ బహుళ ౧౧ శుక్రవారమున నుద
యించెను. అంత విద్యావంతురాలు కాకపోయినను నుగుణసంపదలో మాత్ర మేస్త్రీ
రత్నమునకును దీసిపోక కనికరము, అడఁకువ, యోర్పు, పరిశుద్ధమైన ఋజువర్తన, దైవ
భక్తి మొదలగు నుగుణములచే నొప్పారుచుండెను. ఈ నుగుణసౌందర్యరాశిని ౧౬ వ
యేట అనఁగా ౧౯౧౧ వ సం॥రం జూన్ ౧౧ వ తేదీకి సరియయిన విరోధిక్యన్నామ
సంవత్సర జ్యేష్ఠ శుద్ధపూర్ణిమా భానువాసగమున హైదరాబాదు బాకారములోని మన్మి
త్రులగు మ॥ శ్రీ దిట్టకవి లక్ష్మీనారాయణరావు పంతులుగారి తోటలోఁ జిత్రకళావిశా
రదులగు మ॥ శ్రీ మండువ వేంకటరావు పంతులుగారికిచ్చి మత్పోపకులగు బిఠాపురమున
గాలభూపతుల సహాయంబున యథావిధిగ వివాహంబు జరగింపఁ గలిగితిని. బంధువుల
యొక్కయుఁ గొందఱు మిత్రులయొక్కయు నాదరణకు దూరముగాఁగలసివచ్చినను సరకు
గొనక కేవలము నుగుణసంపదనే వరియించి బీదరాలైన నాకుమార్తెను వివాహముచేసి
కొన్నందులకై మ॥ శ్రీ వేంకటరావు పంతులుగారికి నేనెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.

వివాహానంతరము కొన్నిమాసములకు శకుంతలాదేవి జబ్బుపడినందున భార్యభర్త
లిరువురును బిఠాపురమునకు వచ్చి దసరా దీపావళులు దీరిన తరువాత వేంకటరావుగారు
బొంబాయికి వెళ్లి ౪౦ రూపాయల వేతనముమీఁద నొక ఫ్లోటోగ్రాఫిక్ కంపెనీలోఁ
గుదురుకొని శకుంతలమ్మను బంపుషని వ్రాసిరి. ౧౯౧౨ వ సం॥ర ఫిబ్రవరి ౯ వ తేదీని
స్వయముగా నేనే మాయమ్మయిని దీసికొనివెళ్లి ౧౧ వ తేదీని బొంబాయిలో నామె
భర్తగారి స్వాధీనముచేసి వచ్చితిని. అదే మార్చి ౧౦ వ తేది సాయంకాలము గదిలోఁ
గూర్చుండి శ్రీమద్భాగవతములోని ప్రహ్లాదచరిత్రను జదువుచుండఁగాఁ బై వెలుఁగుచున్న
దీపముయొక్క గాజుకుప్పె పగిలి యొకమక్క శకుంతలమ్మపైఁ బడెను. భయపడి
తటాలున నెగురఁగా దీపము తలకుఁదగిలి యెడలిమీఁద నూనెతోఁగూడఁ బడి చీరయం
తయు నొక్కసారిగ నంటుకొని భగ్గున మండఁజొచ్చెను. ఇంతలో వెలుపలనున్న భర్త
పరువెత్తుకొనివచ్చి చేయిమాతులఁ గాల్చుకొని యెన్నియోవిధముల నార్పఁ బ్రయత్నిం
చినను గార్యములేకపోయెను. శకుంతల తత్సమయమున భర్తనుగూర్చి మీరు చేతులను
గాల్చుకొనకఁడని యెన్నియోవిధముల వేడికొనెనట. ఇంతలో నిరుగుపొరుగులవారు వ
చ్చి కాలియున్న శకుంతల దేహముపై నీరుదెచ్చి వైచిరి. దానితో శరీరమంతయు నిము
సములో నుబ్బిపోయెను. తత్క్షణమే సమీపమందున్న శేజపాల్ వైద్యశాలకుఁ గొంపోనఁ

[II]

బడెను. పోవునపుడు పరమేశ్వరునిగూర్చి ' పరమాత్మా ! నాకెవ్వరును లేరు. నీవే తల్లివి. నీవే తండ్రువి ' అని బిగ్గటగా విలపించెనట.

ఇట్లు నాప్రియపుత్రక బొంబాయి వైద్యశాలలో ౧౯౧౨ వ సం॥ మార్చి ౧౧ వ తేదీకి సరియగు విరోధికృత్వానుసంవత్సర ఫాల్గుణ బహుళ అష్టమి సోమవారము రాత్రి ౮ గంటలకుఁ బరమేశ్వరుని పాదారవిందములఁ జేరికొనియెను. నేనును నాధర్మపత్నియు నపారమైన దుఃఖసాగరములో మునిగిపోయితిమి.

నన్నోదార్చుటకై యొకనాఁడు వసిష్ఠులవంటి బ్ర॥ శ్రీ పురాణపండ మల్లయ్య శాస్త్రిగారు నాయంటికి విజయముచేసి పైనుండి పుష్పహరముపడి మృతినొందిన రఘువంశములోని యిందుమతీ దేవియొక్క చరిత్రను దెలిపి నన్నురడించిరి. అప్పుడే నాచేతనైనట్లు రఘువంశమును దెనిగించి మాయమ్మాయికి నంకితమొనర్పనలెననెడికోరిక నాకు జనియించెను. ఏప్రిల్ ౧౦ వ తేదీనాఁడు ప్రారంభించి మధ్య నెన్నియంతరాయములు తటస్థించినను బరమేశ్వరుని సంపూర్ణానుగ్రహముచే అక్టోబరు 26 వ తేదీనాటికి ముగింపఁగలిగితిని. నాకుఁ గలిగిన కొన్నిసందేహములనుగూడ బ్ర॥ శ్రీ మల్లయ్యశాస్త్రిగారే నివారించుచు వచ్చిరి. బ్ర॥ శ్రీ పేరి పేరయ్యశాస్త్రిగారు మిక్కిలి యోషికతో ౧౦ సర్గలను జరిశీలించిరి. బ్ర॥ శ్రీ శృంగారకవి స్వారాయఁడుగారు దీనిని అన్యజవాత్సల్యముతో నామూలాగ్రముగఁ బరికించి యచ్చుతప్పులనుగూడ దిద్ది నాకు మహోపకారమొనర్చిరి. నాశ్రేయస్సునే యెప్పుడునుగోరు మన్నిత్రులగు మ॥ శ్రీ కే. వి. లక్ష్మణరావు పంతులు ఎం. ఏ. గారు ఎన్నియో గొప్పకార్యములండిననుగూడఁ దీరికచేసికొని దీనికిఁ బీఠికను వ్రాసిరి. శోకసమయమున నన్నెండఱో మిత్రులు పరామర్శించిరి. ఎందఱో స్నేహితులు నేను ' దేహి ' యని చేయిచాపఁగానే ధనమునొసంగి యీపుస్తకము వెలువడునట్లు చేసిరి. స్కేప్ ఆండ్ కంపెనీవారు తమచేతనైనంత చవుకగను జక్కగను శీఘ్రముగను దీని నచ్చొత్తించిరి. వీరి కందఱికిని నాకృతజ్ఞతాపూర్వక నందనముల హృదయపూర్వకముగా సమర్పించుచున్నాఁడను. మా శకుంతలమ్మను ఈపుస్తకరూపముగాఁ జిరకాలము జీవంపఁజేయుటకుఁ బరమకరుణాశుభగు పరమేశ్వరునిం బ్రార్థించుచు నింతటితో విరమించుచున్నాఁడను.

పితాపురము,
౨౦ మార్చి ౧౯౦3

ఇట్లు విన్నవించు
సజ్జన నేవకుఁడు,
ఆదిపూడి సోమనాథరావు.

శ్రీమతి మండువ శకుంతలాదేవి.

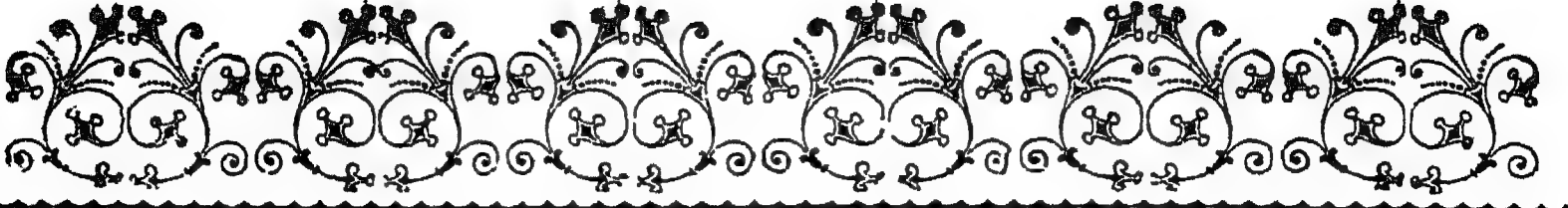
అంకితము.

గీ. శ్రీకరుని దుఃఖహరుని లోకై కగురుని
గవివరమనోంబుజాతభాస్కరుని గొలిచి
కాళిదాసుని రఘువంశకావ్యమునకు
దెనుగుగావించి నానేర్చు ♦ తీరునందు.

౧

గీ. ఇందుమతివలె మరణము ♦ నందినట్టి
విమలగుణమణిఖని యయి ♦ వెలిగినట్టి
సుతశకుంతలకిడితి నంకితముగాగ
దసరుగాకిది యీచంద్ర ♦ తారకముగ.

౨

శ్రీ

రఘువంశమ్

~~~~~

ప్రథమః సర్గః.

—:0:—

వాగర్థావివసంపృక్తా । వాగర్థప్రతిపత్తయే
జగతః శితరావందే । పార్వతీ పరమేశ్వరా॥

౧

క్వసూర్యప్రభవోఽంశః । క్వచాల్ప విపయామతిః
తితీర్షద్దుస్తరంమోహా । దుడుపేనాస్మిసాగరం॥

౨

మందఃకఃకయశఃపార్థివీ । గమిష్యామ్యపహాస్యతాం
ప్రాంశులభ్యేఫలేలోభా । దుద్భాహురివవామనః॥

౩

అథవాకృతవాగ్ద్వారే । సంశేస్మిన్పూర్వసూరిభిః
మనోఽజప్రసముత్క్రిణ్ణే । సూత్రస్యేవాస్తిమేగతిః॥

౪

సోహమాజన్మశుద్ధానా । మాఘలోకయకర్మణాం
ఆసముద్రక్షీతీశానా । మానాకరథవర్తనాం॥

౫

యథావిధిహుతాగ్నినాం । యథాకామార్చితార్థినాం
యథాపరాధదండానాం । యథాకాలప్రబోధినాం॥

౬

త్యాగాయసంభృతార్థానాం । సత్యామితభాషిణాం
యశసేవిజిగీషూణాం । ప్రజాయైగృహమేధినాం॥

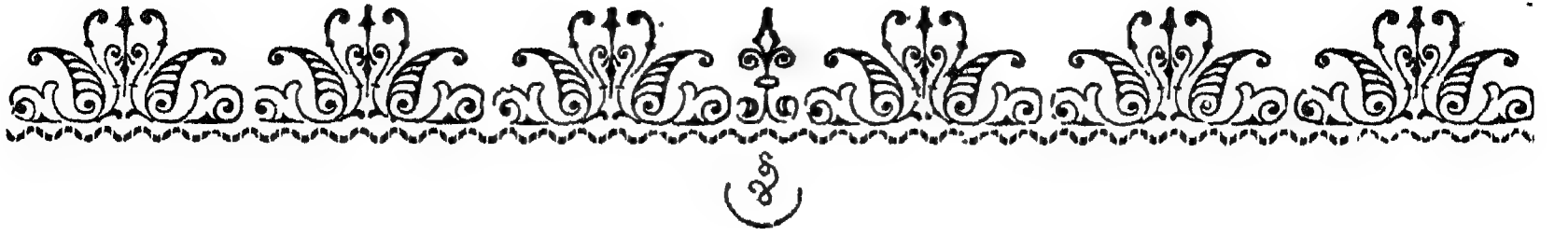
౭

శైశవేభ్యస్త విద్యానాం । యావనే విపర్యేషిణాం
వార్ధకేమునివృత్తీనాం । యోగేనాంతేతనుత్యజాం॥

౮

రఘూణామన్వయంవక్ష్యే । తనువాగ్విభవోఽపిన్
తద్గుణైః కర్ణమాగత్వ । చాపలాయప్రచోదితః॥

౯

ర ఘు వ ం శ ము.

ప్రథమాశ్వాసము.

గీతములు.

వాక్కు నర్థంబు గలసిన ♦ పగినిఁ గలసి । యఖిలజగములతలిదండు ♦ లయినయట్టి
పాఞ్చతీపరమేశుల ♦ భక్తిఁ గొలుతు । నమలవాగర్థ విజ్ఞాన ♦ మమరుకొఱకు. ౧

అల్పమానాదుమతి యేడ ♦ యతులమైన । నూర్యవంశచరిత్రంపు ♦ నుద్ది యేడ
తెలివితక్కువచే జిన్న ♦ తెప్పనెక్కి । దాఁటఁగోరితి నార దు ♦ స్తరపుజలధి॥ ౨

మందఁడను నేను గవియశ ♦ మందఁగోరి । పరమపరిహాసమున కిలఁ ♦ బాతుఁడగుదుఁ
బొడుగువానికి నందంగఁ ♦ బోలుఫలము । బడయఁ గేలెత్తు నప్పొట్టి ♦ వానికరణి॥ ౩

కాని యీవంశమునఁ బూర్వ ♦ కవివిచిత్ర । వాగ్చిత్తమైన ద్వారంబు ♦ వఱలుఁగాదె
వజ్రకృతరత్నరంధ్రంబుఁ ♦ బట్టిపోవు । దారమునుబోలెఁ బోయెద ♦ దానిఁబట్టి॥ ౪

జన్మమాదిగ శుద్ధులై ♦ చనుచునుందు । ఫలములగుదాకఁ గార్యముల్ ♦ సలుపుచుందు
జలధిఁజున్న ధరనేలి ♦ చెలఁగుచుందు । నాకపర్యంతరథమార్గ ♦ మమరియుందు॥

విధివిహితమైనయట్టి స ♦ వ్యధినివేల్చి । తెగిన కామితములనర్థి ♦ తతులఁ దనిపి
తప్పలకు నెల్ల సరియైన ♦ దండమొసఁగి । సమయవిస్ఫూర్తి సతతంబు ♦ సంచరింతు॥

కడుధనమ్ము గడింతు) త్యా ♦ గమ్ముకొఱకు । నతిమితమ్ము వచింతు) స ♦ త్యమ్ముకొఱకు
గెల్వగోరుచునుందురు ♦ కీర్తికొఱకుఁ । గాంతురు గృహస్థధర్మమ్ము ♦ సంతకొఱకు॥ ౬

అఖిలవిద్యలు బాల్యాన ♦ నభ్యసించి । యశావనంబున విషయసౌ ♦ ఖ్యములఁ గాంచి
ముదిమిగదిసిన మునివృత్తిఁ ♦ బొదలుచుండి । యంతమున యోగులగుచు దే ♦ హముత్యజింతు॥

ఇట్టి రఘువంశవీరుల ♦ యిద్ధచరిత । నుడివెదను వాక్చమత్కృతి ♦ న్యూనమైనఁ
గర్ణములఁజేరి తద్గుణ ♦ గణమునాకు । గొప్పచాపల్యమును బురి ♦ కొల్పెఁగాన॥ ౭

ప్రథమః సర్గః.

తంసంతః శోతుమర్హంతి । సదసవ్యక్తిహేతవః
హేముః సంలక్ష్యతేహ్యగ్నా । విశుద్ధిః శ్యామికాపివా॥

వైచస్వతో మనుర్నామ । మానసీయోమనీషిణాం
ఆసీన్మహీక్షితామాద్యః । ప్రణవశ్చందసామివ॥

తదన్వయే శుద్ధిమతి । ప్రసూతే శుద్ధిమత్తరః
దిలీపఇతిరాజేందు । రిందుః క్షీరనిధావివ॥

వ్యూఢోరస్కృప్తపస్కంధః । సాలప్రాంశుర్మహాభుజః
ఆశ్మకర్మక్షమందేహం । క్షతోధర్మ ఇవాశ్రితః॥

సర్వాతిరిక్తసారేణ । సర్వతేజోభిభావినా
స్థితః సర్వోన్నతేనోర్వీం । క్రాన్త్యామేరురిపాశ్మనా॥

ఆకార సదృశప్రిజ్ఞః । ప్రిజ్ఞయాసదృశాగమః
ఆగమైః సదృశారంభ । ఆరంభ సదృశోదయః॥

భీమకాంతైర్నృపగుణైః । స్సబభూవోపజీవినాం
అధృష్యశ్చాభిగమ్యశ్చ । యాదోరత్నైరివాన్ధవః
రేఖామాత్రాదపిక్షుణ్ణా । దామనోర్వర్తనః పరం

నవ్యతీయుః ప్రజాస్తస్య । నియంతుర్నేమి నృత్తయః॥

ప్రజానామేవ భూత్యర్థం । సతాభ్యోబలిమగ్రహీత్
సహస్రగుణముత్సప్త । మాదత్తే హిరసంరవి॥

నేనాపరిచ్ఛదస్తస్య । ద్వయమేవార్థసాధనం
శాస్త్రీప్వకుంతితాబుద్ధి । ర్మార్వీధమపిచాతతా॥

తస్యసంవృతమంత్రస్య । గూఢాకారేంగితస్యచ
ఘలానుమేయాః ప్రారంభాః । సంస్కారాః ప్రాక్తనాఇవ॥

జుగోపాత్మానమత్రస్తా । భేజేధర్మమనాతురః

అగృహ్నురాదదేసోర్థ । మసక్తః సుఖమన్వభూత్॥

జ్ఞానేమానం క్షమాశక్తా । త్యాగేశ్లాఘావిపర్యయః
గుణాగుణానుబంధిత్వా । తస్యసప్రసవాఇవ॥

వైడినిగ్మలమో కాదో ♦ వహ్నియందె । యరయఁదగి యుండునట్టులే ♦ యార్యులెన్నఁ
దస్సలొప్పుల నరయఁగాఁ ♦ దగినవారు । గాన వారలె పరికింతు ♦ గాకదీని॥ ౧౦

వేదములకెట్టు లోంకార ♦ మాదియగునో । యట్లే ధగణీశులకు నెల్ల ♦ నాదియగుచుఁ
దనరె వై వస్వతుండను ♦ మనువుపుట్టి । బుధజనావళికెల్లను ♦ బూజ్యుడగుదు॥ ౧౧

అతనిపరిశుద్ధవంశాన ♦ నవతరించె । బరిమపావనుడగు దిలీ ♦ ప ప్రభుండు
రాజచంద్రుండు చంద్రుండు ♦ తేజమొప్ప । క్షీరవార్షిధిబుట్టిన ♦ చెన్నునోప॥ ౧౨

ఆనృషస్కంధు నురమెన్న ♦ నతివిశాల । మమృహాభుజుదీర్ఘ దే ♦ హమ్మచూడ
సాలనృతౌభ మాతఁడో ♦ స్వక్రియార్హ । తనువుఁదాలిచిపొల్చు ట్టా ♦ త్రముదలంప॥ ౧౩

స్వమునుమించి శక్తి తేజములచేత । విక్రమంబున నుర్వర ♦ నాక్రమించి
మించెనానృపు దేహంబు ♦ మేరునట్టు । లుర్వి సర్వోన్నతంబయి ♦ యొప్పుచుండి॥ ౧౪

అతని మూర్తి కిఁదగియుండు ♦ నతనిప్రజ్ఞ । యతని ప్రజ్ఞకుఁదగియుండు ♦ నతనివిద్య
యతని విద్యకుఁదగియుండు ♦ నతనిపనులు । అతనిపనులకు ఫలములు ♦ నట్లేయుండు॥ ౧౫

గమ్యుండు నగమ్యుడైయొప్పె ♦ సౌమ్యభీమ । రాజగుణముల నాశ్రిత ♦ రాజి కతఁడు
రత్నఃకులఁ గూర్జరజలచర ♦ వాత్రములను । రాజిలుచునుండు నామహా ♦ గ్ధవముకరణి॥ ౧౬

మనువునుండియు నలిగిన ♦ మార్గమందు । నొక్కగీతయు దాట కా ♦ యగ్నిపాలు
ప్రజలు నడచుచునుందురు ♦ రథనియంత । నేర్పుమీఱఁగ నడపిన ♦ నేమిగతిని॥ ౧౭

ప్రజలయభివృద్ధియే దృష్టి ♦ పథమునందు । నునిచి యారాజుపన్నులఁ ♦ గొనుచునుండు
వేయి మడుగుల నియ్యఁగా ♦ వేడివెలుగు । కోరియేకాదె రసమును ♦ గొనుచునుండు॥

అతని పరికరమెన్నఁగా ♦ నతని బలమె । యథసాధకములు రెండె ♦ యతని కవని
శాస్త్రములఁజొచ్చి చెదరని ♦ సారబుద్ధి । యతులమైవింట నొప్పెడు ♦ నల్లెత్రాడు॥

గుప్తమైన విచారమ్ము ♦ గూఢమైన । హావభావముగల యట్టి ♦ యానృపాలు
కార్యజాతమ్ము పూర్వ సఁ ♦ స్కారమట్లు । ఫలముచేతనె యూహింప ♦ నలసియుండు॥

భయములేకయె తన్నుఁ గా ♦ పాడికొనియె । నాతురములేకయే ధగ్మ ♦ మాచరించె
నాసలేకయె గ్రహియించె ♦ నర్థములను । సక్తి లేకయె భోగించె ♦ సౌఖ్యములను॥ ౧౮

జ్ఞానమం దొప్పెమానంబు ♦ శక్తియందు । త్నమయుఁ ద్యాగంబునందు శ్లా ♦ ఘాటరక్తి
యతనిలోశలనిట్లు గు ♦ ణాళి గలసి । తనరుచుండెను మిగుల సో ♦ దరులపగిని॥ ౧౯

- అనాకృష్టస్యవిపర్యయై । ర్విద్యానాం పారదృశ్వః
తస్యధగ్మరతేరాసీ । ద్వృద్ధత్వంజరసావినా॥ ౨౩
- ప్రజానాం వినయాధానా । ద్రిక్షణాచ్ఛరణాదపి
సపితాపితరస్తాసాం । కేవలం జన్మహేతవః॥ ౨౪
- స్థిత్యైదండయతోదండ్యాన్ । పరిణేతుః ప్రసూతయే
అప్యర్థకామాతస్యాస్తాం । ధగ్మనీవమనీషిణః॥ ౨౫
- దుదోహగాం సయజ్ఞాయ । సస్యాయమఘవాదివం
సంపద్వినిమయేనోభా । దధతుర్భవనద్వయం॥ ౨౬
- నకిలానయయుస్తస్య । రాజానోరక్షీతుర్యశః
వ్యావృత్తాయత్పరస్వేభ్యః । శుక్రితౌతస్కరతాస్థితా॥ ౨౭
- ద్వీజ్యోపిసంమతఃశిష్ట । స్తస్యార్తస్యయథౌపధం
త్యాజ్యోదుష్టః ప్రియోప్యాసీ । దంగులీనోరగత్తతా॥ ౨౮
- తంవేధావిదధేనూనం । మహాభూతసమాధినా
తథాహిసర్వేతస్యాసన్ । పరాధైకఫలాగుణాః॥ ౨౯
- సవేలావప్రపలయాం । పరిభీకృతసాగరాం
అనన్యశాసనామూర్వీం । శశాసైకపురీమివ॥ ౩౦
- తస్యదాక్షిణ్యరూఢేన । నామ్నామగధవంశజా
పత్నీనుదక్షిణేత్యాసీ । దధ్వరస్వేనదక్షిణా॥ ౩౧
- కళత్రివంతమాత్మాన । మవరోధేమహత్యపి
తయామేనేమనస్విన్యా । లక్ష్మ్యోచననుధాధిపః॥ ౩౨
- తస్యామాత్మానురూపాయా । మాత్మజన్మసముత్సుకః
విలంబితఫలైఃకాలం । సనినాయమనోరథైః॥ ౩౩
- సంతానార్థాయవిధయే । స్వభుజాదవతారితా
తేనధూర్జగతోగుర్వీ । సచివేషునిచిక్షేపే॥ ౩౪
- అథాభ్యర్చ్యవిధాతారం । ప్రయతౌపుత్రకామ్యయా
తౌదంషతీవశిష్టస్య । గురోర్దగ్మతురాశ్రమం॥ ౩౫

ఇంద్రియముల నానృపుఁ ♦ డీడ్వఁబడక । యతుల విద్యావిశారదుఁ ♦ డగుదుఁ వెలిఁగి
ధగ్మరతుఁడౌట నతని సృ♦ద్ధశ్శ్మయెందె । జరనుగల్గెడు వికృతి లే♦శమ్మలేక॥ ౨౩

జనులరక్షించి పోషించి ♦ సంస్కరించి । యెంతయునుదయ నాధరా ♦ కాంతుఁడేలి
వాస్తవంబగు తండ్రిగాఁ ♦ బరిణమింప । జన్మమునకునుమాత్రమే ♦ జనకులైరి॥ ౨౪

అమలశీలుఁడు విద్వాంసుఁ ♦ డవ్వభుండు । స్థితికి శిక్షార్హు లౌవారి ♦ శిక్షసేయ
ఓడ్డలను గాంచఁగాఁగోరి ♦ పెండ్లియాడ । నర్థకామములతని ధ♦ర్మాత్ముఁడేసె॥ ౨౫

అవనిపతియజ్ఞమునకయి ♦ యవనిఁ బిదికె । దేవపతి సస్యములకయి ♦ దివిని బిదికె
నిరువరిట్టులు తమతమ ♦ సిరులమార్చి । పోషణమొనర్చుచుండిరి భువిని ♦ దివిని. ౨౬

ప్రజలరక్షించునాతేని ♦ భవ్యయశముఁ । బరధరాధిపు లనుకరిం♦పంగఁగలరె
పరధనమునుండి విడివడి ♦ సరగవచ్చి । తస్కరత్వంబుశ్శ్రితిలోనె ♦ తగులువడియె॥ ౨౭

ఆర్తునకు నౌషధంబట్టు ♦ లతనికెపుడు । శత్రువైనను శిష్టుండు ♦ సమ్మతుండు
పాముకఱచిన వ్రేలట్లు ♦ పరమమిత్రుఁ । డైనఁద్యాజ్యండుదుష్టుఁడౌ ♦ మానవుండు॥ ౨౮

ఆమహాభూతములదేన ♦ నావిధాత । చేసెనో దానిచేతనే ♦ చేసెనతనిఁ
గాకయుండిన నాపరా♦ధైకఫలమె । యతని సర్వగుణముల ♦ నట్టులున్నె॥ ౨౯

ప్రజలమావార్థి పరిఖయై ♦ పరిధవొల్ల । వేలచుట్టును ఒరిగియై ♦ వేడ్కనింప
నన్యశాసనమింతయు ♦ నందనట్టి । ధరణిసేలెను దానొక్క ♦ పురముఁబోలె॥ ౩౦

శుద్ధదాక్షిణ్య సుగుణ ప్రి♦సిద్ధురాలు । మగధవంశానఁ బట్టిన ♦ మాన్యరాలు
యజ్ఞదక్షిణకరణి వి♦ఖ్యాతురాలు । ఇరసుదక్షిణ యాతని♦పత్నియయ్యె॥ ౩౧

అంతిపురమున నెందఱో ♦ యతివలున్న । నామనస్విని తనపత్ని ♦ యగుటవలనఁ
గోరి సామ్రాజ్యలక్ష్మిఁ గై ♦కొనుటవలనఁ । దన్ను సుకశత్రునెంతుఁగఁ♦దలఁచెనతఁడు॥ ౩౨

ఆమెలోఁ దన్నుఁబోలిన ♦ యాత్మజన్ముఁ । బడయఁగాఁగోరి వాంఛిత ♦ ఫలముగనక
దీర్ఘమా కాలమునుబుచ్చె ♦ దేవియిపుడొ । యపుడొ గర్భిణియగునను♦నాసతోడ॥ ౩౩

సంతతికినైన విధులను ♦ సలుపు కొఱుకుఁ । దన భుజమ్ములనుండిన ♦ ధరణిభార
మెల్లమెల్లన డించిమా ♦ నృపనరుండు । చక్కఁగానుంచె సారసి♦సచివులందు॥ ౩౪

ఆపవిత్రులు దంపతు ♦ లంతభక్తి । బ్రహ్మనర్పించి పుత్తునిఁ ♦ బడయనెంచి
గురుఁడగువసిష్ఠుఁజూచెడు ♦ కోర్కెమీఱు । నతని యాశ్రమమునుగూర్చి ♦ యరిగిరపుడు॥

స్నిగ్ధగంభీరనిర్ఘోష । మేకంస్యందనమాస్థితౌ
ప్రాన్య మేణ్యంఘయోవాహం । విద్యుదైరావతావివ॥

3౬

మాభూదాశ్రమపీడేతి । పరిమేయపురస్సరా
అనుభావవిశేషాత్తు । నేనాపరివృతావివ॥

3౭

నేవ్యమానౌనుఖస్పర్శైః । సాలనిర్యాసగంధిభిః
పుష్పరేణూత్కిరైర్వాతై । రాధూతవనరాజిభిః॥
మనోభిరామాః శృణ్వంతౌ । రథనేమిస్వనోన్ముఖైః
షడ్జసంవాదినీకేకా । ద్విధాభిన్నాః శిఖిండేభిః॥

3౮

3౯

పరస్పరాక్షిసావృశ్య । మదూరోజ్ఞ తవ ర్మ్రసు
మృగద్వంద్వేషుపశ్యంతౌ । స్యందనాబద్ధదృష్టిషు॥
శ్రేణీబంధాద్వితన్వద్భి । రస్తంభాంతోరణసృజం
సారస్వైకలనిర్హార్దైః । క్వచిదున్నమితాననా॥

౪౦

౪౧

పనస్యానుకూలత్వాత్ । పార్థనాసిద్ధశంసినః
రజోభిస్తురగోత్కిరై । రస్పృష్టాలకవేష్టనా॥

౪౨

సరసీష్వరవిందానాం । వీచివిక్షోభశీతలం

అమోదముపజిఘ్రింతౌ । స్వనిఃశ్వాసానుకారిణం॥

౪౩

గ్రామేష్వాత్మవిస్మయేషు । యూపచిహ్నేషుయజ్వనాం
అమోఘాః ప్రతిగృహ్లాంతా । వర్ష్యానుపదమాశిషః॥

౪౪

హైయంగవీనమాదాయ । ఘోషవృద్ధానుపస్థితాః॥

నామథేయానిపృచ్ఛంతౌ । వన్యానాం మార్గశాఖినాం॥

౪౫

కాప్యభిఖ్యాతయోరాసీ । ద్రవ్యజతోఃశుద్ధవేషయోః
హిమనిర్ముక్తయోర్యోగే । చిత్రాచంద్రమసోరివ॥

౪౬

తత్తద్భూమిపతిఃపత్నైః । దర్శయన్ప్రియదర్శనః

అపిలంఘితమధ్వానం । బుబుధేనబుధోపమః॥

౪౭

సదుష్ప్రాపయశాఃప్రాప । దాశ్రమంశాంతవాహనః

సాయంసంయమినస్తస్య । మహర్షేర్మహిషీసఖిః॥

౪౮

మధురగంభీరనినదసమ్మానితంబు । స్వందనంబెక్కి వారున్న డ యపుడుచూడ
 ఐషణ మేఘముమీఁదను డ వఱలుచుండు । విద్యుదైరావతమ్ముల డ విధముదోఁచె॥ ౩౬

పీడ యాశ్రమములకిడఁ డ గూడదనుచు । నుచితపరివారమే వెంట డ నునిచికొనిన
 వారి మహనీయతరనుప్రభావగరిమ । నెంతయోసేన యున్నటు డ లింపునింపె॥ ౩౭

సాలనృతాళిలోపలి డ సౌరభమును । దాల్చిననరాజి నిటునటు డ వాల్చివాల్చి
 పుప్పొడినిగూడి చల్లఁగాఁబొదలి మెదలు । మందమారుతమున నేవ్య డ మానులైరి॥ ౩౮

నేమిశబ్దోన్ముఖంబులై డ నెమ్ములంత । స్వాంతముప్పొంగు పుష్టమ డ స్వరముచేత
 రెండువిధములఁ గూయఁగా డ నిండువేడ్క । వినిరివారలు వీనుల డ విందుగాఁగ॥ ౩౯

దృష్టిసారించి సారించి డ తేటివంకఁ । గొంతదూరమ్మునందుండి డ వింతవింత
 చూచు మృగమిధునమ్ముల డ చూడ్కులందు । నంచితాన్యోన్యదృష్టి సామ్యంబుఁగనిరి॥

స్తంభములులేని తోరణ డ స్రజమువోలెఁ । జాలుగాఁదీటి మధుర నిస్వనముఁ జేసి
 పొదలు సారసపక్షుల డ పోల్కివారు । మోము లఱయెత్తి చూచి సమ్ముదముఁగనిరి॥

కోర్కిసిద్ధించుననియెడు డ గురుతుగాఁగఁ । బఱనుండనుకూలముగ వీచి డ పరఁగుకతన
 నశ్వరింఖాసముద్భూత డ మైనరజము । ముంగురుల వేప్తనమ్మును డ ముట్టచయ్యె॥ ౪౦

అలలచేఁ గల్గుకైత్యమ్ము డ నలవరించి । హరియాతమనిశ్వాస డ మనుకరించు
 సరసిలోపలి యరవింద డ సౌరభమును । నాసికానందముగఁ గోరిలి డ రాసతీఱ॥ ౪౧

అమలమౌ యూపచిహ్నాళి డ నలరుచుండి । మున్నుఁ దమచేతనీబడి డ చెన్నుమీఱు
 గ్రామముల యాజికులువచ్చి డ ప్రేమనిచ్చు । నర్థ్యములతోడి దీవెన డ లందికొనిరి॥

అపుడుకాచిన కమ్మని డ యావునెయ్యి । గోపవృద్ధులు గొనిరాఁగఁ డ గూర్మి నెఱపి
 మార్గముననున్న తరుల నామములనెల్ల । నడిగి తెలియుచు నరిగె నా డ యవనివిభుఁడు॥ ౪౨

శిశిరమునుదాటి చంద్రుండు డ చిత్తతోడ । వెలుగుతీని వెలిగిరి డ విమలఘాత
 వస్త్రములదాల్చి వా రనిర్వాచ్యమైన డ దివ్యసౌందర్య విభవసందీప్తులగుచు॥ ౪౩

ధరణిపతియగు నాప్రియదర్శనుండు । బుధసముఁడు ధర్మపత్నికె డ బూణ్యశతకి
 నదియునిదియునుజూపుచు డ నరుగుకతన । నెంతమార్గముగడచెనో డ యెలుఁగఁడయ్యె॥

సంజయెడమెడుసరికి దుస్పాప్రియశుఁడు । పట్టమహిషీసఖుండగు డ ప్రభువరుండు
 సంయమి ఋషీందునిాశ్రమస్థలముసేరె । హయములెంతయుఁబరుగిడి డ యలసియుండ॥

వనాంతరాదుపాన్వతైః । సమిక్కుశఫలాహరైః పూర్వమాణమదృశ్యాగ్ని । పత్యద్యాతైస్తపస్విభిః॥	౪౯
ఆకీర్ణమృషిపత్నీనా । ముటజద్వారరోధిభిః అపత్యైరిషనీవార । భాగధేయోచితైర్మృగైః॥	౫౦
నేకాంతేమునికన్యాభి । స్తత్యజ్యోజితవృక్షకం విశ్వాసాయవిహంగానా । మాలవాలాంబుపాయినాం॥	౫౧
అతపాత్యయసంక్షిప్త । నీవారాసునిషాదిభిః మగైర్వర్తితరోమంథ । ముటజాంగణభూమిషా॥	౫౨
అభ్యుత్థితాగ్నిషిశునై । రతిధీనాశ్రమోన్మథాన్ పునానంపఞ్చనోద్ధూతై । ర్ధూమైరాహుతిగంధిభిః॥	౫౩
అథయంతారమాదిశ్య । ధుర్యాన్విశ్రమయేతిసః తామవారోపయత్పత్నీం । రథాపఞ్చతారచ॥	౫౪
తస్మైసభ్యాఃసభార్యాయ । గోప్తేగుప్తతమేంద్రియాః అన్వణామన్వతేచకురి । ర్మునయోనయచక్షుషే॥	౫౫
విధేఃసాయంతనస్యాంతే । సదదగృతపోనిధిం అన్వాసితమరుంధత్యా । స్వాహాయేఽహవిర్భుజం॥	౫౬
తయోర్జగృహతుఃపాదౌ । రాజారాజ్ఞీచమాగధీ తౌగురుర్గురుపత్నీచ । పీఠ్యాప్రతిననంఽతుః॥	౫౭
తమాతిధ్యక్రియాశాంత । రథక్షోభపరిశ్రమం పప్రచ్ఛకుశలంరాజ్యే । రాజ్యాశ్రమమునింమునిః॥	౫౮
అథాధర్వనిధేస్తస్య । విజితారిపురఃపురః అర్థ్యామర్థపతిర్వాచ । మాదదేవదతాంఽవరః॥	౫౯
ఉపపన్నంననుశివం । సప్తస్వంగేషుయస్యమే దైవీనాం మానుషీణాంచ । ప్రతిహర్తృత్వమాపదాం॥	౬౦
తపమంత్రకృతోమంత్రైః । ర్దూరాత్ప్రశమితారిభిః ప్రత్యాదిశ్యంతఇవమే । దృష్టలక్ష్మ్యభిదూశరాః॥	౬౧

అంతః బరిసరవనముల ♦ యందునుండి । ఫలసమిత్కుశలనుదాల్చి ♦ పాణులందుఁ
 దాపనులువచ్చి నిండిరి ♦ తద్వనమునఁ । బొదలితమ్ము నదృశ్యాగ్ని ♦ యెదురుకొనఁగ॥
 ద్వారమునకడ్డముగనిల్చి ♦ తమకుఁగాగఁ । బెట్టునివ్వరిధాన్యంబుఁ ♦ బీరితిఁగినుచు
 మిగులమచ్చికఁ బెరిగిన ♦ మృగచయంబు । మునిసతులబిడ్డలట్టివి ♦ మాఁగియుండె॥౫౦
 తరులకు జలంబువోసిన ♦ తత్తఱంబ । తలఁగుచుండిరి మునికన్య ♦ లెలమితోడఁ
 బాదులను నీరములుద్రాగు ♦ పక్షులకును । బూర్ణవిశ్వాస మెవలొనఁ ♦ బుట్టుకొఱకు॥
 ఆరఁబోసిన నివ్వరి ♦ నాతపాంత । మందునొకమూల పఱిశా ♦ లాంగణమునఁ
 గుప్పవోసిన నటవచ్చి గుంపుగూడి । నెమరువేసెను మృగములు ♦ నెమ్మిమీఱ॥ ౫౧
 ప్రజ్వలితమైనవహ్నిని ♦ బ్రకటపఱిచి । యాహుతి సుగంధయుక్తమై ♦ యనిలఘాత
 మైనఘామమ్ముచేత నా♦యతిథిఁగలుగు । పూతులై పొల్చిరాశ్రమో♦మ్ముఖులు సుఖులు॥
 అంత సారథిఁజూచి య♦య్యశ్వములకుఁ । దగినవిశ్రాంతి యీఁదెల్పి ♦ తానుగఢము
 డిగ్గి మెల్లఁగఁదనపత్ని ♦ డిందుకొనియె । నాదిలీపనృపాలుఁ డా♦హ్లాదకరుఁడు॥ ౫౨
 అర్హుఁడు సభార్యుఁడును మఱి ♦ న్యాయచక్షుఁ । డైన యారక్షకుని సభ్యులైనమునులు
 మించి యింద్రియచయము ని♦ర్జించినట్టి । వారు పూజించి రఖిలౌప♦చాగములను॥ ౫౩
 'స్వాహ'తోఁ గూడియొప్పెడు ♦ పహ్నివోలె । నయ్యరుంధతి తోఁబొల్చు♦నావస్థిష్ఠు
 నురుతపోనిధిఁ గాంచిరి ♦ యుచితవిధుల । నాచరించినవీఱు సంత♦ధ్యాంతమందు॥ ౫౪
 మగధవంశజయగు పట్ట♦మహిషితోడ । వారిపాదాబ్జములనంటె ♦ ననుమతీశుఁ
 డంతగురుఁడును గురుపత్ని ♦ యమితదయను । వారిదీవించిచేసిరి ♦ గారవమును॥ ౫౫
 రథగమనవేగకల్పిత ♦ శ్రమమునెల్ల । నతిథిసత్కారములఁబాసి ♦ యలరుచుండు
 రాజ్యమునునాశ్రమమునేలు ♦ రాజయుషిని । ఋషియడిగె రాజ్యకుశలాది♦విషయములను॥
 అంత నరిపురములనోర్చి ♦ యశముగన్న । ధనపతి దిలీపనృపతి య♦గ్నానిధిని
 నవ్వస్థిష్ఠునిగూర్చి స♦మంచితార్థ । భరిత గంభీరవాక్కులఁ ♦ బలికెనిట్లు॥ ౫౬
 నాకుఁగల్గెడు దైవమా♦నవములైన । యాపదల హరియింపంగ ♦ నర్హులగుచు
 మీరలుండఁగ మానీంద్రీ ♦ మేలెకాక । యన్యమెటుకల్గు నాదు స♦ప్తాంగమందు॥౫౭
 దూరమందుండి వైరులఁ ♦ దుగ్గించునట్టి । తానకసుమంత్రీ గచితమంత్రీములచేత
 దృష్టిపథలక్ష్యములనె భే♦దించునట్టి । మామకశరాళియున్నది ♦ మళ్ళినట్లు॥ ౫౮

హవిరావర్జితంచోత | స్వయావిధివదగ్నిషు
వృష్టిర్భవతిసస్యానా | మనగ్రహవిశోషేణాం॥

౬౨

పురుషాయుషజీవినోయో | నిరాతంకానిరీతయః
యన్మదీయాః ప్రజాస్తస్య | హేతుస్తవద్రుహవర్చసం॥

౬౩

త్వయైవంచింత్యమానస్య | గురుణాబ్రహ్మయోనినా
సాసుబంధాఃకథంనన్యః | సంపదోమేనిరాపదః॥

౬౪

కింతువధ్వాంతవైతస్యా | మదృష్టసదృశప్రజం
నమామవతిసద్వీపా | రత్నసూరపిమేదినీ॥

౬౫

నూనంమత్తః పరంపంచ్యాః | పిండవిచ్ఛేదదర్శినః
నప్రకామభుజఃశ్రాద్ధే | స్వధాసంగ్రహతత్పరాః॥

౬౬

మత్పరందుర్లభంమత్వా | నూనమావర్జితంమయా
పయఃపూర్వైఃస్వనిఃశ్వానైః | కవోష్ణముపభుజ్యతే॥

౬౭

సోహంమిజ్యావిశుద్ధాత్మా | ప్రజాలోపనిమిలితః
ప్రకాశశ్చప్రకాశశ్చ | లోకాలోకఇవాచలః॥

౬౮

లోకాంతరనుఖంపుణ్యం | తపోదానసముద్భవం
సంతతిశుద్ధసంశ్యాతు | పరత్రేహచశర్మణే॥

౬౯

తయాహీనంవిధాతర్కం | కథంపశ్యన్నదూయసే
సిక్తంస్వయమివన్నేహో | ద్వంధ్యమాశ్రమన్మత్తుకం॥

౭౦

అసహ్యపీడంభగవత్ | ఋణమంత్యమవేహిమే
అరుంతుదమివాలాన | మనిర్వాణస్యదంతినః॥

౭౧

తస్మాన్నుచ్యేయథాతాత | సంవిధాతుంత్యమర్హసి
ఇత్వోకూణాందురాపేథే | త్వదధీనాహిసిద్ధయః॥

౭౨

ఇతివిజ్ఞాపితోరాజ్ఞా | ధ్యానస్తిమితలోచనః
శ్రుణమాత్రమృషిస్తస్థా | సుప్తమీనఇనహ్రిదః॥

౭౩

సోపశ్యత్ప్రణిధానేన | సంతతేః స్తంభకారణం
భావితాత్మాభువోభర్తు | రథైనంప్రత్యబోధయత్॥

౭౪

విధివిహితమైనవిధమున ♦ వీతిహోతుఁ | నందునీవిడునట్టి హాస్యమువోయి
యయ్యవగ్రహశుష్కస ♦ స్యములఁబోచు | వర్షముగ మాటివచ్చు బ్రహ్మార్షి వర్య॥ ౬౦

ఈతిబాధలు లేక నిర్భీతులగుచుఁ | బూర్ణమైనట్టి యాయువుఁ ♦ బొందినాదు
ప్రజలు వర్ధిల్లుటెల్ల నీ ♦ ప్రబలమైన | బ్రహ్మవర్చసమునఁగాదె ♦ భస్యమూతి॥ ౬౧

గురువులును బ్రహ్మపుత్రులై ♦ పరఁగుమీరు | నాకుమేలొడగూర్చు నున్నాగుగాన
నాపదకునన్నుఁజేరఁగా ♦ నలవియగునె | సంపదనిరంతరాయమై ♦ సాగకున్నె॥ ౬౨

కాని సంతానరత్నంబు ♦ గాంచకుండు | నట్టి మీకోడలినిగాంచు ♦ నట్టి నాకు
ద్వీపములతోడిమణులీను ♦ పృథ్వియిడదు | హర్షమింతయువినుము మహర్షి తిలక॥ ౬౩

నాదుపిమ్మటఁ బిండ విచ్ఛేదమగుటఁ | గాంచిముందుగ స్వధ సంగఁ ♦ హించుతమిని
దినరుగాఁబోలు పితరులు ♦ తృప్తి గాను | శ్రాద్ధములయందునిప్పుడు ♦ సిద్ధవర్య॥ ౬౪

నాయనంతర మివిలభ్యమా యటంచు | వేడియూర్పులఁ బితరులు ♦ వెచ్చఁజేసి
నేనొసంగెడు తర్పణనీరములను | ద్రాగుచుండుదురని తోచుఁ ♦ దాపసేంద్రి॥ ౬౫

యజ్ఞములఁజేసినే విశుద్ధాత్ముడయ్యు | సంతులేనికొఱంతఁ దేజముమాసి
చీకటియు వెల్తురునుగూడఁ ♦ జెందియున్న | చక్రవాళంబుఁబోలితి ♦ సంయమిండు॥ ౬౬

దానతపములనుద్భవ ♦ మైనయట్టి | వరసుకృతమిచ్చు సౌఖ్యంబు ♦ పరమునందు
ధన్యసద్వంశజన్యసంతాన మెన్నఁ | బరమసౌఖ్యంబులిడు నిహాపరములందు॥ ౬౭

స్వయముగానీరువోసి యాశ్రమమునందుఁ | బ్రేమతోఁబెంపవంధ్యమా ♦ నృశమునకు
వగచువిధమున నాత్మసంభవవిహీనుఁ | డైననాకేలవగవవు ♦ హావిధాత॥ ౬౮

అంతిమముఁగమ్ముదీర్పని ♦ యట్టిచింత | నోర్వఁగాఁజాలకున్నాడ ♦ నోమహాశ్మ
జలక మొదవక గొలుసుచేఁ ♦ గలుగుమర్మ | భేదమగు బాధకోర్వని ♦ ద్విపమువోలె॥ ౬౯

తండ్రి! నాచింతదీర్పఁగాఁ ♦ దగుదువీవె | యెందునిత్వోక్తుకులులకు ♦ నందరాని
యర్థములయందుఁ దచ్చిద్ధి ♦ యార్యవినుత | నీయధీనంబెయగునుగా ♦ నిమ్రలాశ్మ॥ ౭౦

పృథ్విపతి యివ్విధంబున ♦ విన్నవింప | మానిచందుఁడు నేత్రపద్మములుమోడ్చి
క్షణముధ్యానస్థితుండయి ♦ కదలకుండె | మత్స్యములునిద్రవోయిన ♦ మడుఁగుమాడ్చి॥ ౭౧

అట్లుప్రణిధానమునఁజూచి ♦ యమ్మహర్షి | సంతతిస్తంభకారణ ♦ మంతఁగలిసి
భవ్యమహిమ విభూతిసంభరితుడతఁడు | భూపతికి నివ్విధంబున ♦ బోధపటిచే॥ ౭౨

పురాశక్రముపస్థాయ । తవోర్వింప్రితయాస్యతః

ఆసీత్కల్పతరుచ్ఛాయా । మాశ్రితాసుఃభిఃపథి॥

౨౫

ధగ్మలోపభయాదాఙ్గీ । మృతున్నతామిమాం సగః

ప్రిదక్షిణక్రియార్థాయాం । తస్యాంత్యంసాధునాచరః॥

౨౬

అవజానాసిమాంయస్మా । దతస్తేనభవిష్యతి

మత్ప్రనూతిమనారాధ్య । ప్రజేతిత్వాంశశాపసా॥

౨౭

సశాపోనత్వయారాజః । నచసారథినాశుతః

నదత్యాకాశగంగాయాః । సోతస్యద్దామదిగ్గజే॥

౨౮

ఈప్సితంతదవజ్ఞానా । ద్విద్ధిసార్గళమాత్మనః

ప్రతిబద్ధాతిహిశేయః । పూజ్యపూజాన్యతిక్రమః॥

౨౯

హవిషేదీర్ఘసత్రస్య । సాచేదానీంప్రిచేతనః

భుజంగపిహితద్వారం । పాతాళమధితిష్ఠతి॥

౩౦

సుతాంతదీయాంసుఃభేః । కృత్వాప్రితినిధింశుచిః

ఆరాధయసపత్నీకః । ప్రితాకామదుఘాహిసా॥

౩౧

ఇతివాదినఏవాస్య । హోతురాహుతిసాధనం

అనింద్యానందినీనామ । ధేనురావృతేవనాత్॥

౩౨

లలాటోదయమాభుగ్నం । పల్లంస్నిగ్ధపాటలా

బిభ్రత్రిశ్వేతరోమాంకం । సంధ్యేవశశినంనవం॥

౩౩

భువంకోష్ఠేనకుండోఢీ । మేధ్యేనావభృథాదపి

ప్రిసజేణాభిర్నంతీ । వత్సాలోకప్రివర్తినా॥

౩౪

రజఃకణ్ఠేఃఖరోద్ధూతేః । స్పృశద్భిర్ద్రాత్రమంతికాత్

తీర్థాభిషేకజాంశుద్ధి । మాదధానామహీక్షితః॥

౩౫

తాంపుణ్యదర్శనాందృష్ట్యా । నిమిత్తజ్ఞస్తపోనిధిః

యాజ్యమాశంసితావంధ్య । ప్రార్థనంపునరబ్రవీత్॥

౩౬

అదూరవర్తినీంసిద్ధిం । రాజన్వగణయాత్మనః

ఉపస్థితేయంకల్యాణీ । నామ్నికీర్తితవీవయత్॥

౩౭

మున్నొకప్పుడు నీవు ప్రామాదమతిని । నురపతినిగొల్చియుర్వికి ♦ మరలుతఱిని
 గల్పకమునీడదారిలోఁ ♦ గామధేను । వెంతయును శాంతితోడ విశ్రాంతిమండె॥ ౭౫

నీఋతుస్నాతయకారాణి ♦ నీవుదలఁచి । ధగ్మలోపభయంబునఁ ♦ దరలినచ్చు
 నప్పుడు ప్రదక్షిణక్రియ ♦ కర్తామైన । యానురభితెక్కగొనవైతి ♦ వనినిపాల॥ ౭౬

నన్ను నామానమొనరించి♦నావు గాన । నోరి ! నాబిడ్డనర్చింప ♦ కుండనీకు
 సంతగల్గమపోయంచు ♦ శాపమిచ్చెఁ । గోపభరమున నగ్గోవు ♦ భూపతిలక॥ ౭౭

తనప్రవాహములోన నుద్దామగరిషు । దిగ్గజంబులు కీడింప ♦ దివిజగంగ
 మోయుచుండెనుగాన నా ♦ మోతలోన । నీకు సారథి కడి చెవి ♦ సోఁకదయ్యె॥ ౭౮

ఆయవజ్జయె నీవాంఛి ♦ తార్థములకు । నడ్డమయ్యెనుఁ దెలియుమో ♦ యార్యవర్య
 పూజ్యపూజాన్యతికృమంబులునలంపఁ । బ్రబలప్రతిబంధకములు శుభంబులపను॥ ౭౯

ప్రీతిఁబాతాళమందుఁ బ్రచేతనుండు । దీర్ఘసత్రముసల్పచు ♦ దివ్యసురభి
 హవికిఁగొంపోయెనదియిప్పుడ చటనుండు । భుజగములుద్వారములుమూసి♦పొదలుచుండు॥

దానిబిడ్డను బ్రతినిధి♦గాను జేసి । బద్ధకముమాని త్రికరణ ♦ శుద్ధితోడఁ
 బూజసల్పము పత్నితో ♦ భూమిపాల । మెచ్చెనే న్దామితమ్ముల ♦ నిచ్చునదియు॥౮౦

ఇట్లుపలుకుచునుండ మునీంద్రమాళి । యడవియందుండి యే తెంచె ♦ నతిప్రశస్త
 యశనియాహుతిసాధన ♦ మైనయాప్త । నందినీధేను వంద తానంచమొండ॥ ౮౧

కొంజిగురుచాయ నునుమేను ♦ కొమరుమిగుల । నుదుటనఱవంకరగనుండి♦పొదలుచుండు
 శ్రేతరోమాంకమెంతయుఁ ♦ జెన్నుమీఱరంజిలెను నూత్నశశితోడి ♦ సంజవోలె॥ ౮౩

అంతఁగుండంత పొదుగుతో ♦ నలరుధేనునవభృథ జలమ్ములనుమించి ♦ యమలమగుచుఁ
 గేపుఁజూచినయంతనె ♦ చేపిపాటు । వెచ్చనాక్షీరధారలఁ ♦ బృథివిదడిపె॥ ౮౪

గొరిసెలను బుట్టుదుమ్మతోఁ ♦ దఱిసిన్యపతి । నంగమును దాకి సకలతీర్థభిక్షేక
 ముల జనించెడు శుద్ధిని ♦ గలుగఁజేసె । నన్వసిష్ఠునిపూజార్హ ♦ మైనగోవు॥ ౮౫

కాంచువారికిఁబుణ్యమ్ము ♦ నించునట్టి । ధేనువునుజూచి శకునజ్ఞుఁడైనమాని
 యత్త పోనిధిప్రార్థనల్ ♦ రిత్తవోనియాజ్యునకు రాజునకు మఱి ♦ యనియెనిట్లు॥౮౬

దివ్యమంగళమూర్తిక యీ ♦ ధేనుపిటకుఁ । దడవినంతనె యరుదెంచెఁ ♦ దడవులేదు
 వినుము నీవాంఛితము నెఱవేఱఁగలదు । సంశయములేదు సకలరాజన్యవినుత॥ ౮౭

వన్యవృత్తిరిమాంశశ్చ । దాత్మానుగమనేనగాం

విద్యామభ్యసనేనేన । ప్రసాదయితుమర్హసి॥

౧౧

ప్రస్థితాయాంప్రతిష్ఠేధాః । స్థితాయాంస్థితిమాచరేః

నిషణ్ణాయాం నిషీదాస్యాం । పీతాంభసిపిబేరపః॥

౧౨

ఎధూర్భక్తిమతీచైనా । మర్చితామాతపోసనాత్

ప్రయతాప్రాతరన్వేతు । సాయంప్రత్యుద్యజేదపి॥

౧౩

ఇత్యాప్రసాదాదస్యాస్త్యం । పరిచర్యాపరోభవ

ఆవిఘ్నమస్తుతేన్ధియాః । పితేవధురిపుత్రిణాం॥

౧౪

తథేతిప్రతిజగ్రాహ । పీతిమాన్సపరిగ్రహః

ఆదేశందేశకాలజ్ఞః । శిష్యశాసితురానతః॥

౧౫

అథప్రదోషేదోషజ్ఞః । సంవేశాయపిశాంపతిం

సూనుఃసూన్యతవాక్రస్త్వమ్ । ర్విససర్జ్జ్వర్జితశ్చియం॥

౧౬

సత్యామపితపఃసిద్ధా । నియమాపేక్షయామునిః

కల్పవిత్కల్పయామాస । వన్యామేవాస్యసంవిధాం॥

౧౭

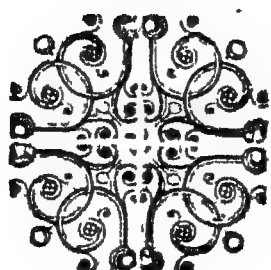
నిర్దిష్టాంకులపతినాసపర్ణశాలా । మధ్యాస్యప్రయతపరిగ్రహద్వితీయః

తచ్ఛిష్యాధ్యయననివేదితాఃసానాం । సంవిష్టఃకుశళయనేనిశాంనినాయ॥

౧౮

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవిశ్రీకాళిదాసకృతౌ ఎసిష్టాశ్రీ

మాభి గమనోనామ ప్రథమఃసర్గః॥

కందమూఁఫలాఁ నీ ♦ కడుపునించి | యచుదినముదీరి విడువక ♦ యచుసరించి
 కడఁగియభ్యాసమున విద్యఁ ♦ గాంచునట్లు | గనుముదీనియచుగ్రహం ♦ బనఘనీవు || ౮౮
 వెడలినప్పుడుదీనితో ♦ నెడలవలయు | నిలిచినప్పుడుదీనితో ♦ నిలువవలయుఁ
 గూరుచుండిననీవును ♦ గూరుచుండి | త్రాగజలమును నీవును ♦ ద్రాగవలయు || ౮౯
 భక్తి నీదేవి దీని ప్రభాతవేశఁ ♦ బూజసేసితపోవన ♦ భూమిదాఁటి
 నంతకునువెంబడించి సా♦యంతనమున | నెదురుకొని తెచ్చుఁగాక పృథ్వీశచంద్ర || ౯౦
 ఇప్పగిదిసీవు నాదిని ♦ మెప్పుడయ్యు | వఱకుఁ బరిచర్యలందుఁ దత్పరుడనగుము
 జయమగుచుగాకనీకు నీ ♦ జనకుఁడు | పుత్రవంతుల కగ్రానఁ ♦ బొల్తుగాక || ౯౧
 అనిన నాదేశకాలజ్ఞుఁ ♦ డైనవృషుఁడు | చిత్తమరిభార్యతోఁగూడ ♦ శరమువంచి
 గురువొసంగిన యాజ్ఞలఁ ♦ గూర్చితోడ | స్వీకరించెను లోకసం ♦ ప్రీతికరుఁడు || ౯౨
 రాత్రిదరిసిననంత నా♦బ్రహ్మసుతుఁడు | దోషవిదుఁడును మఱిసత్య ♦ భాషణుండు
 సెలవొసంగెను నిద్రింప ♦ లలితమతికి | నెన్నరానన్నిసిరులను ♦ గన్నపతికి || ౯౩
 తాచపస్నిధుఁడైయుంట ♦ తథ్యమయ్యు | నస్వస్తిఘ్నఁడు రాజేంద్రు ♦ నంతకుండి
 వ్రీతిలిగాఁజేయుకోర్కెతో ♦ నన్యమైన | తల్పసామగ్రియొగిరించె ♦ గల్పమెఱిగి || ౯౪

చంపకము.

కులపతియకానస్మిముని ♦ కూర్మినిజూపిన పద్మశాలలో
 పలఁ గుశశయ్యపై నృపుఁడు ♦ పత్నియెతోడుగ రాత్రిఁబుచ్చి తాఁ
 డెలిసె నిశాంతమందా ముని♦క్షీమణిశిష్యులు సేయుచుండు నా
 సలలితవేదపాఠములు ♦ శ్రావ్యముగాఁ జెవిసోకుచుండుట || ౯౫

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామాయ్మంబాబుచ్చి

వేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోప నా.

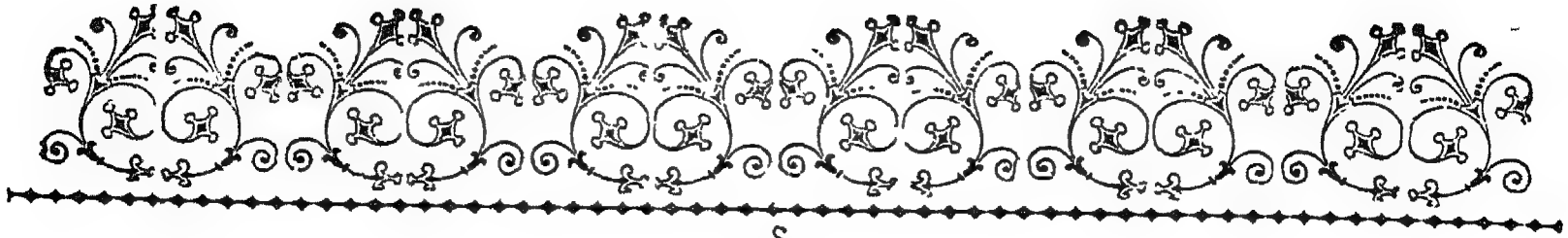
నామధేయప్రణీతంబైన యాగ్రగణ్యునంశమ్మునందు ససి

స్తోత్రమాభిగమవమ్మును ప్రథమాశ్వాసము

సంపూర్ణము.

అమృతం

శ్రీ

రఘువంశమ్

ద్వితీయఃసర్గః

—:0:—

అథప్రజానామధిపః ప్రభాతే । జాయాప్రతిగ్రాహితగంధమాల్యాం
వనాయపీతప్రతిబద్ధవత్సాం । యశోధనోద్ధేనుమృషేర్ముమోచ॥

౧

తస్యాఃఖురన్యాస పవిత్రపాంను । మపాంనులానాంధురికీర్తనీయా
మార్గంమనుష్యేశ్వర ధర్మపత్ని । శుతేరినార్థం స్మృతిరన్వగచ్ఛత్॥

౨

నివర్త్యరాజాదయితాందయాశు । స్తాంసౌరభేయాంనురభిర్యశోభిః
పయోధరీభూతచతుస్సముద్రాం । జుగోపగోరూపధరామివోర్వీం॥

౩

ప్రతాయతేనాను చరణధేనో । ర్న్యషేధిశేషో ప్యనుయాయినర్గః
నచాన్యతస్తస్యశరీరరత్నా । స్వవీర్యగుప్తాహిమనోఽప్రసూతిః॥

౪

ఆస్వాదపద్భిఃకబళైస్తృణానాం । కంఠూయనైర్దంశనివారణైశ్చ
అవ్యాహతైఃస్వైరగతైఃసతస్యాః । సమాత్ సమారాధనతత్పరోభూత్॥

౫

స్థితఃస్థితాముచ్ఛలితఃప్రియాతాం । నిషీదుషీమాసవబంధధీరః
జలాభిలాషీజలమాదదానాం । ఛాయేవతాంభూపతి రన్వగచ్ఛత్॥

౬

సస్యస్తచిహ్నమపి రాజ్యలక్ష్మీం । తేజోవిశేషానుమితాందధానః
ఆసీదనావీష్కృతదానరాజి । రంతర్మదావస్థ ఇవద్విపేంద్రః॥

౭

లతాప్రతానోద్గ్రధితైఃసకేళైః । రధిజ్యధన్వావిచచారదావం
రత్నాపదేశాన్మునిహోమధేనో । ర్వన్యాన్విశేష్యన్నినదుష్టసత్త్వాన్॥

౮

విస్మృష్టపార్శ్వాన్చరస్యతస్య । పార్శ్వదుఃఖాః పాశభృతాసమస్య
ఉదీరయామాను రివోన్మదానా । మాలోకశబ్దంవయసాంవిరాజైః॥

౯

శ్రీ

ర ఘు వ ం శ ము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

గీతములు.

అంతః దనపత్ని గంధమాఽల్యానికములఁ | బూజసేసినముని ధేనుఁవ్రను విభుండు
వనమునంకకువదలెఁ బఁభాతవేశఁ | బాలుద్రాగినదూడను ♦ బట్టి కట్టి॥ ౧

శ్రుతివనుసరించు స్మృతివోలె ♦ సురభిపుత్రి | యడుగుఁదమ్ములఁబావన ♦ మైనపథము
సతులలోనగ్రగణ్యయై ♦ చన్నయట్టి | యాయశోధను సుకళత్రీ ♦ మనుగమించె॥ ౨

సంద్రముననాలుగును దనఁచనులుగాఁగ | నననిగోరూపముధరించె ♦ ననఁగనొప్పు
నావు రక్షింపవెడలె భాఽగ్యనుమరల్చి | పరమకరుణాభువైన యాఽభగ్యయకుండు॥ ౩

అంత వ్రతమతిగోవుతో ♦ నరుగునృపతి | యనుచరులడించి ననెఁ దపోఽననమునం ది
యాత్మతేజంచెప్పాపుగా ♦ నలరుచుండు | మనుకులజాఁడంగరక్ష క్తఽనొను నెపరుల॥ ౪

మంచిపచ్చికదినిపించి ♦ మించుపేమ | వాలుదోమలనీఁగలఁ ♦ దోలిదుక్ష్వ
యిచ్చనచ్చినగతి నేగ ♦ నిచ్చిదాని | సేవఁజేయుచునుండెఁ బృథ్వీసరుండు॥ ౫

ఏగ నేగును నిల్చిన ♦ నెలమినిల్పుఁ | గూరుచుండినఁగుదివడి ♦ కూరుచుండు
జలములనుగ్రోలుచుండఁగా ♦ జలముఁగ్రోలు | ఛాయవలె దానివెంబడి ♦ సంచరించు॥ ౬

దానరేఖలు వెలుపలఁ ♦ దాల్పునుండ | లోనమదమునఁబొదలెడు ♦ నేనుఁగట్లు
చిహ్నార్జితరాజ్యలఽక్ష్మీనిధరించి | మించుతేజాన నృపుఁడను ♦ మేయుండయ్యె॥ ౭

తీఁగెపోఁగులఁగేశముల్ ♦ తీర్చికట్టి | యెక్కిడినచాపమును ధరియించిచేతఁ
గానఁదిరిగెను మునిగోవుఁగాచుమిషను | గూరమృగములకునుశిక్షఁ ♦ గూర్చునట్లు॥ ౮

అనుచరులపీడి యడవిలో ♦ నరుగునతని | వరుణసప్తగునినిరుగడ ♦ వంతులగులు
ఖగకులములేచిచేసెడు ♦ కలరనముల ♦ జయజయనినాదములుసల్పు ♦ సరణిఁగోఁచె॥ ౯

మరుత్ప్రాయక్తాశ్చమరుత్సభాభం । తమర్చ్యమారాదభి ఐర్తమానం
అవాకిరన్బాలతాఃప్రసూనై । రాచారలాజైరిసపారకన్యాః॥

౧౦

భనుర్భ్రతోప్యస్యదయార్ద్రభావ । మాఖ్యాతమంతఃకరణైర్విశంకైః
విలోకయన్త్యోవపురాపురత్నైః । ప్రకామపిస్తారఫలం హరిణ్యః॥

౧౧

సకీచకైగ్మారుతపూర్ణగంధైః । కూజద్భిరాపాదితవంశకృత్యం
శుశాంవకుంజేషుయశఃస్వముచ్చైః । రుద్రీయమానంవనదేవతాభి॥

౧౨

పృక్తస్తుషారైర్వినిర్గరాణా । మనోకహికంపితపుష్పగంధీ
తమాతపక్లాంతమనాతపత్రీ । మాచారపూతంపననః సిషేవే॥

౧౩

శశామశృప్త్యాశివినాదవాగ్ని । రాశీన్ద్విశేషాఫలపుష్పస్మధిః
ఊనంనసత్వేష్వధికోబబాధే । తస్మిన్వనంగోప్తరిగాహమానే॥

౧౪

సంచారపూతానిదిగంతరాణి । కృత్వాదినాంతేనిలయాయగంతుం
ప్రచక్రమేపల్లవరాగతామా । ప్రభాపతంగస్యమునేశ్చచ్ఛేనుః॥

౧౫

తాందేవతాపితృతిథిక్రియార్థా । మన్వగ్యయామధ్యమలోకపాలః
బభౌచసాతేనసతామతేన । శ్రద్ధేనసాక్షాద్విధినోపపన్నా॥

౧౬

సపల్వలోత్తీర్ణనరాహయూధా । న్యావాసస్సృతోన్ముఖిబర్హిణాని
యయామృగాధ్యాసితశాద్వలాని । శ్యామాయమానాని వనానిపశ్యత్॥

౧౭

ఆపీనభారోద్వహనప్రియత్నా । దృష్టిగ్గురుత్వాద్వపుషోనరేంఘ్రిః
ఉభావలంచక్రితురంచితాభ్యాం । తపోవనాస్మాత్తి పథంగతాభ్యాం॥

౧౮

ఐసిష్ఠధేనోరనుయాయినంత । మావర్తమానం పనినావనాంతాత్
పపౌనిమేషాలసపత్మపంక్తి । రుపోషితాభ్యామివలోచనాభ్యాం॥

౧౯

పురస్కృతాఐర్మృనిపార్థివేన । ప్రత్యుద్గతాపార్థివధగృపత్నీ
తదంతరేసావిరరాజధేను । ర్దినక్షసామధ్యగతేవసంధ్యా॥

౨౦

ప్రవక్షీణీకృత్యపయస్వినీంతాం । సుదక్షిణాసాక్షతపాత్రహస్తా
ప్రశమ్యచానర్చవిశాలమస్యాః । శృంగాంతరంద్వారమివార్ధసిద్ధేః॥

౨౧

వత్సోత్సుకాపిన్ధిమితాసపర్యాం । ప్రత్యగ్రహీత్యేతిననంజతుస్తా
భక్త్యోపపన్నేషుహితద్విధానాం । ప్రసాదచిహ్నానిపురఃఫలాని॥

౨౨

అగ్నితేజంబుతోఁబొల్చు ♦ నాన్యపాలు । కలనగాలిని జిన్నతీఁగెలనువీడి
రాలుపూలెన్న నిజ్జన♦పాలుమీఁద । బాలికలుపురిఁజల్లు పే♦లాలఁబోలె॥ ౧౧

చేతధనువున్నఁ గరుణార్ద్ర♦చిత్తుఁడంచు । నంతరాత్మనెఱింగింప ♦ నాన్యపేంద్రుఁ
జూచె నిశ్శృంకతో హరి♦ణీచయంబు । వెడఁదకన్నులుసఖలతఁ ♦ బడయునట్లు॥ ౧౨

వెదురులంగలరంధ్రాల ♦ వీచుగాలి । వేణుమధురనినాదమై ♦ వేడ్కఁగొలుప
దానికనువుగ వనదేఁ♦తాచయంబు । తనయశముఁగుంజములఁబాడ ♦ వినెనతండు॥ ౧౩

ఆతఁడాచారపూతుఁడై ♦ యాతపత్ర । మును ధరింపమినెండచేఁ ♦ దనువువాడ
గిరిఝరతుషారచయముతోఁ ♦ దరులఁగల్గు । నలరుగంధముతోగాలి ♦ సలిపెనేన॥ ౧౪

పాలకుఁడతండు వనములోఁ ♦ గాలువెట్టు । జల్లులేకయె దావాగ్ని ♦ చల్లనయ్యె
వృక్షములఁబుష్పఫలములు ♦ సృష్టియయ్యె । సధికసత్త్వాళిబాధ దీ♦నాళికుడిగ॥ ౧౫

అమలసంచారములను ది♦గంతములను । నెంతయునుశుద్ధిపఱిచి ది ♦ నాంతమందుఁ
దలిరుకెంజాయతోడను ♦ ధనువులలర । నినుఁడు గోవును మళ్ళిరి ♦ యింటివంక॥ ౧౬

పితృతిథిదేవతార్చన ♦ విధులయందు । నిఖిగనుండెడునందిని ♦ నృపనరేణ్యుఁ
డనుగమింపంగ నతనితో ♦ నలరుగోవు । ధర్మవిధితోడి శ్రద్ధనాఁ ♦ దనరుచుండె॥ ౧౭

అడుసునెల్వడు వనవరా♦హములదానిఁ । దమతరులఁజేరఁ జను మయూ♦రములదాని
లేళ్ళుఁ బచ్చికయొప్పుబ♦యశ్శదాని । శ్యామలవనమ్ముఁజూచుచుఁ ♦ జనియెఁతొడు॥ ౧౮

లేతప్రాయమునొక్కటే ♦ యీతగల్గి । పాదుగుభారము నోగ్వక ♦ సోదలునావు
బలిసినశరీరమొప్పెడు ♦ పార్థివుండు । మార్గము నలంకరించిరి ♦ మరలినుగతి॥ ౧౯

మునివసిష్ఠుని గోవుతో ♦ ననుసరించి । వనమునందుండిమరిలిన ♦ భగ్తనపుడు
తొప్పవేయకపతిభక్తి ♦ నొప్పుమీఱఁ । గాంచెఁ దత్పత్ని కన్నుల ♦ కఱువుదీఱ॥ ౨౦

నెనుకనారాజశేఖరుఁ ♦ డనుగమింప । రాజ్ఞి ముందునెదుర్కొని ♦ రాఁగనడుమఁ
బగటికినిరాత్రికిని మధ్యఁ ♦ బరఁగుచుండు । సంధ్యకైవడిఁజెలువొంట ♦ సౌరభేయి॥ ౨౧

గోవుచుట్టు నుదక్షిణఁ ♦ గూర్చిదిరిగి । పాణితలమున నక్షత♦పాత్రుఁ దాల్చి
యర్థసిద్ధిమహాద్వార ♦ మనఁగనొప్పు । శృంగమధ్యంబుఁబూజించెఁ ♦ జీరిమొక్కి॥ ౨౨

వత్సమునుజూచుకుతుకమ్మ ♦ ప్రబలమైన । శాంతితోఁబూజఁగొనెనని ♦ సంతసిశిరి
భక్తులందు మహాత్ములు ♦ ప్రకటపఱచు । నెమ్మిసూచించు ఫలము స♦న్నిహితమందు॥ ౨౩

గురోఃసదాఽస్య నిపీడ్యపాదౌ । సమాప్యసాంధ్యంచవిధిందిలీపః
దోహోవసా నేపునరేవదోగ్ధీం । భేజేభుజోచ్చిన్నరిపున్నిషణ్ణాం॥

౨౩

తామంతికన్యస్త బలిపదీపా । మన్వాస్యగోప్తా గృహిణీసహాయః
క్రమేణనుప్తానుసుసంవివేశ । సుప్తోత్థితాంప్రాతరనూదతిష్ఠత్॥

౨౪

ఇత్థంవ్రతంధారయతఃప్రజార్థం । సమంమహిష్యామహానీయకీర్తేః
సప్తన్యతీయుస్త్రీగుణానితస్య । దినానిదీనోద్ధరణోచితస్య॥

౨౫

అన్యేద్యురాత్మానుచరస్యభావం । జిజ్ఞాసమానామునిహోమధేనుః
గంగాప్రపాతాంతనిరూఢపుష్పం । గౌగీగురోర్గర్హ్వరమావివేశ॥

౨౬

సాదుష్ప్రధర్షామనసాపిహింసై । రిత్యద్రిశోభాప్రహితేక్షణేన
అలక్ష్మితాభ్యుత్పతనోన్మపేణ । ప్రసహ్యసింహాకిల తాంచకర్ష॥

౨౭

తదీయమాక్రందితమార్తసాధో । రుహానిబద్ధప్రతిశబ్దదీర్ఘం
రశ్మిస్త్వివాదాయనగేంద్రసక్తాం । నిఘర్తయామాసన్యకస్యచృష్టిం॥

౨౮

సచటలాయాంగవితస్థివాంసం । ధనుర్ధరః కేసరిణందదర్శ
అధిత్యకాయామివథాతుమయ్యాం । లోద్రద్రుమంసానుమతఃప్రఫుల్లం॥

౨౯

తతోమృగేంద్రస్యమృగేంద్రగామీ । వధాయఽధ్యస్యశరంశరణ్యః
జాతాభిషంగోన్మపతిర్నిషంగా । దుద్ధరుమైచ్చత్ప్రసభోద్ధృతాః॥

౩౦

వామేతరస్తస్యకరఃప్రహర్తు । ర్మఖిప్రభాభూషితకంకషత్రే
సక్తాంగులిఃసాయకపుంఖివ । చిత్రార్పితారంభ ఇవావతస్థే॥

౩౧

బాహుప్రతిష్ఠంభవిస్ఫుర్ధమన్య । రభ్యర్ణమాగస్కృతమస్పృశద్భిః
రాజాస్వతేజోభిరదహ్యాతాంత । రోభగీవమంత్రాపథిరుద్ధవీర్యః॥

౩౨

తమార్కగృహ్యం నిగృహీతధేను । ర్మనుష్యవాచామనువంశకేతుం
విస్మాయయన్విస్మితమాత్మనృతౌ । సింహోఽసత్త్వం నిజగాదసింహః॥

౩౩

అలంమహీపాలతనశ్రమేణ । ప్రయుక్తమప్యస్తమితోఽపృథాస్యాత్
నపాదపోన్మూలనశక్తిరంహః । శిలోచ్చయేమూర్ఛతిమారుతస్య॥

౩౪

కైలాసగౌరంగృహమారురుక్షోః । పాదార్పణానుగ్రహపూతపృష్ఠం
అవేహిమాంకింకరమప్తమూర్తేః । కుంభోదరంనామనికుంభతుల్యం॥

౩౫

గురువునకు గురుపత్నికే ♦ గూర్మి మ్రొక్కి । సాంధ్యవిధిదీర్చి భుజజితమునకు సంత
 త్తీరములనిచ్చి తిన్నగా ♦ గూరుచున్న । ధేనువునుగొల్వవచ్చె ♦ బృహస్పతిధనుడు॥ ౨౩
 దీపమును మేతవెట్టి నందినికిముందు । రాణితో గూడగూర్చుండి ♦ రక్షకుండు
 క్రమముగానది నిద్రింప ♦ గనులుమూసి । రేపకడనదిలేచిన ♦ నృపుడులేచె॥ ౨౪
 ధన్యతరకీర్తిదీనసం ♦ త్రాణమూతి । పార్థివేంద్రుండు సంతతి ♦ బడయ నెంచి
 రాణితో నిష్విధంబున ♦ విశ్రమొనర్ప । దినములిరువదియొక్కటి ♦ చనియెనంత॥ ౨౫
 మఱుదినమ్మున నృపచంద్రుని మనము నరయు । కాంక్ష జేరెనుగోవు గం ♦ గావ్రపాత
 పరసరప్రాంతజనితశా ♦ ద్వలముచేత । నుందరంబగు హిమగిరి ♦ కండుంబు॥ ౨౬
 మౌర్యగతతులీగోవు ♦ జేరడలచి । బ్రదుకునేయని శైలపరిభాషములను
 దృష్టిపఱపిననరపతి ♦ యెఱుంగకుండ । నొక్కసింహంబు దానిపై ♦ కుటికిచ్చె॥ ౨౭
 గుహలుమార్మోయినట్లుగా ♦ గోవునేయు । దీర్ఘమౌక్తిచనభవని ♦ దీనబంధు
 డైన యాతనిగిరిసక్త ♦ మైనదృష్టి । లాగినైచెను దాటిచే ♦ లాగినట్లు॥ ౨౮
 ధాతుమయమయియొప్పు నెత్తమ్ముమీఁద । బూచి పాలుపొందుబోధ్రంపుభూజమట్లు
 కొంజిగురుచాయగల్గిన ♦ గోవుమీఁద । నున్నమృగనాథునియె నా ♦ యోగిడపుడు॥
 సింహగమనుండు నరపాల ♦ సింహుడార్త । రక్షణచఱుండు శౌర్యవిచరుండు
 పరిభనముడింప వధ్యమా ♦ హరినిద్రుంప । వీవ్రశగమును బొడినుండి ♦ తీయఁదొడంగ॥
 గోళ్ళుగరులకుఁ గొంజిగి ♦ గొల్పుచుండ । వ్రేళ్ళు శరపుంఖమునఁజిక్కి ♦ వెడలకుండఁ
 జిత్తురువునందునలె నిల్చె ♦ జిత్రోఢణితి । తుణములోఁగొట్టునున్న దుర్బిలుకరంబు॥ ౩౦
 బద్ధభుజుడౌట నారాజు ♦ క్రుద్ధుడగుచు । సిద్ధమంత్రోషధంబుల ♦ రుద్ధవీర్య
 మైన యహివలెమండె లోలోననప్పు । డట్లుడాసిన యపరాధి ♦ నంటఁగాను॥ ౩౧
 కేసరిబలుండు మనువంశ ♦ కేతు విట్టు । లాత్మచరితకు వెలుగండ ♦ నతనిగుర్చి
 యావుఁ బట్టినహర్యక్ష ♦ మంతకంటె । నచ్చెరువుగూర్చు మనుజునా ♦ క్షిములననిగె॥
 చాలుఁ జాలును భూపాల ♦ శ్రమమడేల । బాణమేసిన నదియును ♦ భిగ్గుచుగను
 దరులఁ బెకలించునేకాని ♦ గిరులఁగూల్ప । జాలునేగాని యెంతటి ♦ గర్జియున్న॥ ౩౩
 వెండిమలవలె వెల్లనా ♦ వృషభమెక్కు । నపుడు నాపృథ్వునందు నా ♦ యష్టమూర్తి
 పాదములమెట్టి నన్నుఁ బావనముసేయుఁ । గూర్మిఁగుంభోదరుండ ని ♦ కుంభిసముండ॥

- అముంపురః పశ్యసి దేవదారుం । పుత్రీకృతో సౌమ్యసభధ్వజేన
యోహేమకుంభస్తననిఃసృతానాం । స్కందస్యమాతుః పయసాంరసజ్ఞః॥ ౩౬
- కంఠూయమానేన కటంకదాచి । ద్వన్యన్విపేనోన్మథితాత్వగస్య
అదైనమద్రేస్తనయాశుశోచ । సేనాన్యమాలీఢమివాసురాస్త్రైః॥ ౩౭
- తదాప్రభుత్యేవవనద్విపానాం । త్రాసార్థమస్మిన్నహమద్రికుక్షౌ
వ్యాపారితః శూలభృతావిధాయ । సింహత్వమంకాగతసత్త్వసృత్తి॥ ౩౮
- తస్యాలమేషాక్షుధితస్యతృప్త్యై । ప్రదిప్తకాలాపరమేశ్వరేణ
ఉపస్థితాశోణితపారణామే । సురద్విషశ్చాంద్రమసీనుధేవ॥ ౩౯
- సత్త్వంనివర్తస్య విహాయలజ్ఞాం । గురోర్భవాదర్శితశిష్యభక్తిః
శస్త్రేణరక్ష్యం యదశక్యరక్షం । నతద్యశః శస్త్రభృతాంక్షీణోతి॥ ౪౦
- ఇతిప్రగల్భంపురుషాధిరాజో । మృగాధిరాజస్యవచోనిశమ్య
ప్రత్యాహతాస్త్రోగిరిశప్రభావా । దాతృన్యసజ్ఞాంశిధిలీచకార॥ ౪౧
- ప్రత్యుబ్రవీచ్ఛైన మిషప్రయోగీ । తత్త్వాగ్వసంగేవితథప్రయత్నః
జక్షీక్మతస్త్ర్యంబక వీక్షితేన । వజ్రంముముక్షున్నివజ్రపాణిః॥ ౪౨
- సంరుద్ధచేష్టస్యమృగేంద్రకామం । హాస్యంవచస్తద్యదహంవివత్సుః
అంతర్గతంప్రాణభృతాంహివేద । సగ్వంభవాభావమతోభిధాన్యే॥ ౪౩
- మాన్యఃసమేస్థావరజంగమానాం । సర్గస్థితిప్రత్యవహారహేతుః
గురోరపీదంధనమాహితాగ్నే । ర్మశ్యత్పురస్తాదయపేక్షణీయం॥ ౪౪
- సత్త్వంమదీయేన శరీరవృత్తిం । దేహేననిర్వర్తయితుంప్రసీద
దినావసానోత్సుకబాలవత్సా । విసృజ్యతాంధేనురియంమహర్షే॥ ౪౫
- అథాంధకారంగిరిగహ్వరాణాం । దంష్ట్రామయూఖైః శకలానికుర్వన్
భూయఃసభూతేశ్వరపార్శ్వచర్తీ । కించిద్విహస్యార్థపతింబభాషే॥ ౪౬
- ఏకాతపత్రంజగతః ప్రభుత్వం । నవంవయఃకాంతమిదంవపుశ్చ
అల్పస్యహేతోర్బహుహేతుమిచ్ఛన్ ! విచారమూఢః ప్రతిభాసిమేత్వం॥ ౪౭
- భూతానుకంపాతపచేదియంగౌ । రేకాభవేశ్వస్తిమతీత్వదంతే
జీవన్మునఃశశ్వదుపప్లవేభ్యః । ప్రజాఃప్రజానాథ పితేవపాసి॥ ౪౮

అదిగొ యాదేవదారువు ♦ నావృషాంకుఁ | డాత్మపుత్రునిలీలఁ దా ♦ నరయుచుండు
వినుకుమారునితల్లిదొ ♦ కనకకుంభ | కుచపయోధారరుచిఁగాంచి ♦ కొమరుమిగులు॥

వనగజంబొండు తీటువో♦వఁగను దీనిఁ | జెక్కులను బెట్టిరాయఁగాఁ ♦ జెక్కులెత్తె
ననురళరముల సేనాని ♦ కయిన గాయ | మూలకుఁ బొక్కినయట్టులు ♦ పొక్కిగౌరి॥ ౩౭

అదిమొదలు నాకు శూలి సిం♦హత్వమిచ్చి | యంకగతసత్వములఁదిన ♦ నాజ్ఞయొసఁగి
కాననంబునఁ దిరిగెడు ♦ కరులకెల్లఁ | ద్రాసమిడనుంచె నీ గుహాంతరమునందు॥ ౩౮

ఈశ్వరునిచేత నిశ్శబ్ద ♦ నిష్పడొదవె ! తుఁధితుఁడైనట్టి నాత్మప్తి ♦ కొఱకుఁగాను
రక్తమయభోజనం బిది ♦ రాహువునకుఁ | జంద్రనుధవోలె నిదిచాలు ♦ సార్వభౌమ॥

వీడిజ్జను దీనిని ♦ విడిచినీవు | శిష్యభక్తిని గురుని దర్శింపఁ బొమ్ము
శస్త్రముల రత్నరత్న యశశ్శక్యమేని | కలదె యపకీర్తి శస్త్రధా♦రులకు జగతి॥ ౪౦

పౌధముగనిట్లు మృగరాజు ♦ పల్కుటయును | రాజువినఁగానె తనయస్త్రరాజమునకు
భవునిచేఁ గల్గినట్టియా ♦ భంగపాటు | వలనఁబొడమిన యాచింత ♦ తొలఁగెఁగొంత॥ ౪౧

ప్రజమున వైవనుండఁగా ♦ ఫాలనేత్ర | వాడిచూపుల జడుఁడైన ♦ వజ్రివోలె
నెన్నఁడు శరప్రయోగమం♦దింతముఁడు | భంగమెఱుఁగని యాతేఁడు ♦ పలికెనిట్లు॥ ౪౨

కట్టువడినట్టి నాదువా♦క్యమ్ము నీకు | నోమృగేంద్రమ షణిహాస ♦ యోగ్యమైనఁ
బ్రాణులమనంబులందుండు ♦ భావములను | దెలియువాడవుగావునఁ ♦ బలుకువాడ॥ ౪౩

జంగమస్థావరమ్ముల ♦ జననభరణ | నాశకారణునకు వందనంబొనర్తు
నాహితాగ్నియు గురువగు ♦ నతనిధనము | నాశమగుటోర్వ నీలీల ♦ నాదుమ్రోల॥ ౪౪

ఆకలినిదీర్చుకొనుము నా♦యంగమునను | సంజఁదల్లిని జూచెడు ♦ సంభ్రమమున
నుండు దూడకు సంతోష ♦ మొదవునట్లు | విడువుము ఋషీంద్రు ధేనువు♦వేడికొనెద॥

అనిన గిరిగర్వారంబుల ♦ యంధకార | మంతయును గోరపన్నుల ♦ కాంతిఁదొలఁగఁ
జిన్నినగవునునవ్వ వీ♦క్షించినృపునిఁ | బలికెఁ దానిట్టు లీశ్వర ♦ పార్శ్వవర్తి॥ ౪౬

అవలకిని నీప్రభుత్వ మే♦కాతపత్ర | మంగమోకాంతిమంతము ♦ యశావనంబు
నందునున్నాడ విడియెల్ల ♦ నల్పమునకు | వీడు నీవెన్న ముఱచిసి♦వాడఁడు తుండ॥ ౪౭

దయదలఁచితేని నీకు నఁ♦తఁబుగలిగి | ధేనువొ సేమంబుఁ ♦ బూనఁగలదు
నీవు గలిగిన నరపాల ♦ నిఖిలజనుల | యాపడలువాప తండ్రిగా ♦ నరయఁగలవు॥ ౪౮

అక్షైకధేనోరపరాధచండా । ద్దురోఃకృశానుప్రతిమాద్భిభేషి
శక్యోస్యమన్యర్భవతావినేతుం । గాఃకోటిశఃస్పర్శయతాఘటోద్ధ్విః॥

౪౯

తద్రక్షకల్యాణపరంపరాణాం । భోక్తారమూర్జస్వలమాత్మదేహం
మహీతలస్పర్శనమాత్రభిన్న । మృద్ధంహారాజ్యంపదమైంద్రమాహుః॥

౫౦

ఏతావదుక్త్వావిరతేమృగేంద్రే । శ్రీప్రతిస్వనేనాస్యగృహాగతేన
శిలోచ్ఛయోపిక్షీతిపాలముచ్చైః । ప్రీత్యాతమేవార్థమభాషతేవ॥

౫౧

నిశమ్యదేవానుచరస్యవాచం । మనుష్యదేవః పునరప్యవాచ
ధేన్వాతదధ్యాసితకాతరాత్యై । నిరీక్ష్యమాణఃసుతరాండయాళుః॥

౫౨

క్షతాత్కిలత్రాయత ఇత్యుదగ్రః । క్షత్రస్యశబ్దోభవనేషురూఢః
రాజ్యేనకింతద్విపరీతవృత్తేః । ప్రాణైరుషక్రోశమలీమసైర్వా॥

౫౩

కథంనుశక్యోనునయోమహర్షే । ర్విశ్రాణనాచ్ఛాన్య పయస్వినీనాం
ఇమామనూనాంసురభేరవేహి । రుద్రౌజసాతుప్రహృతంత్యయాస్యాం॥

౫౪

సేయంస్వదేహార్పణనిష్క్రయేణ । న్యాయ్యామయామోచయితుంభవత్తః
నషారణాస్యాద్విహతాతవైషం । భవేదలుప్తశ్చమునేక్రియార్థః॥

౫౫

భవానపీదంపరవానవైతి । మహాకృపియత్నస్తవ దేవదారౌ
స్థాతుంనియోక్తుర్నహిశక్యమగ్రే । వినాశ్యరత్యం స్వయమక్షతేన॥

౫౬

కిమప్యహింస్యస్తవ చేన్మతోహం । యశఃశరీరేభవమేదయాళుః

ఏకాంతవిధ్వంసిషుమద్విధానాం । పిండేష్వనాస్థాఖిలుభౌతికేషు॥

౫౭

సంబంధమాభాషణపూర్వమాహు । ర్వృత్తఃసనాసంగతయోర్వనాంతే
తద్భూతనాథానుగ నార్హసిత్వం । సంబంధినోమేప్రణయంవిహంతుం॥

౫౮

తథేతిగాముక్తవతేదిలీపః । సద్యఃప్రతిష్ఠంభవిముక్తబాహుః

సన్యస్తశస్త్రోహరయేస్వదేహ । ముపానయత్పిండమివామిషస్య॥

౫౯

తస్మిన్క్షతౌణేపాలయితుఃప్రజానా । ముత్పేశ్యతఃసింహనిపాతముగ్రం

అవాఙ్ముఖిస్యోపరిపుష్పపృష్ఠిః । పపాతవిద్యాధరహస్తముక్తా॥

౬౦

ఉత్తిష్ఠవత్సేత్యమృతాయమానం । వచోనిశమ్యాత్థితముత్థితఃసకౌ

దదర్శరాజాజననీమివస్వాం । గామగ్రతఃప్రసవిణీంససింహం॥

౬౧

ధేనువొక్కటి; గురువొ కృశానుమూర్తి । దండియపరాధమనినీవు ♦ తలకఁబోకు
 కోపమునుబాప నీపీటఁ ♦ గోట్లకొలఁది । మొదవులుండవె కుండంత♦పొదుగుగలవి॥ ౪౯
 అమల సౌఖ్యపరంపర ♦ లనుభవింప । బలముగలనీదు తనువుఁ గా♦పాడి కొనుము
 ప్రబలురాజ్యంబు దేవేంద్ర ♦ పదవిగాదె । యొక్కభూస్వర్గమునభేద♦ముండుఁగాని॥ ౫౦
 అని మృగేంద్రుఁడు విరమింప ♦ నానగేంద్రుఁ । డెంతయును దానియర్థమీ ♦ పృథ్విపతికిఁ
 దనగుహలఁగల్గు నాప్రతి ♦ ధ్వనులచేతఁ । గంతమెత్తివచ్చిచిన ♦ కరణీదోఁచె॥ ౫౧
 అంతయును విని యాధరా♦కాంతుఁడంత । ఘోరసింహంబుచేఁబడ్డ ♦ గోవుభీతిఁ
 బఱపు దైన్యంపుఁజూపులఁ ♦ గరఁగిపాఱు । మానసంబున నిట్టులు ♦ మాఱునలికె॥ ౫౨
 నాశమందుండి కాచునక ♦ ఖ్యాతమైన । యర్థ మాక్షత్రపథమున ♦ నమరియుండ
 దానికి విరోధవృత్తిచే ♦ నైనయట్టి । రాజ్యమేల నికృష్టమా ♦ ప్రాణమేల॥ ౫౩
 అన్యగోవుల మానీంద్రు ♦ ననునయింప । శక్యమా ! యీపయస్విని ♦ స్వర్గధేను
 వగు నురభితోడఁ దులఁచును ♦ హరునిమహిమఁ । గొట్టితివిగాని పరులకు ♦ ముట్టినగునె॥
 కాన నాకాయమనియెడు ♦ క్రయమొసంగి । దీని నీనుండికొనుట న్యా♦యానునతము
 దీనిచే నీదుపారణ ♦ హానికాని । మానికార్యాగ్ధలోపమ్ము ♦ కాని కాదు॥ ౫౪
 భూరియత్నమ్ముచే దేన ♦ దారువరయు । నీవు పరతంత్రుఁడగుట న♦న్నెఱుఁగఁగలవు
 స్వామిముందట నిల్వంగ ♦ శక్తుఁడగునె । గర్జ్యము నశింపఁజూచు ని♦గర్జునుండు॥ ౫౫
 నన్ను హింసింపరాదని ♦ యెఱుదేని । కరుణమాపుము నాయశః ♦ కాయమందు
 భౌతికానిత్యపిండ సం♦జాతమందు । వాంఛగల్గునె నాబోటి ♦ వారికెందు॥ ౫౬
 ధాత్రి సంభాషణంబున ♦ మైత్రిగల్గు । నండు మచకది గల్గె వ♦నాంతరమున
 నివ్యసఖుండవు నాకోర్కి ♦ దీర్చకుంట । యర్హమే స్వామి భూతనా♦థానుగామి॥ ౫౭
 అనిననౌఁగాకయని సింహ ♦ మావునదలెఁ । నద్దిలీపుని బాహుబం♦ధమ్మునీడె
 నతఁడు శస్త్రంబుపడవై చి ♦ హరికిముందుఁ । బెట్టె దేహమ్ము మాంసంపుఁబిండమట్లు॥ ౫౮
 ధరణీజూచుచుఁగూర్చుండె ♦ ధారుణీంద్రుఁ । డుగ్రసింహంబు దనమీఁది♦కుఱుకునంచు
 నప్పు డనతముఖుండగు ♦ నతనిమీఁదఁ । గురిసె విద్యాగరులచేతి ♦ కునుమృచ్ఛి॥ ౫౯
 వత్సలమ్మును నమృతంపు ♦ వచనమొండు । వినఁబడిన లేచి నరపతి ♦ వేడ్కఁజూడఁ
 దనయెదుటఁ బాలఁజేపుచు ♦ జననివోలె । ధేనువుండెను సింహం బ♦దృశ్యమయ్యె॥ ౬౦

తంవిస్మితంధేనురువాచసాధో । మాయామయోవ్యావృతరీక్షితోసి
ఋషిప్రభావాన్మయినాంతకోపి । ప్రభుఃప్రహర్తుంకియతాన్యహింసాః॥

౬౨

భక్త్యాగురౌమయ్యనుకంపయాచ । పీతాస్మితేపుత్రవరంవృణీప్వ
నకేలలానాంపయసాంప్రసూతి । మవేహిమాంకామదుసూంప్రసన్నాం॥

౬౩

తతఃసమానీయసమానితార్థీ । హ్యస్తాస్వహస్తాన్జితవీరశబ్దః
వంశస్యకర్తారమనంతకీర్తిం । సుదక్షిణాయాంతనయంయయాచే॥

౬౪

సంతానకామాయతథేతికామం । రాక్షేప్రతిశ్రుత్యపయస్వినిసా
దుద్ధాపయఃపత్త్రపుటేమదీయం । పుత్రోపభుంక్ష్యేతితమాదిదేశ॥

౬౫

వత్సస్యహోమార్థవిధేశ్చశేష । మృషేగనుజ్ఞామధిగమ్యమాతః
ఊఘస్యమిచ్ఛామితవోపభోక్తుం । షష్ఠాంశముర్వావ్యవరక్షేతాయాః॥

౬౬

ఇత్థంక్షీతీశేవసిష్ఠధేను । ర్విజ్ఞాపితాప్రీతతరాబభూవ
తద్వీతాహేమవతాచ్ఛకుక్షేః । ప్రత్యాయయావాశమమశ్రమే॥

౬౭

తస్యాఃప్రసన్నేందుముఖఃప్రసాదం । గురుర్నృపాణాంగురవేనివేద్య
ప్రహర్షచిహ్నానుమితంప్రియాయై । శశంసవాచాపునరుక్తయే॥

౬౮

సనందినీస్తన్యమనిందితాత్మా । సద్వత్సలోవత్సహుతావశేషం
పపావసిష్ఠేనకృతాభ్యనుజ్ఞః । శుభ్రంయశోమూర్తమివాతిత్పల్లః॥

౬౯

ప్రాతర్యథోక్తవ్రతపారణాంతే । ప్రస్థానికంస్వస్త్వయనంప్రయుజ్య
తాదంపతీస్వాంవతిరాజధానీం । ప్రస్థాపయామాసవశీవసిష్ఠః॥

౭౦

ప్రదక్షిణీకృత్యహుతంహుతాశ । మనంతరంభర్తురరుంధతీంచ
ధేనుంసవత్సాంచనృపఃప్రతస్థే । సమృంగళోదగ్రతరప్రభావః॥

౭౧

శ్రోత్రాభిరామధ్వనినారధేన । సధగృహతీసహితః సహిష్ణుః
యయావనుద్భూతనుభేనమార్గం । స్వేనేవపూర్ణేనమనోరథేన॥

౭౨

సమాహితాత్సుక్యమదర్శనేన । ప్రజాఃప్రజార్థవ్రతకర్మితాంగం
నేత్రైఃపపుస్తృప్తిమనాఘ్నవద్భి । ర్నవోదయంనాభమివౌషధీనాం॥

౭౩

పురందరశ్రీః పురముత్పతాకం । ప్రవిశ్యపారైరభినంద్యమానః
భుజేభుజంగేంద్రసమానసారే । భూయఃసభూమేర్ధురమాససంజ॥

౭౪

అచ్చెరువుగన్న యతనితో ♦ ననియెనావు । పన్నితినిమాయ యోవత్స♦నిన్నునరయ
మునిమహిమ నన్నయముడైన ♦ జెనకలేడు । తమ్ము గ్రూరయ్యగమ్ముల ♦ దడవనేల॥

పరమదయచేత నన్నుస♦స్థక్తి చేత । గురుని మెప్పించితివి పుత్ర ♦ కోరువరము
మెచ్చినను బాలెగాక యే ♦ యిచ్చనైన ♦ దీర్ఘగల వేడుమనియె నా♦ధేనునంత॥౬౩

స్వబలమునగన్న వీరశ♦బ్దంబువాడు । పాలితార్థి మహీపతి ♦ కేలుమోడ్చి
వంశకర్తయు సత్కీర్తి ♦ వంతుడగుదు । నలరు నుతునానుదక్షిణ ♦ యందుఁగోరె॥౬౪

సంతతినిగోరు నారాజ ♦ చంద్రమునకు । నల్లెయగుఁగాక యనిపల్కి ♦ యతనికూర్చి
పత్రపాత్రంబులొక దన ♦ పాలునునిచి । క్రోలుమని యానతియొసంగె ♦ గోమతల్లి॥ ౬౫

హోమవత్సంబులకుఁబోగ ♦ నుండునీదు । పాలుత్రాగెన బుషియాజ్ఞ ♦ వడసిమాత
నేను బాలించుచుర్వర ♦ లోననుండి । యెలమి పృష్ఠాంశమునె గ్రహి♦ముచునట్లు॥౬౬

బుషినసిమ్మనిధేను వా♦న్యపతివాక్య । ములకుఁ దానుమఱింత స♦మ్మోదమంది
వీడి యగుహనాతని ♦ తోడఁగూడి । యశ్రమంబుగఁ జేరె నా♦యాశ్రమంబు॥ ౬౭

అలరు చంద్రునివలెముఖ ♦ మమరున్యపతి । నందినిప్రసన్నురాలైన ♦ చందమతని
హర్ష మే తెల్పుఁ బునరుక్తి ♦ యట్లు మునికి । విన్నవించెను దరువాత ♦ వినిచె సతికి॥౬౮

క్రోలే నతికుతుకంబున ♦ గురునియాజ్ఞ । వత్సహోమావశిష్టంబు ♦ పావనంబు
కీర్తి మూర్తి భవించిన ♦ క్రియను గ్రాలు । నందినీస్త న్య మానర♦నాథమాళి॥ ౬౯

అంత నుదయాన వ్రతపార ♦ జాంతమందు । సమయసముచిత శుభకార్య♦చయము దీర్చి
రాజదంపతులను దను ♦ రాజధానిఁ । జేర నియమించె జ్ఞాని వ♦సిష్ఠమాని॥ ౭౦

హోమవహ్నికి గురునకు ♦ నామహర్షి । సతికరుంధతికిని మాతృ♦సరణినొప్పు
నురభినుతకుచు దూడకుఁ ♦ జుట్టుఁదిరిగి । తరలెజనపతి మంగళో♦దగ్రమూర్తి॥ ౭౧

శ్రావ్యునినదాభిరామమా ♦ రథమునందు । నాశ్మపూర్ణమనోరథ ♦ మందుఁబోలె
సౌఖ్యముగసాగె మార్గంబు ♦ సహనశీలుఁ । డైన నృపతికిఁ బత్నితో ♦ నలరుపతికి॥ ౭౨

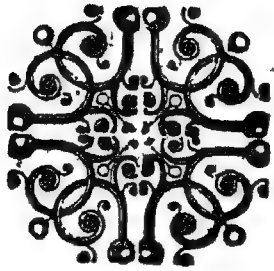
కనబడక దీర్ఘ కాల ము♦త్కంఠఁగొలిపి । శిశువుఁ గాక్షించివ్రతముల ♦ జిక్కియున్న
విభునిబ్రజతృప్తిదీక్షిని ♦ వేడ్కఁగాంచె । బాలుఁడైనట్టియోషధి ♦ పతినిబోలె॥ ౭౩

పౌరులలరఁ బురందర ♦ వైభవండు । భూతిభుజగేంద్రబలుఁడుకా ♦ భూభుజండు
వరపతాకాభిశోభిత ♦ పురముఁబొచ్చి । బాహువునఁనాల్చె మరలభూ♦భాగమెల్ల॥ ౭౪

అథనయనసముత్థం జ్యోతిరత్రేరివద్యః । నురసరివివతేజోవహ్నిని ష్మ్యతమైశం
నరపతికులభూత్యైగర్భమాధత్త రాజ్ఞీ । గురుభిరభినివిష్టం లోకపాలానుభావైః॥ ౭౫

గద్య.

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాళిదాసకృతా నందినీవర
ప్రదానోనామ ద్వితీయఃసర్గః

ద్వితీయాశ్వాసము.

౧౫

చంపకము.

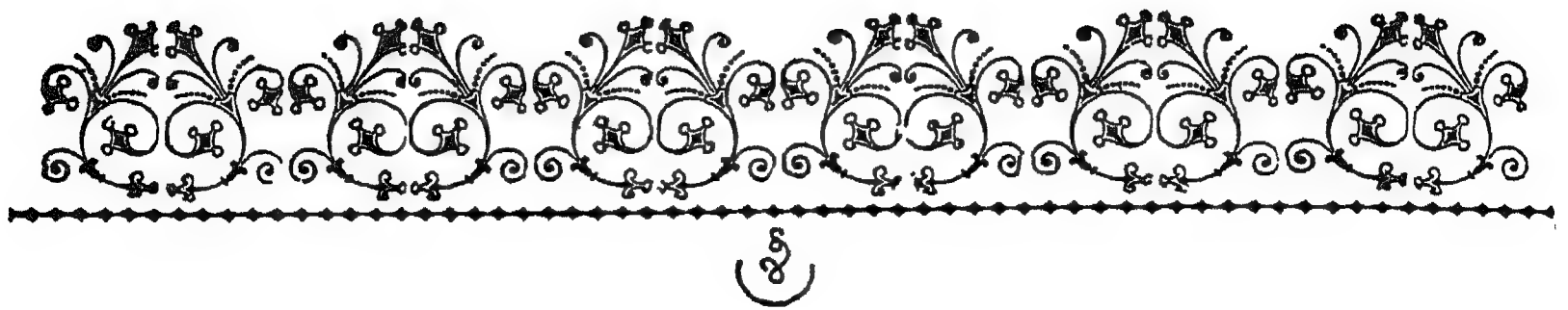
దివి తనయందు నత్రిముని ♦ దృక్కులఁగల్గినచంద్రుఁబోలె జా
హ్నవి తనయందు వహ్నియిడి ♦ నట్టి శివాంశముఁబోలె రాణియున్
బ్రవిమలగర్భమందు నృప♦వంశవిభూతికి లోకపాలకుల్
దివిభువిమెచ్చఁగా నిడిన ♦ తేజముఁదాల్చి వెలింగె నెంతయున్॥

౨౫

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరావలత్కౌంబా
బుచ్చివేంకయమాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు నందినీవరప్రదానంబను ద్వితీయా
శ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

తృతీయఃసర్గః

—:0:—

అథేస్సితం భర్తు రుషస్థితోదయం । సఖీ జనోద్వీక్షణ కామదీమఖిం
నిదాన మిత్వాకుకులస్య సంతతేః । నుదక్షణా దౌహృదలక్షణందధౌ॥

౧

శరీరసాదా దసమగ్ర భూషణా । ముఖేవసాలక్ష్యత లోభ్రపాండూనా
తనుప్రకాశేన విచేయతారకా । ప్రభాతకల్పా శశినేశశర్వరీ॥

౨

తదాననమృత్సురభిక్షీ తీశ్వరో । రహస్యపాఘ్రియనత్పత్తిమాయయా
కరీవసి క్తంఘృపతైః పయోముచాం । శుచివ్యసాయే వనరాజిపల్వలం॥

౩

దివంమరుత్వానిభోక్త్య తేభువం । దిగంతేశాంతరథోహితత్సుతః
అతోభిలాషే ప్రధమంతథావిధే । మనోబబంధాన్యరసాన్విలంఘ్యసా॥

౪

నమేహియా శంసతికించి దీప్సితం । స్పృహోఽతీవన్తుషు కేషుమాగధీ
ఇతిస్మృప్తచ్ఛత్యనువేలమాదృతః । ప్రియాసఖీరుత్తర కోసలేశ్వరః॥

౫

ఉపేత్యసాదోహద దుఃఖశీలతాం । యదేవ వప్రోతదపశ్యదాహృతం
నహీష్ట మస్యత్రి దివేషిభూపతే । రభూదనాసాద్య మధిజ్యధన్వనః॥

౬

క్రమేణనిస్తీర్యచ దోహదవ్యథాం । ప్రచీయమానావయవా రరాజసా
పురాణపత్రాపగమా దనంతరం । లతేశసన్నద్ధ వనోజ్ఞపల్లవా॥

దిశేషుగచ్ఛత్సు నితాంతపీవరం । తదీయమానీల ముఖంస్తనద్వయం
తిరశ్చకారభ్రమ రాభిలీనయోః । నుజాతయోః పంకజకోశయోః శ్రియం॥

౭

నిధానాన్యమిహ సాగరాంబరాం । శమీమివాభ్యం తరలీనపావతాం
నదీమివాంతస్సలి లాంగరస్వతీం । నృపః ససత్త్వాం మహిషీమమన్యత॥

౮

ర ఘు వం శ ము.

తృతీయాశ్వాసము.

గీతములు.

పతిమనోరథమునకుఁ బ్రభాత మగుచు । వరసఖీదృష్టికాముదీపర్వ మగుచు
మానితేక్షాకువంశనిదాన మగుచు । సతినుదక్షిణగర్భలక్షణము దనరె॥

తనువుకృశమకాట మితభూషలనుధరించి । లొద్దుగట్టులువెల్లనా ముద్దుమోము
గలుగునక్కాంత చంద్రునికాంతి దలుగఁ । దారకలుజారుప్రాభాత తమిని బోలె॥ ౧

మృత్సురభి నొప్పుసతిమోము నృపతితిలక । మెంతలోలోఁ మూర్కొన్న దృష్టిగనఁడు
వేసవికిఁ దుదఁజినుకుల విపినరాజిఁ । దశియుపడియలఘూణించు దంతిమాడ్కి॥ ౩

స్వప్రసూతిదిగంత విశ్రాంతరథుఁడు । దివినినిందున్డువోలెఁ దాభువిభుజించు
నంచు మది నెంచికాఁబోలు నప్పుడామె । యన్నిరుచులనుమాని తా మన్నుదినుట॥ ౪

సిగ్గుచేనాకుఁడెల్ప దీప్తితమొకింత । మాగధికిఁ గోర్కి దేనిలో మగువలార
యనుచు నుత్తరకోసలాననిపుఁడడుగుఁ । బల్మఱును సాదరమునఁ దత్ప్రాణసఖుల॥ ౫

ఆమె వేలిశృంబడుచు నేమేమిగోరు । నన్నియును దత్క్షణమున నచటఁజూచు
నృపశిరోమణి యతఁడు విల్లెక్కువెట్ట । నందరానిది త్రిదినము నందునున్నె॥ ౬

వేవిళులఁబాసి క్రమముగా వెలఁదిదేహ । మంతకంతకుఁ బొదలంగ నపుడు కాంత
పండుటాకులురాలిపోఁ బల్లవముల । తోడఁ జెలువొందు తీగెనాఁ దోచిమెఱసె॥ ౭

ఇట్లు దినములుగడవంగ వృద్ధినొంది । యింతినీలముఖంపుఁబా లిండ్లురెండు
నింపుగాభృంగతతి నావరింపఁబడిన । తమ్మిమొగ్గలసిరుల నదల్చుచుండె॥ ౮

వరనిధులుదాల్చు సాంగరాంబరవిధాన । దహనుధరియించు నాశమి తరువుమాడ్కి
ంతరువకసరస్వతి యట్లు లామె । గర్భవతియని యద్ధరా కాంతుఁడెఱిగె॥ ౯

ప్రియానురాగస్య మన స్సమున్నతే । ర్భజార్జితానాంచ దిగంతసంపదాం
యథాక్రమం పుంసవనాదికాః క్రియా । ధృతేశ్చధీరః సదృశీన్యధత్త సః॥ ౧౦

నురేంద్రమాత్రాశ్రిత గర్భగౌరవాత్ । ప్రయత్నముక్తాసనయా గృహగతః
తయోపచారాంజలి భిన్నహస్తయా । ననంద పారిప్లవనేత్రయా నృపః॥ ౧౧

కుమారభృత్యా కుశలైరనుష్ఠితే । భిషగ్భిరామై రధగర్భభర్మణి
పతిః ప్రతీతః ప్రసవోన్ముఖీం ప్రియాం । దదర్శకాలే దినమభితామిచ॥ ౧౨

గ్రహైస్తతః పంచభిరుచ్చ సంశ్రయై । రసూర్యగైః సూచిత భాగ్యసంపదం
అనూతపుత్రం సమయే శచీసమా । త్రిసాధనాశక్తి రివార్థ మక్షయం॥ ౧౩

దిశః ప్రనేదుర్మరుతోనచ్రుః సుఖాః । ప్రదక్షిణార్చి ర్హవిరగ్ని రాదదే
బభూవసర్వం శుభశంసితత్క్షణం । భవోహి లోకాభ్యుదయాయ తాదృశాం॥ ౧౪

అరిష్టశయ్యాం పరితోవిసారిణా । సుజన్మనస్తస్యనిజేన తేజసా
నిశీధదీపాః సహసాహతత్త్విహ । బభూవురాలేఖ్య సమర్పితాఇవ॥ ౧౫

జనాయశుద్ధాంత చరాయశంసతే । కుమార జన్మామృత సంమితాక్షరం
ఆదేయమాసీత్త్రయమేవ భూపతేః । శశిప్రభంఛత్రముభేచచామరే॥ ౧౬

నివాతపద్మస్తిమితేనచక్షుషా । నృపస్యకాంతంపిబతః సుతాననం
మహోదధేః పూరయేంసువగ్ధనా । ద్గురుఃప్రహర్షాః ప్రబభూవనాత్మని॥ ౧౭

సజాతకర్మణ్యభిలేతపస్విना । తపోవనాదేత్యపురోధసాకృతే
దిలీపనూనుర్మణిరాకతోద్భవః । ప్రయుక్త సంస్కారఇవాధికంబభౌ॥ ౧౮

నుఖశ్రవామంగళతూర్యనిస్వనాః । ప్రమాదస్మత్యైఃసహవారయోషితాం
నకేవలంసన్మనిమాగధీపతేః । పశ్యన్యజృంభంత దివౌకసామసి॥ ౧౯

నసంయతస్తస్యబభూవరక్షీతు । ర్విసర్లయేద్యం సుతజన్మహర్షితః
ఋణాభిధానాత్స్వయమేవకేవలం । తదాపిత్మాణాం ముముచేసబంధనాత్॥ ౨౦

శ్రుతస్యయామానయమంతమర్భక । స్తథాపరేషాంయథిచేతిపార్థివః
అవేక్ష్యథాతోర్ధమనార్థమర్థవి । చ్చకారనామ్నారఘుమాత్మసంభవం॥ ౨౧

పితుఃప్రియాత్నాత్సమశ్రిసంపదః । శుభైఃశరీరాశ్చయవైర్దినేదినే
పుషోషశృద్ధిం హరిదశ్వదీధితే । రనుప్రవేశాదివబాలచంద్రమాః॥ ౨౨

రాణియందలి తన యనుఁగమునకు । నాత్మయందలి యాదార్య ఁ హర్షమునకు
 నిజభుజార్జిత సంపదాఁగమునకు । స్వార్థవిధిసల్పెఁ బుంసవ ఁ నాదిక్రియలు॥ ౧౦

రాణివాసముఁ బతిచేర ఁ రాణి యపుడు । దివ్యగర్భభరమ్మునఁ ఁ దివిరిలేచి
 యోర్పుతో నంజలులఁగూర్చి ఁ యుపచరించి । తరలవీక్షణములఁజూచి ఁ తని పెవిభుని॥ ౧౧

శిశుచికిత్సాదివిద్యలఁ ఁ గుశలులైన । బుధులచే గర్భరక్షణ ఁ విధి నొనర్చి
 ప్రియనుబ్రసవోన్ముఖినిజూచెఁబ్రీతిన్పుపతి । కాలమునమబ్బుగొనుదివింఁగాంచునట్లు॥ ౧౨

భాగ్యసూచకమై గ్రహఁపంచకంబు । రవినిగూడక యచ్చమై ఁ కార్తిక దతీని
 నక్షయధనంబు మువ్విత ఁ మైనశక్తికి । వడయుగతిఁ బుత్రుఁగనె శచిఁవంటిగరిత॥ ౧౩

వీచెగాలినుఖమ్ముగ ఁ వెలిఁగెదిశలు । అగ్నికుడివైపుదిరుగుచు ఁ హవినిగొనియె
 నన్నిశుభమునెసూచించె ఁ నాక్షణమున । నభ్యుదయకారిగాదె మహాత్మభవము॥ ౧౪

పురిటిపరుపునఁబన్నుండి ఁ పూతజాతుఁ । డాశిశువుచుట్టుఁ బఱపిన ఁ యమలతేజ
 మునను నడురెయి దీపమల్ ఁ మినకులెడలి । చిత్తరువులొడిపాల ఁ చెన్నుఁగనియె॥ ౧౫

పుత్రజస్మనుధాతుర ఁ ములనుదెచ్చి । చెవినిజేర్చిఁశుద్ధాంత ఁ సేవకులకు
 నియ్యనివిమూఁడెభూపతి ఁ యిందుఁబోలు । ఛత్రమొక్కటిమఱిరెండుఁచామరములు॥ ౧౬

గాలిలేమిని గదలని ఁ కమలములను । బోలుకన్నులఁబుత్రిని ఁ ముద్దుమోము
 లీలఁగని హర్షమునుబట్టఁ ఁ జాలకుండెఁ । జంద్రుఁగనివార్ధి పొంగాపఁజాలనట్లు॥ ౧౭

తపసియగునవ్విసిమ్మఁడు ఁ దరలివెచ్చి । జాతకర్మాదులొనరింప ఁ జనపనుతుఁడు
 గనినిబుట్టినమణికి సంస్కారమిడిన । వెలుఁగనట్టలు విక్రీలి ఁ వెలుఁగఁజొచ్చె॥ ౧౮

శ్రావ్యమంగళతూర్య సంరాషములను । హృద్యతరవారకామినీ ఁ సృత్యములను
 జేలఁగె నామాగధీశుని ఁ నిలయమందె । గాక దివిజాలుచనెడుమాఁర్దమునఁగూడ॥ ౧౯

కొడుకుపుట్టినహర్షాన ఁ విడిచిపుచ్చ । ఓద్ధుఁడెవ్వఁడులేమి నృపాలకుండు
 దాను బితరులబుణమను ఁ తథ్యమైన । బంధనమునుండి తనుఁదానె ఁ పాషికొనియె॥ ౨౦

శాస్త్రపారంగతుండయి ఁ శత్రుతతుల । నాలమునమించివోవు నీయర్భకుండు
 తథ్యముగనంచు గమనార్థ ఁ థాతువరసి । యర్థవిదుడిడె రఘునామ ఁ మాతృజానకు॥ ౨౧

భానుకిరణాళితనలోనఁ ఁ బ్రతిఫలంప । బాలచంద్రుండు నానాటఁ ఁ ప్రబలనట్లు
 వైభవనమగ్రుఁడొతఁడీ ఁ భవ్యయత్న । ములను బాలుఁడుషర్కలెఁ ఁ బుష్టిహృష్టి॥ ౨౨

ఉమావృషాంకౌశరజస్మనాయథా । యథాజయంతేన శచీపురందరౌ
తథాన్యపఃసాచసు తేనమాగధీ । ననందతు స్తత్సదృశేనతత్సమా॥

౨౩

రథాంగనామ్నోరివభావబంధనం । బభూవయ త్ప్రేమపరస్పరాశ్రియం
విభక్తమప్యేకసు తేనత త్తయోః । పరస్పరస్యోపరిపర్యచీయత॥

౨౪

ఉవాచధాత్ర్యాప్రథమోదితంవచో । యయాతదీయామవలంబ్యచాంగుళిం
అభూచ్ఛనమగ్నిః ప్రణిపాతశిక్షయా । పితుర్ముదం తేనత తానసోర్భకః॥

౨౫

తమంకమారోప్యశరీరయోగజైః । సుఖైర్నిషించంతమివామృతంత్వచి
ఉపాంతసంమీలితలోచనోన్మృప । శ్చిరాత్సుతస్పర్శరసజ్ఞతాంయయా॥

౨౬

అమంస్తచానేనపరార్థ్యజస్మనా । స్థితేరభేత్తాస్థితిమంతమన్వయం
స్వమూర్తిభేదేనగుణాగ్ర్యవత్తనా । పతిఃప్రజానామివసర్గమాత్మనః॥

౨౭

సన్యతమాలశ్చలకాకపక్షకై । రమాత్యపుత్రైః సవయోభిరన్వితః
లిపేర్యథావద్ద్రహణేనవాఙ్మయం । నదీముఖేనేవసమద్రమావిశత్॥

౨౮

అథోపనీతం విధివద్వివశ్చితో । వినిన్యరేనం గురవోగురుప్రియం
అవంధ్యయత్నశ్చబభూవురత్రితే । క్రియాహివన్తాపహితాప్రసీదతి॥

౨౯

ధియఃసమగ్రైఃసగుణైరుదారణీః । క్రమాచ్ఛత్రసశ్చతురర్ణవోపమాః
తతారవిద్యాఃపవనాతిపాతిభి । ద్విశోహరిద్భిర్హరితామివేశ్వరః॥

౩౦

త్వచంసమేధ్యాం పరిధాయరారవీ । మశిక్షీతాస్త్రంపితురేవమంత్రవత్
నకేవలంతద్గురురేకపార్థివః । క్షీతావభూదేకధనుర్ధరోపిసః॥

౩౧

నుహోక్షతాంవత్సతరఃస్పృశన్నివ । ద్విషేంద్రభావంకలభఃశ్రయన్నివ
రఘుక్రమాద్యౌవనభిన్నచైశః । పుష్పోషగాంభీర్యమనోహరంవపుః॥

౩౨

అథాన్యగోదానవిధేరనంతరం । వివాహదీక్షాంనిరవర్తయద్గురుః
నరేంద్రకన్యాస్తమవాప్యసత్పతిం । తమోనుదందక్షుసతాఇవాబభుః॥

౩౩

యువాయుగన్యాయతేబాహురంసలః । కవాటవత్సః పరిణద్ధకంధరః
ఎపుఃప్రకర్షాదఽయద్గురుంరఘు । స్తథాపినీచైర్వినయాదదృశ్యత॥

౩౪

తతఃప్రజానాం చిరమాత్మనాధృతాం । నితాంతగుర్వీంలఘుయిష్యతాధురం
నిసర్గసంస్కారవినిర్జిత్యసౌ । నృపేణచక్రేయువరాజశబ్దభాక్॥

౩౫

శైలజాశివులెట్టులా ♦ స్కందుతోడ । నాశచీశకులెట్లు జయంతుతోడఁ
దత్సములు రాణిరాజులు ♦ దత్సమానుఁ । డైన తనయునితోఁగూడి ♦ యలరిరట్లు॥ ౨౩

వారినిర్వుర బంధించి ♦ వఱలుపేమి । యాత్మజానిచేత విభజిత ♦ మయ్యఁ గూడ
నంతకంతకుపర్థిలై ♦ నద్భుతముగఁజేసి జక్రవాకంబులందలి ♦ చందమునను॥ ౨౪

దాదిచెప్పినమాటలె ♦ తానునుడివి । దానివేళ్ళనుగొని ముందుఁ ♦ దరలుచుండి
తెలిపిచూపినవారికిఁజేసి ♦ దలనువంచి । తండ్రి కానందమునుబెంచెఁ ♦ దనయుఁడపుడు॥ ౨౫

బాలునంటుటచేఁగన్న ♦ పరమసౌఖ్య । మంగమునకు నుథాసేక ♦ మగుడునుతుని
జనకుఁడంకానఁజేర్చి కన్గొనలమోడ్చి । తనయసంస్పర్శరుచి చిర ♦ మనుభవించె॥ ౨౬

సంప్రతనసృష్టితనదగు ♦ సత్వగుణపు । టమలమూర్తులరక్షిత ♦ మంచునెంచె
స్థితిపతిప్రశస్తృడౌ యాత్మ ♦ సుతునివలన । నన్వయంబునురక్షిత ♦ మంచునెంచె॥ ౨౭

చౌలమునుగాంచి తనయీడు ♦ సచివనుతులఁ । గాకపక్షముగలవారిఁ ♦ గలసిరఘువు
మొదటివర్ణాళియను నదీముఖమువలన । వాఙ్మయంబనువార్ధిలోఁపలికిఁ జొచ్చె॥ ౨౮

అంతనుపనీతుఁడైనయా ♦ యధిపునుతుఁడు । గురులకుఁబ్రియుండుబుధులచేఁగఱచెశిక్ష
గొడ్డువోలేదుయత్నమ్ము ♦ గురులకచటఁ । గిరియఘలింపఁదెపాత్రమా ♦ తేత్రమందు॥ ౨౯

ధీసమగ్రుఁడువారుఁ డాదివ్యగుణుఁడు । నాల్గుసంద్రమ్ములనుబోలు ♦ నాల్గువిద్య
లధిగమించెను సూర్యుఁడ ♦ య్యనిలగతిని । మించునశ్వాళీదిశల లంఘించునట్లు॥ ౩౦

అమలమైనట్టిరురుచర్మ ♦ మతఁడుదాల్చి । యేకపార్థివుఁడునుమఱి ♦ యేకధన్వి
జనకుఁడౌటను శస్త్రాస్త్ర ♦ శాస్త్రమెల్ల । మంత్రయుతముగఁబడసె నామాన్యువలన॥

వత్సము మహర్షభత్వంబుఁ ♦ బడసినట్లు । కలభము ద్విపేంద్రభావంబుఁ ♦ గాంచినట్లు
శైశవముమిటియకావనా ♦ శ్రయముజెంది । యతఁడుగంభీరచారుడేఁహముభరించె॥ ౩౧

అంత గోదానవిధిఁజేసి ♦ యలరుచుండు । తనయునకుఁబెండ్లిగావించె ♦ జనవిభుండు
రాజకన్యలు తత్పతి ♦ రఘునిగూడి । యజ్ఞతోనున్నదక్షను ♦ తాళిఁబోల॥ ౩౨

పొడువుగాఁ గాడివలెనుండు ♦ భుజయుగమ్ము । పటుతరగ్రీవ మురము కవాటసమము
గలిగితనువునఁడండిని ♦ గెలిచియున్నఁ । దనదువినయమ్ముచేఁజాలఁ ♦ దగ్గియుండె॥ ౩౩

తండ్రిచిరకాలముగను దాఁదాల్చియున్న । పాలనాభారమునుగొంత ♦ వఱకుడింప
సహజసంస్కారవినయ విస్తారుఁడైన । తనయు యవరాజపదమునఁ ♦ దనరఁజేసె॥ ౩౪

నరేంద్రముఖాయతనాదనంతరం । తదాస్పదంశ్చిర్యవరాజసంజ్ఞితం
అగచ్ఛదం శేనగుణాభిలాషిణీ । నవావతారంకమలాదివోత్పలం॥

౩౬

విభావన్ముసారథి నేవ వాయునా । ఘనవ్యపాయేనగభస్తిమానివ
బభూవ తేనాతితరాంనుదుఃసహః । కటప్రభేదేనకరీఫపార్థివః॥

౩౭

నియుజ్యతంహోమతురంగరక్షణే । ధనుర్ధరంరాజశ్చైరనుద్రుతం
అపూర్ణమేకేనశతక్రతూపమః । శతంక్రతూనామపవిఘ్నమాపసః॥

౩౮

తతఃపరం తేనమఖాయయజ్వనా । తురంగముత్స్పృష్టమనర్గళంపునః
ధనుర్భూతామగ్నితపీవరక్షిణాం । జహరశక్రఃకిలగూఢవిగ్రహః॥

౩౯

విషాదలుప్తప్రతిపత్తివిస్మితం । కుమారసైన్యంసపదిస్థితంచతత్
వసిష్ఠధేనుశ్చయదృచ్ఛయాగతా । శుక్తిప్రభానాదద్వశేధనందినీ॥

౪౦

తదంగనిస్పందజలేనలోచనే । ప్రియ్యజ్యపుణ్యేనపురస్కృతఃసతాం
అతీంద్రియేష్వప్యపపన్నదర్శనో । బభూవభావేషు దిలీపనంధనః॥

౪౧

పపూర్వతః పర్వతపక్షశాసనం । దదర్శదేవం నరదేవసంభవః
పునఃపునః సూతనిషిద్ధచాపల్లం । హరంతమశ్వంరథరశ్మిసంయతం॥

౪౨

శతైస్సమత్నామనిమేషవృత్తిభి । వర్ధరింవిదిత్వాహరిభిశ్చవాజిభిః
అవోచదేనంగగనస్సృశారఘుః । స్వరేణధీరేణనివర్తయన్నివ॥

౪౩

మఖాంశభాజాంప్రధమోమనీషిభి । స్త్వమేవదేవేంద్రసదానిగద్యతే
అజస్రదీక్షాప్రియతస్యమద్గురోః । క్రియావిఘాతాయకధంప్రవర్తనే॥

౪౪

త్రిలోకనాథేనసదామఖిద్విప । స్త్వయానియమ్యాననుదివ్యచతుషా
పచేత్స్వయంకర్మనుభర్మచారిణాం । త్వమంతరాయోభవసిచ్యుతోవిధిః॥

౪౫

తదంగమగ్ర్యంమఘవక్త్రమహాక్రతో । రముంతురంగంప్రతిమోక్తుమర్హసి
పథఃశ్రుతీర్దర్శయితారతఃశ్వరా । మలీమసామాదదతేనపద్ధతిం॥

౪౬

ఇతిప్రగల్భంరఘుణాసమీరితం । వహోనిశమ్యాధిపతిర్దివౌకసాం
నివర్తయామాసరథంసవిస్మయః । ప్రచక్రమేచప్రతివక్తుముత్తరం॥

౪౭

యదాత్థరాజన్యకుమారతత్తథా । యశస్తరత్యం ఫరతోయశోధనైః
జగత్ప్రకాశంతదశేషమిజ్యయా । భవద్గురుర్లంఘయితుం మమోద్యతః॥

౪౮

అపుడు నృపుడనుమూలాల ♦ యంబునుండి । వచ్చియువరాజసంజ్ఞచే ♦ బ్రక్కనొప్పు
రఘువులొనంశమునఁగోరి ♦ రమవసించె । వీడితమ్మిని జెంగల్వఁ ♦ జేరునట్లు॥ ౩౬

వాయుసారథ్యమున విభా ♦ వనుడువోలె । ధూతమేఘాళిచేఁగన ♦ ద్యుమణివోలె
గండభేదమ్ముచేతను ♦ గజమువోలె । రాజా దుస్సహుడయ్యె నా♦రఘువుచేత॥ ౩౭

హోమతురగంబురక్షింప ♦ యోధవరుని । రఘుని నియమించి వేనుబంట ♦ రాజనుతుల
నుంచి నీర్విఘ్నముగఁజేసె ♦ నొకటిదక్క । క్రతువులొకనూటతచ్చత ♦ క్రతుసముండు॥

మరలఁ దురగంబువిడిచెను ♦ మఖముకొఱకు । విమలగుణరాజియాయాజి ♦ విచ్చలవిడి
యానిచాపమ్మురక్షకు ♦ లుండఁగొనె । గూఢముగశక్రఁడశ్వంబు ♦ గొంచునరిగె॥ ౩౯

అక్కుమారునిసైన్య మ♦త్యంతమైన । విస్మయ విచారములచేత ♦ పేరవుదక్కి ౪౦
యండ వచ్చెవసిఘ్నని ♦ హోమధేను । వైననందిని మహిమాధ్వ ♦ యటకుస్వేచ్ఛ॥

ఆదిలీపునినందనుఁ ♦ డమలమూర్తి । దానియంగంబులందుండి ♦ తరలుపుణ్య
తోయములచేత నేత్రముల్ ♦ దుడిచికొనుడు । నిందియాతీతములఁజూచు♦దృష్టియమరె॥

యజ్ఞతురగంబురథమున ♦ కంటఁగట్టి । దానియుద్ధతిసారథి ♦ తఱచునణఁప
నేగుగిరిపక్షవిచ్చేది ♦ నిందుఁజూచె । నపుడు తూర్పున నన్నరేం ♦ దాత్మజుండు॥ ౪౧

తెప్పవేయనికనులు వే♦యొప్పుచుంట । హరులు హరివర్ణముననుంట ♦ హరిగఁదెలిసి
యతనిపథమునకవరోధ ♦ మనఁగ రఘువు । ధీరవాక్కులనిట్లనె ♦ దీవినిముట్ట॥ ౪౩

యాగభాగముభుజియించు ♦ నమరులందు । నెప్పుడునునిన్న నాద్యుగా ♦ నెంత్రుబాధులు
అనవరతయజ్ఞదీక్షచే ♦ నలరునాడు । జనకుకాగ్యవిఘాతంబు ♦ సలుపుదేల॥ ౪౪

యజ్ఞవైరుల నోత్క్రిగా ♦ కాధినాథ । దివ్యచతుండవోటను ♦ దెలిసిసొంపఁ
దగిననీజే స్వయమ్ముగా ♦ ధగ్మచరుల । కడ్డమైతేని విఘ్నలెల్ల ♦ నడఁగిపోవే॥ ౪౫

యజ్ఞముఖ్యాంగమైన యి♦హాయమునిపుడె । విడిచిపుచ్చుటయోగ్యంబు ♦ విబుధవగ్య
శుతిపథముఁజూపునట్టి వి♦శుద్ధమూర్తు । లేందు మలినంపుపద్ధతి ♦ నందఁగలరె॥ ౪౬

ప్రౌఢముగనిట్లు రఘువు దాఁ♦బల్కుటయును । వీని నురేంద్రుఁడు విస్మయ♦వివశుడగుచు
రథమునునురల్చి కించి త♦ద్రాజనుతుని । కూటువల్కెను విశ్రుతో ♦ దారుడపుడు॥ ౪౭

నృపతినుత నీదువచనమ్ము ♦ నిజమెకాని । కీర్తిరక్షాపరులుగారె ♦ కీర్తిధనులు
కంటెనీతండిలోకవి ♦ ఖ్యాతమైన । మద్యశంబెల్లమఖముచే ♦ మాపనంచె॥ ౪౮

హరిర్యదైకఃపురుషోత్తమస్మృతో । మహేశ్వరస్త్రింబక ఏవనాపరః
తథావిదుర్మాంసునయఃశతకృతుం । ద్వితీయగామీనహిశబ్దఏషనః॥

౪౯

అతోయమశ్వకపిలానుసారిణా । పితుస్త్వదీయస్యమదాపహరితః
ఆలంప్రియత్నేనతవాత్రమానిధాః । పదంపదవ్యాంసగరస్యసంతతేః॥

౫౦

తతఃప్రహస్యాపభయఃపురందరం । పునర్భభాషేతురగస్యరక్షితా
గృహీణశస్త్రింయదిసర్గఏషతే । నఖిల్వనిర్జిత్యరఘుంకృతీభవాత్॥

౫౧

సఏవముక్త్వామఘవంతమున్ముఖః । కరిష్యమాణః సశరంశరాసనం
అతిష్ఠదాలీఢవిశేషశోభినా । వపుఃప్రకర్షేణవిడంబితేశ్వరః॥

౫౨

రఘోరనష్టంభమయేనపత్త్రిణా । హృదిక్షతోగోత్రభిదప్యమర్షణః
ననాంబుదానీకముహూర్తలాంఛనే । ధనుష్యమోఘంసమధత్తసాయకం॥

౫౩

దిలీపనూనోఃసబృహద్భజాంతరం । ప్రవిశ్యభీమామరశోణితోచితః
పపావనాస్మాదితపూర్వమాశుగః । కుతూహలేనేవమనుష్యశోణితం॥

౫౪

హరేశకుమారోపికుమారవిక్రమః । మరద్విపాస్ఫాలనకర్కశాంగుళౌ
భుజేశచీపత్రవిశేషకాంకితే । స్వనామచిహ్నంనిచఖానసాయకం॥

౫౫

జహారచాన్యేనమయూరపత్త్రిణా । శరేణశక్రిస్యమహిశనిధ్వజం
చుకోపతస్మైసభృశంసురశ్రియః । ప్రసహ్యకేశవ్యపరోపణాదివ॥

౫౬

తయోరుపాంతస్థితసిద్ధసైనికం । గరుత్మదాశీవిపభీమదర్శనైః
బభూవముద్ధంతుములంజయైషిణో । రథోముఖైరూర్ధ్వముఖైశ్చపత్త్రిభిః॥

౫౭

అతిప్రబంధప్రహితాస్త్రవృష్టిభి । స్తమాశ్రియందుష్ట్రసహస్యతేజసః
శశాకనిరారాపయితుంనవాసవః । స్వతశ్చ్యుతంవహ్నిమివాద్భిరంబుదః॥

౫౮

తతఃప్రకోష్ఠేహరిచందనాంకితే । ప్రమథ్యమానార్ణవక్షీరనాదినీం
రఘుశశాంకార్థముఖేనపత్త్రిణా । శరాసనశ్యామలునాద్భిడౌజసః॥

౫౯

సచాపముత్సృజ్యవివృద్ధమత్సరః । ప్రణాశనాయప్రబలస్యవిద్విషః
మహీధ్రపక్షవ్యపరోపణోచితం । స్ఫురత్ప్రభామండలమస్త్రమాదదే॥

౬౦

రఘుర్భృశంవక్షుసి తేనతాడితః । పపాతభూమాసహసైనికాశ్రుభిః
నిమేషమాత్రాదవధూయతద్వ్యథాం । సహోత్థితసైనికహర్షనిస్వనైః॥

౬౧

హరికేపురుషోత్త మపదంబు ♦ త్ర్యంబకునకె । యన్ముహేశ్వరపదమెప్పు ♦ డన్వయించు
మునులునన్ను శతక్రతుఁ ♦ డనుచుఁబులుతు । రెందునివి మాకెచ్చెల్లును ♦ జెందవొరుల॥ ౪౯

కాన నీతండ్రిదగు తురంగంబుదీని । నపహరించితి నేఁ గపిలానుసరణి
విహువుముప్రయత్నమిఁకఁజాలు ♦ వెడలిపొమ్ము । సగరసుతులపథంబునఁ ♦ జనకుమనిన॥

వాజిరత్నాపరుండు నిర్భయఁడు రఘుఁడు । మరలనిట్లనె నాపురందరునకపుడు
ఇదియె నిజమేనిశస్త్రంబు ♦ నింద్రగొనుము । కృతివేనీవెన్న రఘుని నిర్జ్వింపకున్న॥ ౫౦

ఇట్లుపల్కుచు శక్రున ♦ కెదురుదిరిగి । వింటబాణంబుసంధించి ♦ వీరమూర్తి
ధరణినావీధగతినిల్చి ♦ తనువుఁబెంప । నొప్పె రెండవయ్యాశ్వరుఁ ♦ డోయనంగ॥ ౫౧

సంభ్రమోద్ధామరఘుని నిశితేశరము । పక్షమునుగాయపఱచిన ♦ పజ్జికెరలి
క్షణము నవమేఘచయపతాకముగ మెఱయఁ । జాపమునగూర్చెమిడివోని ♦ సాయకంబు॥

దనుజరక్తమ్ము నేకాని ♦ మనుజుతోణి । తమ్ముఁజలిగాంచియెఱుఁగని ♦ తమకమునను
ద్రావెనోయనఁ గోరితనా ♦ రాజసుతుని । యురముననుజొచ్చినెత్తు రఘుగ్రశరము॥

అసురకరిఁదట్టికఱకులౌ ♦ నంగుళులును । శచియు శివపత్రచిహ్నముల్ ♦ రుచిరములుగ
నమరు దేవేంద్రభుజమున ♦ నక్కుమార । విక్రముఁడునాటెఁ దనపేరఁబెలయునలుఁగు॥

మఱి మయూరపుగరులొప్పు ♦ శిరముచేత । నింద్రునిమహాశనిధ్వజ ♦ మిలకుఁదోసె
నమరలక్ష్మీశిరోజము ♦ లట్టెయూశ్చి । నట్లుకోఁచినరఘునిపై ♦ నలిగెవజ్రి॥ ౫౨

అప్పుడిరువురదరినున్న ♦ యమరమనుజ । సైనికులుపక్షసంయుక్త ♦ సర్వములను
బోలి భయపెట్టెడునఘోర్ధ్వ ♦ ముఖశరముల । సంకులంబుగఁబోరిరి ♦ జయముగోరి॥ ౫౩

ఎడతెగకయెంతగురిసిన ♦ నిషాచయంబుఁ । బ్రబలతేజోనవాసమా ♦ రఘునిసార్వజ్ఞ
జాలకుండెనుశక్రుండు ♦ జలదమాత్మ । జనితమానగ్నిఁజల్లార్పఁ ♦ జాలనట్లు॥ ౫౪

చందనాంకితమణిబంధ ♦ మందుఁగ్రాలి । నిర్మథనసింధుగంభీర ♦ నినదమొప్పు
నర్థచంద్రాస్త్రమును రఘు ♦ నడరఁజేసి । యాపురందరుశింజిని ♦ నట్టెత్తుంచె॥ ౫౫

చాపమబనుంచిశక్రుండు ♦ కోపగించి । ప్రబుఁడొరిపుఁద్రుంప భాచముననెంచి
గిరులఁకెక్కులఖండించు ♦ క్రీడమించు । చిత్రకళనించుకైదువఁ ♦ జేతఁబట్టె॥ ౫౬

వక్షమదిదాఁకి రఘునంత ♦ వనుధమీఁద । సైనికాశ్రులతోఁబాటు ♦ దానుబడియె
నొక్కనిముసానదానిని ♦ లెక్కగొనక । సైనికులహర్షశబ్దంబు ♦ తోనెలేచె॥ ౫౭

- తథాపిశస్త్రస్యవహానిష్ఠురే । విపక్షభావేచిరమస్యతస్థుషః
తుతోషవీర్యాతిశయేనవృత్రహా । పదంహిసగ్వత్రగుణైర్నిధీయతే॥ ౬౨
- అసంగమద్రిష్టపిసారవత్తయా । నమేత్వదన్యేనవిసోధమాయుధం
అవేహిమాంప్రీతమృతేతురంగమాత్ । కిమిచ్ఛసీతిస్ఫుటమాహవాసవః॥ ౬౩
- తతోనిషంగాదసమగ్రముద్భృతం । సువర్ణపుంఖద్యుతిరంజితాంగుళిం
నరేంద్రసూనుఃప్రతిసంహరన్నిషుం । ప్రియంవదంప్రత్యుదత్సురేశ్వరం॥ ౬౪
- అమోచ్యమశ్వంయదిమన్యసేప్రభో । తతఃసమాప్తేవిధి నైవకర్మణి
అజసగ్రీదీక్షాప్రియతఃసమద్గురుః । క్రితోరశేషేషాఫలేనయుజ్యతాం॥ ౬౫
- యథాచవృత్తాంతమిమంసవోగత । స్త్రీలోచనైకాంశతయామరాసదః
తవైవసందేశహరాద్విశాంపతిః । శృణోతిలోకేశతథావిధీయతాం॥ ౬౬
- తథేతికామంప్రతిశుశ్రువాకౌరఘో । ర్యథాగతంమాతలిసారధిర్యయా
నృపస్యనాతిప్రమనాఃసవోగృహం । నుదక్షీణానూయరపిన్యవర్తత॥ ౬౭
- తమధ్యనందత్ప్రథమంప్రభోధితః । ప్రజేశ్వరః శాసనహరిణాహరేః
పరామృశకౌహర్షజడేనపాణినా । తదీయమంగంకులిశవ్రణాంకితం॥ ౬౮
- ఇతిక్షీతీశోనవతింనవాధికం । మహాక్రతూనాం మహనీయశాసనః
సమారురుక్షుర్దివమాయుషఃక్షయే । తతానసోపానపరంపరామిన॥ ౬౯
- అథసవిషయవ్యావృత్తాత్మాయథావిధిసూనవే
నృపతికకుదందత్త్వాయూనేసితాతపవారణం
మునివనతరుచ్ఛాయాందేవ్యాతయాసహశిశ్రియే
గలితవయసామిక్ష్వకూణామిదంహికులవ్రతం॥ ౭౦

ఇతిశ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కాళిదాసకృతౌ రఘురాజ్యాభిషేకో
నామ తృతీయఃసర్గః.

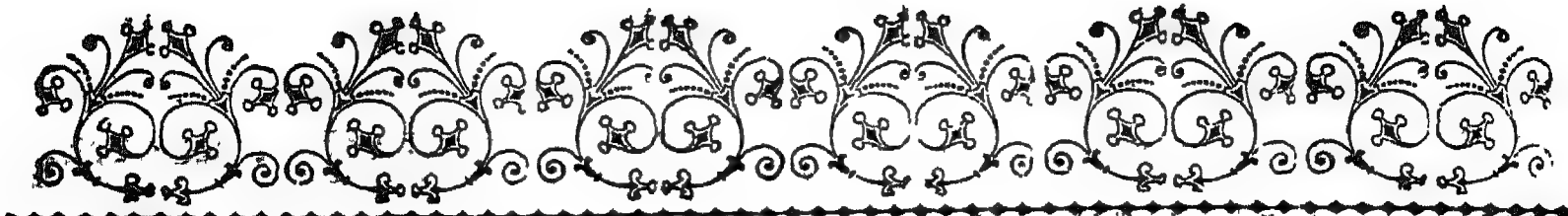
కూరశస్త్రాస్త్రములు మీఁదఁ ♦ గురిసికురిసి । పరువతనుజూపివైరియై ♦ పరఁగుచున్న
 నారఘుని తేజమునకు నృ♦త్రాఁరిమెచ్చె । భక్యగుణమందఁటికిఁబూజ్య ♦ పదిముగాఁడె॥ ౬౨
 నిల్వలేదెవ్వరునుదీన ♦ నీవుడిక్క । నదులందునుజెడిదు నా♦యాయధంబు
 తురగమునుగాకకోరు మే♦వరమునైన । నంచు స్వప్తముగాఁబల్కె ♦ నమరవిభుఁడు॥ ౬౩
 హేమపుంఖద్యుతలువేల్గ ♦ కింపునింకఁ । డనద పొడినుఁడితీయఁచు♦డినశరంబు
 మరలిచి నరేంద్రపుత్రుఁడు ♦ మహితయశుఁడు । పియమఁబల్కెడుఁజీకి ♦ వినిచెనిట్లు॥
 హయమఁదలంగఁగాడేని ♦ యమరవర్య । నిర్వదీక్షాపరుఁడను ♦ నిగ్మలాత్మఁ
 డైన వద్దురునకునిమ్మ ♦ యాగమెల్లఁ । బూర్ణకథిజేసికట్టియా ♦ పుణ్యఫలము॥ ౬౪
 సకలగుహవర్తిపతి యీ♦శాసనమూర్తి । యతనిజేరంగనొరుల శ♦క్యంబుగాదు
 ఈనువార్తనుబంపు లో♦కేశనీవె । దూతచే నాతఁడాలించు ♦ రీతిననిన॥ ౬౫
 దానికీకొని వచ్చిన ♦ దారిఁబట్టి । మాతలిని సారథిగఁగొన్న ♦ మాన్యుడరిగె
 మరలెను నుదక్షిణానుతుఁ♦డాత్మజనకు । యజ్ఞశాలనుగూర్చి పృ♦వార్షవరతి॥ ౬౬
 మందె యిందునిదూతచేఁ ♦ జందమెల్ల । నెఱిగియుంటను నందను ♦ నెలమిఁజూచి
 జడిమ హర్షానఁగొన్న హ♦స్తంబుచేత । తనయుకులిశప్రణాంకిత ♦ తనువునిమిరె॥ ౬౭
 ఆయువంతంబు నొందిన ♦ యపుడుతనకు । స్వర్గమెక్కఁగ సోపాన ♦ పంక్తిగాఁగఁ
 దొంబదికిమీఁదఁ దొమ్మిది ♦ తురగమేధ । ములను మహనీయశాసనుఁ♦డిలనొనర్చె॥ ౬౮

శార్దూలము.

ఆతండంత జితాత్ముడై తనయు న♦త్యానందసంపదనున్
 శ్వేతచ్ఛత్రముతోడ రాజ్యరమకున్ ♦ జెల్వొందఁగాఁగూర్చి సు.
 ప్రీతిన్బత్ని నుదక్షిణంగలసి సే♦వించెన్ వనిన్ వృద్ధుడై
 యీతీరేగద రాజులెల్లరకు నీ♦యిత్వోకువంశంబునన్॥ ౭౦

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మీంబా
 బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
 సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
 శంబునందు రఘురాజ్యాభిషేకమను తృతీయా
 శ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

చతుర్థః సర్గః

—:0:—

- సరాజ్యం గురుణాదత్తం । ప్రతిపద్యాధి కంబభౌ
దినాంతేనిహితం తేజః । సవిత్రేవ హుతాశనః॥ ౧
- దిలీపానంతరంరాజ్యే । తనిశమ్య ప్రతిష్ఠితమ్
పూర్వం ప్రథూమితోరాజ్ఞాం । హృదయేగ్నిరివోత్థితః॥ ౨
- పురుహూత ధ్వజస్యేవ । తస్యోన్నయన పంక్తయః
నవాభ్యుత్థాన దర్శిన్యో । ననందుః సప్రజాః ప్రజాః॥ ౩
- సమమేవ సమాక్రాంతం । ద్వయం ద్విరదగామినా
తేనసింహాసనం పితృ । మఖిలం చారిమండలం॥ ౪
- ఛాయామండల లక్ష్మేణ । తమదృశ్యాకెల స్వయం
పద్మా పద్మాతపత్రేణ । భేజేసామ్రాజ్య దీక్షితం॥ ౫
- పరికల్పిత సాన్నిధ్యా । క్షాలే క్షాలేచవందిషు
స్తుత్యం స్తుతిభిరర్థ్యాభి । రుపతస్థే సరస్వతీ॥ ౬
- మనుప్రభృతిభిర్మానైః । రుభక్తా యద్యపిథాజభిః
తథాప్యనన్యథా ర్చ్యైః । తస్మిన్నాపీ ధ్వమంధరా॥ ౭
- సహిసర్వస్య తాకస్య । యుక్తదండతయా మనః
ఆదదేనాతి శీతోష్ణో । నభస్వానివ దక్షిణః॥ ౮
- మందోక్తంతాకృతాశ్లేన । గుణాధికతయా గురౌ
ఫలేన సహకారస్య । పుష్పద్గమ ఇవప్రజాః॥ ౯

శ్రీ

ర ఘు వ ం శ ము.

చ తు ర్థా శ్వా స ము.

—:0:—

అగ్ని రఃదీప్తిఃడసి డి♦నాంతమందు । నంతకంతకుఁ బ్రబలమై ♦ యలరునట్లు
జనకుఁ డొసఁగినపూర్వరా♦జ్యఁబుదాల్చి । యంతకంతకుఁబ్రబలుఁడై ♦ యలరెఁఘువు॥
ఆదిలీపు ననంతర ♦ మాప్రభుత్వ । మందు రఘువు ప్రతిష్ఠితుఁ ♦ డగుటఁదెలిసి
రాజులమనంబులనుమున్నె ♦ రాజుచున్న । మత్సరాగ్ని మహోద్ధతి ♦ మండఁజొచ్చె॥ ౨
ఇంద్రకేతూదయంబున ♦ కెట్లు ప్రజలు । దృష్టిపఱతురొ యట్టులే ♦ యెల్లవారు
భూమిపతి రఘు నూతనా♦భ్యుదయమునకు । దృష్టిపఱచుచునుండిరి ♦ హృష్టమతిని॥ ౩
ఏకసమయాన నాతఁ డి♦భేంద్రగామి । యాక్రమించెను రెండు మ♦హాద్భుతముగ
నందొకటిపైతృకఁబుసిం ♦ హాసనంబు । మఱియొకటిచూడ నిఖిలారి ♦ మండలంబు॥ ౪
అమలసామ్రాజ్యదీక్షితుఁ ♦ డైన రఘుని ♦ నెవరుగాననితెఱఁగున ♦ నెలమిఁదానె
పద్మపద్మాతపత్రంబుఁ ♦ బట్టికొలిచె ♦ నతనిఛాయయెసాక్షి యీ♦యంశమునకు॥ ౫
ఆసర్వతివందుల ♦ యందు నిలిచి । సార్థకములైననుతులను ♦ సలుపుచుండి
స్తోత్రముల కర్పఁడైన యా ♦ నుగుణనిధిని । మించుభక్తిని నెపుడునే♦వించుచుండె॥ ౬
మనువుమొదలుగ నెందఱో ♦ మానధనులు । మనుజనాథులు మున్ను ద♦న్ననుభవించి
చనినవనుమతి రఘుని రా♦జ్యంబునందుఁ । బరులు దన్నంటియెఱుఁగని ♦ పగిదిమొఱసె॥ ౭
ఉచితదండనమొసఁగు నా♦య్యర్విధపుఁడు । యుక్తశీతోష్ణములచేత ♦ నొప్పుమీఱి
దక్షిణమునుండి వీచు వా♦తమ్ముకరణి । నెల్లవారికి నెంతయు ♦ హృద్యుఁడయ్యె॥ ౮
తనయుఁడురఘుండు గుణమలఁ ♦ దండ్రీమీఱఁ । దగ్గఁగుతుకంబుప్రజలకుఁ ♦ దండ్రీయందు
మావిపండునుగాంచిన ♦ మాఘాతః|లోని యుత్కంఠ తఱుగదే ♦ లోకులకును॥ ౯

- నయవిద్భిర్న వేరాజ్ఞి । సదసచ్ఛోప దర్శితం
పూర్వ ఏవాభవత్పక్ష । స్తస్మిన్నాభవ దుత్తరః॥ ౧౦
- పంచానామ పిభూతానా । ముత్కర్షం పుపుషుర్గుణాః
నవేతస్మిన్ మహీపాలే । సర్వం నవమివాభవత్॥ ౧౧
- యథా ప్రహ్లాదనాచ్ఛదః । ప్రతాపా త్తపనోయథా
తదైవ సోభూదన్వర్థో । రాజాప్రకృతి రంజనాత్॥ ౧౨
- కామం కర్ణాంత విశ్రాంతే । విశాలే తస్యలోచనే
చక్షు మృతైతా శాస్త్రేణ । నూత్నకార్యార్థ దర్శినా॥ ౧౩
- లబ్ధప్రశమనస్వస్థ । మదైవం సముపస్థితా
పార్థివ శ్రీర్ద్వితీయేవ । శరత్ప్రకజలక్షణా॥ ౧౪
- నిర్వృష్టి లఘుభిర్మేఘై । ర్ముక్త వర్షా నుదుఃసహః
ప్రతాపస్తస్యభానోశ్చ । యుగపద్యావ్య నశేదిశః॥ ౧౫
- వార్షికం సంజహరేంద్రో । ధనుర్జ్వలంతం రఘుర్దథా
ప్రజార్థ సాధనేతాహి । పర్యాయోద్యత కార్మకా॥ ౧౬
- పుండరీకాతపత్రస్తం । వికసత్కాశ చామరః
ఋతుర్విడంబయామాస । నపునః ప్రాపతచ్ఛ్రీయం॥ ౧౭
- ప్రసాదనుముఖే తస్మిం । శ్చంద్రోచ విశదప్రభే
తదా చక్షుష్మతాంప్రీతి । రాసీత్సమరసాద్వయోః॥ ౧౮
- హంసశ్రేణి ఘటరాను । కుముద్వత్సుచవారిషు
విభూతయ స్తదీయానాం । పర్యస్తా యశ సామివ॥ ౧౯
- ఇత్సుచ్ఛాయ నిషాదిన్య । స్తస్యగోపు ర్గుణోదయం
ఆకుమారకథోద్ఘాతం । శాలిగోప్యో జగుర్యశః॥ ౨౦
- ప్రససాదో దయాదంభః । కుంభయోనే ర్మహాజనః
రఘో రభిభవాశంకి । చక్షుభే ద్విషతాంమనః॥ ౨౧
- మదోదగాః కకుద్మంతః । సరితాంకులముద్గుజాః
లీలాఖేల మనుప్రాపు । ర్మహాత్మాస్తస్య విక్రమం॥ ౨౨

నీతికోవిదు లానూత్న ♦ నృపునియెదుట । సదసదాత్మక యుద్ధప్రశంస నేయఁ
 బ్రథమముగ్రహించె సత్పథ ♦ రాజమంచు । రెండవది వీడె నతఁడు నికృష్టమంచు॥ ౧౦
 భూవిభుఁడుక్రొత్త వాఁడౌట ♦ భూమియందు । నన్నియునుగ్రొత్తభావంబెయావహించె
 భూమిమొదలగు నాపంచభూతములకు । నతిశయంబగు గంధాదు ♦ లమరఁజొచ్చె॥
 చంద్రుఁడాహ్లాదకరుఁడౌట ♦ జంద్రపదము । తపనుఁడుప్రతాపియకాబను ♦ దపనపదము
 సార్థమాగతిఁ బ్రకృతిరంజనమువలన । రఘునికిన్ సార్థకంబయ్యె ♦ రాజపదము॥ ౧౧
 అతఁడు కర్ణాంత విశ్రాంత ♦ మై చెలంగు । వెడఁదకన్నులుగలభూమివిభుఁడెయయ్య
 నూత్మకార్యార్థములనెల్ల ♦ జూపునట్టి । శాస్త్ర ముకన్నుచేతనే ♦ సతముఁజూచు॥
 సర్వము నురక్షితమునేసి ♦ జనవిభుండు । నెమ్మదిగనుండ నరుదెంచె ♦ నృపునిరాజ్య
 రమను దోమగవచ్చిన ♦ రమయనంగ ♦ సరసిజానందమగు శరత్సమయ మపుడు॥ ౧౨
 నీరములువోయి తేలెడు ♦ నీరదములు । తొలఁగఁగా దుస్సహుండయి ♦ తోచునినుని
 ధామణీందుని రఘుని ప్రతాపమప్పు । డొక్కమాటుగ వ్యాపించె ♦ దిక్కులందు॥ ౧౩
 వానకైకొన్నధనువును ♦ వజ్రపీడ । గెలుపుకై చాపమునుబట్టె ♦ గేల నృపతి
 ప్రజల కర్థంబు గూర్చెడు ♦ పనులకొఱకె । క్రిమముగావారుదాల్చిరి ♦ కామృకముల॥
 పుండరీకాతపత్రంపు ♦ బొలుపుఁగన్న । గాశచామరముల నువికాస మున్న
 నానృపునిబోల నెంత యాయ తమైన । నాప్రకాశంబు నాబుతు ♦ వందదయ్యె॥ ౧౪
 అపుడు కనులున్నవారల ♦ కందఱును । సమముగా హర్ష మిడినవి ♦ జగతి రెండె
 యతిప్రసన్నతనొప్పెడు ♦ నతనిమోము । చారుచంద్రికలనుజల్లు ♦ చందమామ॥ ౧౫
 వరమరాశిమనోహర ♦ పంక్తులందుఁ । దారలందుఁ గుముద్వతీవారియందుఁ
 బ్రభువతంసుని సత్కీర్తి ♦ వైభవములు । భవ్యముగఁ బ్రసరించిన ♦ పగిదిదోచె॥ ౧౬
 శాలిసస్యములను గాచు ♦ సతులుగూడి । చెఱుకుదోటల నీడల ♦ దరినినిలిచి
 బాల్యముననుండిపరఁగిన ♦ భవ్యయశుని । గురుగుణోదయమును బాడి ♦ కొనిరిచెలఁగి॥ ౧౭
 అయ్యగస్త్యోదయంబున ♦ నన్నికడల । సలిలములు శుభ్రితరములై ♦ చెలఁగఁజొచ్చె
 నురుపరాక్రముఁడౌ రఘు ♦ వుదయమంద । ఖిలరిపులచి త్తములుభీతిఁగలఁగఁజొచ్చె॥ ౧౮
 గొప్పమూపురములతోడ ♦ నొప్పుమీటి । మదముచేమించు నృపభిముఖ ♦ నదులదరుల
 సుపుతమకేళియందు నా ♦ సార్వభౌము । ననుభవపరాక్రమక్రమ ♦ మనుకరించె॥ ౧౯

ప్రసవైః సప్తపర్ణాసాం । మనగరధి భిరాహతాః
ఆసూయ యేవతస్నాగాః । సప్తధైవ ప్రసునున్మితః॥

౨౩

సరితః కుర్వతి గాధాః । పథశ్చ శ్యావకర్దమాన్
యాత్రాయై చోదయామాస । తంశక్తేః ప్రథమం శరత్॥

౨౪

తస్మై సమ్యక్సతోవహ్ని । ర్వాజినీరాజసావీథౌ
ప్రదక్షిణార్చి ర్వాజేన । హస్తే నేనజయందదౌ॥

౨౫

సగుప్త మూలప్రత్యంతః । శుద్ధపార్శ్వై రయాన్వితః
షడ్విధం బలమాదాయ । ప్రతస్థే ద్విగిగీషయా॥

౨౬

అవాకిర న్వయోవృద్ధా । స్తం లాజైః పారయాషీతః
పృష్ఠతైర్మం దరోద్ధూతైః । క్షీరోర్మయ ఇవామృతం॥

౨౭

సయయా ప్రథమం ప్రాచీం । తుల్యప్రాచీన బర్హిషా
అహితాననిలోద్ధూతైః । స్తర్షయన్నిన కేతుభిః॥

౨౮

రజోభిః స్యందనోద్ధూతైః । ర్గజైశ్చ ఘనసన్నభేః
భువస్తల మివవ్యోమ । కుర్వన్వ్యమేవ భూతలం॥

౨౯

ప్రతాపోగ్రే తతః శబ్దః । పరాగస్త దనంతరం
యయాపశ్చ ద్రథాదేతి । చతుఃస్కం ధేవసాచమూః॥

౩౦

మమృష్టా న్యదంభాంసి । నావ్యాః నుప్రతరానదీః
విసినాని ప్రకాశాని । శక్తిమత్వాచ్చకార సః॥

౩౧

ససేనాం మహతీర కర్షణ్ । పూర్వసాగర గామినీత
బభౌహరజటా భ్రష్టాం । గంగామివ భగీరథః॥

౩౨

త్యాజితైః ఫలముత్థితైః । ర్భగ్నైశ్చ బహుభాన్మయైః
తస్యాసీ దుల్బతోమార్గః । పాదపేరిష దంతినః॥

౩౩

పారస్త్వే నేవమాక్రోమం । స్తాం స్తాన్తయపదాన్ జయా
ప్రాప్తావతాలీవనశ్యామ । ముపకంతం మహోదధేః॥

౩౪

అనమాణాం సముద్ధర్తు । స్తస్మా త్స్సింధురయాదివ
ఆత్మసంరక్షితః సుహృత్ । ర్వృత్తి మాశ్రిత్య వైతసిం॥

౩౫

చారుమదగంధమీనెడు ♦ సప్తపర్ణ । పాదపసుమాళి కోర్వని ♦ పగిదిదోచ
నామహేధవు సమదగజాళి గార్చె । దానధారలు సప్త రంధ్రములనుండి॥ ౨౩

దాటుటకున్వర్తముగ నదుల్ ♦ దనరజేసి । యడునులేనట్లు పథముల ♦ నలరజేసి
తచ్చరత్కలమాతని ♦ దండయాత్ర) । కరుగఁ బురికొల్పె నతఁ డనుకొనకమున్నె॥

వాజి నీరాజనంబని ♦ పరఁగువిధిని । వహ్ని వేల్పంగఁబడి కుడివైపు దిరిగి
హస్తమననొప్పు జ్వాలతో ♦ నవనిపతికి । సకల సద్గుణజలధికి ♦ జయమొసంగె॥ ౨౪

ప్రాంతదుర్గములను బురి ♦ భద్రపతిచి । వెన్ను గాపొనరించి పద్విధబలమ్ము
నెమ్మిఁ గొల్వంగ దిగ్విజ ♦ యమ్మువెడలె । మంగళోదగుఁ డానృప ♦ పుంగవుండు॥

కష్టపుం గొండచేతఁ బాల్కడలిఁ జిలుకఁ । బాలతుంపర హరి కప్పఁ ♦ బడినయట్లు
పౌరవృద్ధాంగనలు చల్లు ♦ భవ్యలాజ । తతులచేఁ గప్పఁబడియె నాక్షితిపమాళి॥ ౨౫

ఇంద్రసముడగు నాధర ♦ ణీశ్వరుండు । దరలెఁ దొలుదొల్తఁ దూర్పుకై ♦ భృజపటమ్ము
లఖిలరిపుకోటులకు గుండె ♦ లదరునట్టు । లనిలనిర్ధూతమై యల్ల ♦ లాడుమండ॥ ౨౬

రథగమనవేగమున లేచు ♦ రజముచేత । వ్యోమతలమును మార్చెను ♦ భూమిగాను
గాఱుమేఘమ్ములను బోలు ♦ కరులచేత । భూమితలమును మార్చెను ♦ వ్యోమముగను॥

విక్రమము దారిచూపఁగా ♦ వెంటనరిగె । శబ్దములు వానివెంటను ♦ జనె పరాగ
మంత్రఁ జతురంగబలము నెన్నంటి వెడలె । నాల్గు వ్యూహమ్ములనుబోలి ♦ నడిచెనిట్లు॥ ౩౦

నీరపూరముఁ గొల్పె నెడారులందు । వరపథమ్ములు వెలయించె ♦ వనములందు
నాఘలనుదాటు యోగ్యమానదులయందు । నులభసాధనములఁ గూర్చె ♦ నుబలుఁడందు॥

పూర్వసాగరమును గూర్చి ♦ పోవుచుండు । నమ్మహాసేన నడిపెడు ♦ నారఘుండు
హరజటాజాటమును వీడి ♦ యరుగుచుండు । గంగనడుపు భగీరథుఁడకరణి నుండె॥ ౩౧

భగ్ననిర్మూలగతఫల ♦ బహుస్యపాల । వితతియుతమైన యాతని ♦ విశదపథము
భగ్ననిర్మూల గతఫల ♦ పాదపముల । గములు గలిగిన దంతిమాధ్వమునుబోలె॥ ౩౩

విజయశీలుఁడు పూర్వ దిగ్విజయయాత్ర । వెడలియయ్యయిదేశముల్ ♦ గడచి యిట్లు
చార్చితాళీపనాళిచే ♦ శ్యామలనుయి । క్రాలెడు మహర్ణవంబు తీరమునుజేరె॥ ౩౪

నమ్రతను జూపకుండెడు ♦ నరపతులను । జేరి నిర్మూలమొనరించు ♦ నారఘునకు
సింధుర్మయమునఁ బ్రబ్బలి ♦ శిరమవాల్చు । పగిది నతులయి నుంహులు ♦ బ్రదుకుఁగనిరి॥

వంగా నుత్థాయ తరసా । నేతానా సాధనోద్యతాన్
నిచఖాన జయస్తంభాన్ ॥ గంగా సోత్తోంతరేషుసః॥

౩౬

అపాద పద్మప్రణతాః । కలమా ఇవతేరఘుం
ఫలైః సంవర్ధయామాను । రుత్థాత ప్రతిరోపితాః॥

౩౭

సతీర్త్వా కపిశాం సైన్యైః । ర్బద్ధ ద్విరదసేతుభిః
ఊక్తలూదర్శిత పథః । కలింగాభిముఖోయయా॥

౩౮

సప్రతాపం మహేంద్రస్య । మూర్ధ్ని తీక్ష్ణం న్యవేశయత్
అంకుశం ద్విరదస్యేవ । యంతాగంభీర వేదిసః॥

౩౯

ప్రతిజగ్రాహ కాలింగ । స్తమస్తైర్గజసాధనః
పక్షచ్ఛేదోద్యతం శక్రిం । శిలాఞ్చీవ పర్వతః॥

౪౦

ద్విషాం విషహ్య కాకుత్స్థస్య । స్తత్ర నారాచదుర్దినం
సన్మంగళస్నాత ఇవ । ప్రతిపేదే జయశ్రియం॥

౪౧

తాంబూలీనాం దత్తైస్తత్ర । రచితాపానభూమయః
నారికేళాసవం యోధాః । శాత్రవంచపపుర్యశః॥

౪౨

గృహీత ప్రతిముక్తస్య । సధర్మ విజయీన్యపః
శ్రియం మహేంద్రనాథస్య । జహారనతుమేదినీం॥

౪౩

తతోవేలా తపేనైవ । ఫలవత్పూగమాలినా
అగస్త్యా చరితామాశా । మనాశా స్యజయోయయా॥

౪౪

స్తనైస్య పరిభోగేన । గజదాన సుగంధినా
కావేరీం సరితాంపత్యుః । శంకనీయామి వాకరోత్॥

౪౫

బలైరధ్యుషితాస్తస్య । విజిగీషో ర్గతాధ్వనః
మారీచో ద్భ్రాంతహారీతా । మలయాదేరుపత్యకాః॥

౪౬

ససంజురశ్వత్సుణ్ణానా । మేలానా ముత్పతిష్ఠనః
తుల్యగంధిషు మత్తేభ । కటేషు ఫలరేణవః॥

౪౭

భోగివేష్టన మార్గేషు । చందనానాం సమర్పితం
నాసగ్రిస త్కరిణాం కైవలం । త్రిపదీచ్ఛేదినామపిః॥

౪౮

నావలనుగూర్చి తాకి సన్నద్ధులైన । వంగదేశస్థులను గెల్చి ♦ తుంగశక్తి
 సతఁడు గంగామహాప్రవాహాంతరమున । నొప్పుభువిని జయస్తంభ ♦ మొకటి నాటి॥ ౩౬

పాతులగలింపఁబడి మఱి ♦ పాతఁబడినఁ । గలమసస్యంబు ఘలమిచ్చు ♦ కరణిమగలఁ
 దమ యథాస్థానముల నిల్పఁ ♦ దనరున్మపులు । ప్రిభునికాశ్వకుమౌక్కి కప్పములనిడిరి॥

ద్విరదతతినైన వింతవంతుల మీఁదఁ । గపిశయనునది దాటి యుత్కలులు చూపు
 మార్గమున నాకళింగ భూమండలమును । గూర్చి నేనలతోజనె ♦ జేర్చి గఘువు॥ ౩౭

అమ్మహేంద్రుని యుత్తమాంగమ్మునందుఁ । దనదు దుస్సహమైన ప్రతాపమునిచె
 వెరవరి నియంతగంభీర ♦ వేదియనెడు । నిభముతలమీఁద నంకుశం ♦ బిడెడుమాడ్కి॥

తుంగగజసైన్యయుతుఁడు కళింగవిభుఁడు । ప్రితిఘటించుచు నిలిచె నస్త్రములచేత
 బక్షములఁ గొట్టవచ్చిన ♦ వజ్రమీఁద । శిలలఁగురియ్యుచు నిలుచునా ♦ శిరివోలె॥ ౪౦

శత్రు నారాచవర్షంబు ♦ శాంతినోర్చి । యక్కకుస్థకులుండు మహాద్రోధీరుఁ
 డంతఁ జయలక్ష్మీఁ జేకొనె ♦ నంతమందు । మంగళస్నాతవలె నృప ♦ పుంగవుండు॥ ౪౧

తమతమకుఁ గల్పితములైన ♦ స్థలములందుఁ । దమలపాకులనైన పాత్రములయందు
 నారికేళాసవముదాల్చి ♦ వీరులెల్ల । దాయల యశంబుతోబాటు ♦ ద్రావిడపుడు॥ ౪౨

ధగ్మమునెగోరి జయమును ♦ దాల్చున్మపతి । యంతఁ దాఁబట్టివిడిచిన ♦ యమ్మహేంద్ర
 నాథునుండి కరమ్ము ధనమ్ముగొనియెఁ । గాని మేదిని నావంత ♦ యేని గొనఁడు॥ ౪౩

అంత ఘలయుత పూగవృక్షాశితోడఁ । గ్రాలు వేలాతటంబున ♦ క్షౌణ్డరుండు
 దరలె నాకుంభజన్మని ♦ దారిఁబట్టి । యంతరాయంబు జయపథ ♦ మంటనట్లు॥ ౪౪

రఘువు నదులకుఁ బతియయి ♦ క్రాలునట్టి । వారిధికఁ గొల్వెశంక కావేరియందు
 మించినేనలు దానిభోగించునపుడు । దానగంధంబు దానిని ♦ దాకుకతన॥ ౪౫

అతఁడు దీర్ఘిజయముగోరి ♦ యతులనేన । గొని చనుచునిట్లు మీరియంపు ♦ ననుల నెగయు
 పనుపుపిట్టల చేతను ♦ భవ్యమైన । మలయగిరిచెంత విడిసె నుత్కలికతోడ॥ ౪౬

అశ్వరింభాసముద్ధూత ♦ మగుచులేచి । యలరుచుండెడ నేలాఘలాశిరజము
 తననుగంధాన కెనయయి ♦ తనరుచుండు । గంధగజమదగండ భాగములనంటె॥ ౪౭

ద్విరదములు కాశ్లసంకెశ్లఁద్రొంచుకొనియు । సర్పములు చుట్టుకొనుటచేఁబందనంపుఁ
 జేట్టులను గల్లు జాడలఁ ♦ గట్టఁబడిన । కఠింబంధమ్ముఁదగురీతిఁ ♦ గాంచనయ్యె॥ ౪౮

దిశిమందాయ తేతేజోః । దక్షిణస్యాం రవేరపి
తస్యా మేఽరఘోః పాండాః । ప్రతాపం నవిషేహి రే

౪౯

తామృషర్ణీ సమేతస్య । ముక్తాసారం మహోదధేః
తేనిపత్య దదుస్తస్మై । యశః స్వమివ సంచితం॥

౫౦

సనిర్విశ్య యథాకామం । తపేష్వాలీనచందనా
స్త నా వివదిశ స్తస్యాః । శైలౌ మలయదుర్దురౌ॥

౫౧

అసహ్య విక్రమః సహ్యం । దూరాన్ముక్త ముదన్వతా
నితంబమివ మేదిన్యాః । స్రస్త్వాం శుకమలంఘయత్॥

౫౨

తస్యా నీకైర్వి సర్పద్భిః । రపరాంత జయోద్యతైః
రామాస్త్రోత్సరి తోప్యానీత్ । సహ్యలగ్న ఇవార్ణవః॥

౫౩

భయోత్స్పృష్ట విభూషణాం । తేనకేరళ యోషితాం
అలకేషుచమూరేణు । శూచ్యర్ణ ప్రతినిధీ కృతః॥

౫౪

మరులామారు తోద్ధూత । మగమత్కైతకం రజః
తద్యోధవార బాణానాం । మయత్న పటవాసతాం॥

౫౫

అభ్యభూయత వాహనాం । చరతాంగాత్ర శింజితైః
షర్మభిః పవనోద్ధూత । రాజతాలీ వనధ్వనిః॥

౫౬

శిర్జూరీ స్కంధనద్ధానాం । మదోద్ధార సుగంధిమ
కటేషు కరిణాంపేతుః । పున్నాగేభ్యః శిలీముఖాః॥

౫౭

అవకాశం కిలోదన్వాత్ । రామాయాభ్యర్థి తోదదౌ
అపరాంత మహీపాల । వ్యాజేన రఘవేకరం॥

౫౮

మత్తేభ రదనోత్కిర్ణ । వ్యక్త విక్రమ లక్షణం
త్రికూటమేవ తతోచ్చైః । ర్జయస్తంభం చకారసఖ॥

౫౯

పారనీకాంస్త తోజేతుం । ప్రతస్థే స్థలవర్తమా
ఇంద్రియా ఖ్యానిపరిపూర్ణ । స్తత్త్వజ్ఞానేన సంయమి॥

౬౦

యవనీముఖ పద్మానార । నేహే మధుమదం నసః
బాలాతదమివాబ్జానాం । మేకాల జలదోదయ॥

౬౧

తెల్లమేగద దక్షిణ ♦ దిక్కునందుఁ | దరణీకినిగూడఁ దేజంబు ♦ తగ్గుచుంట
కానీ యచ్చటిపాండులు ♦ ఘనుని రఘుని | యుగ్రతేజంబు నోర్వఁగా ♦ నోవనైరి॥

వారలాతామృపర్ణితో ♦ వఱలుచుండు | సాగరమునుండి కొన్నట్టి ♦ సాగఁచారు
మాక్తి కావళి రఘునృప ♦ మాళికిడిరి | సంచితంబైన కీర్తి నొ ♦ సంగినట్లు॥ ౫౦

ఆతఁ డాదిశయను కాంత ♦ కందమగుచుఁ | దటులఁ జందనమునుగూడి ♦ స్తనములట్లు
పరులుచుండెడు మలయదు ♦ ద్వరము లనెడు | గిరులఁదగు సౌఖ్యములఁదేలి ♦ తగలితరలి॥

సాగరమునుండి దూరమై ♦ త్మారమణికిఁ | జీరతొలఁగిన యక్కటి ♦ సీమయనఁగఁ
గొలుచుండెడు సహ్యాప ♦ ర్వతముదాఁటి | వినుతశీలుఁడు దుస్సహ ♦ విక్రముండు॥ ౫౧

అపర దిగ్జయమునుగోరి ♦ యరుగునతని | వెంటఁజనుసేన సహ్యాని ♦ నంటియుండఁ
బరశురాముని శరహతిఁ ♦ బాటికూడ | నగ్గిరిని నబ్ధియంటి యు ♦ న్నట్లైతోఁచె॥ ౫౨

భయముచే భూషణమ్ములఁ ♦ బాటనైచి | నట్టి కేరళయువతుల ♦ యలకలందుఁ
జారు కుంకుమచూర్ణ ప్ర ♦ చారమునకు | మాటుసైనిక రేణు సం ♦ హార మొదవె॥ ౫౩

అతనిభటకంచుకాళి క ♦ యత్నముగను | బరిమళముగొల్పుభటుఁడయ్యె ♦ మరుళయనెడు
నదీనిబుట్టెడుగాలిచేఁ ♦ బొదలుచుండి | మోదమిడునట్టి శీతకీ ♦ పుష్పరజము॥ ౫౪

వర్మములుదాల్చినఱలెడు ♦ వారుషముల | గాత్రములనుండి వెడలు వి ♦ చిత్రరషము
గాలిచేరాజతాళి వ ♦ నాళినుండి | వచ్చుశబ్దమ్మునకుఁ దల ♦ వింపుఁగొలిపె॥ ౫౫

కరులుఖిర్జూరతరులకుఁ ♦ గట్టియుండ | మానిపున్నాగనుమముల ♦ మఁగుపచయము
కరముమదసౌరభంబునఁ ♦ గ్రాలుచుండు | వానిగండస్థలంబుల ♦ వ్రాలెఁదమిని॥ ౫౬

తన్నుయాచింపయాచింప ♦ దయఁదలంచి | జామదగ్నికి నొకయింత ♦ స్థలమొసంగె
బడమటిసృపాలురనుమిషఁ ♦ బరమభక్తిఁ | గప్పమొసంగను రఘునకు ♦ నప్పయోధ॥ ౫౭

మదగజేంద్రాళికొమ్ముల ♦ మలిచినట్టి | ఒక్రివక్రమచిహ్నాలు ♦ వెలయుకతనఁ
దీ త్రికూటంబె తనజయ ♦ స్తంభముగను | వఱలఁజేసెను రఘు ధరా ♦ వల్లభుండు॥ ౫౮

పారసీకులనోర్వంగఁ ♦ బార్థివుండు | వెడలెభూమాగ్గముననంత ♦ విక్రమించి
సంయమింద్రుఁడు తత్త్వ వి ♦ జ్ఞానమునను | విషయరిపులను నిర్జింప ♦ వెడ్డలునట్లు॥ ౫౯

యవనకాంతాముఖాబ్జము ♦ లందుఁగలుగు | మధుమదముఁజూడనోర్వఁడా ♦ మనుజవిభుండు
అత్యుక్తాలపునీరద ♦ ముంబుజాత | ముదయనూర్యాతపముగొంచ ♦ నోర్వనట్లు॥ ౬౦

సంగ్రామస్తుములస్తస్య । పాశ్చాత్యైరశ్వ సాధనైః
శార్ఙ్గకూజిత విజ్ఞేయ । ప్రతియోధే ర్గజస్యభూత్ ॥

౬౨

భల్లాప వర్జితేనేహం । శిరోభిః శ్రుశ్రులైర్మహీం
తస్తార సరఘావ్యాప్తైః । సత్తోద్ర పటలైరివ ॥

౬౩

అపనీత శిరస్త్రాణాః । శేషాస్తం శరణం యయుః
ప్రణిపాత ప్రతీకారః । సంరంభోహి మహాత్మనాం ॥

౬౪

వినయంతే సృతద్యోధా । మధుభిర్విజయ శ్రమం
ఆస్తీర్ణజిన రత్నాను । ద్రాక్షావలయ భూమిషు ॥

౬౫

తతః ప్రతస్థే కాచేరీం । భాస్వానివ రఘుర్దిశం
శరైరు స్సేరివోదీచ్యా । నుద్ధరిష్యన్ రసానివ ॥

౬౬

వినీతాధ్వశ్ర మాస్తస్య । సింధుతీర విచేష్టనైః
దుధువుర్వాజినః స్కంధా । లగ్న కుంకుమ కేసరాన్ ॥

౬౭

తత్రహూణా వరోధానాం । భర్తృషు వ్యక్త విక్రమం
కపోలపాటలాదేశి । బభూవ రఘుచేష్టితం ॥

౬౮

కాంభోజాః సమరేసోధుం । తస్యవీర్య మనీశ్వరాః
గజాలాన పరికిష్టైః । రంకోలైః సార్థమానతాః ॥

౬౯

తేషాంతదశ్వ భూయిష్ఠా । స్తుంగద్రవిణ రాశయః
ఉపదావివిశుః శశ్వ । నోత్సేకాః కోసలేశ్వరం ॥

౭౦

తతో గౌరీగురుం శైల । మారు రోహశ్వసాధనః
వర్ధయన్నివతత్కూటా । నుద్ధూతైర్ధాతు రేణుభిః ॥

౭౧

శశంస తుల్య సత్త్వేనాం । సైన్యఘోషేష్య సంభ్రమం
గుహశయానాం సింహానాం । పరివృత్త్యావ లోకితం ॥

౭౨

భూర్జేషుమర్మరీ భూతాః । కీచకధ్వని హేతవః
గంగా శీకరిణోమార్దే । మరుతస్తం నిషేవిరే ॥

౭౩

విశశ్రమర్మ మేరూణాం । ఛాయాస్వభ్యాస్య సైనికాః
దృశ్యవోహాసి తోత్సంగా । నిషణ్ణ మృగనాభిభిః ॥

౭౪

వాజీయుతమైనపాశ్చాత్య ♦ బలముతోడ । రఘునకొదవెను ఘోర సం♦గ్రామమపుడు
భటులుటంకారములఁ బర♦స్పరముఁ జెలిసి । పోరిరి రజమ్ముదట్టమై ♦ పాలుచుకతన॥౬౨

అతఁడు శరముల రిపులపై ♦ నడరఁజేయఁ । దునిసి భువిబడ్డగడ్డాల ♦ తోడి తలలు
తేనెటీగెలుమూఁగిన ♦ తెట్టెలట్లు । గనఁబడుచునుండె సంగరాం ♦ గణమునందు॥ ౬౩

అంతఁ దలపాగలనువీడి ♦ యవనివిభుని । యంఘ్రివ్రాలిరి హతశేష ♦ లైనవారు
ఘనులకోపమ్మునకుఁ బ్రతీ♦కారమరయ । వచ్చి వారలశరణంబు ♦ చొచ్చుటొకటై॥౬౪

విపులదాక్షావనమ్ముల ♦ వీరులెల్లఁ । జేరిమృగచర్మములమీఁదఁ ♦ గూరుచుండ
జయముగాంచుటలోబడ్డ ♦ శ్రమముదీఱ । మధువునానుచు సంతోష ♦ మగునైరి॥ ౬౫

కిరణములరసముంబీల్చు ♦ తరణి కరణిఁ । గఱకుటమ్ముల శత్రుల ♦ గర్వమెల్లఁ
బీల్చుచుం జనె నంతఁ బృథ్వీధ్వజరుండు । రఘుఁడు కాజేగదిశకు సంభ్రమముమీఱ॥ ౬౬

దారినడచిన బడలిక ♦ దీటునట్లు । హనులు సింధుతటంబునఁ ♦ దిరుగుచుండి
జూలు నంటినకుంకుమ ♦ రాలునట్లు । తఱచుఁ దమయంగములను గ♦ దల్చుచుండె॥౬౭

అచటి హూణులశుద్ధాంత ♦ నిచయమునకు । నెఱుపుచెక్కిశృమీఁదను ♦ నెఱపనేర్చె
వారిభర్తలయందు ను♦వ్యక్తమైన । విక్రమంబను రఘుని చే♦ష్టాక్రమంబు॥ ౬౮

అతనితేజంబునకుముందు ♦ నాలమందు । నిలువఁజాలక కాంభోజ ♦ నృపులువచ్చి
కరులకట్టులచేతను ♦ గరమువంగు । నచటియంకోలతరులతో ♦ నట్టెవ్రాలి॥ ౬౯

పయిఁబయిని గాన్కలొసఁగిన ♦ వారలిచ్చు । స్వర్ణరానులు వాజిరా♦జములగములు
పొందెనేకాని గర్వంబు ♦ పొందలేదు । కొంచెమేనియుఁగూడ నా ♦ కోసలేంద్రు॥౭౦

అశ్వసేనాళితోఁగూడి ♦ యాతఁడంత । గౌరిగురుఁడని ప్రఖ్యాతిఁ ♦ గన్నయట్టి
హిమశిఖరినెక్కి శృంగాల ♦ నెగయునట్టి । ధాతురేణులతోఁబెంపఁ ♦ దలఁచినట్లు॥ ౭౧

సమబలముఁగాంచి గుహల వి♦శ్రాంతిమించి । యటుతలనుద్రిప్పి పఱపు హ♦ర్యక్షతతుల
వీక్షణమ్ములు సేనల ♦ విపుల ఘోష । ములకు వెఱవనిభావంబుఁ ♦ చెలియఁబడిచె॥ ౭౨

భూర్జపత్రాళి గలగల ♦ పొదలఁజేసి । యంచితధ్వని వెదురుల♦యందు నించి
గాంగశీకరములఁదాల్చి ♦ క్రాలువాత । మతనిసేవించె మార్గ మ♦ధ్యమ్మునందు॥ ౭౩

అరఘుని యోధవరులు ని♦మేరుతరుల । నీడఁ గస్తూరిమృగముల ♦ క్రీడచేతఁ
బరిమళముగన్నయరుశిలా ♦ ఫలకములను । హాయిగా విశ్రమించి రా ♦ యాసమెడల॥

సరళాసక్త మాతంగ | కైవేయ స్ఫురితత్వపః
ఆసన్నో పథయోనేతు | ర్నక్త మన్నేహ దీపికాః॥

౨౫

తస్యోత్సృప్త నివాసేషు | కంతరజ్ఞాతుతత్వచః
గజవర్షక్తి కిరాతేభ్యః | శశంసు ర్దేవదారః॥

౨౬

తత్రజన్యం రఘూర్ఘోరం | పర్వతీర్ధైర్దణే రభూత్
నారాచ క్షేపణీయాశ్మ | నిష్పేషో తృతీతానలం॥

౨౭

శరైరుత్సవ సంకేతాన్ | సకృత్వా విరతోత్సవాన్
జయోదాహరణం బాహ్వో | గ్రాపయామాస కిన్నరాన్॥

౨౮

పరస్పరేణ విజ్ఞేత | స్తేషూ పాయన పాణిషు
రాజ్ఞా హిమవతః సారో | రాజ్ఞః సారో హిమాద్రిణా॥

౨౯

తత్రాక్షోభ్యం యశోరాశిం | నివే శ్యావరురోహ సః
పౌలస్త్య తులితస్యాద్రే | రాదధాన ఇన్ద్రహియం॥

౩౦

చకంపే తీర్ణతాహిత్యే | తస్మిన్ ప్రాగ్జ్యోతిషేశ్వరః
తద్గజాలానతాం ప్రాప్తైః | సహకాలాగురు ద్రుమైః॥

౩౧

నప్రసేహే స రుద్ధార్క | మధారాశ్న దుర్దినం
రథవర్షక్తి రజోప్యస్య | కుతఏవ పతాకినీం॥

౩౨

తమిశః కామరూపాణా | మత్యాఖండల విక్రమం
భేజేభిన్న కటైర్నాగై | రన్యా మపరురోధయైః॥

౩౩

కామరూపే శ్వరస్తస్య | హేమపీతాధి దేవతాం
రత్న పుష్పపహారేణ | ఛాయామానర్చ పాదయోః॥

౩౪

ఇతిజిత్వా దిశోజిష్ణుః | న్యవర్త తరథోద్ధతం
రజో విశ్రామయన్ రాజ్ఞాం | ఛత్రశూన్యేషు మాళిషు॥

౩౫

సవిశ్వజితమారే భే | యజ్ఞం సర్వస్వదక్షిణం
అదానం హివిసర్గాయ | సతాం వారిముచామివ॥

౩౬

సత్రాంతే సచివసఖః పురస్క్రియాభి
ర్గుర్యభిః శమిత పరాజయ వ్యలీకాన్

సరళతరువులఁగట్టిన ♦ కరులమెడలఁ । గ్రాలుగైవేయకమ్ములఁ ♦ బ్రతిఫలించు
 నోషధులకాంతులయ్యె నా♦ముర్విపతికిఁ । జమురులేకయె నెల్లు దీ♦పములురాత్రి॥ ౨౫

కంఠరజ్జుక్షతంబయి ♦ క్రాలుచుండు । దేవదారువులేచెప్పు ♦ దేవసముని
 రఘుని కరులప్రమాణ మ్మ♦రణ్యచరుల । కతఁడు విడిసిన నెలవుల ♦ యందునచట॥ ౨౬

ఉర్విపతికిని బర్వతీ♦యులకు నంతఁ । బ్రాప్తమయ్యెను ఘోరసం♦గ్రామమచట
 భీమనారాచ పాషాణ ♦ భిండివాల । గణము నిప్పుల నుమిసె సం♦ఘట్టణమున॥ ౨౭

అంతనుత్సనసంకేతు ♦ లనెడిరిపుల । నోర్చి శరముల నుత్సన ♦ మార్చిరఘువు
 నిజభుజార్జిత జయగీత ♦ నిచయములను । గిన్నరులచేతఁబాడించెఁ ♦ గీర్తిఁబెంచె॥ ౨౮

పర్వతీయులు తమతమ ♦ పాణులందుఁ । గాన్కలనుబట్టి భూవరు ♦ కడకురాఁగ
 నృపుఁడెఱింగెనుహిమవంతుఁ♦డెట్టివాఁడొయెఱిగెహిమవంతుఁడునునృపుఁ♦డెట్టివాఁడొ

ఆఘనగిరీంద్రుమీఁద న♦మోఘమైన । కీర్తి రాశినిగూర్చి స♦త్కీర్తిరఘువు
 తత్పులస్త్య నుతుండు క♦దల్చినట్టి । యదికిని లజ్జఁగొల్పనో ♦ యనఁగ దిగియె॥ ౨౯

అంత తౌహిత్యనదిదాఁటి ♦ యచటనృపతి । హస్తీశతిఁ గట్టివైచిన ♦ నగురు తరులు
 నాప్రదేశపుఁబ్రాన్వ్యోతి♦షాధిపతియు । నొక్కమాటుగఁ గంపంబు ♦ నొందిరపుడు॥౩౦

ఆకసమునందు నర్కుని ♦ కడ్డనుగుచు । వృష్టిలేనట్టి మబ్బుగా ♦ విస్తరిలిన
 రఘువు రథరాజిలేచిన ♦ రజమెయోర్వ । లేనియావైరి నిలుచునే ♦ నేనయెదుట॥ ౩౧

అన్యుల జయింప సాయమై ♦ యధికమవము । చేతఁ గలయులు పగిలిన ♦ సింధురముల
 నింద్రవిక్రముఁడైన న♦రేంద్రమణికిఁ । గామరూపాధిపతియిచ్చెఁ ♦ గాన్కగాఁగ॥౩౨

హేమపీఠాధిదేవత ♦ నామహేంద్రుఁ । గామరూపేశ్వరుఁడు చేరి ♦ కాంక్షతోడ
 నతని పాదాబ్జములఱాచు ♦ కర్చసల్పె । రత్నపుష్పపహార మ♦ర్పణమునేసి॥ ౩౩

దిగ్విజయమిట్టు లొనరించి ♦ దీప్తి మించి । ఛత్రశూన్యుల రిపుల శీర్షములమీఁద
 రథరయోద్ధాతమైనట్టి ♦ రజముఁగొలిపి । రాజధానికి మరలె నా ♦ రాజమాళి॥ ౩౪

సర్వమును దక్షిణగఁబెట్టి ♦ సల్పునట్టి । విశ్వజిద్యాగ మొనరించె ♦ విమలకీర్తి
 జలదములకెట్టులొ సజ్జ♦నులకు నల్లె । యార్జనంబెల్లఁ ద్యాగార్థ ♦ మానుగాదె॥ ౩౫

చ॥ నృపతి కకుస్థనంశమణి ♦ నీతివిదుండు మఖాంతమందుఁ ధా
 స్వపతులఁబాసి గాసిలెడు ♦ సాధ్యులకెంతయు సంతసంబుగా

కాకుత్స్థస్య శ్చిరవిరహా త్సుకావరోధాన్
రాజన్యా స్వపుర నివృత్తయేనుమేనే॥

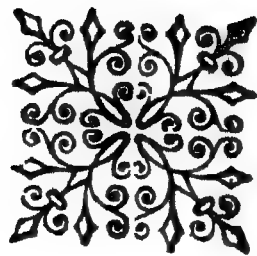
౨౭

తేరేఖాధ్వజ కులిశాతపత్ర చిహ్నం
సమ్రాజశ్చరణయుగం ప్రసాదలభ్యం
ప్రస్థాన ప్రణతిభిరంగుళీమ చక్ర
ర్యాభి స్రుచ్ఛ్యతమకరంద రేణుగౌరం॥

౨౮

గద్య.

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాళిదాసకృతౌ రఘువెగ్విజ
యోనామ చతుర్థఃసర్గః

చ తు ర్థా శ్వా స ము.

— ౨౯ —

నపజయచింతఁ బోదొలఁచి ♦ యంచిత సత్కృతులన్ గృహమతిన్
స్వపురములేగ నాజ్ఞయిడె ♦ సర్వమహీధనపాలి కంతటన్॥

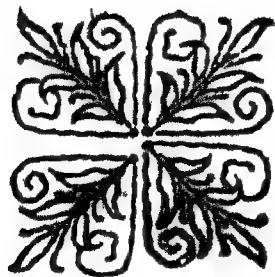
౨౭

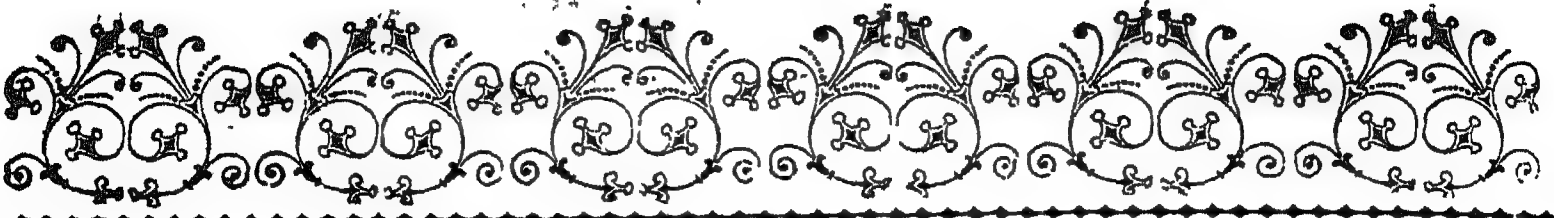
చ॥ నిజనగరమ్ము లేగుధర ♦ ణీపతులెల్లఁ బ్రసాదలభ్యమా
ధ్వజకులిశాదిరేఖలను ♦ భాసిలుచుండు నరేంద్రు నంఘ్రులన్
ఋజుమతి వ్రాలి రంగులు ♦ కెఱ్ఱనికాంతులు మాళిబద్ధమా
సృజములనుండి జారెడు మరందరజమ్ములచేత నించుచున్॥

౨౮

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మణాబా బుచ్చి
వేంకయామాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువంశంబునందు రఘు
దిగ్విజయంబను చతుర్థాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

పంచమః సర్గః

—:0:—

- తమధ్వరేశ్వజితీక్షితీశం । నిఃశేషవిశాఙ్గితకోశజాతం
ఉపాత్తద్యోగురుదక్షిణార్థి । కాత్సఃప్రపేదేఽరతంతుశిష్యః॥ ౧
- సమృణ్మయేవీతహిరణ్మయత్వాత్ । పాత్రేనిధాయార్ఘ్యమనర్ఘ్యలః
శ్రుతప్రకాశంయశసాప్రకాశః । ప్రత్యుజ్జగామాతిథిమాతిథేయః॥ ౨
- తమర్చయిత్వాఽధివద్విధిజ్ఞ । స్తపోధనంమానధనాగ్రయా
విశాంపతిర్విష్టరభాజమారాత్ । కృతాంజలిఃకృత్యవిదిత్యువాచ॥ ౩
- అప్యగ్రీణీర్మంత్రకృతామృషీణాం । కుశాగ్రబుద్ధే కుశలీగురుస్తే
యతస్త్వయాజ్ఞానమశేషమాత్తం । లోకేనచైతన్యమివోష్ణరశ్మేః॥ ౪
- కాయేనవాచామనసాపిశశ్వ । ద్యత్సంభృతంవాసవదైర్యలోపి
ఆపాద్యతేన్యాయమంతరయైః । కచ్ఛిన్నహృషేస్త్రీధంతపస్తత్॥ ౫
- ఆధారబంధప్రముఖైఃప్రయత్నైః । సంవర్ధితానాంనుతనిర్విశేషం
కచ్ఛిన్నవాయాదిరుపప్లవోఽః । శ్రమచ్ఛిదామాశ్రమపాదపానాం॥ ౬
- క్రియానిమిత్తేష్వపిత్సలత్వా । దభగ్నకామామునిభిఃకుశేష
తదంకశయ్యాచ్యుతనాభినాశా । కచ్ఛిన్నగీణామనఘాపఽనూతిః॥ ౭
- నిర్వర్త్యతేయైర్నియమాభిషేకో । యేభ్యోనివాపాంజలయః పితౄణాం
తాన్యంధషష్టాంకితసైకతాని । శివానివస్తీర్థజలానికచ్ఛిత్॥ ౮
- నీవారపాకాదికడంగరీయై । రామృశ్యతేజానపదైర్నకచ్ఛిత్
కాలోపపన్నాతీథికల్ప్యభాగం । ఐన్యంశరీరస్థితిసాధనంఽః॥ ౯

శ్రీ

ర ఘు వ ం శ ము.

ప ం చమా శ్వా స ము.

గీతములు.

విశ్వజిద్యాగ మొనరించి ♦ విత్త మెల్ల । వెచ్చపెట్టిన రఘుఁజేర ♦ వచ్చెఁ గొత్తుఁ
డమలవరతంతు శిష్యుఁ డా ♦ గమములెల్ల । నేర్చి గురుదక్షిణార్థంబు ♦ గూర్చుకొఱకు॥

స్వర్ణపాత్రము లేమి మృత్యాత్రయందు । నఖిల పూజార్థసామగ్రి ♦ ననువుపఱచి
బ్రహ్మతేజున కతిథికి ♦ భవ్యకీర్తి । యెదురుగాఁజనె నతిథుల ♦ నేలున్మఱతి॥ ౨

అత్తపోధను నుపనిష్టు ♦ నర్చఁజేసి । ధర్మకార్యజ్ఞుఁడను మానధనుఁడు రఘువు
దత్సమిపాసనంబునఁ ♦ దనరుచుండి । యంజలియొనర్చి యతనితో ♦ ననియెఁగిట్లు॥ ౩

ఇనుఁడు జగతికిఁ జైతన్య ♦ మిడెడునట్టు । లఖిల విద్యలమీకిడి ♦ నట్టివాఁడు
మంత్రకర్తయు ఋషులలో ♦ మాన్యతముఁడు । నైనగురుఁడు నుఖుండె కుశాగ్రబుద్ధి॥

శక్తి మనమున దైర్యంబు ♦ సడలఁజేసి । వాఙ్మనః కాయకర్మమల్ ♦ వదలకుండి
వర్ధిలు ఋషీంద్రు త్రివిధ తపస్సునందుఁ । గొఱత వడలేదుగా విఘ్నఁగోటివలన॥

పోదిబెట్టుట నీరిడు ♦ టాదిక్రియల । నుతుని బోచుటకంటెను ♦ నతిశయముగఁ
బెంపశ్రవదీర్చునాశ్రమ ♦ వృక్షములకుఁ । గీడుమూడదుగా గాలిఁ ♦ గీలివలన॥ ౬

తపయనుస్థానములకు సాధనములైన । కుశలుదినినను నోర్తురు ♦ కూర్మమునలు
విడకతొడనుంఁత్రు బొడ్డులు ♦ పీడుదాక । యట్టిలేజికలకు నిర్భయంఁడెయచట॥ ౭

నిత్యవిధులగు స్నానాది ♦ కృత్యములకు । దోయిటనొసఁగు పితరుల ♦ తోయములకు
మునివీరచితోఁఁఁధపష్టాంక ♦ పులినములకు । నెలవులౌపుణ్యతీర్థమ్ము ♦ లలరుచున్నె॥ ౮

తనువులనుబెంచుకొనుటకుఁ ♦ దఱినివచ్చు । నతిథులనుబ్రోచుకొఱకు మీరనువుపఱుచు
పర్యవేక్షణముల నీవార ♦ ధాన్యములను । బొట్టుదినుఁగ్రామ పశువులు ♦ బొక్కవుగద॥ ౯

- అపిప్రసన్నేనమహ్నాఽరిణాత్వం । సమ్యగ్విసీయానుమతోగృహాయ
కాలోహ్యాయంసంక్రమితుంద్యతీయం । సర్వోపకారక్షమమాశ్రమంతే॥ ౧౦
- తవ్వార్థతోనాభిగమేనత్యస్తం । మనోనియోగక్రియయోత్సుకంమే
అప్యజ్ఞయాశాసితరాత్మనావా । పాప్రాప్తోసిసంభాషయితుంవనాన్మామ్॥ ౧౧
- ఇత్యర్ఘ్యపాత్రానుమితవ్యయస్య । రఘూరుదారామపిగాంనిశమ్య
స్వార్థోపపత్తింప్రతిదుర్బలాశ । స్తమిత్యవోచద్వరతంతుశిష్యః॥ ౧౨
- సర్వత్రనోవార్తమవేహిరాజన్ । నాథేకుతస్త్వయ్యశుభంప్రజానాం
నూర్యేతపత్యావరణాయదృష్టేః । కల్పేతలోకస్యకథంతమిద్రసా॥ ౧౩
- భక్తిఃప్రీతిక్ష్యేషుకులోచితాతే । పూర్వాన్మహాభాగతయాతిశేషే
వ్యతీతకాలస్త్వహమభ్యుజేత । స్త్వామర్థిభావాదితిమేవిషాదః॥ ౧౪
- శరీరమాత్రేణనరేంద్రతిష్ఠ । న్నాభాసితీర్థప్రతిపాదితర్థిః
ఆరణ్యకోపాత్తథలక్రమాతిః । స్తంబేననీవారణవావశిష్టః॥ ౧౫
- స్థానేభవానేకనరాధిపఃసత్ । నకించనత్వంమఖజంవ్యనక్తి
పర్యాయపీతస్యనురైర్హిమాంశోః । కలాక్షయఃశ్లాఘ్యతరోహివృద్ధేః॥ ౧౬
- తదన్యతస్తావదనన్యకార్యో । గుర్వర్థమాహుర్తుమహంయతిష్యే
స్వస్త్వస్తుతేనిర్గళితాంబుగర్భం । శరద్ధనంనార్దతిచాతకోషి॥ ౧౭
- ఏతావదుక్త్వాప్రీతియాతుకామం । శిష్యంమహర్షేర్నృపతిర్నిషిధ్య
కింవస్తువిద్యౌగురవేప్రదేయం । త్వయాకియద్వేతితమన్వయంక్త॥ ౧౮
- తతోయథావద్విహితాధ్వరాయ । తస్మైస్మయావేశవిషడ్వితాయ
ఎర్ణాశ్రిమాణాంగురవేసఙ్గర్థీ । విచక్షణప్రస్తుతమాచచక్షే॥ ౧౯
- సమాప్తవిద్యేనమయామహ్నాఽరి । ర్విజ్ఞాపితోభూద్గురుదక్షిణార్యై
సమేచిరాయస్థితోపచారాం । తాంభక్తిమేవాగణయత్పురస్తాత్॥ ౨౦
- నిర్బంధసంజాతరుషార్థకార్య్య । మచింతయిత్వాగురుణాహముక్తః
విత్తస్యవిద్యాపరిసంఖ్యయామే । కోటిశ్చతస్రోఽశచాహరేతి॥ ౨౧
- సోహంసపర్యావిధిభాజనేన । మత్వాభవంతంప్రభుశబ్దశేషం
అభ్యుత్సహేసంప్రీతితోపరోద్ధు । మల్పేతరత్వాచ్చుతనిష్కయస్య॥ ౨౨

విద్యును నేర్చి గాఢస్థ్యం ♦ విధికిమీను । నాజ్ఞముడినాడె ప్రీతితో ♦ నమ్మచూర్ని
యభిలతోపకారక ♦ మనఁగనొప్పు । తద్వైతీయాశ్రమమునకు ♦ దగుగురిపుడు॥ ౧౧

అర్హులొమీరురాగానె ♦ యగునెత్తప్తి । మీనియుక్తంబునెఱవేర్చి ♦ మించిగాక
నమ్మచూర్మనిజేయవ ♦ నమ్మునుండి । స్వయముగనొలేక గురునాజ్ఞ ♦ వచ్చినానొ॥ ౧౨

అనుగ్రహు నువారవాక్యమ్ము ♦ లాలకించి । యర్హుపాత్రంబెయతని వ్య ♦ యమ్ముదెల్పు
స్వార్థలాభంబునందు ని ♦ రాశఁజెంచి । పలికెవరతంతు శిష్యుండు ♦ ప్రభునకిట్లు॥ ౧౩

అన్నిటనుమానుసేనుబె ♦ యనిపాల । పతివినీవుండఁ బ్రజ కను ♦ భాబుగలదె
చిత్రభానుఁడువెలుఁగఁగాఁ ♦ జీఁకటియెటు । జనులమాపులఁగ్రమ్ముంగఁ ♦ జూలుఁజెపును॥

యోగ్యసత్కృతినీకుఁ గు ♦ లోచితంబు । మించుమహిమను బూర్వుల ♦ మించినావు
కాలమునతిక్రమించి నీ ♦ కడకునిట్టు । లర్థిగావచ్చినంబుల ♦ కాత్మనగతు॥ ౧౪

పాతులకు నున్న దంతయుఁ ♦ బంచిపెట్టి । దేహమాత్రావశిష్టుడౌ ♦ దేననీవు
ఫలమునంతయు వనజన ♦ పాలికొసఁగి । క్రొలునీవారకాండంబుఁ ♦ బోలినావు॥ ౧౫

సార్వభౌముడవయ్యును ♦ సవనమునను । ధనవిహీనుడవౌట యెంతయునుదగును
గ్రమముగాదేవతలచేతఁ ♦ ద్రాగఁబడెడు । క్షీణచంగ్రుండె శ్లాఘ్యుడై ♦ చెలఁగుఁగాదె॥

గురువుగోరినదక్షిణ ♦ గూర్చునటకు । వేటుపనిసేయ ధనమన్యు ♦ వేడఁబోదు
నీకుఁగల్గుతశుభములు ♦ నీరులేని । శారదఘనంబుఁగోరునే ♦ చాతకంబు॥ ౧౬

ఆనుమఁబోవఁగనున్న మ ♦ చూర్ని శిష్యు । నాసి నగపతియిట్లనె ♦ నతనితోడ
నెద్ది మఱియెంతగురునకు ♦ నీయలెనొ । తెల్పవేడెవ సచ్చిల ♦ ధీవిశాల॥ ౧౭

అనివవిధివిహితంబుగా ♦ నధ్వరంబు । సలిపిగర్వంబునొందక ♦ శాంతమతిని
సర్వవర్ణాశ్రమంబుల ♦ నిర్వహించు । రఘునకిట్లని తెల్పె నా ♦ బ్రహ్మచారి॥ ౧౮

విద్యనుముగించి గురునకు ♦ వినతిసల్పి । దక్షిణుగోరుమనివేడఁ ♦ దనకుభక్తి
నేనొనర్చినసేవల ♦ నెల్ల నప్పు । డెన్న మొకలిడె మాని ప్ర ♦ సన్నమతిని॥ ౧౯

ఒత్తి వేడివనాగ్రహా ♦ యత్తుఁడగుచు । ధనవిహీనుడ నేకాబుఁ ♦ దలఁపకుండ
విద్యకనురూపసంఖ్యయా ♦ విత్తమిమ్ము । పనియునాలుగుకోట్లనె ♦ బార్థివేంద్ర॥ ౨౦

అర్హుపాత్రంబుఁ జూచిన ♦ యంతలోనె । యీవుప్రభుపదశేషుడం ♦ చెటిఁగినను
బ్రస్తుతమునిమ్ము నిర్బంధ ♦ పలుపన్నెతి । విద్యవెలకొద్దిగావని ♦ వేద్యమగుట॥ ౨౧

- ఇత్థంఽన్విజేనద్విజరాజకాంతి । రావేసితో వేదవిదాంచరేణ
ఏనోనిష్ఠతేంద్రియవృత్తి రేనం । జగాదభూయోజగదేకనాథః॥ ౨౩
- గుర్వర్థమర్థీశ్చైతపారదృశ్యా । రఘోఃసకాశాదనవాప్యకామం
గతోపదాన్యాంతరమిత్యయంమే । మాభూత్పరీనాదనవాశతారః॥ ౨౪
- సత్త్వంప్రశస్తేమహితేమదీయే । వసంశ్చతుర్థోగ్నిరివాగ్న్యగారే
ద్విశాన్యహోన్యగ్నసిసోధుమృగైః । న్యావద్యతేసాధయతుంత్యదర్థం॥ ౨౫
- తథేతితస్యావితథంప్రతీతః । ప్రత్యగ్రహీత్సంగరమగ్రజన్మా
గామాత్త సారాంరఘురవ్యవేక్ష్య । నిష్క్రమ్యమర్థంచకమేకుబేరాత్॥ ౨౬
- వసిష్ఠమంత్రోక్షణజాత్ప్రభావా । దురవ్యదాకాశమహీధరేషు
మరుత్సఖిన్యేచలహకస్య । గతిర్విజఘ్నేనహితద్రధస్య॥ ౨౭
- అథాశిశ్యేప్రియతఃప్రిదోషే । రథంరఘుఃకల్పితశస్త్రైరభ్యం
సామంతసంభావనయైందీరః । కైలాసనాథంతరసాజిగీషుః॥ ౨౮
- ప్రాతఃప్రియాణాభిముఖాయతస్మై । సవిస్మయాఃకోశగృహేనియుక్తాః
హిరన్మయాఃకోశగృహస్యమధ్యే । వృష్టింశశంనుఃపతితాంనభస్తః॥ ౨౯
- తంభూపతిర్భామరహేమరాశిం । లబ్ధంకుబేరాదభియాస్యమానాత్
దిదేశకాత్సాయసమస్తమేవ । పాదంనుమేరోరివవజ్రభిన్నం॥ ౩౦
- జనస్యసాకేతనివాసినస్తా । ద్వావప్యభూతామభినంద్యసత్వో
గురుప్రదేయాభికనిఃస్పృహోర్థీ । నృపోర్థికామాదభికప్రదశ్చ॥ ౩౧
- అథోష్ఠ్రివామిశతవాహితార్థం । ప్రజేశ్వరంప్రీతమనామహర్షిః
స్పృశకౌకరేణానతపూర్వకాయం । సంప్రస్థితోవాచమువాచకాత్స॥ ౩౨
- కిమత్రచిత్రంయనెకామచూర్భా । ర్వృత్తేస్థితస్యాధిపతేఃప్రిజానాం
అచింతనీయస్తుతవప్రభావో । మనీషితంద్వారపియేనదుగ్ధా॥ ౩౩
- ఆశాస్యమవ్యక్తమరుక్తభూతం । శ్రేయాంసిసర్వాన్యాధిజగ్ముషస్తే
పుత్రంబధస్వాత్మగుణానుమాపం । భవంతమీద్యంభవతఃసితేవ॥ ౩౪
- ఇత్థంప్రయుజ్యాశిషమగ్రజన్మా । రాజ్ఞేప్రతీయామగురోఃసకాశం
రాజాసిలేభేనుతమాశుతస్మా । దాలోకమర్కాదివజీవలోకః॥ ౩౫

అనుచు వేదవిదగ్రణి ♦ తనకుఁదెలుపఁ । బాపములువాయ నిందియ ♦ పాళినోర్చి
 యిందుకాంతినివెల్లు లోకైకవిభుఁడు । మాటువల్కెను దద్వి ప్రమణికి నిట్లు॥ ౨౩
 వేదపారంగతుండగు ♦ ద్విజుఁడురఘుని । గురునిదక్షిణకైడాసి ♦ కోర్కెగనమిఁ
 గోరఁజనెనన్యననియెడి ♦ కొత్తనింద । యుర్విలోనన్న నంటక ♦ యుండుఁగాక॥ ౨౪
 పాజ్యపూజ్యమదీయాగ్ని ♦ భవనమందు । నధిపసింపుఁడు నాల్గన ♦ యగ్నివోలె
 రెండుమూఁడుదినంబులు ♦ నిండుమదిని । జతనమొనరింతు మీయభిప్సితమదీర్ప॥ ౨౫
 అనిననాఁగాకయనియుండె ♦ నచటమాని । యతనిప్రతిని యమోఘమఁచని యెఱింగి
 భూమినిస్సారమగుటను ♦ భూవిభుండు । గోరెధనమునులాగఁ గుబేరునుండి॥ ౨౬
 అతనిరథముఁజిమ్మని ♦ యమలమంత్ర । మలనబోక్షింపఁబడియఁట ♦ జలధిశైల
 గగనమలదానికడ్డఁబు ♦ గలుగఁదెపుడు । గాలిఁగూడినమేఘంబు ♦ గతికిఁబోలె॥ ౨౭
 మహితుఁగైలాసనాథుసా ♦ మంతుగాఁగ । నెంచిబలమున నతని జయింపఁగోరి
 రఘుఁడుధీరుఁడు శస్త్రముల్ ♦ రథమునందుఁ । బెట్టి శయనించెనుబ్రదోషవేశయందు॥
 తెల్లవాఱినఁఘుఁడత ♦ నుల్లసిల్లి । వెడలనుండెడు సమయాన ♦ విస్మయంబు
 మీఱ రక్షకులరుదెంచి ♦ మింటనుండి । కోశమునస్వర్ణవర్షంబు ♦ గురిసెననిరి॥ ౨౮
 అంతఁదానెత్తిపోనున్న ♦ యాకుబేరు । కలనలభియించి దేవేంద్రు ♦ వజ్రహతిని
 బడినమేరువుపాదంబు ♦ పగిదిసొప్పు । స్వర్ణరాశినిమునికిచ్చెఁ ♦ బూర్ణముగను॥ ౩౦
 గురునికోర్కికినెక్కువ ♦ గొనఁడుద్విజుఁడు । గోర్కెకెక్కువయ్యికిఁ ♦ గుర్చునృపుఁడు
 వీరియిర్వురనిస్సృహ ♦ వృత్తి కలరి । పొగిడిరెంతయు సాకేత ♦ పురముప్రజలు॥ ౩౧
 వండలకొలఁది నొంటెల ♦ వారవముల । ధనముఁగొనిపోవనిచ్చి యత్యంతభక్తి
 వాల్చితసపూర్వకాయమ్మ ♦ నిల్చినట్టి । యారఘుని మాని కరముల ♦ నంటిపలికె॥ ౩౨
 రాజస్మత్తస్థిరుండయి ♦ ప్రజలనేలు । స్వామికోర్కెలభుకయిచ్చు ♦ కేమిఁకెంత?
 కామితమ్మలదివి శితు ♦ కంగఁజేయు । నీవహిమ నెన్నశక్యమే ♦ నృపవరేణ్య॥ ౩౩
 అన్నిశుభములఁబడసిన ♦ యధిపనీకు । వేఱుదీవెన పునరుక్తి ♦ విధముగానఁ
 బూజ్యఁడొనీవుతండ్రికిఁ ♦ బొడమినట్లు । పొడముఁగావుతనీకు నీబోటినుతుఁడు॥ ౩౪
 అనుచురాజునుదీవించి ♦ యగ్రజన్మఁ । డాత్మగరువునుజేరఁగా ♦ నరిగెనంతఁ
 దద్వరంబుననుతుఁగాంచె ♦ ధరణిధవుఁడు । గాంతిరవెనుండి జీవులు ♦ గాంచునట్లు॥ ౩౫

బ్రాహ్మేముహూర్తేకిలతస్యదేవీ । కుమారకల్పంసుమవేకుమారం
అతఃపితాబ్రహ్మణవీవనామ్నా । తమాత్మజన్మానమజంచకార॥

31

రూపంతదోజస్వితదేవీర్యం । తదేవనైసర్గికమున్నతత్వం
సకారణాత్స్వాద్భిభిదేకుమారః । ప్రవర్తితోదీపఇవప్రదీపాత్॥

32

ఉపాత్తవిద్యంఽధిఃద్యురుభ్య । స్తంభకావనోద్భేదవిశేషకాంతం
శ్రీఃసాభిలాషాపిగురోరనుజ్ఞాం । ధీరేవకన్యాపితురాచకాంతే॥

33

అథేశ్వరేణక్రథకైశికానాం । స్వయంవరార్థంస్వసురిందుమత్యైః
అప్తఃకుమారానయనోత్సుకేన । భోజేనదూతోరఘవేవిస్మప్తః॥

34

తంశ్లాఘ్యసంబంధమసౌవిచింత్య । దారక్రియాయోగ్యదశంచపుత్రం
ప్రస్థాపయామాసససైన్యమేన । మృద్ధాంవిదర్భాధిపరాజధానీం॥

35

తస్యోపకార్యారచితోపచారాః । వన్యేతరాజానపదోపధాభిః
మార్గేనివాసామనుజేంద్రీనూనో । ర్భభూవురుద్యానవిహారకల్పాః॥

36

ససర్మదారోధసిసీకరార్ద్రై । గృరుద్భిరానర్తితఃక్రమాతే
నివేశయామాసవిలంఘితాధ్వా । క్లాంతంరజోధూసరకేతుసైన్యం॥

37

అథోపరిష్టాద్భ్రమరైర్భ్రమద్భిః । పాక్కుచితాంతఃసలిలప్రవేశః
నిర్ధాతదానామలగండభిత్తి । ర్వన్యస్సరితోగజఉన్మమజ్జ॥

38

నిఃశేషవిత్కాలితధాతునాపి । నప్రక్రియామృతృవతస్తపేషు
నీలోర్ధ్వరేఖాశబలేనశంసత్ । దంతద్వయేనాశ్మవికుంతితేన॥

39

సంహారవిత్తేపలఘుక్రియేణ । హస్తేనతీరాభిముఖఃసశబ్దం
బభౌసభిందస్ప్రహతస్తరంగాత్ । వార్యర్గళాభంగఇవప్రకృత్తః॥

40

శైలోపమశైవలమంజరీణాం । జాలానికర్షన్నురసాసపశ్చాత్
పూర్వంతదుత్పిడితవారిరాశిః । సరిత్ప్రవాహస్తటముత్ససర్ప॥

41

తస్యైకనాగస్యకపోలభిత్తో । ర్జలావగాహక్షణమాత్రశాంతా
వన్యేతరానేకపదర్శనేన । పునర్దిదీపేమదదుర్దినశ్రీః॥

42

సప్తచ్ఛదక్షీరకటుప్రవాహా । మసహ్యమాఘ్రాయమనంతదీయం
విలంఘితాథోరణతీవ్రయత్నాః । సేనాగజేంద్రావిముఖాబభూవుః॥

43

అక్కుమారునిబోలిన ♦ యక్కుమారు । నమలబ్రాహ్మముహూర్తాన ♦ నతనిదేవి
గనెనుగావున బ్రహ్మకుఁ ♦ గ్రాలునట్టి । యజుఁడ నెడి పేరు రఘువిడె ♦ నాత్మజునకు॥ ౩౬
అదియెరూపంబు బలమును ♦ నదియె తేజ । మదియెస్వాభావికాన్నత్య ♦ మదియెగుణము
కారణమునుండియింతయు ♦ మాఱఁడతఁడు । వరప్రదీపానఁబుట్టు దీ ♦ పంబు పగిది॥ ౩౭

విధివిహితరీతిగురులచే ♦ విద్యగాంచి । పూర్ణయావనకాంతిచేఁ ♦ బొలుచునజుని
జేరఁగోరియురా లచ్చి ♦ ధీరయైన । కన్యవలెఁదండియాజ్ఞకై ♦ కాచియుండె॥ ౩౮
భోజుఁడనుకృధకై శిక ♦ రాజరత్న । మతనితోఁబుట్టువో యిందు ♦ మతికిజగగు
సుస్వయంవరమునరఘు ♦ సూనుదేఁగ । నంపె నొకదూతనాప్తుఁడై ♦ యలరునాని॥ ౩౯

అతనిసంబంధమెంతయు ♦ స్వర్గమంచుఁ । గొమరుఁ డుద్వాహమున కను ♦ కూలుఁడందు
నమితసైన్యంబుతోరఘు ♦ వంపెనజునిఁ । దన్విదర్బాధిపతిరాజధాని కపుడు॥ ౪౦

అతఁడువిగువోట్ల నిర్మిత ♦ మైనయట్టి । పటమహీరాదికమ్ములు ♦ పరికరములు
ప్రజలకాన్కల వన్యభావమును వీడ । నజునికారామకేళిగా ♦ నలరెఁబధము॥ ౪౧

దుమ్ముగవిసిన ధ్వజముల ♦ తోడఁగూడి । బడలియున్నట్టి సేనల ♦ విడియఁజేసె
నతఁడుచల్లనిగాలికి ♦ నల్లలాడు । కానుకగనొప్పనగృధా ♦ క్రాంతపటిని॥ ౪౨

ఏచినదినుండిలేచె వ ♦ స్త్రోభమొకటి । మున్గుటనుమీఁది తుమ్మెదల్ ♦ ముందఁతెలుప
మదజలమువోయిశుభ్రమై ♦ పొదలు గండఁయుగము మజ్జనమొనరించి ♦ యుంటఁజూప॥

ధాతువులువోయి శుభ్రమై ♦ దంతయుగము । చిత్రనీలోర్ధ్వరేఖలఁ ♦ జెలఁగుచుంట
ఋక్షవంతముతటుల ను ♦ త్క్రిడసల్ప । శిలలచేమొక్కవోయిన ♦ చెలువుఁదెలిపె॥ ౪౪

తుంగరవమునఁబొంగు త ♦ రంగములను । సారెసారెవుముడుచుచుఁ ♦ జూచుచుందు
తొండమునవ్రచ్చితటిఁజేరు ♦ చుండుదంతి । బంధములుద్రెంచుకొనినచ్చు ♦ పగినిదోఁచె॥

పర్వతముఁబోలు నక్కరి ♦ పాచునాచు । నుగముచేనూడ్చికొనివచ్చి ♦ యొడ్డుఁజేరె
నందుచేతనుగల్గిన ♦ యట్టివరద । ముందుగావచ్చితీరము ♦ నందుఁజేర॥ ౪౬

అప్పటికినీటఁదోఁగుట ♦ శాగియున్న । గండమదధార లావన ♦ గంధకరికిఁ
దత్పురగజాళిఁజూచిన ♦ తత్క్షణంబు । వర్షలక్ష్మిగ వృద్ధియై ♦ పొఱఁజొచ్చె॥ ౪౭

సప్తపర్ణపుఁబాల ట్ల ♦ సహ్యమైన । దానిమదజలగంధంబు ♦ సేనలొని
కరులుమూర్కొని మాఱుమొ ♦ గమ్మువెట్టి । పరువులిడె మావటీలకు ♦ వశముగాక॥ ౪౮

సచ్చిన్నబంధద్రుతయుగ్యశూన్యం । భగ్నాక్షపర్యస్తరథంతుణేన
రామాపరిత్యాగవిహస్తయోధం । సేనానివేశంతుములంచకారః

౪౯

తమాపతంతంనృపతేరవధ్యో । వన్యకరీతిశ్రుతవాక్కుమారః
నివర్తయిష్యక్విశిఖేనకుంభే । జఘాననాత్యాయతకృష్ణశార్దూలః॥

౫౦

సవిధకూత్రఃకిలనాశయాప । ముత్సృజ్యతద్విస్మితసైన్యదృష్టః
స్ఫురత్ప్రభామండలమధ్యచర్తి । కాంతంవపుర్వోమచరంప్రపేదే॥

౫౧

అథప్రభావోపనతైఃకుమారం । కల్పదుష్టాత్తేరవకీర్యపుష్పైః
ఉవాచవాగ్మీదశనప్రభాభిః । సంవర్ధితోరస్థలతారహారః॥

౫౨

మతంగశాపాదవలేపమూల । దవాప్తవానస్మిచుతంగజత్వం
అవేహిగంధర్వపతేస్తనూజం । ప్రియంపదంమాంప్రియవర్షనస్య॥

౫౩

సచానునీతఃప్రణతేనవశ్చా । నృయామహర్షిర్మృదుతామగచ్ఛత్
ఉష్ణత్వమగ్న్యతపసంప్రయోగా । చైత్యంహియత్సప్రకృతిర్జలస్య॥

౫౪

ఇక్ష్వామవంశప్రభవోయదాతే । భేత్స్యత్యజఃకుంభమయోముఖేన
సంయోక్త్యసేన్వేకవపుర్మహిమ్నా । తదేత్యవోచత్సతపోనిధిరామ్లా॥

౫౫

సంమోచితఃసత్త్వవతాత్వయాహం । శాపాచ్చిరప్రార్థితదర్శనేన
ప్రతిప్రియంచేచ్ఛనతోనకుర్యాం । వృథాహిమేస్యాత్స్వపదోపలబ్ధిః॥

౫౬

సంమోహనంనామసఖేమమాస్త్రం । ప్రయోగసంహారవిభక్తచుంత్రం
గాంధర్వమాభత్స్వయతఃప్రయోక్తు । ర్నచారిహింసావిజయశ్చహస్తే॥

౫౭

అలంహియామాంప్రతియన్ముహూర్తం । దయాపరోభూప్రహరన్నపిత్యం
తస్మాదుపచ్ఛందయతిప్రయోజ్యం । మయిత్వయానప్రతిషేధరాక్ష్యం॥

౫౮

తథేత్యుపస్పృశ్యపయఃపవిత్రం । సోమోవృణాయాఃసరితోన్యసోమః
ఉదన్ముఖఃసోస్త్రనిదస్త్రకుంత్రం । జగ్రాహతస్మాన్నిగృహీతశాపాత్॥

౫౯

ఏవంతయోరధ్వనిదైవయోగా । దాసేమహాఃసఖ్యమచింత్యహేతు
ఏకోయయాచైత్రరథప్రదేశాత్ । సౌరాజ్యరమ్యావపరోవిదర్భాన్॥

౬౦

తంతస్థివాంసంనగరోపకంఠే । తదాగమాయాథగురుప్రహర్షః
ప్రత్యుజ్జగామకథక్తేశికేంద్ర । శ్చంద్రాప్రవృద్ధోర్మిరివోర్మిమాలీ॥

౬౧

బంధములుద్రెంచుకొనిహరుల్ ♦ పరువులెత్తె । నిరుసులెడలిరథమ్ములు ♦ ధరణిఁగూలె
 సైనికులుదత్తరిలిరి ♦ సశులఁగావ । త్సణముహాశిబిరంబెల్ల ♦ సంచలించె॥ ౪౯
 వనగజమ్ము నృపావధ్య ♦ మనుచునెఱుఁగు । రాఘవుండేచు కరిని మఱల్చుటకును
 గుణముకొంచెమ్ముగాలాగి ♦ గురినిజూచి । బాణమునఁగొట్టె దానికుంభమ్ముదాఁక॥ ౫౦
 తాఁకినంతనవన్య దంతావళంబు । రూపమునుబాసి ఖేచర ♦ రూపమొందె
 జుట్టుధగధగదీప్తులు ♦ ముట్టివెలుఁగ । శిబిరమునఁజూచువారి కఁచ్చెరువుగాఁగ॥ ౫౧
 స్వప్రభావంబుచేత సంప్రాప్తమైన । నురతరుసుమాళిఁజల్లి రాట్సుతునిమీఁద
 దంతకాంతులఁ దదురస్థతారహార । దీప్తివర్ధిల్లజేయుచుఁ ♦ దెలిపెనిట్లు॥ ౫౨
 ఈమతంగజమైతి నే ♦ నామతంగు । శాపమున గర్వకారణపాపమునను
 దనరుప్రియదర్శనాఖ్య గంధర్వనాథుఁ । డతనిసుతుఁడఁ బ్రియంవదుఁ ♦ డనెడువాఁడ॥
 అంతఃబ్రతిమాలి నేమొక్క ♦ నమ్మహ్వరి । చిత్తమెంతయుదయచేత ♦ మెత్తనయ్యె
 నుష్ణమంతయు నగ్నిసంయోగముననె । జలమునకుఁజల్లఁదనముగా ♦ సహజగుణము॥ ౫౩
 ఎన్నఁడిక్ష్వాసుకులసమాత్పన్నుఁ డజుఁడు । చీరునీకుంభమును వాఁడినారసమున
 నాఁడు నీదివ్యతనువుతోఁ ♦ గూడఁగలవు । పొమ్మనియెనత్తపోనిధి ♦ పుణ్యజలధి॥ ౫౪
 చిరముగాఁగోరితినినీదు ♦ దరిసెనమును । సత్త్వశాలివినిచేత ♦ శాపమెడలె
 నీకుఁబ్రతికృతిచేయంగ ♦ నేరనేని । వ్యర్థమగుఁగాదె యీపద ♦ పాప్తినాకు॥ ౫౫
 స్నేహితుఁడ! మాడునాదుసంమోహనాస్త్రమిదిప్రయోగింపనరినొవ్వఁ ♦ డొదవుజయము
 విడువమరలింపమంత్రముల్ ♦ వేటువేటు । దనరుగాంధర్వమిది గయి ♦ కొనుముదయను॥
 చాలుననుగూర్చిలజ్జింప ♦ నేలనీకుఁ । గొట్టినప్పడెదయను జూపెట్టితీవు
 గాననాకోరికెనుదోసి ♦ కఠినవృత్తిఁ । జూపఁబోకుము నాయుదు ♦ శుద్ధచరిత॥ ౫౬
 అనిననాఁగాకయని రాజతనయుఁ డంత । నిర్మలంబగునర్మదా ♦ నీరమునను
 వారిచి యుదజ్ముఖుండయి ♦ భక్తిఁగొనియె । నస్త్రవిదుఁడస్త్రమంత్రమ్ము ♦ లతనినుండి॥
 ఇట్టులిర్వరుదారి నిర్హేతుకముగ । దైవయోగమ్ముచేమైత్రిఁ ♦ దనరి యంత
 నొకరుచైత్రరథంబున ♦ కొకరు మంచి । రాజుచేరమ్యమగు విదర్భకును జనిరి॥ ౫౭
 అంత నగరోపకంఠమ్ము ♦ నజుఁడునేరె । ననితెలిసిహర్షభరమున ♦ నవ్విదర్భ
 నేనుక్రథక్తశిశేర్షరుఁ ♦ డెదురుకొనియె । సంప్రముస్ఫాంగునలలచేఁ ♦ జంద్రునట్లు॥ ౫౮

ప్రవేశ్యచైనంపురమగ్రయామీ । నీచైస్తతోపాచరదర్పితశ్రీః
మేనేయథాతత్రజనఃసమేతో । వైదర్భమాగంతుమజంగ్యహేశం॥

౬౨

తస్యాధికారపురుషైఃప్రణతైఃప్రదిష్టాం
ప్రాగ్ద్వారవేదివినివేశితపూర్ణకుంభాం
రమ్యాంరఘుప్రతినిధిఃసనవోపకార్యాం
బాల్యాత్పరామివదశాంమదనోధ్యువాస॥

౬౩

తత్రస్వయంవరసమాహృతరాజలోకం
కన్యాలలామకమనీయమజస్యలిపోన్సిః
భావావబోధకలుషాదయితేవరాతౌ
నిద్రాచిరేణవయనాభిముఖీభూవ॥

౬౪

తంకర్ణభూషణనిషీడితపీవరాంసం
శయ్యోత్తరచ్ఛవవిమర్దకృశాంగరాగం
సూతాత్మజాఃసవయసఃప్రథితప్రబోధం
ప్రాబోధయన్నుషసివాగ్భిగుదారవాచః॥

౬౫

రాత్రిర్గతామతిమతాంవరముంచశయ్యాం
ధాత్రాద్విధైవననుధూర్జగతోవిధక్తా
తామేకతస్తవబిభర్తిగురుర్వినిద్ర
స్తస్యాభవానపరధుర్యపదావలంబీ॥

౬౬

నిద్రావశేనభవతాప్యనవేక్షమాణా
పయ్యత్సుకత్వమబలానిశిఖండితేవ
లక్ష్మీర్భిసోదయతియేనదిగంతలంబీ
సోపిత్వదాననరుచింవిజహాతిచంద్రః॥

౬౭

తద్వల్లనాయుగపదున్మిషితేనతావత్
సద్యఃపరస్పరతులామధిరోహతాంద్యే
ప్రస్పందమానపరుషేతరతారమంత
శ్చక్షుస్తవప్రచలితభ్రమరంచపద్మం॥

౬౮

వృంతాఙ్గభంహతిపుష్పమనోకహనాం
సంసృజ్యతేసరసిజైరరుణాంశుభిన్నైః

నమ్రఁడైముందునరుగుచు ♦ నగరమందుఁ | బ్రీతిరఘుపుత్రునజునిఁ బ్ర♦వేశపెట్టి
సిరులనర్చించుభోజునిఁ ♦ బురమువార | లెంచి రతిధిగ నజుని గృ♦హేశుఁగాఁగ॥ ౬౨

ఉ॥ మంగళపూర్ణకుంభచయ ♦ మండితవేదిని నొప్పుమోసలన్
రంగుదలిర్చునూత్నభవ♦నఁబును రాజనియక్తపూరుషుల్
వంగినమస్కరించి తెలు♦పన్ రఘుకల్పఁడు సొచ్చి బాల్యమే
గంగను వచ్చుప్రాయమునఁ ♦ గంతుఁడువోలె వసించెవేడుకన్॥ ౬౩

చ॥ ధరణిపులన్ స్వయంవర వి♦ధానముచేనటు చేర్చినట్టి యా
నురుచిరకన్యకామణిని ♦ శుద్ధమతిన్ గనుకోర్కినున్న యా
నరవరుకన్నులన్ నిదుర ♦ నాటి నిశన్ గడుఁబొద్దువోవఁగాఁ
దటినెనుభావమున్ గనక ♦ తాఁగలుషించిన కాంతకైవడిన్॥ ౬౪

ధృవకోకిల. అగలిపానుపుమీఁదరాలిన ♦ యంగరాగమువానిఁ బే
రెగుభుజంబులు పోగులంటు నృ♦పేంద్రసూను మహాత్మునిన్
దగువయస్కులు సూతపుత్తు లి♦దారవాఙ్మీచయంబులన్
నుగతినిట్టులు మేలుకొల్పిరి ♦ శుభ్రమైనయువన్సునన్॥ ౬౫

మత్తకోకిల. రాత్రివోయెను శయ్యవీడుము ♦ రాజపూజ్యమహామతీ
ధాతిభారమురెండుసేసెను ♦ ధాత వింతెఱియఃపతీ
చిత్రమందుభరించెనిద్రఁ దృ♦జించినీగురుఁ డొక్కటిన్
బాత్తుఁ డీవు మఱొండుదాల్చుగ ♦ భవ్యరూపరఘూపమా॥ ౬౬

ఉ॥ భద్రుఁడవైననీపయిని ♦ బద్మకునెంతటి మోహముండినన్
నిద్రకుఁవశ్యుఁడై నిశిని ♦ నీవటులున్న నుపేక్షచేసి తా
రాద్రముఁదాల్చి ఖండిత తె♦ఱంగుననెవ్వనితో వినోదమున్
దద్రుమసల్పె నాశశియుఁ ♦ దన్ముఖకాంతిని వీడిజారెడిన్॥ ౬౭

ఉత్సాహము. రెండునొక్కసారె రమ్య ♦ రీతి విచ్చి యిప్పుడే
నిండుగాసమానమాచు ♦ నింపుగాతమింపులన్
ఒండులోనమెదలుపాప ♦ యుండునీదుకన్న వే
టొండులోఁజలించుభృంగ ♦ ముండునట్టిపద్మమున్॥ ౬౮

మ॥ భనదీయాననపాయువందలి స్వభా♦వంజైన సౌరభ్యమున్
వివిధాన్యైకగుణఁబలంగలిపి గ♦ల్పింపంగ వాంఛించి యి

స్వాభావికంపరగుణేనవిభాతవాయుః
సౌరభ్యమీపురివతేముఖమారుతస్య॥

౬౯

తామ్రోదరేషుపతితంతరుపల్లవేషు
నిర్ధౌతహరగులికావిశదంహిమాంభః
ఆభాతిలబ్ధపరభాగతయాధరోష్ఠే
లీలాస్మితంసదశనార్చిరివత్వదీయం॥

౭౦

యావత్ప్రతాపనిధిరాక్రమతేనభాను
రహ్నాయతావదుణేనతమోనిరస్తం
అయోధనాగ్రసరతాంత్యయివీరయాతే
కింవారిపూంస్తవగురుఃస్వయముచ్చినత్తి॥
శయ్యాంజహత్యుభయపక్షవినీతనిద్రాః
స్తంబేరమాముఖరశ్మంఖలక్ష్మిణస్తే
యేషాంవిభాంతితరుణారుణరాగయోగా

౭౧

ద్భిన్నాద్విగ్నేరికతటాశవదంతకోశాః॥
దీర్ఘరేష్యమీనియమితాఃపటమండలేషు
నిద్రాంవిహాయవనజాతువనాయుదేశ్యాః
షక్తోఽస్మిణామలినయంతిపురోగతాని
లేహ్యనిసైంధవశిలాశకలానివాహాః॥

౭౨

౭౩

భవతివిరళభక్తిర్మానపుష్పపహాగః
స్వకిరణపరివేషోద్భేదశూన్యాఃప్రదీపాః
అయమపిచగిరంస్తస్త్వప్రబోధప్రయుక్తా
మనువదతిశుకస్తేమంజువాక్పంజరస్థః॥

౭౪

ఇతివిరచితవాగ్భిర్వందిపుత్రైఃకుమారః
సపదివిగతనిద్రస్తల్పముజ్ఞాంచకార
మదపటునినదద్భిరోద్భిత్రోరాజహంసైః
నురగజఇవగాంగంసైకతంనుప్రతీకః॥

౭౫

అథవిధిమవసాయశాస్త్రదృష్టం
దివసముఖోచితమంచితాక్షిపత్కౌ

బుభువి వృక్షంబులనుండి జారిపడునా ♦ పూలు బ్రభాతానిలం
బవధానంబున బాలసూర్యకరభి ♦ న్నాభ్యాభితోఁ గూర్చెడిన్ ||

౬౯

ఉ॥ కొంజిగియాణిముత్తైముల♦కున్ సరిమించెడు మంచుబిందువుల్
కెంజిగురాకులం బొలుచు ♦ లీలలు చూడఁగఁ గ్రిందివాతెఱన్
రంజిలుదంతకాంతులప♦రంపరఁ గూడి వెలుంగుచుండు నీ
మంజుతరస్మితంబులను ♦ మానక తెల్పు నరేంద్రనందనా॥

౭౦

ఉ॥ ఆకసమున్ బ్రతాపనిధి ♦ యర్కుఁడుచేరకమున్నె చీకటిన్
వీక ననూరుఁడెంతయును ♦ వే యెగజిమ్మెను వీరకోటిలోఁ
బ్రాకటనాయకుండవయి ♦ భాసిలుచుండఁగ నీవువైరులన్
దాకి విధించునేలొకొ ర♦ణస్థలి నీజనకుండు రాఘవా॥

౭౧

చ॥ ఇరుగడనిద్రదీరికరు ♦ లెంతయు మోగుచునుండ సంకిశున్
తొఱఁగెను సెజ్జ నంత నటఁ ♦ దోచినసూర్యుని రక్తరశ్మిచే
నరుణతరప్రభాతతుల ♦ నందిన యగ్గజవంతకోశమున్
వజ్రలెను గైరికాద్రితటి ♦ ప్రచ్ఛిన్నకైవడి నింపునించుచున్ ||

౭౨

చ॥ నిడుపుగఁగట్టినట్టి పట♦నిర్మితమండపపాళియందుఁ బెం
పడరెడు పారసీకతుర♦గావళి నిద్రనుబాపి ముందు సా
పడనిడినట్టి సైంధవపుఁ ♦ బల్కులనెల్లను నోటియావిరిన్
గడుమరినంబునేసెడిని ♦ గన్గొనుమ్మోయరవిందలోచనా॥

౭౩

ఉ॥ పాడుటచేఁ గడున్ శిథిల♦భావముఁ గాంచె నుమోపహారమున్
వీడెను దీప్తిమండలము ♦ వెల్గెడుదివ్వెల నీవుమేలుకో
నాడెడు మానువాక్యముల ♦ కందముగాఁబ్రతిఁబల్కె ముద్దుమా
ట్లాడుచుఁ బంజరమ్మున వి♦హారమునల్పెడు నీదుకీరమున్ ||

౭౪

ఉ॥ వందికుమారు లిప్పగిది ♦ వాగ్విభవంబులు చూపిలేపఁగాఁ
జేందినవేడ్కనంచలు ర♦చించెడు శబ్దముచేతలేచి యా
నందముతోడ గాంగపులి♦నంబులవీడెడు నుప్రతీక మ
ట్లాందిన ప్రీతి మేల్కొని న♦రోత్తమసూతితోలంగెఁ దల్పమున్ ||

౭౫

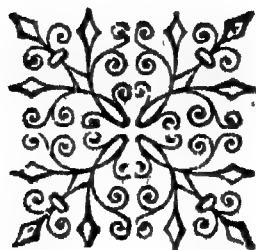
ఉ॥ అంతఃప్రభాతకృత్యముల ♦ నన్నియుఁదీర్చి యథావిధిజ్ఞతన్
గాంతములైన రెప్పలను ♦ గ్రాలుకనుంగవ యొప్పునయ్యజుం

కుశలవిరచితానుకూలవేషః

క్షీతిపసమాజమగాత్స్వయంవరస్థం॥

2౬

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కాళిదాసకృతా వజ్రస్వయంవరాభి
గమనోనామ పంచమఃసర్గః.

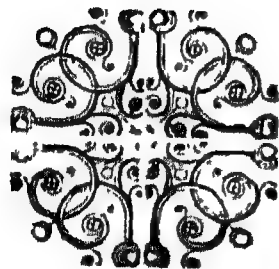

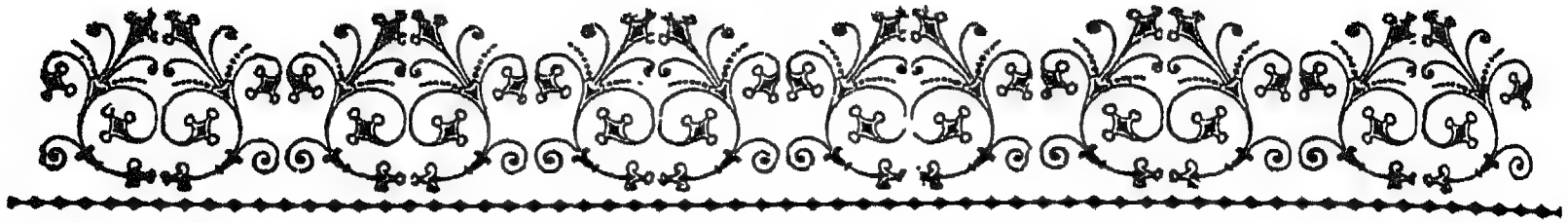
డెంతయు దిట్టు లర్థిరచిఁబయించిన వేషముఁబూనిచేరె భూ
కాంతులు దత్స్వయంవరపుఁ ♦ గాంతునుగూడిన యాసభాస్థలి॥

౭౬

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాఫలిత లలితకపితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మణంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు నజస్వయంవరాభిగమనంబను
పంచమాశ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

షష్ఠః సర్గః

—:0:—

||

సతతమంచేషు మనోజ్ఞ వేషాన్ । సింహాసనస్థా నుపచారవత్సు
వైమానికానాం మరుతా మపశ్య । దాకృష్టలీలా న్నరలోక పాలాన్॥ ౧

రతే ర్మహీతానునయేన కామం । ప్రత్యర్పిత స్వాంగ మివేశ్వరేణ
కాకుత్స్థ మాలోకయతాం నృపాణాం । మనో బభూవేందుమతీ నిరాశం॥ ౨

వైదర్భ నిర్దిష్ట మసౌ కుమారః క్షౌప్తేనసోపాన పథేన మంచం

శిలావిభంగై ర్మృగరాజ శాబ । స్తుంగం నగోత్సంగ మివారురోహ॥ ౩

పరార్థ్యవర్ణా స్తరణోపన్న । మానేదివాన్ రత్నవదాసనం సః
భూయిష్ఠమాసీ దుపమేయకాంతి । ర్మయూర పృష్ఠాశ్రయిణాగుహేన॥ ౪

తానుశ్రియా రాజపరంపరాను । పరిభ్రావిశేషోదయదుర్నిరీక్ష్యః
సహస్రధాత్మా వ్యరుచద్విభక్తః । పయోముచాం పంక్తిషు విద్యుతేన॥ ౫

తేషాం మహార్హాసన సంస్థితానా । ముదారనేపథ్య భృతాం సమధ్యే
రరాజధామ్నా రఘునూనురేవ । కల్పదుర్మాణా మివ పారిజాతః॥ ౬

నేత్రవ్రజాః పౌరజనస్య తస్మిన్ । విహాయ సర్వా న్నృపతీ న్నిషేతుః
మదోత్కటే రేచిత పుష్పవృక్షౌ । గంధద్విపే వ్యభివ ద్విరేఖాః॥ ౭

అథస్తు తేవందిభి రన్వయజ్ఞైః । నోమార్కవంశ్యే నరవేవలోకే

సంచారితే చాగరుసారయోనా । ఛూపే సముత్సర్పతి వై జయంతీః॥ ౮

పురోపకంఠోపవనా శ్రియాణాం । కలాపినా ముద్ధతస్యత్యహేతా

పరిధృతశంఖే పరితో ద్ధిగంతాం । స్తూర్యస్వనే మూర్ఛతి మంగళార్థే॥ ౯

శ్రీ

ర ఘు వ ం శ ము.

ష ష్టా శ్వా స ము.

ః॥

ః॥

ః॥

గీతములు.

దివి విమానాళి విహరించు ♦ దివిజవరుల | లీలలనుగాలి పర్యంక ♦ పాళిమీఁద
సింహపీఠములందుండి ♦ చెలఁగునృపుల | రమ్యవేషుల నటఁగాంచె ♦ రఘుని నుతుఁడు॥ ౧

హరుని రతికాంతవేడఁగా ♦ నతనికరుణ | మరల దేహంబుదాల్చిన ♦ మరుఁడనంగ
నొప్పు కాకుత్స్థమణిఁ గాంచి ♦ యర్విపాలు | రిందుమతిఁ గూరిచి నిరాశఁజెందిరంత॥

తాళ్ళపై తాళ్లమీఁదుగా ♦ రమ్యశిఖరి | శిఖరమెక్కిడుసింహంపు ♦ శిశువువోలె
నవ్విదర్భాధిపతిచూప ♦ నక్కుమార | విభుఁడు మెట్టులమీఁదుగాఁ ♦ బీఠమెక్కి॥ ౩

రత్నకంబళరాజిచేఁ ♦ బ్రభదలిర్చు | నాసనంబునఁ గూర్చున్న ♦ యయ్యజుండు
చిత్రకాంతుల నెమ్మిపైఁజెలఁగుచుండు | స్కందుతోఁ బోల్పనెంతయుఁజాలియుండె॥

అంబుదాళిని వేరూపు ♦ లంది మెఱపు | చెలఁగి కనులకు మిఱుమిట్లు ♦ గొలుపునట్లు
రాజపంక్తుల రాజిల్లు ♦ రాజ్యలక్ష్మీ | యధికకాంతిని దుస్సహ ♦ మయ్యెఁజూడ॥ ౪

శ్రేష్ఠ సింహాసనంబులఁ ♦ జెన్నుమీటి | యుజ్జ్వలంబగు వేషాల ♦ నొప్పియున్న
రాజులందఱలో రఘు ♦ రాజనుతుఁడె | నురతరులఁబారిజాతంబు ♦ కరణిమెఱసె॥ ౫

భృంగముల్ పుష్పనృతము ♦ లెల్లఁబాసి | వచ్చిమదగఁధ గజముపై ♦ వాల్చినట్లు
పౌరజనముల సకలదృగ్ ♦ వ్రాతములును | బాసిరాజుల నజానిపై ♦ వచ్చివ్రాతె॥ ౬

సోమసూర్యకులంబుల ♦ భూమిపతుల | వంశచరితలు దెలిసిన ♦ వందితతులు
పాతములు సల్ప నగరుధూ ♦ పమ్ముడరి | పర్వి చుట్టును భ్వజముల ♦ పయికి నెగసె॥ ౭

శంఖమంగళతూర్య ని ♦ స్వానచయము | కడలకును ముట్టియంతటఁ ♦ గలసినెఱయ
నగర కంతోపవనముల ♦ నెగడుచుండు | నెమఱులకు నృత్యహేతువై ♦ యమరెనపుడు॥ ౮

మనుష్యవాహ్యం చతురస్రియాన । మధ్యాస్య కన్యా పరివారశోభి
వివేశ మంచాంతర రాజమార్గం । పతింవరా క్షృప్త వివాహవేషా॥

౧౦

తస్మి నివిధానాతిశయే విధాతుః । కన్యామయే నేత్రశితైక లక్ష్మ్యే
నిపేతు రంతఃకరణే ర్నరేంద్రా । దేహాః స్థితాః కేలమాసనేషు॥

౧౧

తాంప్రత్యభివ్యక్త మనోరథానాం । మహీపతీనాం ప్రణయాగ్రిదూత్యః
ప్రవాళశోభా ఇవపాదపానాం । శృంగారచేష్టా వివిధా బభూవుః॥

౧౨

కశ్చిత్కరాభ్యా ముపగూఢనాశ । మాలోల పత్తాభి హతద్విరేఖం
రజోభిరంతః పరివేషబంధి । లీలారవిందం భ్రమయాం చకార॥

౧౩

విస్రస్త మంసా దపరోవిలాసీ । రత్నానువిధాం గదకోటిలగ్నం
ప్రాలంబ ముత్కృష్య యథావకాశం । నినాయ సాచీకృత చారుషక్తిః॥

౧౪

అకుంచితాగ్రాం గులినా తతోన్యః । కించిత్స మావర్జిత నేత్ర శోభః
తిర్యగ్విసంసర్పి నఖప్రభేణ । పాదేనహేమం విలిలేఖ పీఠం॥

౧౫

నివేశ్యవామం భుజమాసనార్ధే । తస్మిన్ని వేశాదధికోన్నతాం సః
కశ్చిద్వృష్టత త్రికభిన్నహారః । నుహృత్సమాభాషణతత్పరోభూత్॥

౧౬

విలాసినీ విభ్రమదంతపత్ర । మాపాండురం కేతకబర్హ మన్యః
ప్రియానితంబోచిత సంనివేశై । ర్విపాటయామాస యువానఖాగ్రైః॥

౧౭

కుశేశయా తామ్రతలేన కశ్చిత్ । కరేణరేఖా న్వజలాంఛనేన
రత్నాంగుళియ ప్రభయానవిధ్ధా । నుదీరయామాస సలీలమతా॥

౧౮

కశ్చిద్యధాభాగ మవస్థితోపి । స్వసంనివేశా ద్వ్యతిలంఘినీవ
వజ్రాంశుగర్భాంగుళి రంధ్రమేకం । వ్యాపారయామాస కరం కిరీటే॥

౧౯

తతోన్మపాణాం శ్రుతస్మత్తవంశా । పుంశత్రుగల్భా ప్రతిహార రక్షీ
ప్రాకస్సన్నికర్షం మగధేశ్వరస్య । నీత్వా కుమారీ మవడత్సునందా॥

౨౦

అసౌశరణ్యః శరణోన్ముఖానా । మగాధసత్త్వో మగధప్రతిష్ఠః
రాజాప్రజా రంజనలబ్ధవర్ణః । పరంతపోనామ యథార్థనామా॥

౨౧

కామం నృపాః సంతు సహస్రశోన్యే । రాజన్వతీ మాహు రనేన భూమిం
నక్షత్రితారా గ్రహసంకులాపి । జ్యోతిష్మతీ చంద్రమసైవ రాత్రిః॥

౨౨

పరిచరులతోడ నొప్పి వివాహవేష | కలితయైన పతింవర ♦ కన్య నరులు
 మోయుపల్లకినెక్కి పృ ♦ మోదమతిని | రాజపర్యంకమధ్యమా ♦ ర్గమునుజొచ్చె|| ౧౦
 వందలకొలంది వీక్షణ ♦ వాతములకు | గుటియగుచు బ్రహ్మసృష్టి న ♦ బృరమునగుచు
 నెసఁగునాకన్నెపైవ్రాలె ♦ నృపులమనము | లంగములుమాత్రముండె సింహాసనముల|| ౧౧
 ఆమెయందలి తమప్రేమ ♦ వ్యక్త పఱుచు | భూతలేందుల ప్రణయాగృ ♦ దూతలనఁగ
 వివిధ శృంగార చేష్టలు ♦ వెలసెనపుడు | సృక్షములయందుఁ బల్లవ ♦ శీలువోలె|| ౧౨
 కదలిరేకులు తేల్లను ♦ గడకునెట్ట | వరపరాగంబు లోపలఁ ♦ బరిధిగట్ట
 నాశమును జేతఁబట్టి భూ ♦ నాథుఁడొక్కఁ | డందముగఁ ద్రొప్పె లీలార♦విందమపుడు||
 వేటొకవిలాసి పూదండ ♦ జారిభుజము | రత్నఖచితపరాంగదా ♦ గ్రమునఁ దగులు
 కొనిన నుందరముఖమును ♦ గొంతత్రిప్పి | దానిసవరించి యిడె యథా ♦ స్థానమంను||
 మఱియొకఁడు గొంతవెనుకకుఁ ♦ బఱపిదృష్టి | కాళ్లమునివేళ్ళువంచి బం ♦ గారుపాద
 పీఠమును వ్రాయుచుండెను ♦ విమలనఖర | వక్రకాంతులు దానిపైఁ ♦ బర్వుచుండ|| ౧౩
 మించియెత్తుగ మూపు గా ♦ నించురీతి | వామభుజముంచి పీఠార్థ ♦ భాగమందు
 విరిసరముజారనొకయింత ♦ వెన్నుద్రొప్పి | యొకఁడుమాట్లాడఁగడఁగెను ♦ సకునితోడ||
 మఱియొకఁడు స్వప్రియాంగన ♦ పిఱుఁదుమీఁద | నునుచుకొనగోటఁ గామినీ♦జనవిలాస
 మునకునా దంతపత్రాళి ♦ కనువుగాఁగఁ | బచ్చగేదంగిరేకును ♦ బట్టిచీల్చె|| ౧౪
 ధ్వజముమొదలగు రేఖలఁ ♦ దనరుచుండి | పద్మమల్లెఱ్ఱగానుండు ♦ పాణితోడ
 రత్నముల యుంగరమ్ముల ♦ ప్రభలుగ్రమ్మ | పాచికలు వైచె నొక్కండు♦పార్థివుండు||
 తలనుయొక్కస్థలంబునఁ ♦ దనరుచున్న | మకుట మొక్కఁడు దలఁగిన ♦ మాడ్కిదాని
 నంటజొచ్చెను గరమున ♦ నక్కిరీట | వజ్జిరుచి వేళ్ళసందులఁ ♦ బడివెలుంగ|| ౧౫
 అంత రాడ్వంశచరితంబు ♦ లన్నివెలసి ♦ పురుషులంతటిప్రాధ్యయై ♦ వఱులుచుఁ గు
 ద్వారపాలనునంద తత్కన్యనపుడు | తోలుతమగఢేశుకడనిల్చి ♦ పలికెనిట్లు|| ౧౬
 అమితసత్కుఁడు మగధరత్నాస్పదుండు | శరణుజొచ్చినవారికి ♦ శరణమగుచుఁ
 బ్రజలరంజింపఁజేసెడు ♦ భవ్యయశుఁడు | సార్థకపరంతపాఖ్యుఁ డీత్మావరుండు|| ౧౭
 పృథ్వివరులన్యులున్నను ♦ వేలకొలదిన్ | నితఁడురాజన్వతినిజేసె ♦ క్షీతితలమును
 లెక్కలేనన్నిగ్రహములు ♦ చుక్కలున్న | నిశినిజ్యోతిష్కృతినిజేయు ♦ శశివిధమున|| ౧౮

క్రియాప్రబంధా దయమధ్యగాణా । మజస్రమాహూత సహస్రనేత్రః
శచ్యాశ్చిరం పాండుకపోలలంబాన్ । మందారశూన్యా నలకాం శ్చకార॥ ౨౩

అనేనచేదిచ్ఛసి గృహ్యమాణం । పాణిం వరేణ్యేన కురుప్రవేశే
ప్రాసాదవాతాయన సంశ్రితానాం । నేతోత్సవం పుష్పపురాంగనానాం॥ ౨౪

ఏవంతయోక్తే తమవేక్ష్యకించిత్ । విస్రింసి దూర్వాంక మధూకమాలా
ఋజుప్రణామ క్రియయైవతన్వీ । ప్రత్యాదిదేశైన మభాషమాణా॥ ౨౫

తాంసైవవేత్ర గ్రహణే నియుక్తా । రాజాంతరం రాజసుతాం నినాయ
సమీరణోత్థేన తరంగరేఖా । పద్మాంతరం మానసరాజహంసీం॥ ౨౬

జగాదచైనా మయమంగనాథః । నురాంగనా ప్రార్థిత యావనశ్రీః
వినీతనాగః కిలనూత్రికార్చై రైంద్రం పదం భూమిగతోపి భుంక్తై॥ ౨౭

అనేనపర్యాస యతాశ్రు బిందూన్ । ముక్తాఫలస్థూల తమాన్తస్సనేషు
ప్రత్యర్చితాః శత్రువిలాసినీనా । మున్ముచ్యసూత్రేణ వినైవహారాః॥ ౨౮

నిసర్గభిన్నాస్పద మేకసంస్థ । మస్మిన్ద్వయం శీశ్చ సరస్వతీచ
కాంత్యాగిరా నూన్మతయాచ యోగ్యా । త్వమేవకల్యాణి తయోస్తృతీయా॥ ౨౯

అథాంగరాజా దవతార్యచతు । ర్యాహీతి జన్యా మవదత్కుమారీ
నాసౌనకామ్యో నచవేదసమ్య । ద్విష్టుంనసా భిన్నరుచ్ఛిర్హిలోకః॥ ౩౦

తతఃపరం దుఃప్రసహం ద్విషద్భి । ర్మృపం నియుక్తా ప్రతిహం భూమా
నిదన్యయామాస విశేషదృశ్య । మిందుం నవోత్థాన మివేందుమత్యై॥ ౩౧

అవంతినాథోయ ముదగ్రబాహు । ర్విశాలవత్స స్తనున్మత్తమధ్యః
ఆరోప్యచక్ర భ్రమ ముష్ణతేజా । స్వప్నేన యతోల్లిఖితోవిభాతి॥ ౩౨

అస్యప్రయాణేషు సమగ్రశక్తే । రగేసరై ర్వాజిభి రుత్థితాని
కుర్వంతిసామంత శిఖామణీనాం । ప్రభాప్రరోహస్తమయం రజాంసి॥ ౩౩

అసౌమహాకాల నికేతనస్య । వసన్నదూరే కిల చంద్రమాశేః
తమిస్రిపక్షేపి సహస్రియాభి । ర్జ్యోతస్సు వతోనిర్వి శతిప్రదోషాన్॥ ౩౪

అనేనయూనా సహపార్థివేన । రంభోరుకచ్ఛి న్మనసోరుచిస్తే
స్థిప్రాతరంగానిల కంపితాసు । విహర్తుముద్యాన పరంభరాసు॥ ౩౫

ఎడతెగకజన్నములునేసి ♦ యెపుడు నిందుఁ | బిల్చి శచివెల్లచెక్కిళ్ల ♦ వ్రేలునట్టి
ముంగురులయందు మందార ♦ పుష్పచయము | చేరకుండఁగఁజేసెను ♦ జిరమితండు॥

ఈవరేణ్యునిచేపట్టు ♦ దేని నీవు | బుష్పపురమును జొచ్చి యా ♦ పురములోని
యమలప్రాసాదనాతాయ ♦ నములఁజూచు | చానలకు నేత్రపర్వంబు ♦ సలుపఁగలవు॥

అనుచుఁజెప్పిననాలించి ♦ యతనిఁగాంచి | గరికతోనొప్పు నిప్పుపూ ♦ సరముగదల
ఋజుగతినిగ్రాలుమతి నను ♦ స్మృతినొనర్చి | తన్వి మానముతోడ నా ♦ తనిఁదొఱంగ॥

మానసమరాళినొండు పద్మమునుజేర్చు | గాలిచేఁగల్గుతరఁగల ♦ పాలిపగిది
రాజపుత్రిని మఱియొక ♦ రాజుఁజేర్చి | యనియె వేత్రిమ్ముదాల్చిన ♦ యానునంద॥ ౨౬

అంగనాధుఁడితండు ను♦రాంగనాళి | కోరుయావనకాంతిఁ జె♦న్నారువాఁడు
గజములకుశిక్ష ఋషులచేఁ ♦ గఱపినాఁడు | ధరణిపైనింద్రవిభవంబు ♦ దాల్చినాఁడు॥

అశ్రుబిందులు ముత్తెమ్ము ♦ లంతలేసి | వైరికాంతలచనులపైఁ ♦ బ్రస్తరించి
యితఁడుమున్గొన్న సరులకుఁ ♦ బ్రతిగనిడిన | దారములులేనివండల ♦ తీరుగొలిపె॥ ౨౭

భిన్నవాసస్వభావలై ♦ యున్న నిటను | శ్రీసరస్వతులిక్వరుఁ ♦ జేరిరొకట
సత్యవాక్పూతసౌందర్య ♦ శాలివీవు | గూడియుంటకు యోగ్యువు ♦ మూడవదిగ॥ ౨౮

అనుడునాతనిపైదృష్టి ♦ నట్టెదింపి | పదయనుచుఁజెప్పెఁజెలికి న ♦ ప్రృథుకుమారి
తానెఱుంగఁగఁజాలదా? ♦ తగఁడయతఁడు | అవనినభిరుచి భిన్నమా ♦ నంతెగాక॥ ౩౦

అంత దౌవారికనునంద ♦ యరితతులకు | దుష్ప్రసహ్యుని నూత్న చం♦దుగ్రీండువోలెఁ
జూడనెంతయు యోగ్యుని ♦ నుభగున్మృపుని | నింకొకనిఁజూపి యిట్లనె♦నిందుమతికి॥ ౩౧

నిడుదలైనట్టిబాహువుల్ ♦ వెడఁదరొమ్ము | గుండ్రమాసన్ననడుమును ♦ గొమరుమిగులఁ
దృష్టిచక్రభ్రమంబుపైఁ ♦ దవిలిరాయ | వఱురవిఁబోలునీతఁ డ♦వంతివిభుఁడు॥ ౩౨

శక్తిసంపూర్ణనీతని ♦ జైత్రయాత్ర | ముందునడిచెడుహరితతిఁ ♦ బొడమురజము
లఖిలసామంతరాజ తే♦జాంకురముల | కస్తమానంబుగల్పించు ♦ నద్భుతముగ॥ ౩౩

అమృహాకాలనిలయు శ♦శాంకమాళి | కెలనవసియించుఁగావునఁ ♦ గృష్ణపక్ష
మందుఁగూడను దనప్రియు ♦ రాండ్రితోడ | ననుభవించునుజంద్రికా ♦ యామినులను॥

ఈపడుచుతేనితోఁగూడి ♦ యింపుమీఱ | విమలసిప్రాతరంగాళి ♦ వెడలుగాలి
వలనఁగంపించునుద్యాన ♦ పాలియందుఁ | జెలఁగఁగోరుచెరంభోరు ♦ తెలుపుమనిన॥ ౩౪

- తస్మిన్నభిద్యోతిత బంధుపద్మే । ప్రితాపసంశోషిత శత్రుపంకే
బబంధసానోత్తమ సౌకుమార్యా । కుముద్వతీ భానుమతీన భావమ్॥ ౩౬
- తామగ్రతస్తామర సాంతరాభా । మనూపరాజస్య గుణైరసూనామ్
విధాయస్పష్టిం లలితాం విధాతు । ర్జ్వాద భూయః నుదతీం నునంగా॥ ౩౭
- సంగ్రామనిర్విప్ల సహస్రబాహు । రష్ట్రాదశద్వీప నిఖాత యూషః
అనన్యసాధారణ రాజశబ్దో । బభూవయోగీ కిల కార్త వీర్యః॥ ౩౮
- అకార్యచింతా సమకాలమేవ । ప్రాగుర్భవం శ్చాపధరః పురస్తాత్
అంతః శరీరేష్వపియః ప్రజానాం । ప్రత్యాదిదేశా వినయం వినేతా॥ ౩౯
- జ్యోబంధ నిష్పంద భుజేనయస్య । వినిశ్చయసద్వక్త్ర పరంపరేణ
కారాగృహే నిర్జితవాసవేన । లంకేశ్వరే ణోషిత మాప్రసాదాత్॥ ౪౦
- తస్యాన్వయే భూపతిరేష జాతః । ప్రతీప ఇత్యాగమ వృద్ధనేవీ
యేనశ్రియః సంశ్రియదోషరూఢం । స్వాభావలోలేత్యయశః ప్రమృష్టం॥ ౪౧
- ఆయోధనే కృష్ణగతిం సహాయ । మవాప్యయః క్షత్రియ కాలరాత్రిం
ధారాంశితాం రామపరశ్వధస్య । సంభావయ త్యుత్పలపత్రసారాం॥ ౪౨
- అస్యాంకలక్ష్మీ ర్భవ ద్భిర్బాహూ । రాహిష్మతీ వప్రనితంబకాంచీం
ప్రాసాదజాలై ర్జలవేణిరమ్యాం । రేవాంయది ప్రేక్షీశు మస్తికామః॥ ౪౩
- తస్యాః ప్రకామం ప్రియదర్శనోపి । నసక్షితీశో రుచయే బభూవ
శరత్ప్రమృష్టాంబుధరోపరోధః । శశివపర్యాప్త కలోనలిన్యాః॥ ౪౪
- సాశూరసేనాధిపతిం నుషేణ । ముద్దిశ్యలోకాం తరగీతకీర్తిం
అచారశుద్ధో భయవంశదీపం । శుద్ధాంతరత్యౌ జగదేకుమారీ॥ ౪౫
- నీపాన్వయః పార్థివ ఏషయజ్వా । గుణైర్యమాశ్రిత్య పరస్పరేణ
సిద్ధాశ్రమం శాంత మివైత్యసత్త్వై । రైసర్గికో ప్యుత్ససృజే విరోధః॥ ౪౬
- యస్యాత్మగేహే నయనాభిరామా । కాంతిర్హిమాంశో రివసన్నివిష్టా
హర్యాగ్ని సంరూఢ తృణాంకురేషు । తేజోవిషహ్యం రిపుమందిరేషు॥ ౪౭
- యస్యావరోధ స్తనచందనానాం । ప్రత్యాశనా ద్వారివిహారకాలే
కలిందకన్యా మధురాంగతాపి । గంగోర్మిసంసక్త జలేవభాతి॥ ౪౮

బంధుపద్మమ్ములరించి ♦ వైరిపంక । మింకఁజేసిప్రతాపాన ♦ నెసఁగునతని
 యందు మృదుల కుముద్వతి ♦ యాత్మభావ । బంధమునుభానుమతివలె ♦ బలుపదయ్యె॥ ౩౨
 అంతఁగంజాతగర్భంపు ♦ గాంతికలిగి । వనజగర్భనిస్పష్టికి ♦ వన్నెయిడెడు
 రూపనుగుణాఢ్యనుదతి న ♦ నూపన్యపతి । యెదుటఁజేర్చినునంద దా ♦ నిట్లుపలిక॥ ౩౩
 యూపములఁబదు నెన్నిది ♦ ద్వీపములను । నిల్పివేయిభుజమ్ముల ♦ గొల్పియాజిఁ
 బరులుగనఁగాని రాజ శ ♦ బ్దంబుఁబడసి । యుండఁగాకార్తవీర్యుడ ♦ యోగియొకఁడు॥
 సలుపఁదగనివి సలుపంగ ♦ దలఁచునంత । నెక్కిడినచాపమునుదాల్చి ♦ యెదుటనిల్చి
 చెడుతలంపులుమనముల ♦ జెందకుండఁ । బ్రజలశిక్షించిరక్షించు ♦ వాడతండు॥ ౩౪
 అల్లెత్రాటనుభుజము ల ♦ ల్లాడకుండఁ । గట్టనిట్టూర్పువెట్టి వ ♦ క్రిములయందు
 నతనిచేఱునుండఁగరుణించి ♦ యనువుదాక । నిందుగల్చినయట్టి లం ♦ కేశ్వరుండు॥ ౪౦
 అతనికులమున నీప్రతీ ♦ పాఖ్యన్యపతి । జ్ఞానవృద్ధులఁగొల్చు ను ♦ జ్ఞానిగలిగి
 సిరికినాశ్రితదోషాళి ♦ చేతఁబొడము । ప్రకృతి చంచలయనునింద ♦ బాపివైచె॥ ౪౧
 వహ్నిసాయంబుయుద్ధాన ♦ బడసియితఁడు । క్షత్రియులకాలరాత్రియై ♦ చన్నయట్టి
 పరశురామునివాడియా ♦ పరశుధారఁ । గలువరేకులసారంబు ♦ గాఁగనెంచె॥ ౪౨
 మించిమాహిష్మతీవప్ర ♦ కాంచియైన । విమలరేపానదీపూర ♦ విభవములను
 హర్మ్యములనుండిచూడఁగా ♦ నాసయున్న । నగుము నీవీమహాభుజా ♦ నంకలక్ష్మి॥ ౪౩
 ఎంతప్రియదర్శనుండైన ♦ నిందుమతికి । నన్నప్రాంతులుఁడురుచియింప ♦ డయ్యెఁ గోర
 మొగిలువీడి శరత్కళా ♦ పూర్ణుడయ్యె । నిందుఁ డబ్జంబులకు రుచి ♦ యింపనట్లు॥ ౪౪
 అంత నక్కన్యకీట్లనె ♦ నాసునంద । యుభయకులదీపమును మఱి ♦ శుభచరితుఁ
 డగుచు లోకాంతరములను ♦ యశముగాంచి । చెలఁగునాశూరసేను ను ♦ షేణుఁజూపి॥
 ఇతఁడునీపాన్వయుఁడుయాజి ♦ యితనిఁబొంది । గుణములన్యోన్యవైరంబు ♦ గొనకపొదలు
 శాంతసిద్ధాశ్రమముఁబొంది ♦ సత్తరచయము । ప్రకృతివైరమ్ములనుమాని ♦ పరఁగురీతి॥
 కనులకభిరామమాచంద్ర ♦ కాంతివంటి । కాంతితనమందిరమ్మున ♦ గ్రాలఁజేసె
 భూరిహర్మ్యాగ్రములగడ్డి ♦ మొలచియున్న । శత్రుగృహములదుస్సహ ♦ కార్యముంచె॥
 ఇతఁడు జలకేళిశుద్ధాంత ♦ సతులఁగూడి । సలుపఁదత్కుచచందన ♦ ములనుగలసి
 యమునమధురాపురప్రాంత ♦ మందునున్న । గంగతరఁగలఁగూడిన ♦ కరణినొప్పు॥ ౪౫

తృప్తీన తార్క్ష్యాత్కిల కాలియేన । మణింవిస్ఫుష్టం యమునాకసాయః

వక్షఃస్థల వ్యాపి రుచందధానః । సకాన్తుభం హేపయతీషకృష్ణం॥

౪౯

సంభాష్య భర్తారమముం యువానం । మృదుప్రవాళోత్తర పుష్పశయ్యే

బృందావనే చైత్రరథా దనూనే । నిర్విశ్యతాం నుందరి యావనశ్రీః॥

౫౦

అధ్యాస్య చాంభః పృషతోక్షీతాని । శైలేయగంధీని శిలాతలాని

కలాపినాంప్రాప్యషి పశ్యన్పత్యం । కాంతాను గోవర్ధన కందరాను॥

౫౧

నృపంతమావర్త । మనోజ్ఞనాభిః । సావ్యత్యగా దన్యఃథూ ర్భవితీ

మహాధరం మార్గవశాదుపేతం । సోత్తోషహా సాగరగామినీవ॥

౫౨

అధాంగదాశ్లిష్టభుజం భుజిష్యా । హేమాంగదం నామకళింగ నాథమ్

అనేదుషీం సాదితశత్రుపక్షం । బాలామబాలేందుముఖీం బభాషే॥

౫౩

అసామహేంద్రాద్రి సమానసారః । పతిర్మహేంద్రస్య మహాదధేశ్చ

యస్యక్షర త్సైన్య గజచ్ఛలేన । యాత్రానుయాతీవ పురోమహేంద్రః॥

౫౪

జ్యాఘాతరేఖే నుభుజో భుజాఖ్యాం । ఓభర్తి యశ్చాపభృతాం పురోగః

రిపుశ్రియాం సాంజన బాష్పసేకే । బందీకృతానా మివ పద్ధతీద్యే॥

౫౫

యమాత్మనః సద్రుని సన్నికృష్టో । మంద్రీధ్వని త్యాజిత యామతూర్యః

ప్రాసాదవాతాయన దృశ్యపీచిః । ప్రబోధయ త్యర్ణవ ఏవనుప్తం॥

౫౬

అనేనసార్థం విహరాంబురాశే । స్త్రీరేషు తాళీవనమర్మరేషు

ద్వీపాంతరానీత లవంగపుష్పై । రపాకృత స్వేదలవామరుద్భిః॥

౫౭

ప్రలోభితా ప్యాకృతి లోభనీయా । విదర్భరాజావర శాతయైవం

తస్మాదపాఞ్చత దూరకృష్టా । నిత్యేవలక్ష్మీః ప్రతికూలదైవాత్॥

౫౮

అధోరగాఖ్యస్య పురస్యనాథం । దౌవారికీ దేవసరూప మేత్య

ఇతశ్చకోరాక్షీ విలోకయేతి । పూర్వానుశిష్టాం నిజగాదభోజ్యాం॥

౫౯

సాండ్వోయమంసార్పిత లంబహరః । క్షప్తాంగరాగో హరిచందనేన

అభాతిభాలాతప రక్తసానుః । సనిర్ఘరోద్ధార ఇవాద్రిరాజః॥

౬౦

వింధ్యస్య సంస్తంభయితామహాద్రీ । ర్నిశ్శేషపీతోజ్ఞ త సింధురాజః

ప్రీత్యాశ్చ మేధావభృథార్ద్రామూర్తేః । సాస్నాతికోయస్య భవత్యగస్త్యః॥

౬౧

గరుడునకునోడి యమునలోఁ ♦ గాఁపురంబు | సలుపు కాళీయుఁ డిచ్చిన ♦ వెలుఁగుమణిని
వక్షమునఁదాల్చుఁగొన్తుభ ♦ పజ్జమాను | కృష్ణునకులజ్జగొల్పెడు ♦ క్రియనితండు॥ ౪౯

ఈపడుచు తేని భర్తగా ♦ నెంచినీవు | చిగురు లునిచినమెత్తపూ ♦ సెజ్జమిఁద
యావనశ్రీలనుందరీ ♦ యనుభవింపు | చైత్రరథతుల్యబృందావి ♦ చిత్రీవనిని॥ ౫౦

రాతిపూపరిమళముల ♦ రమ్యమగుచుఁ | జినుకులనుగాంచి తడిసిన ♦ శిలలనుండి
కనుము గోవర్ధనాచింత ♦ కందరములఁ | గలుగుశిఖినృత్యముల వాన ♦ కాటునందు॥ ౫౧

అన్య పత్నిగఁదెలిసి తన్మక్కుమాకి | నుడిపగిదినాభిచెన్నారు ♦ నుందరాంగి
యభిజనుచున్ననడ్డమై ♦ యద్విరాగఁ | దప్పనదివలెఁ దన్నుపుఁ ♦ దప్పించనియె॥ ౫౨

అంత రిపుపక్షభంగు హేమాంగదాఖ్యు | నంగదాంచితబాహు కళింగనాథు
నెదుటిబాలకుఁబూర్ణేందు ♦ వదనకనియె | నమలదౌవారికామణి ♦ యా నునంద॥ ౫౩

ఇతఁడు బలమునఁబోలు మహేంద్రగిరిని | నేలుచుండుమహాబ్ధి మహేంద్రములను
ఇతనియాత్రలముందు మహేంద్రశైల | మరుగుమదగజతతిమిష ♦ ననఁగదోచు॥ ౫౪

కార్ముకధరాగ్రగణ్యుడై ♦ క్రాలునితఁడు | గలనఁగొనిచనురిపులక్షీ ♦ కజ్జలాశు
ధారఁదడిసినరెండు పథమ్ములనఁగ | భుజములఁగిణాంక రేఖలు ♦ పూనినాఁడు॥ ౫౫

అబ్ధియాతనినిలయంబు ♦ నంటియుంట | నతులరవముల యామతూర్వములమించి
సౌధజాలాళివీచి దర్శనమొసంగి | మేలుకొలుపును నుత్త నృపాలునితని॥ ౫౬

పడసిద్ధిపాంతరలవంగ ♦ పరిమళమును | జెమటలారెచ్చెడువాతపో ♦ తమలఁజెలఁగి
తాళవనములమర్మర ♦ ధ్వనులమించు | జలధితటములనితనితో ♦ సలుపుకేళి॥ ౫౭

అనుచు లోభమ్మునెంతఁ గొల్పిననువినక | రూపవతిభోజుచెల్లెలా ♦ భూపుఁదొఱఁగఁ
దన్నదూరాననుండి యత్నమునదేఁగ | సిరితలంపక దురదృష్టుఁ ♦ దొఱఁగుకరణి॥ ౫౮

అంతభోజాన్వయనుగూడి ♦ యమరరూపు | నాగపురనృపుఁజేరి నునందపలికె
నిందుమతితోడనెప్పటి ♦ చందమునను | గాంచుమిటను జకోరాక్షి ♦ యంచుఁజూపి॥

పాంథ్యుడీతఁడుచందన ♦ పంకమలఁది | మూపుననుహారములువేలఁ ♦ బొదలుచుండు
నెఱ్ఱనైసానువొప్ప లే ♦ యెండచేత | నేల్లుదిగఁబాఱఁగ్రాలు నగేంద్రుఁపగిది॥ ౫౯

అశ్వమేధావభృథముచే ♦ నంగమెల్ల | దడియునితనికి సొన్నాతకుఁడును బ్రియుఁడు
వింధ్యము నూంచి సందమ్ము ♦ పీల్చిదానిఁ | గ్రవ్మఱఁద్యజించినట్టి యగస్త్యమాని॥ ౬౦

అస్మింహరాదాప్తవతా దురాపం । యేనేంద్ర లోకావ జయాయ దృష్టః
పురాజనస్థాన విమర్దశంకీ । సంధాయ లంకాధిపతిః ప్రతన్ధే॥ ౬౨

అనేనపాణౌ విధివద్ధృహీతే । మహాకులీనేన మహీవగుర్వీ
రత్నానువిద్ధార్ణవ మేఘలాయా । దిశః సపత్నీ భవదక్షిణస్యాః॥ ౬౩

తాంబూలవల్లీ పరిణద్ధపూగా । స్వేలాలతాలింగిత చందనాను
తమాలపత్రాస్త్ర రణానురంతుం । ప్రసీదశశ్వ స్మలయస్థలీషు॥ ౬౪

ఇందీవరశ్యామ తనుర్నృపోసౌ । త్వంకోచనాగౌర శరీరయష్టిః
అన్యోన్యశోభా పరిచ్ఛద్ధయేవాం । యోగస్తటిత్తోయదయో రిన్దాన్తు॥ ౬౫

స్వనుర్విదర్భాధిపతే స్తదీయో । లేభేంతరం చేతసి నోపదేశః
దివాకరాదర్శన బద్ధకోశే । నక్షత్రినాథాంశు రివారవిందే॥ ౬౬

సంచారిణీ దీపశిఖేవ రాత్రౌ । యంయంవ్యతీయాయ పతింవరాసా
నరేంద్రమార్గాట్ట ఇవప్రపేదే । వివర్ణభావం ససభూమిపాలః॥ ౬౭

తస్యాంరఘోః సూనురుపస్థితాయాం । వృణీతమాంనేతి సమాకులోభూత్
వామేతరః సంశయమస్య బాహుః । కేయూరబంధో చ్ఛ్వసితైర్నునోద॥ ౬౮

తంప్రాప్య సర్వావయవా నవద్యం । ప్యావర్తతాన్యోప గమాత్కుమారీ
నహిప్రపుల్లం సహకారమేత్య । వృక్షాంతరం కాంక్షతి వట్పదాళిః॥ ౬౯

తస్మిన్నమావేశిత చిత్తవృత్తి । మిందుప్రభామిందుమతీ మవేత్య
ప్రచక్రమేవక్తు మనుక్రమజ్ఞా । సవిస్తరంవాక్య మిదం నునందా॥ ౭౦

ఇత్వాకుపంశ్యః కకుదంన్యపాణాం । కకుత్స్థ ఇత్యాహితలక్షణోభూత్
కాకుత్స్థ శబ్దంబతఉన్నతేచ్ఛాః । క్లాఘ్యం దధశ్యుత్తర కోసలేంద్రాః॥ ౭౧

మహేంద్రమాస్థాయ మహోక్షరూపం । యఃసంయతి ప్రాప్త పినాకిలీలః
చకారబాణై రనురాంగనానాం । గండస్థలీః ప్రోషితపత్త్రలేఖాః॥ ౭౨

విరావతాస్ఫాలన విశ్లేధంయః । సంఘట్టయన్నం గదమంగదేన
ఉపేయుషః స్వామపిమూర్తిమగ్న్యో । మర్థాసనం గోత్రభిదోధితస్థా॥ ౭౩

జాతఃకులేతస్య కిలోరుక్తిర్తిః । కులప్రదీపో నృపతిర్దిలీపః
అతిష్ఠదేకోన శతక్రతుత్వే । శకాభ్యసూయా వినివృత్తయేయః॥ ౭౪

హరునిచేనస్త్రమండి దుఃరాపుఁడైన | యీతఁడోర్పు జనస్థానఁ మేచియంచుఁ
దొలుత సంధినినీతని ♦ తోడసలిపి | యింద్రుపై నేగఁబేర్చి లంకేశ్వరుండు॥ ౬౨

విధివిహితమైనయట్టి సద్విధులతోడ | నిమ్మహాకులుకరము గ్రహించినీవు
మణియుతార్ణవమేఖలా ♦ మండితయగు | వనుధవలె దక్షిణాశాస ♦ పత్నివగుము॥ ౬౩

ఏలకులుబాగుచందన ♦ వృక్షములను | నాగవల్లులుపెనగొన్న ♦ పూగములను
బైబయినిరాలిన తమాల ♦ పత్రములను | జెలఁగుమలయస్థులకేళి ♦ సలుపుమీవు॥ ౬౪

ఎసఁగునీలోత్పలశ్యామ ♦ మితనిమేను | నెగడుగోగోజినపుఁజాయ ♦ నీదుతనువు
మీసమాగమ మాతటి ♦ స్నేహములను | మించి యన్యోన్యశోభను ♦ బెంచుఁగాత॥ ౬౫

అనెడుచెలిబోధయవకాశ ♦ మందదయ్యె | నావిదర్భేశుచెలియలి ♦ యాత్మయందు
నర్కుఁగానమిమోడ్చిన ♦ యబ్జమందు | నిందుకిరణాలి యవకాశ ♦ మందనట్లు॥ ౬౬

ఆపతింవరయొక్కొక్క ♦ భూపుదాటి | పోనవైవర్ణ్యమాతేనిఁ ♦ బొందుచుండె
రాత్రిదివ్యటిఁగొనిచన ♦ రాజవీధిఁ | గడచినగృహంబుచీకటిఁ ♦ బడయుపగిది॥ ౬౭

అంతరఘుసూతితనుడాయు ♦ నామెఁజూచి | వలచునోలేదొయనిమదిఁ ♦ గలఁగజొచ్చె
సడలభుజకీర్తియాతని ♦ కుడిభుజమ్ము | వడిగఁగంపించి సంశయ ♦ మెడలఁజేసె॥ ౬౮

అతనిసర్వాంగమందరు ♦ నక్కుమారి | చేరియన్యులడాయంగఁ ♦ గోరదయ్యెఁ
బుష్పితరసాలభూజంబు ♦ పొంతఁజేరి | యన్యవృక్షంబుఁగోరునే ♦ యలికులంబు॥ ౬౯

మానసపువృత్తినాతని ♦ లోనఁజేర్చి | యిందుకాంతినిజెన్నారు ♦ నిందుమతిని
గాంచి పల్కులక్రమముఁ జిక్కఁగనెఱుంగు | నానునంద సవిస్తృతిఁననియెనిట్లు॥ ౭౦

తిలకమైతేండకిట్వాకు ♦ కులమునందు | భ్యాతగుణుఁడు కకుత్స్థుఁడు ♦ గలిగెఁగాన
నుత్తరపుఁగోసలేశ్వరు ♦ లున్నతేచ్చు | లందికాకుత్స్థపూజ్యాంక ♦ మలరుచుందు॥ ౭౧

వృషభరూపంబుదాల్చిన ♦ యింద్రునెక్కి | యాలముననాపినాకిని ♦ లీలఁబాలించి
రాక్షసస్త్రీలచెక్కిళ్ళ ♦ వ్రాసియున్న | చిత్రములబాణములచేతఁ ♦ జెఱిపెనతఁడు॥ ౭౨

అగ్గిరివిభేదితనపూజ్య ♦ మైనరూప | మందినపుడును నతని పీఠార్థమందు
నమరకరిఁదట్టసడలిన ♦ యంగదమ్ము | నంగదమురాయఁగూర్చుండి ♦ యలరఁగలిగె॥ ౭౩

అతనికులమునఁగులదీపుఁ ♦ డొదిలీప | నృపతియురుకీర్తి జన్మించి ♦ యెలమినించి
శక్రనియసూయమాన్భుఁగా ♦ సలిపెనొకటి | దక్కువగ నూలుజన్నముల్ ♦ ధరణిమీఁద॥

యస్మిన్మహీం శాసతివాణీనీనాం । నిద్రాంవిహారార్థపథే గతానాం
వాతోపినాసగ్ం సయదంశుకాని । కోలంబయే దాహరణాయ హస్తం॥ ౨౫

పుత్తోరఘుస్తస్య పదంప్రశాస్తి । మహాక్రతో ద్విశ్వ జితఃప్రయోక్తా
చతుర్దిశావర్జిత సంభృతాయో । మృత్వాత్ర శేషా మకరోద్విభూతిం॥ ౨౬

ఆరూఢమద్రీ నుదధీన్వితీర్ణం । భుజం గమానాంవ సతింప్రవిష్టం
ఊర్ధ్వంగతంయస్య నచానుబంధి । యశః పరిచ్ఛేత్తుమియత్తయాలం॥ ౨౭

అసౌకుమారస్త మజోనుజాత । స్త్రివిష్టపన్యేవ పతింజయంతః
గుర్వీం ధురం యోభుచనస్యపిత్రా । ధుర్యేణదమ్యః సదృశే బిభర్తి॥ ౨౮

కులేనకాంత్యా వయసానవేన । గుణేశ్చైతై స్త్వైర్వినయ ప్రధానైః
త్వమాత్మనస్తుల్య మముంవృణీష్వ । రత్నంసమాగచ్ఛతు కాంచనేన॥ ౨౯

తతఃనునందా వచనావసానే । లజ్జాంతనూకృత్య నరేంద్రకన్యా
దృప్త్యాప్రసాదామలయా కుమారం । ప్రత్యగ్రహీ త్సంవరణస్రజేన॥ ౩౦

సాయూని తస్మిన్నభిలాపబంధం । శశాకశాలీనతయా నవక్తుం
రోమాంచలత్వేణ చ గాత్రయప్తిః । భిత్వానిరాకామి దరాలకేశ్యాః॥ ౩౧

తథాగతాయాం పరిహాసపూర్వం । సఖ్యాంసఖీ వేత్రభృదా బభాషే
ఆర్యేప్రజామోన్యత ఇత్యైనాం । వధూరసూయాకుటిలం దదర్శ॥ ౩౨

సాచూర్ణ గౌరం రఘునందనస్య । ధాత్రీక రాభ్యాం కరభోపమోరూః
ఆసంజయామాస యథాప్రవేశం । కంఠేగుణంమూర్త మివానురాగం॥ ౩౩

తయా స్రజామంగళపుష్పమయ్యా । విశాలవక్షఃస్థల లంబయాసః
అమంస్త కంఠార్పితృ బాహుపాశాం । విదరరాజావరజాం వరేశ్యాః॥ ౩౪

శశినముపగతేయం కామదీమేఘముక్తం
జలనిధిమనురూపం జహ్నుకన్యావతీర్ణా
ఇతిసమగుణయోగ ప్రీతయస్తత్రపారాః
శ్రవణకటున్యపాణామేకవాక్య్యంవివ్రుః॥

ప్రముదితవరపక్ష మేకతస్తత్
క్షీతిపతిమండల మన్యతోవితానం

అతఁడుధర నేలమండ విహారభూమి । కరుగుదారిని నిదిగించు ♦ నట్టిమాన్తు
 రాలివల్వలుముట్టఁడు ♦ గాలికూడఁ । బరుఁడెవఁడు చూచుహస్తము ♦ వానిగొనఁగ॥
 విశ్వజిద్యాగ మొనరించి ♦ వెలయుచుండు । నతనిపుత్రుండు రఘువేలు ♦ నతనిపదము
 నలుదెసలనోర్చికొన్నట్టి ♦ కలిమినెల్ల । నొక్కమృతృప్త్రగామార్చి ♦ యొప్పువాఁడు॥
 అచలములనెక్కెదాఁటె మహార్థనముల । నురగులనివాసమునుజొచ్చె ♦ మాధ్వమరిగ
 నడ్డులేకయె విహరించె ♦ నతనియశము । దానిఁగొల్వంగ శక్యమే ♦ దేననైన॥ ౭౭
 స్వర్గపతికిజయంతుని ♦ చందమందు । నతనికిఁగుమారుఁ డితఁ డజాఁ ♦ డవతరించి
 తండితొడల్యముగఁదాలెచ్చ ♦ ధరణిభరము । మత్తవృషభముసరిమోచు ♦ గిత్తకోకి
 వినయముప్రధానమైయొప్పు ♦ విమలకాంతి । కులగుణప్రియములనీకుఁ ♦ గులయితందు
 గోరివరియింపుమీతనిఁ ♦ గూర్చిమీఱఁ । గనకమునుగూడిరత్నమ్ము ♦ క్రాల్పఁ గావ॥ ౭౮
 అనుమసఖిపల్కఁగావిని ♦ యంతమందు । నించుకతోఁఱంగిలజ్జ న ♦ నేంప్రకన్య
 ప్రవిమలామోచనృప్తితో ♦ రాకొమారు । స్రజముతోవలె నరియించి ♦ సంపదించె॥ ౭౯
 రఘునుతునిమీఁదితన యను ♦ రాగనుపును । బాలసిగ్గునఁబ్రకటింపఁ ♦ బాలనగున్గు
 గాననావక్రకుంతల ♦ గాత్రయప్తి । వ్రచ్చుకొనినచ్చెఁబులకలఁ ♦ వానిమునములార
 ఇప్పగిదినుండునెచ్చెలి ♦ కిందుమతికిఁ । బలికెనవృత్తకై వేత్ర ♦ సూటియిట్లు
 పోదమాయన్యఁగూరిచి ♦ పూజ్యురాల । యనీననోగ్యక యబ్బుల ♦ యనీననాచే॥ ౮౦
 అంతఁ గరభోరువక్రన్య ♦ యానరేంద్ర । నందనునికంఠమందు సు ♦ నందచేత
 న్నర్తదేశానఁబెట్టించె ♦ నమలమార్గ । గౌరమును రాగమూర్తినాఁ ♦ గాల్పనము॥ ౮౧
 మంగళముఁదెల్పు పుష్పదా ♦ మ మృజుండు । విపులనక్షత్రలంబున ♦ వేలఁగాంచి
 యవ్విదర్భేకుననుశాత ♦ యాత్మకంఠ । మందిడినబాహు పాశమ్ము ♦ టందుఁదలఁచె॥ ౮౨
 ధృవకోకిల. నుగుణతుల్యులయోగమచ్చటఁ ♦ జూచిపౌరులు పీఠులై
 మొగిలువీడిన చంద్రుఁగూడిన ♦ పూర్ణచంద్రిక యెంతయుఁ
 దగినవార్నిధిఁజొచ్చిపాలెచ్చెడు ♦ ధన్యజాహ్నువి యామెగా
 జగతిలోననిపల్కిరొక్కట ♦ త్మనరుల్వినఁజేదుగా॥ ౮౩
 ధృవకోకిల. యనిపక్షమువారుదామొక ♦ వంకసంతసమందగాఁ
 బరస్పపాలగణంబువేఱొక ♦ వంక దైన్యముఁజెందుఁగా

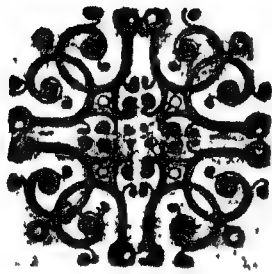
౪౫

ప థా న ర్థః

ఉచేది సరఇప్రప్రభృత్తి తద్మతి
కుశుభరవప్రభృత్తి తన్న నిద్రమాసీత్ ॥

౪౬

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కాలిదాసకృతా
స్వయంవరవల్లభోనామపస్త్యసర్గః.

షష్ఠాశ్వాసము.

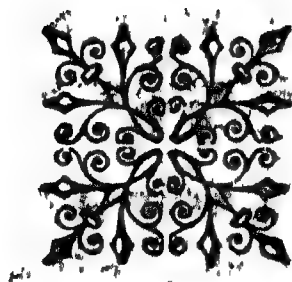
౪౫

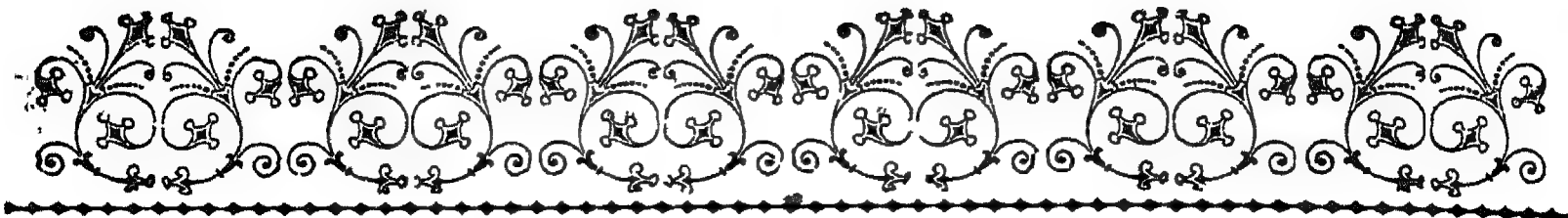
సరస్వజంబులువెచ్చుఁ గల్గెలు ♦ సర్వముకొముకులింపఁగా
సర మువస్సమయానఁగాంచెడు ♦ చండమాసభయొందఁగా॥

౪౬

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత కిరణమలమ్మందా బుచ్చి
వేంకయామాత్య తనూజాత పక్షిసజ్జనవిధేయ అదివూడి సోమనాథ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువంశజునందు క్వు
యంపరవర్ణనమనెడు షష్ఠాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

~~~~~

సప్తమః సర్గః

—:0:—

అథోపయంత్రా సదృశేనయక్తాం । స్కందేనసాక్షాదివ దేవసేనాం

స్వసారమాదాయః కదర్భనాథః । పురప్రవేశాభిమఖో బభూవ॥

౧

సేనానివేశాన్మధి వీక్షితోపి । జగ్మర్ద్విభాతగ్రహ మందభాసః

భోజ్యాంప్రతి వ్యర్థవనోరథత్వా । ద్రూషేషు వేషేషు చ సాభ్యసూయాః॥

౨

సాన్నిధ్యయోగాత్కిల తత్రశచ్యాః । స్వయంఃరత్తోభకృతా మభావః

కాకుత్స్థమద్దిశ్య సమత్సరోపి । శశామతేనక్షీతిపాల లోకః॥

౩

తాఃత్ప్రకీర్ణాభి నవోపచార । మింద్రాయుధద్యోతిత తోరణాంకం

ఋరఃసంధ్వా సహరాజమార్గం । ప్రాపభ్యజచ్ఛాయ నివారితోష్ణం॥

౪

తతస్తదాలోకన తత్పరాణాం । సౌధేషుచామికర జాలవత్సు

బభూవురిత్థం పురనుందరీణాం । త్యక్తాన్యశ్శార్యాణి విచేష్టితాని॥

౫

ఆలోకమార్గంసహసా న్రజంత్యా । కయాచి దుద్యేప్తనవాంత మాల్యః

బంధుంసంభావత ఏవతావత్ । కరేణరుద్ధోషేచ కేశపాశః॥

౬

పరిసాధికాలంబిత మగోపాద । మాక్షిప్యకాచిద్ద్రావరాగమేవ

ఉత్సృష్టలీలాగతి రాగవాతౌ । దలక్తకాంకాం పదవీం తతాన॥

౭

విలోచనం దక్షిణమంజనేన । సంభాష్య తదగ్రంచిత వామనేత్రా

తథైవవాతాయన సన్నికర్షం । యయాశలాకా మపరా వహంతీ॥

౮

జాలాంతరగ్రేషిత దృష్టిరన్యా । ప్రస్థానభిన్నాం నబబంధనీవీం

వాభిప్రవిష్టా భరణప్రభేణ । హస్తేన తస్థానవలంబ్య వాసః॥

౯

శ్రీ

ర ఘు వం శ ము.

సప్తమా శ్వాసము.

గీతములు.

నేవనేనానితోనున్న ♦ దేవనేన । పగిదినిస్వతుల్యుడైనట్టి ♦ పతినిగూడి
 పాలుచుచెల్లెలిదోకొని ♦ పురముగూర్చి । వెడలెను విదగ్ధనాథుండు ♦ వేడ్కమీ॥ ౧
 భోజకులజాతయాశలఁ ♦ బోనడంప । రూపవేషములనుగూర్చి ♦ గోతపదుచు
 వేకువనుజుక్కలట్టులు ♦ వెల్లబోయి । శిబిరములజేరెనప్పు డా ♦ క్షీతిపచయము॥ ౨
 అప్పు డట శచిపన్నిధి ♦ యమరియుంట । నాస్వయంవరమును కప్పు ♦ మంటపయ్య
 నక్కకుస్థకులొత్తు ♦ నందున్మపుల । కెంతపగయున్న నామెచే ♦ శాంతమయ్యె॥ ౩
 క్రొన్ననలచేతనెలకట్టు ♦ కొమరునింపఁ । దోరణము లింద్రచాపమ్ము ♦ సోరుఁజెంపఁ
 డెక్కిములనీడవేడిమి ♦ యుక్కడంప । దంపతులు రాజమార్గానఁ ♦ దరలిగవుడు॥ ౪
 ఆంతసాధాళిఁబైడి గ♦వాత్సుములను । వారిఁగాంచెడువేడ్కతోఁ ♦ జాగనారు
 లిట్లు తమతమ పనిపాటు ♦ తెల్లవీడి । మూఁకలుగవచ్చిమూఁగిరి ♦ మోదమిడుచు॥ ౫
 వీడిముడి దారిపాడుగున ♦ విరులురాల । వడిగనొక్కతెజాలమ్ము ♦ వంకఁబాటెఁ
 జేతఁగురులున్ననచ్చోటుఁ ♦ జేరుదాఁక । వేయఁదలఁపదుముడిని న♦వ్వెలఁదిమిన్న॥ ౬
 ఓర్తు లత్తుక కైచాచి ♦ యున్నకాలు । దీసి వడిగను జాలమ్ము ♦ రేసిపణిచె
 లలితగతిమాని యారని ♦ లక్కరసపు । టడుగుజాడలనించుచు ♦ నంతనాగు॥ ౭
 కాటుకనుబెట్టితనకుడి ♦ కంటికంత । నెడమకంటికినిడకయే ♦ యింతియొకతె
 పుడకచేతనుబట్టి తాఁ ♦ బోయిచేరెఁ । దద్దయునువేడ్కతోడ వా♦తాయనమ్ము॥ ౮
 జాలమునదృష్టిపఱచుచుఁ ♦ జానయోర్తు । పోవుచుండఁగ వీడిన ♦ పోకముడిని
 గట్టకయె జారుచీరెను ♦ బట్టిచేత । భూషణప్రభనాభిపైఁ ♦ బొదలనిలిచె॥ ౯

అర్థాచితా సత్వరమృత్థితాయాః । పదేపదేదుర్నిమితే గలంతీ
కశ్యాశ్చిదాసీద్రసనా తదానీ । మంగువృత్తమూలార్పిత సూత్రశేషా॥

౧౦

తాసాంముఖై రాసంగంధగర్భై । రవ్యప్రాంతరాః సాంద్రకుతూహలానామ్
విలోలశేత్రభ్రమరై ర్గవాతాః । సహస్రపత్తాభరణా ఇవాసన్॥

౧౧

తారాఘవం దృష్టిభిరాపిబరత్వో । సార్యోనజగ్మర్విషయాంతరాణి
తథాహి శేషేంద్రియ సృత్తిరాసాం । సర్వాత్మనా చతురిప్రపిష్టై॥

౧౨

స్థానే సృతా భూషతిభిః షరోత్తైః । స్వయంఽరం సాధుమమంస్త భోజ్యా
పద్మేషనారాయణ మన్యథాసౌ । లభేతకాంతం కథమాత్మతుల్యం॥

౧౩

పరస్పరేణస్పృహణీయ శోభం । నచేదిదం ద్వంద్వ మయోజయిష్యత్
అస్మిన్ద్వయే రూపవిధాన యత్నః । పత్యః ప్రజానాం విలెఘోభేష్యత్॥

౧౪

రతిస్మరౌ నూనమిమాషభూతాం । రాజ్ఞాంసహస్రేషు తథాహిబాలా
గలేయమాత్మ ప్రతిరూపమేవ । మనోహ జన్మాంతర సంగతిజ్ఞం॥

౧౫

ఇత్యుద్గతాః పౌరషధూముఖేభ్యః । శృణ్వన్ కథాః శ్రోత్రనుఖాః కుమారః
ఉద్భాసితం మంగళ సంవిధాభిః । సంబంధినః సద్మసమాససాదా॥

౧౬

తతోవతీర్యాశుక రేణు కాయాః । సకామరూషేశ్వర దత్త హస్తః
వైదర్భనిర్విప్ల మథోవివేశ । నారీమనాంసీవ చతుష్కుమంతః॥

౧౭

మహార్హసింహాసన సంస్థితోసౌ । సరత్నమర్ఘ్యం మధుపర్కమిశ్రిం
భోజోపనీతంచ దుకూలయుగ్మం । జగ్రాహసార్థం వనితాకటాత్తైః॥

౧౮

దుకూలవాసాః సవధూసమీపం । నిశ్యేవినీతై రవరోధరత్నైః
వేలాసకాశంస్ఫుట ఫేనరాజి । ర్నవైరుదన్వా నివచంద్రపాదైః॥

౧౯

తత్కృత్ భోజపతేః పురోధా । హుత్వాగ్నిమాజ్యాదిభి రగ్నికల్పః
తమేషచాధాయ వివాహసాత్వే । షధూషరో సంగమయాం చకార॥

౨౦

హస్తేనహస్తం షరిగృహ్య షధ్వాః । సరాజనూనః నుతరాం చకాసే
అనంతరాశోకలతా ప్రివాళం । ప్రాప్త్యేషచూతః ప్రితిపల్లవేన॥

౨౧

ఆసీద్వరః కటకీతహ్నికోవృః । స్విన్నాంగుళిః సంవృతేకుమారీ
సృత్తిస్తయోః పాణిసమాగమేన । సమంవిభక్తేవ మనోభవస్య॥

౨౨

సతియొక్కరుక మొలనూలు ♦ సగముగ్రుచ్చి । సత్వరమ్ముగలేచి ససంధినుముఁ
 బోవనడుగడ్డునకుజారి ♦ తోయి మణులు । కాలిబొటవేలిదారందె ♦ కడనుమిగిలె ।
 మధునుగంధముచేనొప్పి ♦ మంజుగతిని । ధమినిజలియించుకన్నులకా ♦ క్రమతగులు
 నలకునుండెడునుదతుల ♦ యావనములు । సద్మభూషలెదోఁతె గ♦వాత్సమలకు ॥ ౧౧
 చూపులనురాఘవునిద్రాగు ♦ మందరులకు । నవ్యభిషయంబులకు మనంబరుగదగ్గొఁ
 దక్కుటెంద్రియవృత్తులు ♦ దనరుచుండెఁ । గంటిలోపలనే స్థితిఁ ♦ గాంచివట్లు ॥ ౧౨
 ఎందఱో పరోక్షముగదన్ను ♦ నెన్నునృపతు । బున్నసంరవణంబు య♦గ్గిదితముగ
 నెఱపెఁగాకున్నశ్రీదేవి ♦ హరినిబోలె । ననుగుణునిగాంచియున్నె భో♦బానుజారి ॥ ౧౩
 ఇట్లు లనోన్యమునుమించు ♦ నట్టిశోభ । గాంచునీమిథునంబును ♦ గలుపకున్న
 వీరిలోనట్టిరూపంబు ♦ ఇట్టుటకును । విధియొనర్చినయత్నంబు ♦ స్వభయకాఠా ॥ ౧౪
 వీరు రతిమన్మథులె యిట్లు ♦ వెలసివారు । భూపకోటిని దనప్రతి ♦ సుభుక్తుఁ
 నిమ్మహాత్మునివరియించె ♦ నిక్కుమారి । మనమజన్మాంతరపుగతిఁ ♦ గనునుగాఢా ॥ ౧౫
 అనుచుఁజెవికింపుగాఁగఁ జొ♦రాంగనాళి । యాడుమాటలనానించు ♦ వెఱచుకొని
 రమ్యమంగళశోభా వి♦రాజితమ్ము । పూతనిలయము కన్యాప్ర♦దాతగ్గహించు ॥ ౧౬
 కరిణిపైచుండి యటసిద్ధి ♦ సరభసమునఁ । గామరూపాధినాథుని ♦ కలమునట్టి
 చొచ్చెలోపలిచవికె భో♦జుండునూప । మందరులమానసంబును ♦ నొచ్చునట్లు ॥ ౧౭
 అర్హసింహాసనంబున ♦ నధివసించి । పట్టుపుట్టుముజత మగు♦పక్కు ముక్కు
 మణిముత్యార్థంబుగొనె భోజ♦నుహిపుఁ డిడఁగ । నంగనారత్నములటా♦మెఁగిరోదె ॥ ౧౮
 శ్వేతవన్దుని రఘునుతుఁ ♦ కేర్చిరపుడు । పడఁతు లంతఃపురమువారు ♦ వధిపుకడను
 నూత్నచంద్రునికిరణాళి ♦ మరుగుతోడి । సింధువును దీరమునకును ♦ నీర్వునట్లు ॥ ౧౯
 భోజగృహమునఁ బూజ్యఁడై♦పొల్చుచున్న । యగ్నిపముఁడు పురోహితుఁ♦వట్టుచుండు
 వేల్చి యాజ్యాదిహవ్యాళి ♦ వీతిహోత్రు । సాక్షిగవధూవరులయాచ్య ♦ కాత్మ్యుఁడని
 అంత నారాజనుత్ముఁడు మ♦తంత్రపాలెచ్చె । కెలయసతిహస్తమును దడ ♦ చేరినట్టి
 ప్రబ్బితయశోకలతతోన్చి ♦ పల్లవమునఁ । బల్లరముఁకేర్చిత్రోమ్మావి ♦ పలుకుకొని ॥ ౨౦
 చెలఁగెఁ బులకలు వరునిముం♦జేతికడను । వెలసెఁజెమటలు కన్నియ ♦ శ్రేష్ఠుడను
 బానుగానిటు పాణి సమాగమమున । నిర్వృతకుఁ బ్రేమ సమమయి ♦ పర్వతంబే ॥ ౨౧

- తయోరపాంగప్రతి సారితాని । క్రియాసమాపత్తి నివర్తితాని
హ్రియంత్రణామానశిరే మనోజ్ఞా । మనోన్యలోలాని విలోచనాని॥ ౨౩
- ప్రచక్షేణప్రకృమణా త్కృశానో । రుచర్చిషస్త స్మిధునం చకాసే
మేరోరుపాంతేష్వివ వర్తమాన । మనోన్యసంసక్త మహస్త్రియామం॥ ౨౪
- నితంబగుర్వీ గురుణాప్రయుక్తా । వధూర్విధాతృ ప్రతిమేనతేన
చకోరసామ చకోరనేత్రా । లంజ్జావతీ లాజవిసర్గమగ్నా॥ ౨౫
- హవిశమీపల్లవ లాజగంధీ । పుణ్యకృశానో రుదియాయధూమః
కపోలసంస్పర్శశిఖః సతస్యా । ముహూర్తకర్ణోత్పల తాంప్రపేదే॥ ౨౬
- తదంజనక్లేవ సమామలాక్షం । ప్రహ్లానబీజాంకుర కర్ణపూరం
వధూముఖంపాటల గండలేఖ । మోచారధూమ గ్రహణా ద్భభూవ॥ ౨౭
- తౌస్నాతకై ర్బంధుమతాచరాజ్ఞా । పురంధిభిశ్చక్రిమశః ప్రయుక్తం
కన్యాకుమారౌ కనకాసనస్థా । వార్ద్రాక్షతా రోపణమన్వభూతాం॥ ౨౮
- ఇతిస్వను రోభజకులప్రదీపః । సంపాద్యపాణిగ్రహణం సరాజా
మహీపతీనాం పృథగ్వర్ణణార్థం । సమాదిదేశాధికృతా నధిశ్రీః॥ ౨౯
- లింగైర్ముదఃసంవృత విక్రియాస్తే । హృదాఃప్రసన్నాఇవ గూఢ నకాః
వైదర్భమామంత్ర్య యయుస్తదీయాం । ప్రత్యర్ప్వపూజా ముపదాచ్ఛలేన॥ ౩౦
- సరాజలోకః కృతపూర్వసంవి । దారంభసిద్ధౌ సమయోపలభ్యం
ఆదాస్యమానః ప్రమదామిషంత । దావృత్యపంథానమజస్య తస్థా॥ ౩౧
- భర్తాపి తావత్క్రథకైశికానా । మనుష్ఠితానంతరజా వివాహః
సత్త్వానురూపా హరణీకృతశ్శిః । పాస్థాపయ ద్రాఘవమన్వగాచ్ఛ॥ ౩౨
- తస్మిన్ప్రేక్షాకప్రథితేన సార్థ । మజేనమార్గేవసతీ రుషిత్యా
తస్మాదపావర్తత కుండినేశః । సర్వాత్యయే సోమ ఇవోష్ణరశ్మే॥ ౩౩
- ప్రమన్యవః ప్రిగపి కోసలేండే । ప్రత్యేకమాత్మస్వతయా బభూవుః
అతోన్యపాశ్చక్షుమిరే సమేతాః । స్త్రీరత్నలాభంన తదాత్మజస్య॥ ౩౪
- తముద్వహంతం పథిభోజకన్యాం । రురోధరాజన్యగణః సదృప్తః
బలిప్రదిప్తాం శ్రియమాదదానం । త్రైవిక్రమంపాద మివేంద్రశత్రుః॥ ౩౫

ఒండొరులఁజూచువేడ్కచే ♦ నొప్పునట్టి । యొరచూపులఁబసరించు ♦ చుండునట్టి
దృష్టి దృష్టినిగలసినఁ ♦ ద్రిప్పునట్టి । వారికన్నులు సిగ్గుచే ♦ వాలివఱలె॥ ౨౩

దంపతులు దీప్తివంతెమై ♦ తనరుచుండు । నగ్నిచుట్టు ప్రదక్షిణ ♦ మాచరించి
కలసి మేరుగిరింద్రంబు ♦ బలిసితిరుగు । పగలురేయి తెఱంగున ♦ వఱలిరపుడు॥ ౨౪

గురునితంబిని మత్తచ ♦ కోరనేత్ర । లజ్జచేఁగ్గాలువధువు పే ♦ లాలవేల్చె
వహ్నిలోపలబ్రహ్మకుఁ ♦ బ్రతిముండనఁగ । నొప్పుగురువర్యుచేత ని ♦ యు కయగుచు॥ ౨౫

జమ్మిచిగురుల లాజల ♦ చారుహవ్య । ముల సుగంధమ్ముచేఁ బరి ♦ పూతమగుచు
నగ్నిబొడమి కపోలమ్ము ♦ నంటుధూమ । కళికతత్కర్ణభూషగాఁ ♦ జెలఁగెనపుడు॥ ౨౬

హోమధూమము మానిని ♦ మోముఁ గ్రమ్ముఁ । గజ్జలజలంబుచేఁగనున్ ♦ గలకవాఁటఁ
గర్ణభూషలు మొలకల ♦ గతినివాడె । నెంతయుఁ గపోలరేఖ దా ♦ నెఱనయ్యె॥ ౨౭

వైడిపీటల వధువును ♦ వరుఁడునుండి । క్రమముగా స్నాతకులు బంధు ♦ రాజితోడి
రాజు ముత్తైదువులు నను ♦ రాగమొప్పఁ । జల్లు తడియక్షతలుఁదాల్చి ♦ యుల్లసిలిరి॥ ౨౮

భోజకులదీపకుండగు ♦ భూపతిలకుఁ । డధికసంపన్నుఁడివిగ్ధి ♦ ననుజపెండ్లి
సాంతముగఁజేసి తక్కుభూ ♦ కాంతులకును । బూజ లొనరింప నధికార ♦ రాజిఁ బనిచె॥

మకరములుగల్గి తేటలౌ ♦ మడుఁగులట్లు । దాచి కోధంబు వెలికి మో ♦ దమునుజూపి
మాటుసత్కృతికట్నాల ♦ పేరనొసఁగి । చనిరి వైద్యుననుమతి ♦ సకలనృపులు॥ ౩౦

మున్నె తమకార్యసిద్ధికై ♦ భూపవితతి । యేర్పఱచుకొన్నవిధమున ♦ నేపుమీఱ
భోగ్యవస్తువుఁజేకొని ♦ పోవునట్టి । యజునిమార్గమ్ములో నిల్చి ♦ గడ్డముగను॥ ౩౧

అంతఁ జెల్లెలిపెండిలి ♦ యాచరించి । యున్నక్రథకై శిశేశ్వరుం ♦ డుచితరీతి
నరగాముగశ్రీలనర్పించి ♦ యజునకపుడు । వెడలసెలవిచ్చి తానును ♦ వెంటఁజనియె॥ ౩౨

ముజ్జగంబులవిఖ్యాతిఁ ♦ బొందినట్టి । యజునితోగుండినేశ్వరుఁ ♦ డధ్యమందు
మూఁడురాత్రులువసియించి ♦ వీడిమరలె । విధుఁడుపర్వాంతమునసూర్యు ♦ వీడునటు॥

కోసలేంద్రుఁడు తమ ధన ♦ కోశములను । గొల్లకొనియుంటచే మున్నె ♦ కోధముంట
ధరణిపతులొర్చియుందురే ♦ తత్సుతుండు । గాంచుస్త్రీగత్నలాభంబు ♦ గాంచికాంచి॥

భోజకన్యనుగొని చను ♦ భూపనుతుని । దర్పమున నడ్డగించిరి ♦ ధరణిపతులు
బలి సిరింగొనువామను ♦ పదము మున్ను । శక్రరిపుఁ డడ్డగించిన ♦ చందమునను॥ ౩౪

తస్యాః సరక్షార్థ మనల్పయోధ । మాదిశ్యపిత్ర్యం సచివంకుమారః
ప్రత్యగ్రహీత్వార్థివ వాహినీంతాం । భాగీరథీం శోణ ఇవోత్తరంగః॥

3౬

పత్నిః పదాతిం రథినయథేశ । స్తురంగసాదీ తురగాధిరూఢం
యంతాగజస్యా భ్యవతద్దజస్థం । తుల్యప్రతిదగ్ధం ద్వి బభూవయుద్ధం॥

3౭

వదత్సుతూర్యేష్వ విభావ్యవాచో । నోదీరయంతిస్మ కులూపదేశాన్
బాణాక్షరై రేవ పరస్పరస్య । నామోర్జితం చాపభృతః శశంసుః॥

3౮

ఉత్థాపితః సంయతి రేణురత్నైః । సాందీకృతః స్యందనవంశచక్రైః
విస్తారితః కుంజర కర్ణతాలై । రేక్షతక్రమేణోప రురోధసూర్యం॥

3౯

మత్స్యధ్వజా వాయువశాద్విదీర్ణైః । యుక్తైః ప్రవృద్ధ భ్వజనీరజాంసి
బభూవిబంతః పరమార్థమత్యైః । పర్యావిలాసీవనవోదకాని॥

౪౦

రథోరథాంగధ్వనినావిజ్ఞే । విలోలఘంటాక్వణితేననాగః
స్వధర్మనామగ్రహణాద్భభూవ । సాంద్రేరజస్యాత్మపరావబోధః॥

౪౧

ఆవృణ్వతో లోచనమార్గమాజౌ । రజోంధకారస్య విజృంభితస్య
శస్త్రక్షతాశ్వద్విపవీరజన్మా । బాటాయణో భూదుర్ధరప్రవాహః॥

౪౨

సచ్చిన్నమూలః త్పతిజేనరేణు । స్తస్యోపరిష్టా త్వవనావధూతః
అంగారశేవస్య హుతాశనస్య । పూర్వోత్థితో ధూమఇవాబభాసే॥

౪౩

ప్రహరిమూర్ఛాపగమేరథస్థా । యంత్రానుపాలభ్యనివర్తితాశ్వాః
యైః సాదితాలక్షితపూర్వకేతుం । స్తానేవసామర్షతయా నిజఘ్నైః॥

౪౪

అప్యర్థమాగ్నేపరబాణలూనా । ధమర్భృతాంహస్తవతాం పృషత్కాః॥
తంప్రాపురేవాత్మజవానువృత్త్యై । పూర్వార్థభాగైః ఫలిభిః శరవ్యం॥

౪౫

ఆధోరణానాంగజసన్నిపాతే । శిరాంసిచక్రగ్నిశితైః కురాగైః
పూతాన్యపి శ్యేననఖాగ్రిణోటి । వ్యాసక్తకేశానిచిరేణపేతుః॥

౪౬

పూర్వంప్రహర్తానజఘానభూయః । ప్రతిప్రహారాత్తు మమశ్వసాదీ
తురంగమస్కుంధనిషణ్ణదేహం । ప్రత్యాశ్వసంతరిపుమాచకాంతు॥

౪౭

తనుత్యజాంవర్మభృతాంవికోశైః । ర్భూహత్సుదంతేష్వసిభిః పతద్భిః
ఉద్యంతమగ్నిం శమయాంబభూవు । ర్గజావివిగ్నాః కరశీకరేణః॥

౪౮

తనకుఁ దండ్రడికి నాపుఁడై ♦ తనరుసచివుఁ । బ్రబలసేనలతో సతి ♦ రక్షకునిచి
రాకొమారుఁడెదిరెచ్చెను ♦ రాజసేనఁ । బేర్చి గంగను శోణ యెఁచుర్చునట్లు॥ ౩౬

రాతురాతును రథికుఁడు ♦ రథికవరుఁడు । గాలరియుఁ గాలరియు మఱి ♦ గజముమీఁది
వాఁడు కరిమీఁదివాఁడును ♦ బ్రతిగనిలిచి । సమముగాద్వంద్వయుద్ధంబు ♦ సలిపిరపుడు॥

అధికతూర్యస్వనంబుల ♦ నాడుమాట । వినఁబడమి వంశకీర్తన ♦ విధమువీడి
తమపరువుఁజాటుచుండిరి ♦ తాముచఱచు । శరములనునక్షరంబులఁ ♦ జాపగరులు॥ ౩౭

ఆశ్వఖురముల లేచిన ♦ యట్టిధూళి । యరదములచక్ర చయముల ♦ నతిశయించి
కరులవీనులనిహతిచేఁ ♦ గరముఁబెరిగి । భానునకునడ్డు తెఱయయ్యె ♦ బహరమందు॥ ౩౮

అనిలవశమున ముఖముల ♦ నట్టై తెఱచి । సైన్యఘట్టనలేచు ర ♦ జమ్మఁగొనెడు
మత్స్యకేతనములుచూడ ♦ మలిననూత్న । జలముఁగొనుచేఁపలేయనఁ ♦ జాలియుండె॥

రథములను జక్రములుసేయు ♦ రవముచేతఁ । గరులఁగదలెడుగంటల ♦ క్వణముచేతఁ
దమ్ముఁ బరులను బతులనా ♦ మమ్ముచేత । నెఱుఁగుచుండిరి దట్టమై ♦ యెగయఘూళి॥ ౪౦

ఆజిలో దృష్టిమార్గంబు ♦ నావరించి । రజముగొల్పిన యంధకా ♦ రమ్మునకును
బాలరవియయ్యె భటగజా ♦ శ్వములగముల । త్సతములందుండిపాటు ర ♦ క్తంపుఁజేఱు॥ ౪౧

రేణుమూలము రుధిరమ్ముఁ ♦ ద్రొంచివైవఁ । బవనహతిదానిమీఁదనే ♦ పడినరజము
మండిమిగిలిననిష్పపై ♦ నుండునట్టి । తొలుతలేచినపొగయన ♦ వెలుఁగుచుండె॥ ౪౩

దెబ్బదాఁకినమూర్ఛిల్లి ♦ తెప్పిరిలిన । రథిక్మణిసారథినిదూఱి ♦ రథ్యములను
మరలఁగొల్పించి ధ్వజముల ♦ గురుతువట్టి । తన్నఁగొట్టినమార్తురఁ ♦ దరిగెఁగరలి॥ ౪౪

చాపధరము క్తశరములు ♦ శత్రువరుల । బాణములమార్గమధ్యాన ♦ భగ్నమైన
ముందుసగములు లోహంపు ♦ మొసలతోడఁ । దమజవంబున లక్ష్మ్యమల్ ♦ దాఁకుచుండె॥

కరులపోరున తురధార ♦ కలిగిమెఱయు । చక్రములమావటులశీర్ష ♦ చయముఁద్రుంపఁ
గురులు డేగలగోళ్యఁ జి ♦ క్కుకొనియుంటఁ । దడవునకుఁగానికూలదు ♦ ధర్మణిమీఁద॥ ౪౬

తొలుతఁ దనచేతిదెబ్బచేఁ ♦ దూలితురగ । కంధరమ్మునఁబడి తన్నఁ ♦ గరమునెత్తి
కొట్టఁజాలనిరిపుమఱి ♦ కొట్టకుండ । నతనిమనుగడరాతు దా ♦ నభిలషించె॥ ౪౭

కత్తులనుదూసి తెంపరుల్ ♦ క్షవచధరుల । తమబృహద్దంతములవైవఁ ♦ దగలునట్టి
ఁహ్నిఁజల్లార్చుచుండెను ♦ భయముగొన్న । సింధురమ్ములు దమ కర ♦ శీకరములు॥ ౪౮

శిలీమఖోత్కృతశిరఃఫలాధ్యా । చ్యుతైఃశిరస్తైశ్చషకోత్తరేప

రణక్షితిఃశోణితమద్యకుల్యా । రరాజమృత్యోరివపానభూమిః॥

౪౯

ఉపాంతయోర్నిష్కుషితంవిహంతై । రాక్షిప్యతేభ్యః పిశితపియాపి

కేయూరకోటిక్షతతాళదేశా । శివాభుజచ్ఛేదమపాచకార॥

౫౦

కశ్చిద్విషత్ఫణితృతమాంగః । సద్యోమానపభుతాముషేత్య

వామాంగసంసక్తసురాంగనఃస్వం । సృత్యత్కబంధంసమరేదదర్శ॥

౫౧

అన్యోన్యసూతోస్మధనాదభూతాం । తావేషసూతౌరథినాచకాచిత్

వ్యశ్వోగదావ్యాయతసంప్రహరౌ । భగ్నాయథాబాహుఃపర్షనిష్ఠౌ॥

౫౨

పరస్పరేణక్షతయోఃప్రహర్తౌ । రుత్కాంతవాయ్యోఃసమకాలమేవ

అమర్త్యభావేషికయోశ్చిదాసీ । దేకాప్సరఃపార్థితయోర్వివాదః॥

౫౩

వ్యూహావృథాతావితరేతరస్మా । దృఙ్గంజయంచాపతురవ్యవస్థం

పశ్చాత్పురోమారుతయోఃపస్పృష్ఠౌ । పర్యాయస్పృత్యేషమహర్ణవోన్మీ॥

౫౪

పరేణభగ్నేపిబలేమహాజా । యయావజఃప్రత్యేరిసైన్యమేవ

ధూమోనివర్త్యేతసమీరణేన । యతోహికత్వస్తవీషణహ్నిః॥

౫౫

రథీనిషంగీకణచీ ధనుష్మాకౌ । దృప్తఃసరాజన్యకమేకవీరః

నివారయామాసమహాఃసరాహః । కల్పక్షయోద్వృత్తవివార్ణవాంభః॥

౫౬

సదక్షిణాంతూణమభేనవామం । వ్యాపారయన్తహస్తమలత్యుతాజౌ

అకర్ణకృష్టానకృదన్యయోద్ధౌ । శ్మారీవబాణాన్సమమవేరిపుష్పాన్॥

౫౭

సరోషదష్టాధికలాహితోష్టై । ర్వక్త్రోర్ధ్వరేఖాభృకుటిర్వహద్భిః

తస్తారగాంభల్లనికృత్తకంతై । హ్నుంకారగర్భైర్ద్విషతాంశిరోభిః॥

౫౮

సర్వైర్బలాంగైర్ద్విరదప్రధానైః । సర్వాయుధైఃకంకటభేదిభిశ్చ

సర్వప్రయత్నేనచభూమిపాలా । స్తస్మిన్పరిజహ్నుర్మృధిసర్వవీష॥

౫౯

సోస్త్రానైశ్చన్నరథఃపరేషాం । ధ్వజాగ్రిమాతేణబభూషలత్యుః

నీహరమగ్నోదినపూర్వభాగః । కించిత్ప్రకాశేనవిషస్వతేన॥

౬౦

ప్రియంశదాత్వాప్తమసౌకమారః । ప్రాయంక్తరాజస్వధిరాజనూనః

గాంధర్వపిస్త్రంకుసుమాస్త్రకాంతః । ప్రస్వాననంస్వప్ననిశ్చితరాల్యః॥

౬౧

బాణవిచ్చిన్న శరములు ♦ పండ్లుగాఁగ । ధరబడినపాగ లానుపా ♦ త్రములుగాఁగ
 రక్తమే మద్యకుల్యగ ♦ రణతలమ్ము । మృత్యుదేవత పానభూ ♦ మిగఁ జెలంగె॥ ౪౯
 చేరి యొకనక్క పతులు ♦ చీల్చుచున్న । బాహుఖండమ్ము గొనియును ♦ బాహుపురిని
 గలుగుమొనచేతఁ దాలుపు ♦ గాయమగుడుఁ । బలలమందెంత ప్రియమున్నఁ ♦ బాటవైచె॥
 వీరుఁడొక్కఁడు దనతల ♦ నైగినటక । వ్యోమయానప్రభుత్వంబు ♦ నొందియపుడె
 యెడమవై పు నురాంగన ♦ యెసఁగనుండి । యాజిఁజూచెను దనమొండె ♦ మాడుచుంట॥
 తమపరస్పరసారథుల్ ♦ ధరణిఁగూల । రథకులిర్వురు సారథి ♦ రథకులైరి
 పాలయగుట్టాలు పోరిరి ♦ పూనిగదలు । దునియ ననియును భుజయుద్ధ ♦ మునకు దిగిరి॥
 ఒండొరుల వేర్పట్లనిర్వురు ♦ నొక్కమాటె । యనువులను వీడి యమరత్వ ♦ మందికూడ
 నపుడు వారిద్ద టొక్కతే ♦ యప్పరసను । గోరియందడుటచేఁ బోరు ♦ తీటదయ్యె॥ ౫౩
 పూహములరెంటియందు నొం ♦ డొరులనలని । భంగజయములు నియమంబు ♦ బడయనయ్యె
 వెనుకముందులగాడ్పుల ♦ వెనుకముందు । వృద్ధిగ్రమముగఁ గనునబ్ధి ♦ వీచులట్లు॥ ౫౪
 పరబలముచేతఁ దనసేన ♦ భంగపడిన । నజుఁడెతాఁకెను రిపులను ♦ దగ్గిమూర్తి
 భూమమును గాలితఱిమిన ♦ దూరముగను । నహ్నిమాత్రము గడ్డిపైవటలుఁగాదె॥ ౫౫
 ఏకవీరుఁడు ధానుష్క ♦ లోకవిభుఁడు । రథియఁగనచియఁదూణియై ♦ రాజతతుల
 నర్ణవజలంపుఁబొంగుఁ గ ♦ ల్పంతమందు । నాపెడుమహావరాహమ ♦ ట్లాపెనజుఁడు॥
 పొదిముఖంబునఁగడిచెయ్యి ♦ పొదలుచుండ । నజుఁడుదుస్సహతేజుడై ♦ యలరుచుండె
 నతని చెవిదాఁకు శింజిని ♦ యరులఁజంపు । నస్త్రముల నీనుచున్నదా ♦ యనఁగఁదోచె॥
 అలుకఁగొటికిన నెట్టనా ♦ నధరములును । బొల్చినిగిడిన గీతల ♦ బొమముడులును
 హుంకృతులు గల్గి శరముల ♦ నుత్తరింపఁ । బడిన రిపుకీర్ణముల నేలఁ ♦ బటచెనజుఁడు॥
 సమదగజముఖ్య సర్వపై ♦ న్యములతోడఁ । గనచభేదినిమొదలు కై ♦ దువులతోడఁ
 దమకుననువైన యన్నియ ♦ త్నములతోడఁ । రాజులందఱు నజునిపై ♦ నాజిఁబడిరి॥
 రథము రిపుబాణహతిచేతఁ ♦ గ్రమ్మఁబడిన । నజునిదరియంగ నయ్యె ధ్వ ♦ జాగ్గిముననె
 మంచుతన్నావరించిన ♦ నించుకంత । కాంతి బాలార్కు నెటుఁగనా ♦ కరణిసందు॥
 హేచ్చరిల్లి ప్రియంబుడు ♦ డిచ్చినట్టి । నిద్రగొల్పెడు గాంధర్వ ♦ నిరుపమాస్త్ర
 మానృపాలురపైఁబుచ్చె ♦ నయ్యజుఁడు । ప్రసవశరనులదరుఁడు మహా ♦ రాజనుతుఁడు॥
 నిద్రకును లొంగి యంతనా ♦ నృపులసేన । యల్లెత్రాడీడ్వఁజాలని ♦ హస్తములును
 మూఁపులకునొక్కెడనువాలు ♦ బొమిడికములు । గలిగియొరగనుడెక్కెంపుఁ ♦ గంబములను॥

తతోధనుష్కర్షణమూఢహస్త | మేకాంసపర్యస్త శిరస్త్రజాలం

తస్థోధ్వజస్తంభనిషణ్ణదేహం | నిదావిధేయంనగదేవసైన్యం॥

౬౨

తతఃప్రియోపాత్తరసేధరోష్ఠే | నివేశ్యదధ్మజలజంకుమారః

యేనస్వహస్తార్జితమేకవీరః | పిబన్యశోమూర్తమివాబభాసే॥

౬౩

శంఖస్వనాభిజ్ఞతయానిచృత్తా | స్తంసన్నశతుందదృశుఃస్వయోధాః

నిమిలితానామివపంకజానాం | మధ్యేన్ఫురంతప్రతిమాశశాంకం॥

౬౪

సశోణితైస్తేనశిలీముఖాగ్రై | ర్నితేపితాఃకేతుషుపార్థివానాం

యశోహృతంసంప్రతిరాఘవేణ | నజీవితంవఃకృపయేతివర్ణాః॥

౬౫

సచాపకోటినిహితైకబాహుః | శిరస్త్రనిష్కర్షణభిన్నమాళిః

లలాటబద్ధశ్రమవారిబిందు | ర్భీతాంప్రియామేత్యవచోబభాషే॥

౬౬

ఇతఃపరానర్భకహార్యశస్త్రైః | వైదర్భిపశ్యానుమతామయాసి

ఏవంవిధేనాహవచేష్టితేన | త్వంపార్థ్యసేహస్తగతామమైభిః॥

౬౭

తస్యాఃప్రతిద్వంద్వీభవాద్విషాదాత్ | సద్యోవిముక్తంముఖమాబభాసే

నిఃశ్వాసబాష్పాపగమాత్ప్రపన్నః | ప్రసాదమాత్మీయమివాత్మదర్శః॥

౬౮

హృష్టాపిసాహీవిజితానసాక్షా | ద్వాగ్భిఃసఖీనాంప్రియమభ్యనందత్

స్థలీనవాంభఃసృషతాభిస్పృష్టా | మయూరకేకాభిరివాభిబృందం॥

౬౯

ఇతిశిరసిసవామంపాదమాదాయరాజ్ఞా

ముదవహదవదద్యాం తామనద్యాదపేతః

రథతురగరజోభిస్తస్యరూక్షాలకాగ్రా

సమరవిజయలక్ష్మీః సైవమూర్తాబభూవ॥

౭౦

ప్రథమపరిగతార్థస్తంరఘుః సన్నినృత్తం

విజయినమభినంద్యశ్లాఘ్యజాయాసమేతం

తదుపహితకుటుంబః శాంతిమార్గోత్సుకోభూ

న్నహిసతికులధుర్యే నూర్యవంశ్యాగృహాయ॥

౭౧

గద్య.

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీ కాళిదాసకృతా నజపాణి

గృహణోనామ సప్తమఃసర్గః

అంతః బ్రహ్మచారి చూచిన ♦ యథరమంతుః । ముచశంఖః బుధైర్బ్రహ్మచారిం మచశంఖః
స్వార్థితయశంబుగ్రోహుః ♦ కైకవీర । మూర్తియోయన సంతయుః బొల్పుచుండె॥
శంఖశబ్దమున నెఱింగి ♦ సరగమరలి । యతనియోధులు గాంచిరి ♦ యరులనెల్ల
నిద్రపుచ్చి మొగిల్చిన ♦ నీరజముల । నడిమిచంద్రుని స్రవణమనా ♦ స్థాయినిజాని॥ ౬౪
ఇపుడు మీకీర్తి రాఘవం ♦ డపహరించె । బ్రాహ్మణుల నంటలేదు కృ ♦ పాశుంగుల
నడెడు వర్ణములనుగూర్చె ♦ నజాడు నృపుల । ధ్వజములం దంప మొనరి ♦ క్తముచేత॥
చాపకోటిని బాహువు ♦ మోపినట్టి । బొమిడికముదీయ జారిన ♦ ముడిగలట్టి
చెమటబొట్టులు నుదుటను ♦ జెందినట్టి । యజాడు భయపడ్డ ప్రియఃజేరి ♦ యనియెట్లు ।
సెలవొసంగితః జూడుచు ♦ శిశువులేని । దమశరంబుల హరియింపఁ ♦ దగినరిపుల
నన్నుఁబొందిన వైదర్భి ♦ నిన్నునిట్టి । యుద్ధచేష్టులఁ గోరంగ ♦ నూచునృపుల॥ ౬౫
అనిన శత్రులవలని భ ♦ యమ్ముచాసి ♦ యామెముఖమండలం బొప్పె ♦ నమలమకుడు
నాత్తనిః శ్వాసబాష్పమ్ము ♦ లారిపోవఁ । దద్దయును దేలుఁబొల్పు నద్దమ్ముపగిది॥ ౬౬
మెచ్చియును బ్రియు సిగ్గుచే ♦ మెలతతనదు । పలుకులనుగాక సఖులప ♦ ల్కులనుబొగడె
మెట్ట కొంజిన్కులను నాని ♦ మేఘతతిని । నెమ్మికేకలఁ బొగడు వి ♦ ధమ్ముగాఁగ॥
ఉ॥ ఈవిధివామపాదము న ♦ రేశశిరంబులఁబెట్టి నిర్మలుం .

డాననుధేంద్రపుత్రుఁ డజుఁ ♦ డాత్మసతిఁ గొనివచ్చె స్యందనా
శ్వావళితేమధూళి యల ♦ కాగ్రములం బరుషంబుఁగూర్చు ద
త్పాననశీల తేజరిలె ♦ భవ్యసమిజ్జయలక్ష్మీరూపమై॥

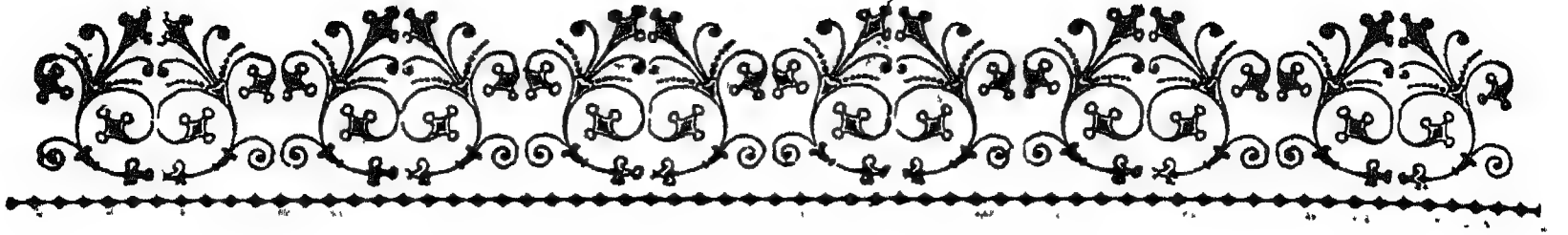
20

మానిని. అన్నియునున్నె యెఱింగిన యారఘు ♦ ఎట్లరుదెంచిన యాయజునిక
సన్నతధర్మసతీజయశోభితు ♦ సారకుమెచ్చి తదాశ్రమజుపైఁ
దిన్నగనుంచి కుటుంబము శాంతిగ ♦ తిగ గవచుత్సుకుఁ డయ్యెఁగడు
గన్ననుతుఁ గులధుర్యుని నిల్వరు ♦ గాగృహమం దినవంశభవుల్॥

21

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మణాంబా
బుచ్చివేంకయమాత్యతనూశాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆనెపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాధరఘువం
శంబునందు నజసాణిగోహణంబను
సప్తమాశ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

అష్టమః సర్గః

—:0:—

అధతస్య వివాహకాకుకే । లలితం విభ్రతవీవఘార్థిచః
 వనుధామపిహస్త గామినీ । మకరో దిందుమతీమివాపరాం॥
 దురితైరపి కర్తుమాశ్మసాత్ । ప్రయతంతే నృపనూనవోహియత్
 తదుపస్థిత మ్మగహీదజః । పితురాజ్ఞేతి నభోగతృష్ణయా॥
 అనుభూయఃసిష్టసం భృతైః । సలిలై స్తేన సహాభిషేచనం
 విశదోచ్ఛ్వాసితేన మేదినీ । కథయామాస కృతార్థతామివ॥
 సబభూవ దురాసదః పరై । ర్గురుణాధర్వవిదా కృతక్రియః
 పవనాగ్ని సమాగమోహ్యాయం । సహితంబ్రహ్మయదస్త్రతేజసా॥
 రఘుమేచనివృత్తయావనం । నమమన్యంత నరేశ్వరంప్రజాః
 సహితస్యన కేవలంశ్రియం । ప్రహేదే సకలాన్తుణానపి॥
 అధికం శుశుభే శుభంయూనా ॥ ద్వితయేనద్వయమేవ సంగతం
 పదమృద్ధగుజేన పైతృకం । వినయేనాస్యనవంచయావనం॥
 సదయం బుభుజే మహాభుజః । సహసోద్వేగమియం వ్రజేదితి
 అచిరోపనతాం సమేదినీం । నవపాణిగ్రహణాం వధూమివ॥
 అహమేవమతో మహీపతే । రితిసర్వః ప్రకృతిష్వచింతయత్
 ఉదధేరిమనిమ్నగాశతే । ష్వభవన్నాస్య విమాననాక్వచిత్॥
 నఖిరోనచ భూయసామృదుః । పవమానః పృథివీరుహానివ
 సపురస్కృత మధ్యమక్రమో । నమయామాస నృపాననుద్ధరన్॥

౧

౨

౩

౪

౫

౬

౭

౮

౯

ర ఘు వ ం శ ము.

అ ష్ట మా శ్వా స ము.

గీతములు.

అంత సుద్వాహ సూచక ♦ మై తనర్చు । లలితకంకణకలితుడై ♦ చెలఁగుచుండు
నజుని కపరేందుమతియన ♦ నలరునట్టి । పృథివిఁ గరగత మొనరించె ♦ నృపతిరఘువు॥ ౧

చేయరానట్టిదుష్కృతుల్ ♦ చేసియైన । దేనిఁబడయంగనృపసుతుల్ ♦ పూనుచుండు
రట్టిరాజ్యంబుదానయి ♦ యతనిఁజేర । నాశచేఁగాక పితృనాజ్ఞ ♦ నజుఁడుగొనియె॥ ౨

అజునితోడ ఐసిష్ఠమహ్నీచేతి । యమలసలిలాభిషేకంబు ♦ ననుభవించి
తేటలొయూపిరులచేతఁ ♦ దేటపఱచుఁ । దనకృతార్థతయన ధర ♦ దనరుచుండె॥ ౩

అజుఁ డధర్వజ్ఞుడైయొప్పు ♦ నవ్వసిష్ఠు । చేత నభిషిక్తుడై రిపువాఙ్మతములకు
దుస్సహుండయ్యె వాతమ్ము ♦ తోడివహ్ని । వంటిదొత్తాత్రమునఁగూడు ♦ బ్రాహ్మ్యమరయ॥

మరలయావనమును గాంచి ♦ పఱలురఘువె । యీయజనరేంద్రుడని ప్రజ ♦ యెంచుచుండె
రాజ్యలక్ష్మీనెగాక యాఁరఘునృపాలు । నఖిలక్షణములఁగాంచి ♦ యలరుకతన॥ ౪

అమలగతిరెండురెంటినిఁ ♦ గ్రమముగాఁగఁ । గూడి యొండొంటికినిశోభ ♦ గూర్చుచుండె
నలరుపైతృకపద మజు ♦ నందుటొకటి । పడచుఁదనమునవినయంబు ♦ పరఁగుటొకటి॥ ౫

భూమి తన్నప్పుడప్పుడె ♦ పొందియుంట । సాహసముఁజూపభీతిల్లుఁ ♦ జనదటంచుఁ
గొత్తగాఁగొన్న పెండిలి ♦ కూతునట్లు । భూరిదయనేలె నమ్మహాభుజుఁ డజుండు॥ ౬

ప్రభునకేమాన్యుడని ప్రతి ♦ వాఁడునెంచు । నడధిచేవందలకొలంది ♦ నదులయందు
నొక్కఁడేనియు నశమాన ♦ మొందనట్లు । లజునిచే నషమతి నెవ్వఁ ♦ డందకుండు॥ ౭

అతిమృదులతీక్ష్ణమార్గమ్ము ♦ లందుఁజనక । యనిలమర్వీరుహంబుల ♦ యందుఁజూపు
నడిమిపథమునుగెకొని ♦ నరపతులను । పంచెనేకాని పెకలింప ♦ నెంచఁడయ్యె॥ ౮

అధవీత్యురఘుః ప్రతిష్ఠితం । ప్రకృతిష్వాత్మజమాత్మపితౄయా
విసయేషు వినాశధర్మను । త్రిదివస్తేష్వపినిః స్పృహోభవత్ ॥

౧౦

గుణవత్సుతరోపితశ్రియః । పరిణామేహి దిలీపనంశజ్ఞాః
పదవీం తరువల్కవాససాం । ప్రయతాః సంయమినాంప్రపేదిరే ॥

౧౧

తమరణ్యసమాశ్రయోన్ముఖం । రసావేష్టన శోభినాసుతః
పితరంప్రణిపత్య పాదయో । రపరిత్యాగమయాచతాత్మనః ॥

౧౨

రఘురశ్మముఖస్య తస్యతత్ । కృతవానీప్సిత మాత్మజప్రియః
నతుసర్ప ఇవత్వచంపునః । ప్రతిపేదేహ్యాపనర్జితాం శ్రియం ॥

౧౩

సకిలాశ్రమ మంత్యమాశ్రితో । నివసన్నావసధే పురాద్భహిః
సముపాస్యత పుత్రభోగ్యయా । స్నుషయే వావికృతేంద్రియః శ్రియా ॥

౧౪

ప్రశమస్థిత పూర్వపార్థివం । కులమభ్యుద్యతనూతనేశ్వరం
నభసానిభృతేందునాతులా । ముదితాక్కేణ సమారురోహతత్ ॥

౧౫

యతిపార్థివ లింగధారిణౌ । దదృశాతే రఘురాఘవౌ జనైః
అశవర్గమహోదయార్థయో । రుభినమంశా వివ ధగ్మయోర్గతౌ ॥

౧౬

అజితాధిగమాయమంత్రిభి । ర్యుయుజేనీతి విశారదైరజః
అనపాయపదోపలబ్ధయే । రఘురాష్ట్రైః సమియాయయోగిభిః ॥

౧౭

నృపతిః ప్రకృతీరవేక్షేతుం । వ్యవహారాసనమాదదేయువా
పరిచేతుముపాంశు ధారణాం । కుశపూతం ప్రవయాత్సువిష్టరం ॥

౧౮

అనయత్ప్రభుశక్తి సంపదా । షశమేకోనృపతీననంతరాన్
అపరః ప్రణీధాన యోగ్యయా । మరుతః పంచశరీరగోచరాన్ ॥

౧౯

అకరోదచిరేశ్వరః క్షితౌ । ద్విషదారంభఫలాని భస్మసాత్
అవరోదహనేస్వకగృణాం । వృతేజ్ఞానమయేన షహ్నినా ॥

౨౦

పణబంధముఖాన్దుణానజః । షడుపాయుంక్త సమీత్యతత్ఫలం
రఘురప్యజయద్దుణత్రయం । ప్రకృతిస్థం సమలోప్తకాంచనమ్ ॥

౨౧

ననః ప్రభు రాఘవాదయాత్ । స్థిరకర్మా విరరామకర్మణః
నచయోగవిధేర్న వేతరః । స్థిరధీరాపరమాత్మదర్శనాత్ ॥

౨౨

ప్రజలలోపలఁబుత్రుండు ♦ పదిలముగను । నెలకొనుటఁగాంచిరఘువు దా ♦ విలయమొందు
నాకసంబంధవిషయమ్ము ♦ లంఘనఁగూడ । స్వాంతమిడఁడయ్యెనాత్మనిజ్ఞానగరిమ॥ ౧౦
అద్దిలీపకులోత్పన్ను ♦ లైనవారు । వరగుణములొప్పునతునకు ♦ సిరులొసంగి
గెలిచివిషయా? నారచీరలనుదాల్చి । మునిపదవి నొందుదురుగద ♦ ముదిమియందు॥ ౧౧
కానఁ గానకు రఘువు పోఁ ♦ గడఁగుచుండ । నందమాపాగతలనొప్పు ♦ నట్టినుతుండు
పాదములవ్రాలి తను నెడఁబాయవలవ । దంచు నెంతయుభక్తిఁ బ్రార్థించెవతని॥ ౧౨
నుతునిదద్దయుఁబ్రీతితోఁ ♦ జూచురఘువు । కంటఁదడివెట్టునాయజు ♦ కాంతునొసఁగెఁ
గాని వీడినసిరి మఱి ♦ బూనలేదు । తానువీడినపారఁబాము ♦ తాల్పనట్లు॥ ౧౩
అంతిమాశ్రమమున విషయా? గెల్చి । యూరెవలనొక్కచో ♦ నొప్పుచుండు
రఘునకుపచారమొసరించె ♦ రాజ్యలక్ష్మి । కొడుకనుభవింపయోగ్యమా ♦ కోడలట్లు॥
శాంతిదశయందుఁబూర్వభూ♦కాంతుండుండి । యభ్యుదయమందునవన్మృతఁడలరుచుండఁ
గుండుచంద్రునిబాలార్కుఁ♦గూడియుండు । నాకసముతోడఁదులఁదూఁగెనక్కలంబు॥
యతినృపతిలక్షణంబుల ♦ నలరుచుండు । రఘువు రాఘవులనుజూచు ♦ ప్రజలకెల్ల
నమలమోక్షోదయార్థ భర్తృములురెండు । నంశములభువిఁబుట్టెనో ♦ యనఁగఁదోచె॥
మించియజితులఁజేరి నిర్జిండుకొఱకు । నజుండు నీతిజ్ఞులగు సచి♦వాళిఁగూర్చె
స్థిరతరంబైనముక్తి నాన్జిండుకొఱకు । రఘువుపరమాప్తయోగీంద్ర ♦ రాజిఁగూర్చె॥ ౧౬
యోవనంబుననలరారు ♦ నట్టిరాజు । న్యాయమునుదీర్చ భర్తాస♦నముననుండె
విమలదర్భాసనముఁజేరి ♦ వృద్ధరాజు । ధారణాభ్యాసమున కేక♦తముగనుండె॥ ౧౭
ఒకఁడు రాష్ట్రాంతరమ్ముల ♦ నున్ననృపులఁ । బ్రబలప్రభుశక్తిచే నశ♦పఱుచుకొనియె
మఱియొకఁడు మేనఁబొల్చెడు♦మారుతములఁ । బరఁగుప్రణిధానమున నశ♦పఱుచుకొనియె॥
ఒకఁడు నూత్న నరేశ్వరుం ♦ దుర్విలోన । భస్మమొసరించె రిపుకార్య ♦ ఫలములెల్ల
మఱియొకఁడు వృద్ధుఁజ్ఞానాన్ని ♦ మహిమచేతఁ । దద్దయునుగాల్చె దవకర్మ♦తతులనెల్ల॥
సంధియాదిగ నొప్పారు ♦ షడ్గుణముల । నరసి యామాఫలంబుల ♦ నజుండు గూర్చెఁ
గాంచనముమమ్ము సమముగాఁ♦గాంచురఘువు । ప్రకృతినుండెడు తద్గుణ♦త్రయమునోరె॥
పనులఁదిరముగఁబొలుచునూ♦తనుండునృపుండు । విడఁడుకార్యాళి ఫలములు♦పడయుదాఁక
దృఢమనస్కృత నొప్పెడు♦వృద్ధనృపతి । విడఁడు యోగంబు పరమాత్ముఁ♦బడయుదాఁక॥

- ఇతిశత్రుమ చేంద్రియేషుచ । ప్రితిసిద్ధ ప్రిసరేషు జాగ్రతౌ
ప్రిసితా వుదయాపవర్దయౌ । రుభయాం సిద్ధి ముభావవాపతుః॥ ౨౩
- అథకాశ్చిద జవ్యపేక్షయా । గమయిత్వా సమదర్శనః సమాః
తమసః పరమాపదవ్యయం । పురుషం యోగసమాధినారఘుః॥ ౨౪
- శ్చుతదేహవివర్జనః పితు । శ్చిరమశ్రూణి విముచ్యరాఘవః
విదధే విధిమస్య నైష్ఠికం । యతిభిః సార్థమనగ్ని మగ్నిచిత్ ॥ ౨౫
- అకరోచ్చత దౌర్ధ్వ దైహికం । పితృభక్త్యా పితృకార్య కల్పవిత్
నహితేనపథాతనుత్యజ । స్తనయావర్జిత పిండకాంతీణః॥ ౨౬
- సపరార్థ్యగతే రశోచ్యతాం । పితురుద్దిశ్య సదర్శవేదిభిః
శమితాధిరధిజ్యకార్ముకః । కృతవాన ప్రితిశాసనం జగత్ ॥ ౨౭
- క్షీతిరిందు మతీచభామినీ । పతిమాసాద్యత మగ్న్యైపౌరుషం
ప్రిథమా బహురత్ననూ రభూ । దపరావీర మజీజనత్సుతం॥ ౨౮
- దశరశ్మిశతోపమమృతిం । యశసాదిక్షుదశస్వవిశ్రుతం
దశపూర్వరథంయమాఖ్యయా । దశకంతారిగురుంవిదుర్బుధాః॥ ౨౯
- ఋషి దేవగణస్సధాభుజాం । శ్చుతయాగప్రిసవైఃసపార్థివః
అన్యత్యముపేయివాన్బభౌ । పరిధేర్ముక్త ఇవోష్ణదీధితిః॥ ౩౦
- బలమార్తభయోపశాంతయే । విదుషాంసన్నతయేబహుశ్రుతం
వనుతస్యవిభోర్న కేవలం । గుణవత్తాపిపరప్రయోజనా॥ ౩౧
- సకదాచిదవేక్షేతప్రజః । సహదేవ్యావిజహీరనుప్రిజాః
నగరోపననేశచీసఖో । మరుతాంపాలయి తేవనందనే॥ ౩౨
- అథరోధసిదక్షిణోదధేః । శ్చుతగోకర్ణనికేతమిశ్వరం
ఉపవీణయుతుంయయావే । రుదగావృత్తిపథేననారదః॥ ౩౩
- కునుమైర్గ్రాథితామపార్థివైః । స్రజమాతోద్యశిగోనివేశితాం
అహర్త్కిలతస్యవేగవా । నధివాసస్సృహయేషమారుతః॥ ౩౪
- భ్రమరైఃకునుమానుసారిభిః । పరికీర్ణాపరివాదినీమునేః
దద్యుశేషవనావలేపజం । సృజతీబాష్పమివాంజనావిలం॥ ౩౫

ఇట్లులు దయాపవర్గము ♦ లిచ్చయించి । యఘములకు లాగు వైరీగ్రిది ♦ యములయందు
 వప్రీమత్త త మెలగెడు ♦ నట్టివీర । లిర్వరుచు బూర్తి బడసి ర ♦ భీష్టములను॥ ౨౩

అంత సమదర్శనుండయి ♦ యలరురఘువు । తనయుకోరికఁ గొన్నియ ♦ బ్దములుగడపి
 మహితమైనట్టి యోగస ♦ మాధిచేతఁ । జేరెఁ బరమాత్మునాయావి ♦ దూరునజరు॥ ౨౪

వదలె దేహము జనకుడక ♦ వార్త వినిన సశ్రువుల నెంతయును రాల్చి ♦ యాహితాన్ని
 యజుడు యతులనుగూడి దే ♦ హంతవిధుల । నన్నివర్జించి నిష్ఠతో ♦ నావరించె॥ ౨౫

జనకునందలి భక్తితో ♦ శ్రాద్ధవిధుల । నెఱుంగు నయ్యజుఁ డౌర్ధ్వ దైహిక మొనర్చె
 దనువు నిట్లులు యోగపథానఁ దొరఁగు । వారు నుతులిడు పిండముల్ ♦ గోరరుగద॥

పరమగతిఁ గన్న జనకుకై ♦ పరితపింపఁ । జనదను నధగ్వవేనియా ♦ మునిపలుకులఁ
 దక్కిచింత నజుండు వి ♦ ల్లెక్కుపెట్టి । యెందుఁ బ్రతిశాసనము లేక ♦ మేలెజగతి॥

క్షీతియు ప్రీరత్న మగు నిందు ♦ మతియు నజుని । నతిపరాక్రమవంతునిఁ బతిగఁబడసి
 ప్రధను బహురత్నముల నీని ♦ వఱుచుచుండె । రెండవదిగనె నాత్మజుఁ ♦ జండతేజు॥

దశశతాంశునితేజంబుఁ ♦ దాల్చి యితఁడు । దశకు రథశబ్దమును గూర్పఁ దనరుపేర
 దశముఖాన గురుండయి ♦ దశదిశలను । యశము గనునని తెలిసిరి ♦ యార్యులెల్ల॥ ౨౬

అధ్యయనయాగ సంతతు ♦ లమరియిట్లు । ఋషుల యమరుల పితరుల ♦ ఋణమునుండి
 ముక్తుడయ్యెను బార్థివ ♦ పుంగవుండు । పరిధిచే ముక్తుఁ డౌచిత్రీ ♦ భానుపగిది॥ ౩౦

ఆర్తభయశాంతికయ్యె న ♦ య్యజునిబలము । పండితులనతికయ్యె న ♦ ప్పృథునివిద్య
 యవ్విభుని నిత్త మేగాక ♦ యతని నుగూఢ । నృత్తముఁబరప్రయోజనా ♦ యత్త మయ్యె॥ ౩౧

ప్రజలకుఁబ్రీయుండునుప్రజుఁ ♦ డజుఁడురాణి తోడవిహరించెనొకనాఁడు ♦ తోటయందు
 శచికి సఖుడగు దేవతా ♦ స్వామివజ్ర । నందనంబున విహరించు ♦ చందమునను॥ ౩౨

అంత వక్షిణ సాగరో ♦ పాంతమందు । నలరు గోకర్ణముననుండు ♦ నభవుచెంత
 నారదుడువీణవాయింపఁ ♦ గోరివెడలెఁ । ధరణియుత్తరముననుండి ♦ మరలుత్రోవ॥ ౩౩

అతని వీణాశిరంబున ♦ నపుడుగాలు । దివ్యకునుమాళిచేనైన ♦ భవ్యమాల
 గాలి చివ్వునఁగొనిపోయెఁ ♦ గడు బ్రియమునఁ । దాను వాసనచూడంగఁ ♦ దలఁచెననఁగ॥

నుమములనుబట్టి మునివీణె ♦ చుట్టుఁదిరుగు । భ్రమరములుచూడ వల్లకి ♦ పవనువలనఁ
 గన్ననవమతి కైకార్చు ♦ కజ్జలమ్ము । తోడి కన్నీటిబొట్లు నాఁ ♦ దోచుచుండె॥ ౩౪

అభిభూయవిభూతిమా ర్తవీం । మధుగంధాతిశయేనవీరుధాం
నృపతేరమరస్యగాపసా । దయితోరుస్త నకోటిసుస్థితిం॥

౩౬

క్షణమాత్రసఖీంసుజాతయోః । స్తవయోస్తామచలోక్యవిహ్వలా
నిమిమిలనరోత్తమప్రియా । హృతచంద్రాతమసేవకౌముదీ॥

౩౭

వపుసాకరుణోజ్ఞితేనసా । నిపతంతీపతిమశ్యపాతయత్
ననుతైలనిషేకబిందునా । సహదీపార్చిరుపైతిమేదినీం॥

౩౮

ఉభయోరపిపార్శ్వవర్తినాం । తుములేనార్తరవేణవేజితాః
విహగాఃకమలాకరాలయాః । సమమఃఖాదనతత్రచక్రశుః॥

౩౯

నృపతేర్వ్యజనాదిభిస్తమా । నునుదేసాతుతదైవసంస్థితా
ప్రీతికారవిధానమాయుషః । సతిశేషేహిఫలాయకల్పతే॥

౪౦

ప్రతియోజయితవ్యవల్లకీ । సమవస్థామధస్తత్వవిప్లవాత్
సనినాయనితాంతవత్సలః । పరిగృహ్యోచితమంకమంగనాం॥

౪౧

పతిరంకనిపణ్ణయాతయా । కరణాపాయవిభిన్ననర్ణయా
సమలత్యుతవిభ్రదావిలాం । మృగలేఖాముషసీవచంద్రమాః॥

౪౨

విలలాపసబాష్పగద్గదం । సహజామప్యపహాయధీరతాం
అభితప్తమయోపిమార్దవం । భజతేకైవకథాశరీరిషు॥

౪౩

కునుమాన్యపిగాత్రసంగమాత్ । ప్రభవంత్యాయురవోహితుంయది
నభవిష్యతిహంతసాధనం । కిమివాన్యత్రప్రహరిష్యతోవిధేః॥

౪౪

అథవామృదువస్తుహింసితం । మృదునైవారభతేప్రజాంతకః
హిమసేకవిపత్తిరత్రమే । నలినీపూర్వనిదర్శనంమతా॥

౪౫

స్రగియరయదిజీవితాపహా । హృదయేకినిహితానహంతిమాం
విషమప్యమృతంక్వచిద్భవే । దమృతంనావిషమిశ్వరేచ్ఛయా॥

౪౬

అథవామమభాగ్యవిప్లవా । దశనిఃకల్పితఏవవేధసా

యదనేననపాతితస్తరుః । క్షపితాతద్విటపాశ్రయాలతా॥

౪౭

కృతపత్యసినాపధీరణా । మపరాధేపియదాచిరంమయి

కథమేకపదేనిరాగసం । జనమాభాప్యమిమంనమన్యసే॥

౪౮

మధుసుగంధాతిశయముల ♦ మహిమచేత । నవ్యసంతర్దులతసాంపు ♦ అవ్యసేయు
దివ్యసుమదామ మాన్యప ♦ తిలకు నజాని । సతికుచాగ్రములందు ను ♦ స్థితినిగాంచె॥ ౩౬
అన్నరేంద్రుని ప్రియపత్ని ♦ యట్లు నిమిష । ముత్తమస్తన మైతిని ♦ నొప్పుసరముఁ
గాంచినంతనె వివశయై ♦ కనులుమోడ్చె । శశినిరాహువుమ్రోగినఁ ♦ జందిరికట్లు॥ ౩౭
అనువులదొఱంగినట్టిదే ♦ హంబుతోడఁ । బడెనుభువినామె తనతోడఁబతియుఁబడఁగ
దీపశిఖ దీపమునువీడి ♦ దిగువఁబడిన । దానితోఁదలబిందువు ♦ ధాత్రిఁబడదె॥ ౩౮

వారలిర్వుర సేవకా ♦ వళి యొనర్చు । నార్తసంకులరవముల ♦ నచటనున్న
సరసులందలిపక్షులు ♦ కరముబెదరి । సమముగా దుఃఖపడినట్లు ♦ సలిపెరొదలు॥ ౩౯

తేఱు విభుడంత వ్యజనోప ♦ చారవిధులఁ । గాని యామె యథాస్థితిఁ ♦ గదలకుండె
నాయువుండినవారికే ♦ యగునుగాదె । యాషభాదులఫలము లీ ♦ యవనియందు॥ ౪౦

ఎంతయును బ్రేమమీఱ నా ♦ నృపతిమాళి । శ్రుతితొలంగిన వీణియఁగతినిఁ బ్రాణ
మెడలియున్నట్టిపడఁతిని ♦ నెత్తి పట్టి । పెట్టికొనెఁ గూర్పయోగ్యమా ♦ నట్టియొడిని॥ ౪౧

ప్రాణమెడలినభిన్నవ ♦ ర్ణంబుదాల్చి । యంకమందుండు సతితోడి ♦ యయ్యజుండు
వేకువనుజంకగుఱుతుతో ♦ వికృతిఁజెంది । యున్నచంద్రునివలెఁదోచుఁచుండెఁజూడ॥

అజుఁడు దనకున్న సహజదైర్ఘ్యమునుబాసి । మాటతడఁబడసేడ్చెఁ గన్గిటమున్ది
కాచమార్దవమినుమును ♦ గాంచుననినఁ । దనువుదాల్చినవారలఁ ♦ దడవసేల॥ ౪౩

సుమములునుగూడదేహంబు ♦ సోఁకియిట్లు । లసువులనుదీయఁజాలిన ♦ వక్కటకట
చంపఁగోరినఁధికి నీ ♦ జగతియందు । నన్యమెయ్యదిగాకుండు ♦ సాయుధంబు॥ ౪౪

కాని మృదువస్తువును మృదువైనదాని । వలనసేచంపఁగడఁగెఁ గావలయుయముఁడు
గలదుదీనికిఁ బూర్వతా ♦ ర్కాణమరయ । మంచుపడిపద్మములవృత్తిఁ ♦ గాంచుటొకటి॥ ౪౫

ఈ యలరు దండప్రాణముకా ♦ దీయునేని । నేల చంపదు వక్షుమం ♦ దిడిననన్ను
నొక్కచో విష మమృతమా ♦ నొక్కచోట । నెన్న నమృతంబు విషమగు ♦ నీశ్వరేచ్ఛ॥

అరయఁగా నిద్రి నాదు భా ♦ గ్యమునడంప । విధినిర్మిత మైనట్టి ♦ వింత పిడుగు
గాకయుండిన శాఖలఁ ♦ బ్రాచులతను । గాల్చిపీడునె నృక్షంబుఁ ♦ గాల్పకుండ॥ ౪౬

గొప్ప తప్పిదమును జేసి ♦ నప్పుడైన । నశమతిని జూపి యెఱుఁగని ♦ యన్నమిన్న !
గిరపరాధిని నన్ను ము ♦ న్నింపవేల । యొప్పుగాఁబల్కరించి నీ ♦ వొక్కమాఱు॥ ౪౭

- ధృవమస్మిశతశుచిస్మితే । విదితఃకైతవవత్సలస్తవ
పరలోకమసన్నివృత్తయే । యదనాపృచ్ఛ్యగతాసిమామితః॥ ౪౯
- దయితాంయదితావదన్వగా । ద్వినివృత్తంకిమిదంతయావినా
సహతాంహతజీవితంమమ । ప్రబలామాత్మకృతేనవేదనాం॥ ౫౦
- నురతిశ్రమసంభృతోముఖే । ధ్రియతేస్వేదలవోద్గమోపితే
అథచాస్తమితాత్వమాత్మనా । ధిగిమాందేహభృతామసారతాం॥ ౫౧
- మనసాపినక్షిప్తయంమయా । కృతపూర్వంతవకింజహాసిమాం
ననుశబ్దపతిక్షితేరహం । త్వయమేభావనిబంధనారతిః॥ ౫౨
- కుసుమోత్కచితాన్బలీమత । శ్చలయకభృంగరుచస్తవాలకాన్
కరభోరుకరోతిమారుత । స్త్వదుపావర్తనశంకిమేమనః॥ ౫౩
- తదపోహితుమర్హసిప్రియే । ప్రితిబోధేనవిషాదమాశుమే
జ్వలితేనగుహాగతంతమ । న్తుహినాదేరివనక్తమోషధిః॥ ౫౪
- ఇదముచ్ఛ్వసితాలకంముఖం । తఃవిశ్రాంతకథంధునోతిమాం
నిశిన్తుప్తమివైకపంకజం । విరతాభ్యంతరషట్పదస్వనం॥ ౫౫
- శశినంపునరేతిశర్వరీ । దయితాద్వంద్వచరంపతత్త్రిణం
ఇతితౌవిరహాంతరక్షమా । కథమత్యంతగతానమాందహేః॥ ౫౬
- నవపల్లవసంస్తరేపితే । మృదూదూయేతయదంగమర్పితం
తదిదంవిషహిష్యతేకథం । వదవామోరుచితాధిరోహణం॥ ౫౭
- ఇయమప్రితిబోధశాయినీం । రసనాత్వాంప్రిథమారహాసభీ
గతివిభ్రమసాదనీరవా । నశుచానానుమృతేవలక్ష్మ్యతే॥ ౫౮
- కలమన్యభృతానుభాషితం । కలహంసీషుమదాలసంగతం
పృషతీషువిలోలమిక్షితం । పవనాధూతలతానువిభ్రమః॥ ౫౯
- త్రిదివోత్సుకయాప్యవేక్ష్యమాం । నిహితాఃసత్యమమిగుణాస్త్యయా
విరహేతవమేగురువ్యథం । హృదయంనత్వజలంబితుంక్షమాః॥ ౬౦
- మిధునంపరికల్పితంత్వయా । సహకారఃఫలినీచనన్విమా
అవిధాయవివాహసత్క్రియా । మనయోర్గమృతఇత్యసాంప్రతం॥ ౬౧

అడుగకయె నీవునా నుండి ♦ యక్కటకట । మరలిరాకుండఁ బరలోక ♦ మరుగుకతన
 నోశుచిస్మిత సత్యమై ♦ యొప్పు పేమ । నీయెడల లేని శతుడ నే ♦ నిజముదెలిసె॥౪౯
 పాడుజీవితమా ! ప్రియ ♦ పత్నితోడ । నరిగియును వీడియామెను ♦ మరలితేల
 యంతమొదవెడువఱ కోర్చి ♦ యనుభవంపు । మధికదుస్సహ దుఃఖిమ్ము ♦ నాత్మకృతము॥
 కలిగి సురతశ్రమంబునఁ ♦ గలికి నీదు । ఎదనమందున్న స్వేదల ♦ వంబుగూడ
 నస్తమింపదు నీయాత్మ ♦ యస్తమించె । సహహదే హులస్థితి యెంత ♦ యస్థిరంబు॥౫౦
 అప్రియమునీకుమున్నెన్నఁ ♦ డాచరింపఁ । జిత్రమునఁగూడనన్నఁ ద్యజింపనేల
 పేరునకుభూమిపతిఁగాని ♦ ప్రేమచేత । బద్ధుడను నేనునీయందు ♦ భావమందు॥ ౫౧
 సుమచయముతోడ భృంగవర్ణములనొప్పి । గాలిఁ గదలెడు నీకుటి ♦ లాలకములఁ
 జూడఁ నూపిరిమరల నిన్మాడునేమొ । యనెడుశంకజనించు నా ♦ మనమునందు॥ ౫౨
 కాన నోప్రియ! ప్రాణంబు ♦ గాంచిమగల । హిమగిరిగుహాంతరమ్ములఁ ♦ దమము నిశిని
 భస్యకాంతుల నోషధుల్ ♦ పాపుపగిది । నాపఁగా నట్టినానగఁ ♦ బాపఁదగదె॥ ౫౪
 లోనిభృంగాళిరొదలను ♦ మానియుండ । రేయినిదురించు నేకనీ ♦ రేజమట్టు
 లలకలిటునటుఁజెదరి మాటలనువీడి । యున్ననీమోము నన్నేచు ♦ చున్నదకట॥ ౫౫
 జంటఁదిరుగుఖిగాళిలోఁ ♦ జక్రవాకి । చక్రవాకమ్ముతోరాత్రి ♦ చంద్రుతోడ
 మరలఁగూడును గావున ♦ విరహమొర్చుఁ । గ్రమ్మరకచన్ననీవు న ♦ న్నాల్పవెట్లు॥ ౫౬
 క్రొంజిగురుపాన్పుసోకినఁ ♦ గూడనీదు । మృదుతెనువునొచ్చుచుండెడు ♦ మెలఁతమిన్న
 యీచితినిబెట్టఁబడుటకు ♦ నెవ్విధమున । నోర్చియండఁగఁగలవొకో ♦ యువిదచెపుమ॥
 నీకుమొదటిరహస్యంపు ♦ నెయ్యారాలి । బోలుమొలనూలునీకూర్చు ♦ లీలలేమి
 తనరవముమానితోచె మేల్కొననినిద్ర । గాంచునీతోడనగచి గ ♦ తించెననఁగ॥ ౫౮
 లలితభాషలఁగోకిల ♦ కులమునందు । నందమౌ చుందగతులరా ♦ యంచలందుఁ
 దరళతరవీక్షణంబుల ♦ హరిణులందు । లీలనుగాలిఁగడలు ల ♦ తాళియందు॥ ౫౯
 కూర్చితివినాకునయి నీదు ♦ గుణములిట్లు । లగురపురికేగుకౌతూహ ♦ లముననున్నఁ
 గానినీవిరహంబునఁ ♦ గన్నశోక । కీలి నోర్వంగ మనె కివి ♦ చాలియున్నె॥ ౬౦
 తియ్యమామిడిగున్నను ♦ నెయ్యమునను । ఫలినితోడనుగూర్చి దంపతులఁజేసి
 వీనికి వివాహవిధి నెఱవేర్చుకుండ । వీడి యివ్వధిఁబోవుట ♦ పాడియగునె॥ ౬౧

- కుసుమంక్యతదోహద స్త్వయా । యదశోకోయముదీరయిష్యతి
అలకాభరణంకథంనుతత్ । తవ నేష్యామినివాపమాల్యతామ్॥ ౬౨
- స్మర తేవసశబ్దనూపురం । చరణానుగ్రహమన్యదుర్లభం
అమునాకుసుమాశ్రున్న రిణా । త్వమశోకేననుగాత్రిశోచ్యసే॥ ౬౩
- తననిశ్చసితానుకారిభి । ర్వకుశైరర్థచితాంసమంమయా
అసమాప్యవిలాసమేఖలాం । కిమిదంకిన్నరకంఠిసుప్యతే॥ ౪౩
- సమదుఃఖసుఖఃసఖీజనః । ప్రతిపచ్చంద్రనిభోయమాత్మజః
అహమేకరస్తథాపితే । న్యవసాయఃప్రతిపత్తినిష్కరః॥ ౬౫
- ధృతిరస్తమితారతిశ్చ్యుతా । విరతంగేయమృతుర్నిరుత్సనః
గతమాభరణప్రయోజనం । పరిశూన్యంశయనీయమద్యమే॥ ౬౬
- గృహిణీసచివః సఖీమిథః । ప్రియశిష్యాలలితేకళావిధా
కరుణావిముఖేనమృత్యునా । హరతాత్వాంశదకింసమేహృతమ్॥ ౬౭
- మదిరాక్షిమదాననార్పితం । మధుపీత్వారసైత్కథంనుమే
అనుపాస్యసిబాష్పదూషితం । పరలోకోపనతంజలాంజలిమ్॥ ౬౮
- విభవేపిసతిత్వయావినా । నుఖమేతావదజస్యగణ్యతాం
అహృతస్యవిలోభనాంతరైః । మమసర్వేవిషయాస్తద్విదాశ్రియాః॥ ౬౯
- విలపన్నితికోసలాధిపః । కరుణార్థగ్రథితంప్రియాంప్రతి
అకరోత్ప్రథివీరుహానపి । నుత్తశాఖారసబాష్పదుర్ద్దినామ్॥ ౭౦
- అథతస్యకథంచిదంకతః । స్వజనస్తామపనీయనుందరీం
విససర్జకృతాంత్యమండనా । మనలాయాగరుచందనైధనే॥ ౭౧
- ప్రమదామనుసంస్థితఃశుచా । నృపతిః సన్నితివాచ్యదర్శనాత్
నచకారశరీరమగ్నిసాత్ । సహదేవ్యానతుజీవితాశయా॥ ౭౨
- అథ తేనదశాహతఃపరే । గుణశేషామపదిశ్యభామినీం
విదుషావిధయోమహార్థయః । పురవీవోపవనేసమాపితాః॥ ౭౩
- సవివేశపురీంతయావినా । క్షణదాపాయశశాంకదర్శనః
పరివాహమివాపలాకయన్ । స్వశుచఃపౌరషధూముఖాశ్రుమ్॥ ౭౪

నీవు దోహదమొకరింప ♦ నెగడుమండు । నయ్యశోకము నీకురు ♦ లంగునిడెడు
 భూషణుగనిచ్చువువుల ♦ బువ్వబోణి । యెట్టుల్పింతు దాహక ♦ కృత్యమందు॥ ౬౨
 అయ్యలకు దుర్లభంబయి ♦ యంద్రమోము । చరణముననీవుచూసిన ♦ కరుణఁదలఁచి
 కునుమబాష్పంబుల నశోక ♦ కుజముగురిసి । కరముశోకించెనీకయి ♦ గదె నుగాత్రి॥ ౬౩
 ఆటలకునిట్లు నీయూర్పు ♦ నకుకరించు । పొగడపువ్వులమొలనూయి ♦ సగమునాను
 సమముగాఁగూర్చిపరిపూర్తి ♦ సలుపకుండఁ । గతులమోడ్చుట కిన్నర ♦ కంఠి తగునె॥ ౬౪
 సఖులునుఖిదుఃఖములయందు ♦ సములు వీరు । పుత్తుఁడిదె బాలచంద్రునిఁ ♦ బోలునాఁడు
 నేనొ చెదరనిప్రేమశో ♦ నిన్నఁజూతు । నీదుకార్యంబు కేవల ♦ నిష్కరంబు॥ ౬౫
 దైగ్యమెడలెను భోగముగ్ ♦ తలఁగిపోయె । వీడె గానంబు బుకువుల ♦ వేడ్కయుగిసె
 భూషణాశ్రిప్రయోజన ♦ ములు నడంగె । నకట పానుపుపరిహాస్య ♦ మయ్యెనేఁడు॥ ౬౬
 ఏకపత్నివి మంత్రిసం ♦ వేకతంపుఁ । జెలివి నునుమారి! కళలందు ♦ శిష్యవుగద
 నిష్కరుణామృత్యువేవత ♦ నిన్లరింప । నేది నాయదిహరియింప ♦ లేదుచెపుచు॥ ౬౭
 నేను జవిగొన్నరసవంత ♦ మైవమధువు । నానుమదిరాక్షి పరలోక ♦ మందునీవు
 బాష్పదూషితమైన త ♦ గ్భూజలంబు । లెట్లునేవింతునక్కటా ♦ యేనొసంగ॥ ౬౮
 అన్యశోభాశిక్తోగ్గని ♦ యట్టినాదు । వివయములకీవె కుదురయి ♦ వెలయుకతన
 నెన్నివిభవంబులుండిన ♦ నీవులేమి । నియ్యజునిసౌఖ్యమంతయు ♦ నితనఱకె॥ ౬౯
 శోసలాధిపుఁడివ్విధిఁ ♦ గూర్చిసతిని । గూర్చివిలపించి జాలిని ♦ గొల్పురీతి
 నృక్షములుగూడరసబాష్ప ♦ బిందువులను । గొమ్మలందుండివృష్టిగాఁ ♦ గురియఁజేసె॥ ౭౦
 అంత బంధువు లజునంక ♦ మందునుండి । యెంతయునుగట్టమునఁదీసి ♦ యిందుమతిని
 నంత్యనుమదామశోభిత ♦ నగ్నినిడిరి । యగరుచందనముల నింధ ♦ నాళిఁజేసి॥ ౭౧
 ఎంత తెలిసిననృపుఁడు దాఁ ♦ గాంతకొఱకుఁ । జింతనుగతించెననునింద ♦ చెందవెఱచి
 యామెతోనగ్నినిడఁడు దే ♦ హంబునజుఁడు । గానిప్రాణంబుపైనుండు ♦ కాంక్షఁగాదు॥
 అంతఁ బదిదినములమీఁద ♦ నధిపమాళి । యమలగుణశేషురాలగు ♦ నాత్మసతికి
 నప్పశోన్యానమందె మ ♦ హావిభూతి । విధివిహితకార్యములనెల్ల ♦ వెలయఁజేసె॥ ౭౩
 రేయిఁబాసినచంద్రుని ♦ చాయనుండు । భార్యఁబాసినపతి తన ♦ పట్టణంబు
 ఫారకాంతలముఖముల ♦ బాష్పజలము । తనదుశోకంపునఱదగాఁ ♦ గనుదుఁజొచ్చె॥ ౭౪

అధతంసరనాయదీక్షితః । ప్రిణిధానాద్గురు గాశ్రమస్థితః
అభిషంగజడంవిజజ్ఞివా । నితిశిష్యేఃకిలాన్వబోధయత్ ॥

౭౫

అసమాప్తవిధిర్యతోముని । స్తవనిన్వానపితాపకారణం
నభవంతముపస్థితఃస్వయం । ప్రకృతౌస్థాపయితుంతతశ్చ్యుతం॥

౭౬

మయితస్యనుచృత్తవర్తతే । లఘుసందేశపదాసరస్వతీ
శుణువిశ్రుతసత్త్వసారతాం । హృదిచైనాముపధాతుమర్హసి

౭౭

పురుషస్యపదేష్వజన్మనః । సమతీతంచభవచ్ఛభావించ
సహినిష్ప్రతిఘేనచక్షుషా । త్రితయంజ్ఞానమయేనపశ్యతి॥

౭౮

చరతఃకిల దుశ్చరంతప । స్త్రిణాఽపివోఃపరిశంకితఃపురా
ప్రజిఘ్నాయసమాధిభేదినీం । హరిరన్తైహారిణీంనురాంగనాం॥

౭౯

సతపఃప్రతిబంధమయ్యనా । ప్రముఖావిష్కృతచారువిభ్రమాం
అశపద్భవమానుషీతితాం । శమవేలాప్రలయోన్మితామునిః॥

౮౦

భగవత్పరవానయంజనః । ప్రతికూలాచరితంక్షమస్వమే
ఇతిచోపనతాంక్షీతి స్పృశం । కృతవానానురపుష్పదర్శనాత్ ॥

౮౧

కృధక్తశికవంశసంభవా । తవభూత్వామహిషీచిరాయసా
ఉపలబ్ధవతీవివశ్చ్యుతం । వివశాశాపనిన్మత్తికారణం॥

౮౨

తదలంతదపాయచింతయా । విపదుత్పత్తిమతాముపస్థితా
వసుధేయమవేక్ష్యతాంత్వయా । ననుమత్యాహిన్మహాకలత్రిణః॥

౮౩

ఉదయేమదవాచ్యముజ్ఞతా । శ్రుతమావిష్కృతమాత్మనత్తయా
మనసఃసముపస్థితేజ్వరే । పునరక్లిబతయాప్రకాశ్యతాం॥

౮౪

రుదతాకుతఏవసాపున । గృహతానానుమృతాపిలభ్యతే
పరలోకజుషాంస్వకర్మభి । ర్గతయోభిన్నపథాహిదేహినాం॥

౮౫

అపశోకమనాకుటుంబినీ । మనుగృహ్ణీష్వానివాపదత్తిభిః
స్వజనాశ్రుకిలాతిసంతతం । దహతిప్రేతమితిప్రచక్షతే॥

౮౬

మరణంప్రకృతిఃశరీరిణాం । వికృతిర్జీవితముచ్యతేబుడైః
క్షణమప్యవతిష్ఠతేశ్వసత్ । యదిజంతుర్నునులాభవానసౌ॥

౮౭

అంతగురుఁడు ఎసిష్టుండు ♦ యాగదీక్ష । నాశ్రమంబుననుండి యయ్యజుఁడు దుఃఖ
మునమునుంగుట ప్రణిధానమున నెఱిగి । చింతఁబాపఁగఁబనిచిన ♦ శిష్యాఁడనియె॥ ౭౫

కనుఁగొనియుమాని నీదుఃఖ ♦ కారణంబు । స్వయముగావచ్చిశోకంబు ♦ శాంతిపటిచి
నిన్యధాస్థితినిల్పంగ ♦ నేరఁకయ్యెఁ । బూనియున్నట్టియాగంబు ♦ పూర్తిగామి॥ ౭౬

అతనివాక్కులనొప్పుచు ♦ మితముగల్గి । యున్ననాదెచ్చునందేశ ♦ మో సుజాత
ఖ్యాతఁడైర్యగుణోపేత ♦ యాలకించి । స్వాంతముననిల్పనెంతయు ♦ నర్హుఁడీవు॥ ౭౭

పరమపురుషుని త్రోవవన ♦ పదములందు । వర్తమానము భూతము ♦ భావియనెడు
మాటి నెఱుఁగునుగాదె యయ్యునివరుండు । విఘ్నమొందనివిజ్ఞాన ♦ వీక్షణమున॥ ౭౮

తొల్లిత్యణిందునను బుష్టి ♦ వల్లభుండు । తీవ్రతపమొనరింప భీతిల్లి వజ్రి
పంపెనతనిసమాధి భేదింపఁజాలు । హరిణియనుదేవతాంగన ♦ నతనికడకు॥ ౭౯

శాంతిరమ్మునకు లయ ♦ సమయజనిత । భంగమనొప్పి తనతపోభంగమునను
గనినయల్కను మునిత్వై ♦ మనుజుసతివి । గమ్మనుచుముందు నెమ్మొలఁగఱిదాని॥ ౮౦

దానురాలఁ బరాధీనఁ ♦ దప్పిదమ్ము ♦ దయనుక్షమియింపవేడెద ♦ ధర్మమూర్తి
యనుచు నది మ్రొక్క నుగకునుమాళిఁగూడ్కుదనుకధరనుండుమనియెనామునివరుండు

అమలకృధకై శికాన్వయ ♦ మందుఁబుట్టి । నీకుఁబట్టంపురాణియై ♦ నెగడుచుండి
కడకు శాపనివృత్తికిఁ ♦ గారణంబు । జాగదివినుండిస్వర్గంబుఁ ♦ జేరెహరిణి॥ ౮౧

చాలుఁ జింతిల్లఁబోకుము ♦ చానమృతికిఁ । జేరుమరణంబు పుట్టిన ♦ వారి నెల్ల
నృపతులుగళత్రవంతులు ♦ పృథివిపలనఁ । గాన నేలుముక్షీతిని భూకాంతమాళి॥ ౮౩

అభ్యుదయమందు మదినింద ♦ యంటకుండ । స్వాంతమోర్చివివేకంబు ♦ జాతినావు
హృదయమునఁదాపమొదవిన ♦ యిపుడుగూడ । దైర్యముననట్టితెల్వియై ♦ తగదెచూప॥

కడుగవనిట్టు లామెను ♦ బడయఁగలవె । వెంటమృతిగన్నఁగూడ ల ♦ భింపదామె
పరమునన్వేటువేఱుగు ♦ పథములందు । స్వస్వకర్మలదేహులు ♦ జనుచునుంట॥ ౮౫

బంధులుదొఱంగుకన్నీరు ♦ పరమునందుఁ । బ్రేతలదహించుననిశాస్త్ర ♦ వితతిఁబెల్పుఁ
గాన శోకించుటలుమాని ♦ కాంతకిడుము । సాదరమ్మగ నీతర్ప ♦ ణోదకముల॥ ౮౬

ప్రకృతిమరణంబు ప్రాణికి ♦ వికృతిచూడ । జీవితమటంచుబుగులెల్లఁ ♦ జెప్పుచుండ్రు
గాన క్షణమాత్రమూపిరి ♦ గాంచియున్న । లాభమేకద జీవికి ♦ లాతలమున॥ ౮౭

అవగచ్ఛతిమూఢచేతనః । ప్రియనాశంహృదిశల్యమర్పితం
స్థిరధీస్తుతదేవమన్యతే । కుశలద్వారతయాసముద్భృతం॥

౮౮

స్వశరీరశరీరిణాపి । శ్చుతసంయోగవిపర్యయకాయదా
విరహఃకిమివానుతాపయే । ద్వచబాహ్యైర్విషయైర్విపశ్చితం॥

౮౯

నపృథగ్జనవచ్ఛునోవశం । వశినామత్తమగంతుమర్హసి
దుఃఖసానుమతాంకిమంతరం । యదినాయకాద్వితయేపితేచలాః॥

౯౦

సతథేతివినోతురుదారమతేః । ప్రతిగృహ్యచచోవిససర్జమునిం
తదలబ్ధపదంహృదిశోకఘనే । ప్రతియాతమివాంతికమస్యగురోః॥

౯౧

తేనాప్తాపరిగమితాఃసమాకథంచి । ద్భూత్వాదవితథనూన్యతేననూనోః
సావృశ్యప్రతికృతదర్శనైఃప్రియాయాః । స్వప్నేషుక్షణికసమాగమోత్సవైశ్చ॥ ౯౨

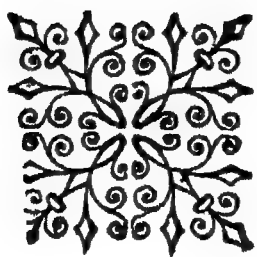
తస్యప్రసహ్యహృదయంకిలశోకశంకుః । ప్లక్షప్రరోహఇవసౌధతలంబిభేద
ప్రాణాంతహేతుమపితంభిషజామసాధ్యం । లాభంప్రియానుగమవత్త్వరయాసమేనే॥

సమ్యగ్విసేతమథచక్రహరంకుమార । మానెశ్వరక్షణవిధౌవిధివత్ప్రజానాం
రోగోపస్పృష్టతనుదుర్వసతింముముక్షుః । ప్రాయోపవేశనమతిర్న్నపతిర్బభూవ॥ ౯౩

తీర్థేతోయవ్యతికరభవేజహ్నుకన్యాసరయ్యో
ద్దేహత్యాగాదమరగణనాలేఖ్యమాసాద్యసద్యః
పూర్వాకారాధికచతురయాసంగతఃకాంతయాసౌ
లీలాగారేష్వరమతపునర్నందనాభ్యంతరేషు॥

౯౪

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవిశ్రీ కాళిదాస కృతా వజ్రవిలాపి
నామాష్టమఃసర్గః-

ప్రియవినాశనమునుమూఢుఁడయినవాఁడు । హృదయశల్యముగా మది ♦ నెంచుచుండుఁ
బరమధీరుఁడు కుశలక ♦ వాటమరయఁ । దెలువఁబడెననిమనములోఁ ♦ దెలియుచుండు॥

ఆశ్రుసంబంధమైన దేహాత్మలందె । యోగముఁ యోగమునుజూచు ♦ చుండికూడ
బాహ్యమైనట్టి విషయసంబంధమైన । విరహమునఁజింతనొందునే ♦ విబుధులఁడు॥౮౯

నిర్జితేంద్రియవర్యుడై ♦ నెగడుచుండి । యన్యులట్టులువగఁజిక్క ♦ నర్హమగునె
తరులుగిరులునుగూడ వా ♦ తమునఁగదలఁ । బృథ్విలోనింకరెంటికి ♦ భేదమెద్ది॥ ౯౦

అనినగురుఁడు నుదారుఁడౌ ♦ నన్వసిష్ఠు । వచనమాతేఁడువిని మునిఁ ♦ బనిచెఁగాని
యది యమితశోకు నాతని ♦ మదినిలువక । గురునిదరికినిమరలిన ♦ కరణినుండె॥ ౯౧

ఆత్మజుఁడు బాలుఁడౌట నస్తాబ్దములను । దనప్రియాంగనప్రీతికృతి ♦ దర్శనముల
స్వప్నములనామెతోఁగల్గు ♦ క్షణికమైన । యాత్మనమ్ములఁబుచ్చెనా ♦ యుచితభాషి॥

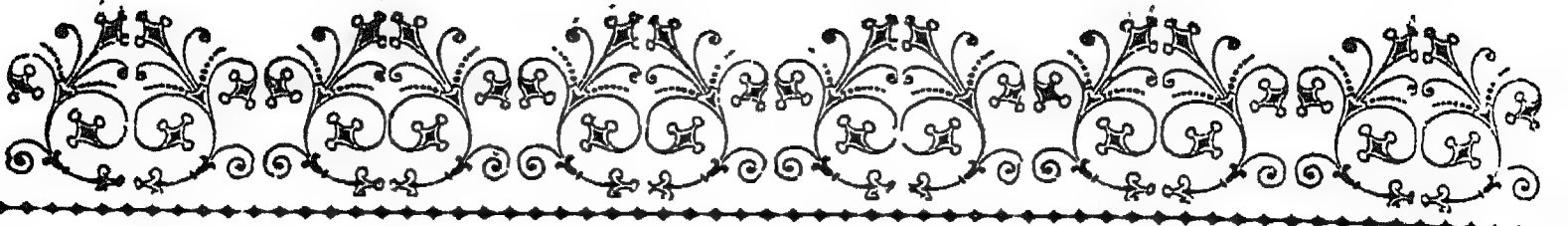
రావిచిటుమొల్కు సాధమున్ ♦ వ్రొచ్చునట్లు । సాంతమునుప్రచ్ఛశోకశల్యంబునజుఁడు
వైద్యులకసాధ్యమును బ్రాణభంగకరము । నైనఁ బ్రియఁజేరుతమిలాభ ♦ మంచునెంచె॥

పూర్ణశిక్షీతుఁగవచియై ♦ పొదలుకొమరు । శాస్త్రవిధిఁబ్రజనేల రాజ్యముననునిచి
తెవులుచేనుండఁగూడని ♦ దేహమజుఁడు । వీడఁ బ్రాయోపవేశన ♦ విధికిఁగడఁగె॥ ౯౨

చ॥ సరయువు జాహ్నువింగలయా ♦ సంగమమందు స్వకీయదేహమున్
దొఱఁగి యజుండు దేవతల ♦ తో సమభావమునొంది యప్పుడే
మురిపెముముచ్చటంగలిగి ♦ ముందటికంటె వెలుంగు కాంతతో
నరుదగు కేళికాగృహము ♦ లందుఁ జరించెను సందనంబులోన్॥

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మీంబౌ బుచ్చి
వేంకయామాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘునంశంబునందు న
జవిలాపంబను నష్టమాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

న వ మః స ర్గః

—:0:—

- పితురనంతరము తరకోసలాక్షా । సమధిగమ్యసమాధిజితేంద్రియః
దశగఢఃప్రశశాసమహారథో । యమవతామవతాంచధురిస్థితః॥ ౧
- అధిగతంవిధివద్యదపాలయత్ । ప్రకృతిమండలమాత్మకులోచితం
అభవదస్యతతోగుణవత్తరం । సనగరంనగరంద్రక రౌజసః॥ ౨
- ఉభయమేవవదంతిమనీషిణః । సమయవ్నరితయాకృతకర్మణాం
బలనిష్ఠాదనమర్థపతించతం । శ్రీమనుదంమనుదండధరాన్వయం॥ ౩
- జనపదేనగదఃపదమాదధా । నభిభవఃకృత ఏనసపత్నజః
క్షీతిరభూత్ఫలవత్యజనందనే । శమరతేమరతేజసిపార్థివే॥ ౪
- దశదిగంతజితారఘుణాయథా । శ్రియమపుష్యదజేనతతఃపరం
తమధిగమ్యతదై నపునర్బభౌ । ననమహీనమహీనప్రక్రమం॥ ౫
- సమతయావనుస్పృష్టివిసర్జనై । ర్నియమనాదసతాంచనరాధిపః
అనుయాయాయమపుణ్యజనేశ్వరౌ । సనరుణావరుణాగ్రసరంరుచా॥ ౬
- సమృగయాభిరతిర్నదురోదరం । నచశశిప్రతిమాభరణంమధు
తముదయాయనవానవయశాననా । ప్రియతమాయతమానమపాహరత్॥ ౭
- సకృపణాప్రభవత్యపివాసవే । నవితథాపరిహాసకథాస్వపి
నచసపత్నజనేష్వపితేనవా । గపరుషాపరుషాక్షరమీరితా॥ ౮
- ఉదయమస్తమయంచరఘూద్వహః । దుభయమానశిరేవనుధాధిపాః
సహినిదేశమలంఘయతామభూత్ । నుహృదయోహృదయాఃప్రతిగర్జితాం॥ ౯

శ్రీ

ర ఘు వం శ ము.

న వ మా శ్వా స ము.

గీతములు.

ఇంద్రియమ్ములరిపుల జయించిమించి । యతుల కననీపతుల కగ్ర ధ మందుబొల్చి
దశరథమహారథుండు దాఁ ధండిపిదపఁ । గూర్మితోనేలె నుత్తర ధ కోసలంబు॥ ౧

ప్రజలతోనొప్పురాప్తముఁ ధ రాజధానిఁ । దనకులోచితమగువాని ధ ధర్మవిధిని
గ్రాంచనగభేదితేజాన ధ మించునతఁడు । పాలనమునేయ నవిగడుఁ ధ బ్రబలుచుండె॥ ౨

కర్మరులశ్రమదీఱ సకాలస్పృహి । గురియువా రిర్వురంచుఁ బల్కుదురుబుధులు
బలినినిర్జించిమించిన ధ విజ్రియొకఁడు । మనుస్యపకులుండు దశరథ ధ ధనపుండ్రకఁడు॥ ౩

అజునినుతుండగుదశరథుఁ ధ డమగనిభుఁడు । త్నమనుబాలించుచుండఁగాఁ ధ త్నమపహించి
యుర్విఫలియించెఁ గా లిడకుండెవ్యాధి । యింక రిపున్యపబాధల ధ కెడముగలదె॥ ౪

దశదిశలగెల్చిరఘువేల ధ ధరణిమెఱసె । నంత నజుపాలనంబున ధ నల్లెచెలఁగె
నెంతయును వారఁబోలు నహీనతేజుఁ । డిశఁడు రక్షింప నవ్వొధి ధ నెసఁగకున్నె॥ ౫

సమతధనవృష్టిఖిలదండఁనములయందు । యమధనేశ్వరపరుణుల ధ నమలరుచుల
నరుణసారథిగానొప్పు ధ నరుణకిరణు । ననుసరించెను దశరథా ధ పనిపమాళి॥ ౬

అభ్యుదయమందుఁగడఁగెడు ధ నన్నరేంద్రు । స్వాంతమునుహరియింపఁగాఁ ధ జాలవిర్యె
వేటజూదంబుచంద్రుని ధ సాటినొప్పు । పానమును నూత్నయశావన ధ యైనప్రియయు॥ ౭

ఇందుకడనైనఁజూపఁడు ధ కృపణవృత్తి । హాస్యమందైనఁ గల్లల ధ నాడఁబోఁడు
పరుషవాక్కులరిపునైనఁ ధ బలుకఁడెపుడు । కోపమెఱుఁగనిదశరథ ధ భూపమాళి॥ ౮

ఆరఘూద్వహుచే నుదయాస్తమయము । లుభయములువొందుచుండిరి ధ యుర్విపాలు
రతనిష్ఠునము విధేయుల ధ కతిప్రసన్న । మలుకనెదిరించువారి కయస్సమంబు॥ ౯

- అజయదేకరథేనసమేదినీ । ముదధినేమిమధిజ్యశరాసనః
జయమఘోషయదస్యతు కేవలం । గజసతీజవతీవహ్నిహయాచమూః॥ ౧౦
- అవనిమేకరథేనవరూఢినా । జితవతఃకిలతస్యధనుర్భృతః
విజయదుందుభితాయయరర్ణవా । ఘనరవానరవాహనసంపదః॥ ౧౧
- శమితపక్షబలశతకోటినా । శిఖరిణాంకులిశేనపురందరః
సశరవృష్టిముచాధనుషాద్విషాం । స్వనవతాననతామరసాననః॥ ౧౨
- చరణయోర్నఖరాగసమృద్ధిభి । ర్మకుటరత్నమరీచిభిరస్పృశన్
నృపతయఃశతశోమరుతోయథా । శతమఖంతమఖండితపారుషం॥ ౧౩
- నివృత్తేసమహార్ణవరోధసః । సచివకారితబాలనుతాంజలీన్
సమనుకంప్యసపత్నపరిగ్రహః । ననలకానలకానవమాంపురీం॥ ౧౪
- ఉపగతోపిచమండలనాభితా । మనుదితాన్యసితాతపవారణః
అజితమస్తినృపాస్పదమిత్యభూ । దనలసోనలసోమసమద్యుతిః॥ ౧౫
- కృతుషు తేనవిసర్జితమాలినా । భుజసమాహృతదిగ్వినునాకృతాః
కనకయూపసముచ్ఛ్రియశోభినో । వితమసాతమసాసరయూతటాః॥ ౧౬
- అజినదండభృతంకుశమేఖలాం । యతగిరంమృగశృంగపరిగ్రహం
అధివసంస్తనుమధ్వరదీక్షితా । మసమభాసమభాసయదీశ్వరః॥ ౧౭
- అవభృథప్రియతోనియతేంద్రియః । నురసమాజసమాక్రమణోచితః
నమయతిస్మసకేవలమున్నతం । వనముచేనముచేరరయేశిరః॥ ౧౮
- తమపహాయకకుత్స్థకులోద్భవం । పురుషమాత్మభువంచపతివ్రతా
నృపతిమన్యమనేవతదేవతా । సకమలాకమలాఘవమర్థిమ॥ ౧౯
- సకిలసంయుగమూర్ధ్నిసహాయతాం । మఘవతఃప్రితిపద్యమహారథః
స్వభుజవీర్యమగాపయదుచ్ఛ్రితం । నురఃధూరఃధూతభయాశరైః॥ ౨౦
- అసకృదేకరథేనతరస్వినా । హరిహయాగ్రిసరేణధనుర్భృతా
దినకరాభిముఖారణరేణవో । రురుధిరేరుధిరేణనురద్విషాం॥ ౨౧
- తమలభంతపతింపతిదేవతాః । శిఖరిణామివసాగరమాపగాః
మగధకోసలకేకయశాసినాం । హితరోహితరోహితమార్గణం॥ ౨౨

జలధిసలయితమేదినీ ♦ తలము నెల్ల । నొక్కరథమునగెల్చె విల్లెక్కువెట్టి
 కేవలంబుగ నాతని ♦ గెల్పుఁ జాటు । మండె గజతురగాళితో ♦ నిండుసేన॥ ౧౦

రక్షితంబగునొక్కటే ♦ రథముచేత । ధరణిగెల్చినయాధను ♦ ధ్ధారిమణికి
 సంపదఁ గుబేరుఁబోలెడు ♦ సారగుణికి । నయ్యె జయభేరి ఘనరవం ♦ బలరుజలధి॥ ౧౧

వాడిగలశతధారల ♦ వాలుచేత । గిరులఁజొక్కలబలమును ♦ హరిహరించె
 నితఁడు నవపద్మముఖుఁ డరి ♦ తతిహరించె । బహుశటంకారయంతఘోర ♦ బాణధార॥

నురలు శతమఖునంఘుల ♦ కెఱఁగుకరణి । వందలకొలందిన్యపతులీ ♦ పరమశూరు
 కాళకెఱగిరి నఖరాగ ♦ కాంతితోడఁ । దమకిరీటాళి మణిఘృణి ♦ తతులు నెఱయ॥ ౧౩

అలకలనలంకరింపని ♦ యరులసతులు । సచివులనుగొల్చి నుతులయంజలులఁగూర్చు
 దెఱలెఁ గరుణించియలకకుఁ ♦ దీసిపోని । తనపురికిఁజేఁడు వారిధి ♦ తటమువీడి॥ ౧౪

మాటులేనిసితచ్ఛత్ర ♦ మహిమతోడ । నఖిలమండలనాభిత్వ ♦ మందికూడ
 నజితజయరాజధగ్మంబు ♦ నతఁడుతలఁచి । యప్రమత్తతవెల్లెఁ జం ♦ ద్రాగ్నిదీప్తి॥ ౧౫

కృతువులఁగిరీటమునువీడి ♦ క్రాలువాఁడు । కడలసిరులనుభుజశ్చఁ ♦ గన్నఁజేఁడు
 తమసయొడ్డునసరయువు ♦ తటినిగూర్చె । గనకయూపాళిమాగూంధ ♦ కారహేళి॥

జింకతోలును దండమ్ము ♦ జింకకొమ్ము । దర్భమేఖలమానంబు ♦ దాల్చియుండు
 యజ్ఞదీక్షీతున్యపుని దే ♦ హమ్మునందు । నసమరుచిఁగూర్చెనీశ్వరుఁ ♦ డధివసించి॥ ౧౬

అవభృథామలుఁడయి యింది ♦ యములగెల్చి । యమరసభయందుఁగ్రాలఁగా ♦ నర్హుఁడైన
 దశరథుఁడువంచెఁ దనయున్న ♦ తంపుశిరము । నుదకములనిచ్చునిందుని ♦ కొక్కరునకె॥

ఆకితోదారపురుషుని ♦ నాత్మభువుని । నక్కకుత్స్థకులోద్భవు ♦ నసమువీడి
 భాగ్యదేవత తమ్మితో ♦ నేఱుగరిత । యన్యనరపాలుసేవింప ♦ నరుగఁగలదె॥ ౧౭

అమృహారథుఁ డాహవా ♦ గ్రమ్మునందు । శక్రునకుఁదోడుగానిల్చి ♦ సలిపిరణము
 బాణములనురసతులకుఁ ♦ బాపిభయముఁ । గొలిపెఁ గీర్తింపఁదనబాహు ♦ బలముకలిమి॥

చాపధరుఁ డేకరథుఁడు ప్ర ♦ శస్త్రబలుఁడు । హరిహాయునిముందుఁబొల్చెడు ♦ నరవరుండు
 రవి కెదుటలేచు రణధూళి ♦ రాక్షసాళి । రక్తధారలచే నివా ♦ రణముచేసె॥ ౧౮

మగధకోసలకేకయ ♦ త్కృపనుతలు । పతిని దేవునిగానెంచు ♦ భన్యమతులు
 పతిగఁబడసిరి శరజిత ♦ వైరి నతనిఁ । బతిగఁగడలీని సెలయేళ్ళు ♦ వడసినట్లు॥ ౧౯

- ప్రియతమాభిరసౌతిస్మభిర్భౌ । తిస్మభిరేవభువం సహశక్తిభిః
ఉపగతోపనినీమరివప్రిజా । హరిహయోరిహయోగవిచక్షణః॥ ౨౩
- అథసమావృతేకుసుమైర్నవై । స్తమినసేవితుమేకనరాధిపం
యమకుబేరజలేశ్వరవజ్రిణాం । సమధురంమధురంజితవిక్రమం॥ ౨౪
- హిమవివర్ణితచందనపల్లవం । విరహాయుక్తమలయాన్రిముదఙ్ముఖః
విహగయోఃకృపయేవశనైర్యయా । రవిరహర్విరహధ్రివభేదయోః॥ ౨౫
- జిగమిషుర్ధనదాధ్యుషి తాందిశం । రథయజాపరివర్ణితవాహనః
దినముఖానిరవిహ్నిమనిగ్రిహై । ర్విమలయన్మలయంనగమత్యజత్॥ ౨౬
- కుసుమజన్మతతోనవపల్లవా । స్తదనుషట్పదకోకిలకూజితం
ఇతియథాక్రమమావిగభూన్మధు । ద్ద్రిమనతీమనతీర్యచనస్థలీం॥ ౨౭
- మరభిసంగమజంసనమాలయా । నవపలాశమధార్యతభంగురం
రమణదత్తమివార్ద్రనఖక్షతం । ప్రమదయామదయాపితలజ్జయా॥ ౨౮
- ఉపహితంశిశిరాపగమశ్రియా । ముకుళజాలమశోభతకింశుకే
ప్రిణమినీవనఖక్షతమండవం । ప్రమదయామదయాపితలజ్జయా॥ ౨౯
- పరభృతామదనక్షతచేతసాం । ప్రియసఖీలఘువాగినయోషితాం
ప్రియతమావకరోత్కలహంతరే । చృదుగవామరవాపసమాగమాన్॥ ౩౦
- ప్రిణగురుప్రమదాధరమస్సహం । జఘననిర్విషయాకృతమేఖిలం
నఖిలుతావదశేషమపోహితుం । రవిరలంవిరలంకృతవాన్హిమం॥ ౩౧
- విశదచంద్రకరంసుఖమారుతం । కుసుమితదుగ్రిమమున్మదకోకిలం
తగుపభోగరసంహిమర్షిణః । పరమృతోరమృతోపమతాంయయా॥ ౩౨
- అభినయాన్పర్శనేతుమివోద్యతా । మలయమారుతకంపితపల్లవా
అమదయత్సహకారలతామనః । సకలికాకలికామజితామసి॥ ౩౩
- నయగుహోపచితామినఘాపతేః । సదుపకారఫలాంశ్రియమర్థినః
అభియయుఃసరసోమధుసంభృతాం । కమలినీమలినీరపతత్త్రిణః॥ ౩౪
- దశనచంద్రికయావ్యవభాసితం । హాసితమాసవగంధిమధోరివ
వకుళపుష్పమశేవ్యతషట్పదైః । శుచిరసంచిరసంచితమీపుభిః॥ ౩౫

అరులనోర్చునుపాయాన ♦ నాటితేటి । ప్రియలమువ్వరతోబొల్పు ♦ నృపుడతండు
మాడుశక్తులతోగూడి ♦ భూమిప్రజల । నేలవచ్చినయింద్రుని ♦ బోలుచుండె॥ ౨౩

అంత మధువేకనరపాలు ♦ డైతనర్పు । యమకుబేరేంద్రవరుణుల ♦ సమతబొలుచు
నంచితపరాక్రమంబున ♦ మించునతని । గొలుచుగతివచ్చె గొత్త పువ్వులుధరించి॥

ఇనముపడిచెడ్డగంధంపు ♦ జివురులున్న । మలయగిరిపీడి యుత్తర ♦ మార్గమిచుడు
పగలుమెల్లగజనె జక్రవాకములకు । సంజగలుగువియోగంపు ♦ జాలిననగ॥ ౨౪

ధనదుదిశబట్టిపోవగా ♦ దలచియంత । సారథినిగొల్పి వెన్క కశ్యములద్రిప్పి
భానుడివముసారించి ప్రభాతములను । విమలములుసేసి మలయావి ♦ వీడివెడలె॥ ౨౫

పూలుపూచెను నవపల్ల ♦ వాళితోచె । గోకిలలు పట్టదమ్ములు ♦ గూయజొచ్చె
వృక్షములనొప్పువనముల ♦ నీక్రమమున । వింతగాదిగి యావిర్భవించె మధువు॥ ౨౬

మాధవునిసంగతిని వన ♦ మాలయపుడు । వక్ర మైనపలాశపు ♦ ప్పంబుదాల్చె
సిగ్గునదలినమదనతి ♦ చెలువుడిడిన । యార్ద్రమైననఖిక్షత ♦ మందినట్లు॥ ౨౭

వీడశిశిరము మధులక్ష్మి ♦ పెట్టినట్టి । యప్పలాశముపై గోరకాళియొప్పె
బ్రమదమదమునలజ్జను ♦ బాసి ప్రియుని । పయిని నిడినఖిక్షత ♦ భరణమనగ॥ ౨౮

ప్రణయకలహంతమందు న ♦ బాధవజాత । విశిఖపాతచిత్తలైనట్టి ♦ ప్రియలకపుడు
నుఖసమాగమకారియై ♦ సాంపునింపె । రమ్యవాక్సఖిచలె మృదు ♦ రవపికమ్ము॥ ౩౦

వెలదులకు గటిగించిని ♦ వీడజేసి । పంటినొక్కుల పెదవుల ♦ ప్రమదలకును
దుస్సహంబగు మంచును ♦ దొలచెగొంత । యంతయును మాపలేకున్న ♦ నయ్యనుండు॥

తేటవెన్నెల హాయికాతెమ్మెరయును । గునుమములనొప్పుభూజముల్ క్రొవ్వియుండు
నట్టిపికములు గల్గి భో ♦ గార్హమైవ । హిమగతవసంత మెంతయు ♦ నమృతసమము॥

అభివయము నేర్చుగతి మల ♦ యానిలమున । బల్లనములాడ గోరక ♦ పాళితోడ
బొదలులేమావితీవియ ♦ మదముగొల్పె । రాగరోషము లోర్చిన ♦ యోగులకును॥ ౩౩

సదుపకారార్థమై నీతి ♦ శాస్త్రరీతి । బొందునృపుసిరి కర్థులు ♦ మూగునట్లు
సరసిలోపల మధువికాసమునబొదలు । కమలముల మూగె జలవిహం ♦ గములునభులు॥

ఆసవనుగంధయుక్తమై ♦ యలరుచుండు । దంతకాంతివెలుంగు న ♦ సంతనవ్వు
బొల్లుచుండెడు సొగడపువ్వును జిరంబు । కోరినేవించె భృంగాళి ♦ కూర్మిమీఱ॥ ౩౪

- కుసుమమేననకేనలమార్తవం । నవమశోకతరోః స్మరదీపనం
కిసలయప్రసవోపివిలాసినాం మదయితాదయితాశ్రవణార్పితః॥ ౩౬
- విరచితామధునోపవనశ్రియా । మభినవాఇనపత్త్రవిశేషకాః
మఘలిహంమధుదానవిశారదాః । కురనకారవకారణతాయయుః॥ ౩౭
- సువదనావదనాసవసంభృత । స్తదనువాదిగుణఃకుసుమోద్గమః
మధుకర్తైరకరోన్మధులోలుపై । ర్వకుశమాకులమాయతపంక్తిభిః॥ ౩౮
- గమయితుంప్రభురేషసుఖేనమాం । నమహతీంబతపాంధవధూజనః
ఇతిదయాతెఇవాభవదాయతా । నరజనీరజనీశవతీమధా॥ ౩౯
- ప్రథమమన్యభృతాభిరుదీరితాః । ప్రవిరళాఇవముగ్ధసదూకథాః
సురభిగంధిషుశుశ్రువిరేగిరః । కుసుమితానుమితావనరాజిషుః॥ ౪౦
- శ్రుతిసుఖభ్రమరస్వనగీతయః । కుసుమకోమలదంతరుచోబభుః
ఉపవనాంతలతాః పవనాహతైః । కిసలయైఃసలయైరినపాణిభిః॥ ౪౧
- లలితవిభ్రమబంధవిచక్షణం । సురభిగంధపరాజితకేసరం
పతిషునిర్వివిశుర్మధుమంగనాః । స్మరసఖంరసఖండనవర్జితం॥ ౪౨
- తిలకమస్తకహర్మ్యకృతాస్పదైః । కుసుమమధ్వనుషంగనుగంధిభిః
కలమగీయతభృంగవిలాసినాం । స్మరయుతైరయుతైరబలాసఖైః॥ ౪౩
- శుశుభిరేస్మితచారుతరాననాః । స్త్రీయఇవశ్లథశింజితమేఖలాః
వికచతామరసాగృహదీర్ఘికా । మదకలోదకలోలవిహంగమాః॥ ౪౪
- లఘయతిస్మనపత్యపరాధజం । నసహకారతరుస్తరుణీధృతం
కుసుమితోనమితోలిభిరున్మదైః । స్మరసమాధిసమాధికరోషితం॥ ౪౫
- ఉపయయాతనుతామధుఖండితా । హిమకరోదయప్రాండుముఖచ్ఛవిః
సదృశమిష్టసమాగమనిర్వృత్తిం । వనితయానితయారజనీవధూః॥ ౪౬
- అపతుషారతయావిశదప్రబైః । సురతసంగపరిశ్రమనోదిభిః
కుసుమచాపమతేజయదంశుభిః । ర్హిమకరోమకరోర్జితకేతనం॥ ౪౭
- హుతహుతాశనదీప్తివనశ్రియః । ప్రతినిధికనకాభరణస్యయత్
యౌవతయఃకుసుమందధురాహితం । తదలకేదలకేసరపేశలం॥ ౪౮

ఆమని నశోకతిరువుల ♦ నమరునట్టి । భవ్యనుందరకునుమవి ♦ భ్రమమెగాక
 ప్రియులుమోహింపఁ బ్రయురాండ్రు ♦ వీనులందుఁ! గూర్చు పల్లనపాళియుఁ ♦ గొలిపెబాళి॥
 అవ్వసంతుఁడు వనలక్ష్మి ♦ యంగమందుఁ । గూరిచిన పత్రములఁ బోలు ♦ కురువకాళి
 యమలమధుదాన దత్తుమై ♦ యలరుకతనఁ । గారణంబయ్యె మధుపర్షుం ♦ కారమునకు॥
 అమలవదనల వదినాస ♦ వమునఁబుట్టి । యట్టిగుణమునె గలవయి ♦ యలరులుంట
 వరుసలుగ వచ్చినిండెను ♦ వకుళమందు । మధువునానెడు కాంతుచే ♦ మధుపకులము॥
 *విరహిణులుచాల దీర్ఘమై ♦ వెలయుతన్ను । హాయిగా దాటలేరని ♦ యాత్మయందు
 దయఁదలఁచినట్లు చంద్రుతోఁ ♦ దనరురాత్రి । యెంతయునుప్రాస్వమయ్యె వ ♦ సంతమందు॥
 ననలచేతను గమ్మవా ♦ సనలచేత । నలరు వనములఁ బికములు ♦ తొలుతసలుపు
 ముగ్ధపధువుల మితవాక్య ♦ ములనుబోలు । విరళమా కూజితమ్ములు ♦ వినఁగనయ్యె॥ ౪౦
 భ్రమర రవములు శ్రావ్యమా ♦ పాటగాఁగఁ । గాంతనుమరుచిమృదుదంత ♦ కాంతిగాఁగఁ
 జేతనభినయమును బట్టు ♦ చెలువుఁజూపెఁ । దలిరుగమిగాలిఁ గదలు ను ♦ ద్యానలతలు॥
 తగ్గని విలాసమును గూర్చు ♦ దగినయట్టి । పొగడపూ మించువాసన ♦ పొదలునట్టి
 పతుల యనురాగమును భంగ ♦ పఱుపనట్టి । స్మరసఖిము మధువానిరి ♦ మగువలపుడు॥
 *తిలకవృక్షాగ్ర మనుహర్మ్య ♦ తలమునందుఁ । గమ్మపూఁదేనె వాసనల్ ♦ గ్రమ్ముచుండ
 భృంగములు వేలకొలఁదిగఁ ♦ బ్రయలఁగూడి । హాయిగాఁ బాడె నెంతయు ♦ హర్షమునను॥
 నవ్వుమోములు మ్రోసెడు ♦ మువ్వలుండు । జాటు మొలనూళ్ళు గలయట్టి ♦ సతులకరణి
 నలరుదమ్ములు కలరవ ♦ జలఖగాళి । గలిగి చెన్నారు గృహదీర్ఘి ♦ కలు చెలంగె॥ ౪౪
 *పొలయలుకఁబుట్టి మారుఁడు ♦ గొలిపినట్టి । చిరమనోవ్యధ గాసిలు ♦ చేడియలకు
 ధైర్యమునుజూర్చె మదభృంగ ♦ తతులచేత । వంగిపూచిన సహకార ♦ పాదపంబు॥ ౪౫
 ఆవసంతుఁడు ఖండింప ♦ రేవెలంది । సోముఁ డుదయింప వెల్లని ♦ మోమువెట్టి
 నాఁడునాటికిఁ గృశియించె ♦ నాథుతోడి । సంగమప్రాప్తి కలుగని ♦ చానపగిది॥ ౪౬
 మంచులేనట్టి శుభ్రమై ♦ మించునట్టి । జాతనుగతశ్రమము దీర్పఁ ♦ జాలునట్టి
 చారుకిరణాళిచే నుమ ♦ చాపధరుని । మీనకేతనుఁ జలిపెల్లు ♦ మెఱయఁజేసె॥ ౪౭
 ప్రజ్వలితవహ్నిఁ బోలెడు ♦ ప్రభలదాని । వనరమకుఁ బైడి నగమాటు ♦ వెలులుదాని
 మృదుతరంబగు రేకుల ♦ మించుదానిఁ । గురులఁ బ్రయలిడఁదాల్చి ర ♦ వ్విరిని సతులు॥

అలిభిరంజనబిందుమనోహరైః । కుసుమపంక్తినిపాతిభిరంకితః
నఖలుశోభయతిస్మవనస్థలీం । నతిలక్ష్మీలకఃప్రమదామివ॥

౪౯

అమదయన్మధుగంధసనాథయా । కిసలయాధరసంతతయామనః
కుసుమసంభృతయానవమల్లికా । స్మితరుచాతరుచారువిలాసిनी॥

౫౦

అనలసాన్యభృతానలసాన్మనః । కమలధూళిభృతామరుతేరితా
కుసుమభారనతాధ్వగయోషితా । మసమశోకమశోకలతాకరోత్॥

౫౧

అరుణరాగనిషేధిభిరంశుకైః । శ్రవణలబ్ధపదైశ్చయవాంకురైః
పరభృతావిరుతైశ్చవిలాసినః । స్మరబలైరబలైకరసాఃకృతాః॥

౫౨

ఉపచితానయవాశుచిభిఃకన్తే । రలికదంబకయోగముషేయుషీ
సదృశకాంతిరలక్ష్మ్యతమంజరీ । తిలకజాలకజాలకమాక్తికైః॥

౫౩

ధ్వజపటంమదనస్యధనుర్భృత । శ్చవికరంముఖచూర్ణమృతుశ్రియః
కుసుమకేసరరేణుమలివ్రజాః । సపవనోపవనోత్థితమన్వయః॥

౫౪

అనుభవన్నవడోలమృతూత్సవం । పటురపిప్రీయకంతజిఘ్కృతయా
అనయాదాసనరజ్జుపరిగ్రహే । భుజలతాంజలతామబలాజనః॥

౫౫

త్యజతమానమలంబతవిగ్రహై । ర్నపునరేతిగతంచతురంవయః
పరభృతాభిరితీవనివేదితే । స్మరమతేరమతేస్మవధూజనః॥

౫౬

అథయథానుఖిమార్తవముత్సవం । సమనుభూయవిలాసవతీసఖః
నరపతిశ్చకమేమృగయారతిం । సమధుమన్మధుమన్మధసన్నిభః॥

౫౭

పరిచయంచలలక్ష్మ్యనిపాతనే । భయరుషోశ్చతదింగితబోధనం
శ్రమజయాత్ప్రగుణాంచకరోత్యసౌ । తనుమతోనుమతః సచివైర్యయా॥

౫౮

మృగవనోపగమక్షమవేషభృ । ద్విపులకంతనిషక్తశరాసనః
గగనమశ్వఖురోద్ధతరేణుభి । ర్నృసవితాసవితానమివాకరోత్॥

౫౯

ప్రథితమాళిరసౌవనమాలయా । తరుపలాశసవర్ణతనుచ్ఛదః
తురగవల్లనచంచలకుండలో । విరురుచేరురుచేష్టితభూమిషు॥

౬౦

తనులతావినివేశితగ్రహా । భ్రమరసంక్రమితేక్షణస్పృతయః
దదృశురధ్వనితం వనదేవతాః । నునయనం నయనందితకోసలం॥

౬౧

అంజనకణాలివలె హృద్య ♦ మైతనర్చి । యలరుబంతః వ్రాలెడు ♦ నశులనొప్ప
తిలకపృథ్వుతో వని ♦ తేజరిల్లె । దిలకమునఁ దేజరిలు సతీ ♦ తిలకమట్లు॥ ౪౯

కుజములకుఁ గ్రొత్త సొగసును ♦ గూర్చుచుండి । పొల్చు నవమల్లీకాలత ♦ పూలచేతఁ
జిలునగవుచెల్వఁజూపుచుఁ ♦ జిగరు పెదవు । లందు వధుగఁధమందియా ♦ నందమొసఁగె॥

తమ్మిపుప్పొడి దాల్చి వా ♦ తమనఁగదలి । గండుఁ గోయిల గుంపులఁ ♦ గ్రాలుచుండి
నువభృతిని వంగినట్టియ ♦ శోకశాఖ । చిచ్చుగాఁజేసె కరహిణీ ♦ చిత్తములను॥ ౫౦

అరుణకాంతిని మించిన ♦ యంబరములు । చెవులఁ జేర్చిన యశలవో ♦ చిలుమొలకలు
వరికికఁగమ్ము లనియెడు ♦ మరుఁబలములు । చేడియల రాగమునముంచెఁ ♦ గోడెకాండ్రీ॥

అమల నుమరేణువుల బలు ♦ పందినట్టి । యశయనము లొప్ప మీఁద భృం ♦ గాళిగప్పఁ
దిలకపృథ్వులఁ బూగత్తి ♦ చెలఁగెఁగాంతి । గరలఁ జేర్చిన మాక్తికా ♦ భరణవట్లు॥

ధన్వియై యొప్పు దర్పకు ♦ ధ్వజపటఁబా । శోభముతలక్ష్మీ కిడుముఖి ♦ చూర్ణమొక్కొ
యనఁగ గాలికి నుపనన ♦ మందులేచు । నువరజము వెంటనంటెను ♦ భ్రమరకులము॥

యశతు లుయ్యెలలను వసం ♦ తోత్సవముల । బాగుగా నూఁగఁగల్గియు ♦ బాహులతలు
పతిని నాలింగనముసేయు ♦ కుతుకమునను । గనె జడిమ వీరరజ్జుల ♦ గ్రహణమందు॥ ౫౧

అలకమానుఁడు వైరమల్ ♦ తొలఁగివనుఁడు । యశనమవోనవరలరా ♦ దనెడువరుని
మతము పికతతిచే విన్న ♦ గతిని సతులు । లలిత కేళీ కలాసమల్ ♦ సలిపిరవుడు॥ ౫౨

మధుహరుని మన్మధుని మఱి ♦ మధునిబోలు । మనజకిభుఁడు కలాసినీ ♦ వణలతోడ
నమ్మధూత్సవ మెలమితో ♦ ననుభవించి । కోరె వృగయానిహంగులఁ ♦ గూర్చిసలుప॥

ఇటునటుఁ జలించు లక్ష్మమ్ము ♦ లేయఁగఱపు । నలుకవేణువుల లక్షణ ♦ మలనుడెలుపు
నోర్పుమొదలగుగుణముల ♦ నొడలఁగొలుపు । వేటయని మంత్రులొప్పఁగా ♦ పెడలెకిభుఁడు॥

వేటకనువయిపొల్చెడు ♦ వేషమూని । కిపులకింధస్థలమునంట ♦ విల్లుదాల్చి
తురగరింఖాసముద్ధూత ♦ ధూళిఁగొలిపె । గలనడవ్వుట్లు నింగి భూ ♦ కాంతిమాళి॥ ౫౩

మహితవనమాలకలితమై ♦ మాళితనర । మోదుగాకులరంగును ♦ బోలమరువు
కులుకు గుఱ్ఱంపుస్వారిపో ♦ గులుచెలింప । రురఃకవగవుభూమిపై ♦ నటలెఱిభువు॥ ౫౪

తనువులనగూర్చితనులతా ♦ తతులయందుఁ । గంటిచూపులజొనిషభృం ♦ గమలయందుఁ
గనిరినదేవతాస్త్రీలు ♦ గమలనయనుఁ । గోసలకిఁ దీర్తిసేతుచేఁ ♦ గొలుపుదన్య॥ ౫౫

శ్వగణవాగురికైః ప్రధమాస్థితం । వ్యపగతానలదన్యవివేశసః
స్థిరతురంగమభూమినిపానవత్ । మృగవయోగవయోపచితంపనం॥ ౬౨

అభనభస్యఇతిదశాయుధం । కనకలింగతటిద్గుణసంగతం
ధనురధిజ్యమనాధిరుపాదదే । నరవరోనవరోషితకేసరీ॥ ౬౩

తస్యస్తనప్రణయిభిర్ముహురేణశాబై । ర్వాహన్యమానహరిణీగమనం పురస్తాత్
ఆవిర్భభూవకుశగర్భముఖమ్మగాణాం । యూధంతదగ్రిసరగర్వితకృష్ణసారం॥ ౬౪

తత్ప్రార్థితంజవనవాజిగతేనరాజ్ఞా । తూణీముఖోద్భృతశరేణవిశీర్ణపజ్జ్విః
శ్యామీచకారవనమాకులదృష్టిపాతై । ర్వాతేరితోత్పలదలప్రకరైరివార్దైః॥ ౬౫

లక్ష్మీకృతస్యహరిణస్యహరిప్రభాః । ప్రేక్ష్యస్థితాంసహచరీంవ్యవధాయదేహం
ఆకర్ణకృష్టమపికామితయాసధన్వీ । బాణంకృపామృదుమనాః ప్రతిసంజహర॥ ౬౬

తస్యాపరేష్వపిమృగేశుశరాన్ముముక్షోః । కర్ణాంతమేత్యభిభిదేనిబిడోపిముష్టిః
తాస్మాతిమాత్రచటులైఃస్మరయత్సునేత్రైః । ప్రాధప్రియానయనవిభ్రమచేష్టితాని॥

ఉత్తన్ధపఃశిశిరపల్వలపంకమధ్యాత్ । ముస్తాప్రరోహకబలావయవానుకీర్ణం
జగాహసదుత్తవరాహకులస్యమార్గం । నువ్యక్తమార్ద్రపదపజ్జ్విభిరాయతాభిః॥ ౬౭

తంవాహనాదవనతోత్తరకాయమీష । ద్విధ్యంతముద్ధతసటాఃప్రతిహంతుమీషః
నాత్మానమస్యవివిదుః సహసావరాహా । నృతేషువిద్ధమిషభిర్జ్ఞానాశ్రయేషు॥ ౬౮

తేనాభిఘాతరభసస్యవికృప్యపత్తీ । వన్యస్యనేత్రవివరేమహిషస్యముక్తః
నిర్భిద్యవిగ్రహమశోణితలిప్తపుంఖ । స్తంపాతయాంప్రథమమాసపపాతపశ్చాత్॥ ౬౯

ప్రాయోవిషాణపరిమోషలఘూత్తమాంగాత్ । ఖడ్గాంశ్చకారనృపతిర్నిశితైఃకురగై
శృంగంసదృప్తవినయాధిక్యతఃపరేషా । మత్స్యచ్ఛితంనమమృషేనతుదీర్ఘమాయుః॥ ౭౦

వ్యాఘ్రానభీరభిముఖోత్పతనాన్గహభ్యః । పుల్లాసనాగ్రవిటపానిపవాయురుగ్ణాత్
శిక్షావిశేషలఘుహస్తతయానిమేషాత్ । తూణీచకారశరపూరితవక్త్రంధ్రాత్॥ ౭౧

నిర్ఘాతోగ్రైః కుంజలీనాన్ జిఘాంసు । ర్జ్ఞానిర్ఘోషేః త్తోభయామాససింహాత్
నూసం తేషామభ్యసూయాపరోభూ । ద్వీర్యోదగ్రే రాజశబ్దేమృగేషు॥ ౭౨

తాహత్వాగజకులబద్ధతీవ్రవైరాత్ । కాకుత్స్థః కుటిలనఖాగ్రిగ్నముక్తాత్
ఆత్మానం రణకృతకర్మణాం గజానా । మాన్యణ్యం గతమిషమార్గణే॥ రమాస్తర

వలలుకుక్కలుగల పరి ♦ వారమున్న । చిచ్చుముచ్చులనెడలి తే ♦ జీలునడుచు
 దృఢపథంబులఁ గొలకులఁ ♦ దీటియున్న । మృగగవయపక్షిమయవని ♦ నృపుఁడుసాచ్చె॥
 మించుబంగారుపచ్చని ♦ మెఱపునారి । తనరుసురచాపమునుభాద్ర ♦ దాల్చుకరణి
 నెక్కిడినవిల్లుఁగొనెఁజింత ♦ లెఱుఁగనట్టి । హరులఁడంకృతిఁగెరలింను ♦ నట్టిన్యపతి॥ ౬౩
 క్రాలమునుముందునల్లని ♦ గండులేడి । తఱిసిపొదుగులఁదల్లుల ♦ నరుగనీక
 మాటికినినాఁపఁబిల్లులు ♦ నోటఁగుశల । నిడికొనిన లేళ్లమంద గ ♦ న్నడియె నెఱుట॥ ౬౪
 తీసిపొనియల్లునడిగల ♦ తేజి నెక్కి । క్షితిపుఁడెనురై నఁజెవరియా ♦ జింకపిండు
 బెదరుతడిమాపులను నల్లఁ ♦ బఱచెవనిని । వాయు వృత్పలదశతతిఁ ♦ బఱదునట్లు॥ ౬౫
 హరిసముఁడు తేఁడుగురియిడ్డ ♦ హరిణియుడ్డుగఁదనువిడ ♦ నతఁడు స్వయము
 కాముకుండౌట మదిదయఁ ♦ గరఁగధన్వి । వింపెశరమునుజేవిదాఁకఁ ♦ దీసియున్న॥ ౬౬
 అన్యమృగములనేయ ను ♦ న్నపుడుగూడఁ । జకితతరళంబు లొకనుల్ ♦ చతురలైన
 దయితలవిలాసదృక్కులఁ ♦ దలఁపుగొలుప । నొడయు చెవిసోఁకుదృఢముష్టి ♦ సడలుచుంజె॥
 వన్యనూకరములుతడి ♦ పడియఁదొఱఁగి । రాలిపడనోటిగడ్డి శి ♦ ఘ్రముగఁబాఱ
 నడునునడుగులవరుసలు ♦ పొడవుగాను । బడినపథమునుబట్టెను ♦ బార్ణివుండు॥ ౬౭
 గుఱుమందుండిపైమేను ♦ గొంతవంచి । పొడుచునృపుపయి సటవిచ్చి ♦ పడఁగఁదొడఁగు
 నడవిపందులెఱుంగవునడుములూను । తరులఁదామంటఁ బడియుంటఁ ♦ దచ్చరముల॥ ౬౮
 కడుసడినిమీఁదఁ బడనచ్చు ♦ కారెనుమును । బ్రదరమునుదీసికంటిరం ♦ ధ్రముననేయ
 గరులనొప్పెడు బాణ మం ♦ గమ్మునఁగిచ్చి । నెత్తురంటకపడెదాని ♦ నేలఁగూల్చి॥ ౬౯
 కఱుకుటమ్ముల శృంగభం ♦ గమ్మునేసి । ఖడ్గమృగశీర్ష భారముల్ ♦ కడఁకడించె
 దుష్టనిగ్రహుఁడోర్చునే ♦ దుష్టతతుల । యున్నతిఁజిరాయువోర్చిన ♦ నోర్చుఁగాక॥
 గాలికాసనపుల్ల శా ♦ ఖాళియట్టు । లెడలిగుహలను బులులేచి ♦ యెదుటఁబడిన
 వాడుకనుగన్నశరలాఘు ♦ వముననపుడె । పొదివిశరములనోళ్లను ♦ బొదులఁజేసె॥ ౭౦
 పొదలడాగినసింహాళిఁ ♦ జనియ నెంచి । తేఁడుగర్భోగ్రటంకృతి ♦ రేపెవానిఁ
 బ్రబలతేజంబుమృగరాజ ♦ పదముఁజూచి । యెంతయునునాత్మనోర్వని ♦ హేతువునను॥
 వక్రనఖములముత్యముల్ ♦ వఱలుచుండు । సింధుగభయంకరారులొ ♦ సింహములను
 జంపి శరముల నాజిలొ ♦ సాయపడిన । హస్తితతి యుష్పదీతిన ♦ దందునెంచె॥ ౭౧

చమరాక్ష పరితః ప్రసర్త తాశ్వః । క్వచిదాకర్ణ వికృష్ట భల్లవరీ
నృపతీ నిరతానియోజ్య సద్యః । సితబాలవ్యజనైర్జ గామశాంతిం॥ ౭౫

అపితురగ సమీపా దుత్పతంతం మయూరం । నసరుచిరకలాపం బాలలత్యేచకార
సపరగత మనస్కు శ్చిత్రమాల్పానుకీర్ణే । రతివిగళిత బంధే కేశపాశే ప్రియాయా॥

తస్యకర్కశ విహారసంభవం । స్వేదమానన విలగ్నజాలకం
ఆనచామసతుషార శీకరో । భిన్నపల్లవపుటోవనానిలః॥ ౭౬

ఇతినిస్మృతాన్య కరణీయమాత్మనః । సచివానలంబితధురం నరాధిపం
పరిష్కర్థరాగ మనుబంధ సేవయా । మృగయాజహార చతురేపకామినీ॥ ౭౭

సలలిత కుసుమప్రవాళ శయ్యాం । జ్వలిత మహాషధి దీపికాసనాథాం
నరపతి రతివాహయాం బభూవ । క్వచిదసమేత పరిచ్ఛదస్త్రియామాం॥ ౭౮

ఉషసి సగజయాధ కర్ణతాలైః । పటుపటహధ్వనిభిర్విసీతనిద్రాః
ఆరమత మధురాణి తత్రశ్వాన్ । విహగవికూజిత వందిమంగళాని॥ ౭౯

అథ జాతురురోర్ధ్వహీతనర్తా । విసినేపార్శ్వచరైర లత్యుమాణః
శ్రమఫేనముచాతపస్వి గాథాం । తమసాం ప్రాపనదీం తురంగమేణ॥ ౮౦

కుంభపూరణభవః పటురుచ్చై । రుచ్చచారనినదోంభసితస్యాః
తత్ర సద్విరదబృంహిత శంకీ । శబ్దపాతినమిషుం విససర్జ॥ ౮౧

నృపతేః ప్రతిషిద్ధమేవతత్ । కృతవాక్పజ్జి రథోవిలంఘ్యయాత్
అపదేపదమర్పయంతిహ । శ్రుతవంతోపి రజోనిమీలితాః॥ ౮౨

హతాతేతిక్రంతమాకర్ణ్యవిషణ్ణ । స్తస్యాన్విష్య స్వేతసగూఢప్రభవంసః
శల్యప్రోతం ప్రేక్ష్య సకుంభం మునిపుత్రం । తాపాదంతః శల్యఇవాసీత్క్రితిపోపి॥ ౮౩

తేనావతీర్య తురగాన్ప్రథితాన్వయేన । పృష్టాన్వయః సజలకుంభ నిషణ్ణదేహః
తస్మైద్విజేతరతపస్వినుతం ఘోర్భి । రాత్మాన మక్షరపదైః కథయాంబభూవ॥ ౮౪

తచ్ఛోనితశ్చ తమచుద్భృత శల్యమేవ । పిత్రోః సకాశమవసన్నదృశోర్నినాయ
తాభ్యాం తథాగతముపేత్య తమేకపుత్ర । మజ్జానతః స్వచరితం నృపతిశ్శశంస॥ ౮౫

తౌదంపతీ బహువిలప్య శిశోః ప్రహర్తా । శల్యం నిఖాతముదహారయతా మురస్తః
ఘోరూత్పరానురథభూమినశింశశాప । హస్తాప్యైర్నయనవారిభిరేవవృద్ధః॥ ౮౬

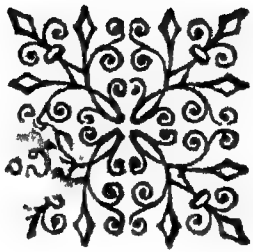
తేజిపైజమరీమృగ ♦ రాజిచుట్టు ♦ దిరిగిశరముల ♦ జెవిదాక ♦ దీసిగురిసి
 లీలనెడలించి చామర ♦ వాలములను । దృష్టిగనెఱేడు తక్కిన ♦ నృపతులట్లు॥ ౭౫
 వీడిరతి కేళివిరిసరు ♦ గూడియుండు । తనసతీ కేశపాశమున్ ♦ దలపుకొలుప
 నెమ్మి నేయఁడు నృపుఁడు పిం ♦ ఛమ్మువిప్పి । నశ్వసామీప్యమునఁజెర ♦ లాసుకున్న ।
 కరముబడలిన నృపతిముం ♦ గురులనంటి । వదనమునఁగ్రాలుచెమటపై ♦ వ్రాలివ్రాలి
 చల్లతుంపరతోఁగూడి ♦ పల్లవముల । విష్ణుకోహనాలముముద్దు ♦ వెట్టుకొనియె॥ ౭౬
 ఇట్లు కాగ్యాంతరమ్ముల ♦ నెల్లమఱచి । ధరణిభారమ్ము సచివుల ♦ తలనుబెట్టి
 యెడతెగని నేవననురాగ ♦ మెచ్చనతఁడు । లొంగెవేటకుఁజతురకు ♦ లొంగుపగిది॥ ౭౭
 ఒక్కపరిచరుఁడునులేని ♦ యొక్కచోట ♦ దేజరిల్లఁగ నోషధి ♦ దీపవితతి
 పల్లవమ్ములపువ్వుల ♦ పాన్పుమీఁద ♦ రాత్రిగడపెను దశరథ ♦ రాజమాళి॥ ౭౮
 వనకరులకర్ణతాళముల్ ♦ పటహరవను । లీలఁజెలఁగినవేకున ♦ మేలుకాంచి
 వందిశుభగీతముల చంద ♦ మొందువిహగ । మధురరుతములనాలించి ♦ మహిపుఁడలరె॥ ౭౯
 లేడివిపినంబులోఁజన్న ♦ జాడఁబట్టి । పార్శ్వచరులకుఁదాఁ గనఁ ♦ బడకయుండఁ
 జేరెవరపశునిజన ♦ సేవ్యఁడనుస । నురుగు బడలినగుఱ్ఱము ♦ నోటఁగాఱ॥ ౮౦
 కడవనానదియుంచఁగాఁ ♦ బొడముద్గర్హ । కలరవమ్మును ద్వీరదఘ్రిం ♦ కారమంచు
 నెంచియాశబద్ధపథము గు ♦ ర్తించివిడిచె । దీప్తిశరమును నరపాల ♦ తిలకమపుడు॥ ౮౧
 నృపులకునిషిద్ధమేరియు ♦ నిట్టిపథము । ధర్మమును దాఁటిమెట్టెను ♦ దశరథుండు
 పాఞ్జితేనిరజోగుణ ♦ బద్ధులైనఁ । బదమునిడుదురు గాదె దుష్పథమునందు॥ ౮౨
 అంత హాతండ్రి! యనియెడు ♦ నార్తరవము । వినఁబడినతేఁడు దీచుడై ♦ వెదకియచట
 వేతసనికూడు మునినుతు ♦ విశిఖవిద్ధు । ఘటయుతో గాంచి చింతాస్త్ర ♦ ఘటితుఁడయ్యె॥
 ప్రథితకులుండైనవిభుఁడు గు ♦ ఱ్ఱంబుడిగ్గి । కులముమునినుకునడిగినఁ ♦ గుంభమూని
 మాటతడఁబడనాతఁడు ♦ మాటుపలికె । దావ్యజేతరతాపస ♦ తనయుఁడంచు॥ ౮౩
 అతఁడు గోరఁగ శగముతో ♦ నతనినృపుఁడు । కనులులేనట్టిజనకుల ♦ కడకుఁదెచ్చి
 యేకపుత్రునిముంచిడి ♦ యెఱుకపఱిచె । నజ్ఞతను దానొనర్చిన ♦ యట్టితప్ప॥ ౮౪
 దంపతులువారలెంతయుఁ ♦ దల్లడిల్లి । హర్తచేతను శరముదీ ♦ యంగఁజేయఁ
 దనరుండుగతించె నృధుఁడొ ♦ జనకుఁడంతఁ । దిట్టఁదొడఁగెనుగన్నరు ♦ పట్టిచేత॥ ౮౫

దిష్టాం తమాస్యతి భవానపి పుత్రశోకా । దంత్యేనయస్యహమివేతిత ముక్తవంతం
 ఆక్రాంతపూర్వ మిరముక్త విషం భుజంగం । ప్రోవాచ కోసలపతిః ప్రథమాపరాధః॥
 శాపోప్యదృష్టతనయానన పద్మశోభే । సానుగ్రహో భగవతామయిపాతితోయం
 కృష్యాం దహన్నపి ఖలుక్షీతిమింద్రనేద్ధో । బీజప్రరోహజననీం జ్వలనః కరోతి॥
 ఇత్థంగతే గతఘ్నః కిమయం విధత్తాం । వధ్యస్త వేత్యభిహితో వసుధాధిపేన
 ఏధాకామతాశనవతః సమునిర్యయాచే । పుత్రం పరానుమయగంతుమనాః సదారః॥

ప్రాప్తాయగః సపదిశాసనమస్యరాజా
 సంపాద్యపాతక విలుప్తధృతిర్నివృత్తః
 అంతర్నివిష్టపదమాత్మ వినాశ హేతుం
 శాపం దనశ్చ్యుతం హృద్విమిశ్రయైః॥

౯౦

ఇతి శ్రీరఘుంశే మహాకావ్యే కవిశ్రీ కాళిదాసకృతా
 మృగయావర్ణనోనామ నవమఃసర్గః.

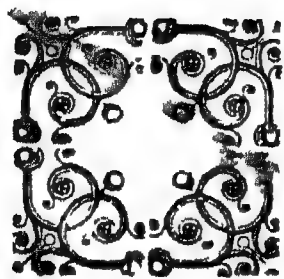

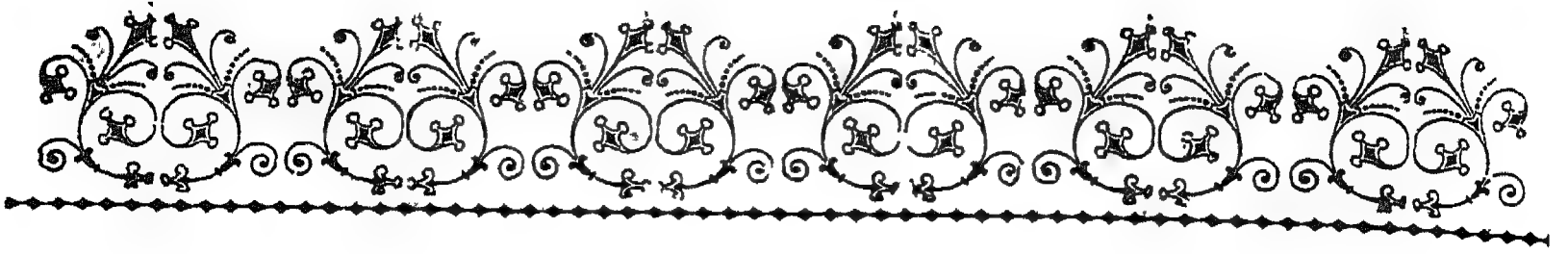
శావలెనె వార్ధకంబున ♦ నీవుగూడఁ । బుత్రిశోకంబుచేమృతిఁ ♦ బొందుమంచుఁ
 గొక్కినహితొల్తవిషమును ♦ గ్రక్కుకరణిఁ । బల్కఁబ్రథమాపరాధిన్య ♦ పాలుఁడనియె॥
 నుతునిముఖపద్మకాంతిని ♦ జూడనట్టి । నాకు మీతిట్టు దీవెన ♦ నాఁ దనరెచ్చ
 నగ్నికట్టలతోమండి ♦ యవనితలముఁ । గాల్చినకొసస్యహేతువై ♦ క్రాలుఁగాదె॥౧౯
 వధ్యుఁడనుమీకుఁ గరుణావి ♦ వర్జితుండ । నేమిసెలవనియడుగ భూ ♦ మీశునతఁడు
 నుతునికడ కేగెదను నాదు ♦ సతినిగూడి । కూర్పు మా కగ్ని నీవని ♦ కోరెమాని॥ ౨౦
 చ॥ అనుచరరాజిఁబంచి ముని ♦ యానతిఁదీటిచి తత్క్షణంబ య
 జ్జనపతిమ శ్మేఁ బాపమున ♦ స్వాంతముశాంతముఁ బాయ నాత్మలోఁ
 దననిరయంపుఁ గారణము ♦ తాపనుశాపము వేరుపాటఁగా
 ఘనబడబానలంబుగల ♦ కంధినిబోలుచు రాజధానికి॥

౯౧

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మీంబా
 బుచ్చివేంకయమాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
 సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
 శంబునందు మృగయావర్ణనంబను
 నపమాశ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

ద శ మః స ర్గః

—:0:—

పృథివీంశాసత స్తస్య । పాకశాసనతేజసః కించిదూనమనూనర్థేః । శరదామయుతంయయశా॥	౧
నచోపలేభేపూర్వేషా । మృణనిర్మోక్ష సాధనం నుతాభిధానంసజ్యోతిః । సద్యఃశోకతమోపహం॥	౨
*మనోర్వంశశ్చిరంతస్మి । న్నవభిష్యక్తసంతతిః నిమజ్యపునరుత్థాస్యత్ । నదఃశోణఇవాభవత్ ॥	౩
అతిష్టత్ప్రత్యయాపేక్ష । సంతతిఃసచిరంనృపః ప్రాజ్ఞంథాదనభిష్యక్త । రత్నోత్పత్తిరివాన్యథా॥	౪
ఋష్యశృంగాదయస్తస్య । సంతఃసంతానకాంతీణః ఆరేభిరేజితాత్మానః । పుత్రీయామిష్టిమృత్విజః॥	౫
తస్మిన్నవసరేదేవాః । పౌలస్త్యోపపుతాహరిం అభిజగ్ముర్నిదాఘూర్తా । శ్చాయావృక్షమివాధ్వగా ॥	౬
తేచప్రాపురుదన్వంతం । బుబుధేచాదిపూరుషః అవ్యాజేపోభవిష్యన్త్యాః । కార్యసిద్ధేర్నిలక్షణం॥	౭
భోగిభోగాసనాసీనం । దదృశుస్తందివౌకసః తత్ఫణామండలోదర్శి । ర్మణిద్యోతితవిగ్రహం॥	౮
శ్రీయఃపద్మనిషణ్ణాయాః । త్వామాంతరితమేఖలే అంకేనిక్షీప్తచరణ । మాస్తీర్ణకరపల్లవే॥	౯

శ్రీ

ర ఘు వ ం శ ము.

ద శ మా శ్వా స ము.

గీతములు.

- పాః శాసన తేజోవి ♦ భాసితుండు । ధనసమృద్ధినిగాంచిన ♦ దశరథుండు
ధరణి నేలఁగనించుక ♦ తక్కువగను । దశసహస్రంపుఁగొలఁది య ♦ బ్రములుగడచె॥ ౧
- కాని యానృపరత్నంబు ♦ గాంచఁడయ్యె । సంతతపితృణనిర్మృత ♦ సాధనంబు
షరవశోకాంధకార ని ♦ వారణంబు । నుతుఁడనెడ శుభ్రతేజంబు ♦ శుభకరంబు॥ ౨
- *అప్పటికిఁజూడనెంతయు ♦ నణఁగితఱిని । బాణనుండెడుశోణైక ♦ వడినిదోఁచె
సంతుగాంచనిదశరథే ♦ శ్వరునియందు । నణఁగియండెడువనునృపు ♦ నన్వయంబు॥ ౩
- తఱచుటకుముందురత్నసం ♦ తతికినైన । కారణమునకువేచిన ♦ కంధివోలె
బాలకాలమువేచెను ♦ సంతతికిని । దగినకారణమునకయి ♦ ధరణిధవుఁడు॥ ౪
- ఋష్యశృంగాదినిర్జ్జితేం ♦ దియలుబధులు । సంతతినిగోరుధశరథ ♦ జనపమణికి
దగినపుతులగలుగఁగా ♦ ధర్మకిధని । యాగమొనరిపదొడఁగిరి ♦ యజ్ఞకులుగ॥ ౫
- అపుడుపాలన్త్యబాధచే ♦ నవరులరిగి । హరికిశరణంబుసొచ్చిరి ♦ యార్తులగుచు
మండువేసవియందలి ♦ యెండవడికి । బడలిఛాయాతరువుఁజేరు ♦ పాంథులట్లు॥ ౬
- అర్ణవమువారుచేరిన ♦ యాక్షణంబు । పాలకుండాదిపురుషుండు ♦ మేలుకాంచె
భావికార్యార్థసిద్ధికి ♦ భవ్యమైన । లక్షణముకాదెచూడ జా ♦ లమ్ములేమి॥ ౭
- అది శేషునితనువున ♦ నలరువాని । బఱపుపడగలమణికాంతి ♦ పటలములను
నిగనిగలనీనుదేహంపు ♦ నిగ్గువాని । గాంచెనానందమున దివౌ ♦ కశ్చయంబు॥ ౮
- శ్రొత్తమొలనూలు మేలుదు ♦ కూలమమరు । నబ్జపీతస్థయా లక్ష్మి ♦ యంకమందు
ఋషభౌమలలేత్కర ♦ పల్లవముల । జాచియన్నట్టిచరణ కం ♦ జములవాని॥ ౯

- ప్రబుద్ధపుండరీకాక్షం । బాలాతపనిభాంశుకం
దినసంశారదమివ । పార్శ్వరంభసుఖదర్శనం॥ ౧౦
- ప్రభానులిప్తశ్రీవత్సం । లక్ష్మీనిభామదర్పణం
కాన్తుభాఖ్యమపాంసారం । బిభ్రాణంబృహతోరసా॥ ౧౧
- బాహుభిర్విటపాకారైః । ద్వివ్యాభరణభూషితైః
ఆవిర్భూతమపాంమధ్యే । పారిజాతమివాపరం॥ ౧౨
- దైత్యస్త్రీగండలేఖానాం । మదరాగవిలాపిభిః
హేతిభిశ్చేతనాఽద్భిః । రుదీరితజయస్వనం॥ ౧౩
- ముక్తశేషవిరోధేన । కలిశత్రణలక్ష్మణా
ఉపస్థితం ప్రాంజలినా । వినీతేనగరుత్మనా॥ ౧౪
- యోగనిద్రాంతవిశదైః । పావనైరవలోకనైః
భృగ్వాదీనమగృహ్లాంతం । సౌఖశాయనికాన్యషీకైః॥ ౧౫
- ప్రణిపత్యసురాస్తస్మై । శమయిత్రేనుగద్విషాం
అదేనంతుష్టువుస్తుత్యైః । మవాభ్రునసగోచరం॥ ౧౬
- నమోవిశ్వసృజేపూర్వం । విశ్వంతదనుబిభ్రతే
అథవిశ్వస్యసంచారే । తుభ్యంతేధాస్థితాత్మనే॥ ౧౭
- రసాంతరాణ్యేకరసం । యథాదివ్యంఽయోశ్చుతే
దేశేదేశేగుణేష్వేన । మనస్తాస్త్వమిక్రియః॥ ౧౮
- *ఏకఃకారణతస్మాంతా । మవస్థాంప్రతిపద్యసే
నానాత్వంరాగసంయోగాత్ । స్ఫటికస్యేవదృశ్యతే॥ ౧౯
- అమేయోమితలోకస్త్రైః । మనస్థీస్థాస్థనావహః
అజితోజిష్ణురత్యంత । మన్యక్తోవ్యక్తకారణం॥ ౨౦
- హృదయస్థమనాసన్న । మకామంత్యాంతపస్వినం
దయాళుమనఘస్సృష్టం । పురాణమజరంవిదుః॥ ౨౧
- సర్వజ్ఞస్త్వమిజ్ఞాతః । సర్వయోనిస్త్యమాత్మభూః
సర్వప్రభురనీశస్త్రైః । మేకస్త్వంసర్వరూపభావ్॥ ౨౨

అలరువెలిదమ్మికన్నుల ♦ నలరువాని । వఱులులేయెండఁబోలెడు ♦ నలున వాని
 శారదదినాదివలెయోగి ♦ జనులకెపుడు । చూడఁజూడంగనొప్పెడు ♦ సొబగువాని॥౧౦
 తఱుకుశ్రీవత్సమునకుఁదాఁ ♦ గొలుపునట్టి । పద్మ కానందముమరమై ♦ పరఁగునట్టి
 జలధిసారంబునానొప్పి ♦ చెలఁగునట్టి । కొన్నుభమునకుఁమునఁదాల్చి ♦ కాఱువాని॥౧౧
 దివ్యభూషణదీప్తిచేఁ ♦ దేజరిల్లి । విటపములఁబోలుబాహువుల్ ♦ వెలయుకతనఁ
 గడలినడుమనుమరలఁదాఁ ♦ బొడమినట్టి । పారిజాతంబునలెఁగడు ♦ వఱువాని॥ ౧౨
 దానవస్త్రీలచెక్కిళ్లఁ ♦ దనరుచుండు । మదముచేఁగల్గురక్తిమ ♦ మాపునట్టి
 జీవముంగలశస్త్రాళి ♦ చేతఁగలుగు । దశదిశలఁబొల్చుజయనినా ♦ దములవాని॥ ౧౩
 పగనహీంద్రునితోమాసి ♦ పరఁగునట్టి । కులిశఘాతాంకములచేతఁ ♦ జెలఁగునట్టి
 వినతుఁడైకేలుమోడ్చి నే ♦ వించునట్టి । గరుడుఁడుండెడుకొల్వులొఁ ♦ గాఱువాని॥
 సుఖశయనప్రశ్నసలిపెడు ♦ శుద్ధమతుల । భృగువు మొదలైనవారల ♦ విశదవిమల
 యోగనిద్రాంతదృక్కుల ♦ నొప్పుమీఱఁ । గాంచిధన్యులఁజేయుచు ♦ మించువాని॥
 వాఙ్మనంబులకందక ♦ వఱువానిఁ । బొగడయోగ్యునిభగవంతుఁ ♦ బొగడిరపుడు
 సురరిపులమానజీవముల్ ♦ సూరగొనెడు । వల్లభునియంఘ్రులకుఁబ్రా ♦ మిల్లినరలు॥
 మొదటవిశ్వముసృజించి । పిదపదానిఁ । బోషణమొనర్చికడపట ♦ బుగ్గింఁగఁజేయు
 త్రివిధరూపాత్మకుండైన ♦ దేవనీకు । భక్తిసల్పుచునున్నాము ♦ వందనములు॥ ౧౪
 తొలుతదివినుండిజాతెడు ♦ జలమునందు । నొక్కటేరుచియున్నను ♦ బెక్కులైన
 దేశములమాటునట్టులు ♦ త్రిగుణములను । మారుదువుచూర్పులేనట్టి ♦ మహితుఁడీవు॥౧౫
 *పెక్కులైనయుపాధుల ♦ నొక్కఁడయ్యు । వివిధరూపాలఁగనఁబడి ♦ వెలయుదీవు
 స్ఫటికయాఱాయైరంగుల ♦ వస్తువులను । బట్టి పలువితములఁగానఁ ♦ బడెడువట్లు॥౧౬
 కొలఁతకందవులొకముల్ ♦ గొలుతువీవు । కొరికలులేవు తీర్తువు ♦ కోర్కెలెల్ల
 నజితుఁడవునీకుజయమగు ♦ నన్నికడల । వ్యక్తకారణఁడగుమన ♦ వ్యక్తుఁడగుచు॥ ౧౭
 ప్రాజ్ఞలాత్మస్థుఁడైన మా ♦ రథుఁడంచు । వాంఛలేశమ్ములేనిత ♦ పస్వియంచు
 వగకుఁజిక్కినిపరమకృ ♦ పాశువంచు । నిన్నుజగలేనివృద్ధంచు ♦ నెన్నుచుంద్రు॥ ౧౮
 తెలివికందక యన్నియుఁ ♦ దెలియుదీవు । అన్నిటికినీకుఁగారణం ♦ బగుదువీవు
 ప్రభురహితుఁడైనయదటి ♦ ప్రభుఁడవీవు । ఒక్కరుఁడవన్నిరూపాల ♦ నొప్పుదీవు॥

సప్తసామోపగీతంత్యాం । సప్తార్ణవజలేశయం
సప్తార్చిర్ముఖమాచఖ్యః । సప్తలోకైకసంశ్రయం॥

౨౩

చతుర్వర్గఫలంజ్ఞానం । కాలావస్థాచతుర్ముఖా
చతుర్వర్గమయోలోక । స్వత్తఃసర్వంచతుర్ముఖాత్॥

౨౪

అభ్యాసనిగృహీతేన । మనసాహృదయాశ్రయం
జ్యోతిర్మయంవిచిన్వంతి । యోగినస్త్యాంవిముక్తయే॥

౨౫

అజస్యగృహ్ణతోజన్మ । నిరీహస్యహతద్విషః
స్వపతోజాగరూకస్య । యాథాస్త్వింశేదకస్తవ॥

౨౬

శబ్దాదీన్విషయాభోక్తుం । చరితుందుస్తరంతపః
పర్యాప్తోసిప్రజాఃపాత్నుః । మాదాసీన్యేనవర్తితుం॥

౨౭

బహుధాప్యాగమైర్భిన్నాః । పంథానఃసిద్ధిహేతవః
త్వయ్యేననిపతంత్యోహుః । జాహ్నవీయాఇవార్ణవే॥

౨౮

త్వయ్యావేశితచిత్తానాం । త్వత్సమర్పితకర్మణాం
గతిస్త్యంవీతరాగాణా । మభూయః సన్నివృత్తయే॥

౨౯

ప్రత్యక్షోప్యపరిచ్ఛేద్యో । మహ్యదిర్మహిమాతవ
అప్తవాగనుమానాభ్యాం । సాధ్యంత్యాంప్రతికాకథా॥

౩౦

కేవలంస్మరణేనైవ । పునాసిపురుషంయతః
అనేనన్మత్తయఃశేషా । నివేదితఫలాస్త్వయి॥

౩౧

ఉదధేరివరత్నాని । తేజాంసీవవివస్వతః
మృతిభ్యోవ్యతిరిచ్యంతే । దూరాణీచరితానితే॥

౩౨

అనవాప్తమవాప్తవ్యం । నతేకించనవిద్యతే
లోకానుగ్రహవైకౌ । హేతుస్తేజన్మకర్మణోః॥

౩౩

మహిమానంయదుత్కిర్త్య । తవసంహియతేవచః
శ్రమేణతదశక్త్యావా । నగుణౌనామియత్తయా॥

౩౪

ఇతిప్రసాదయామాను । స్తేనురాస్తమథోక్షజం
భూతారవ్యాప్యతిఃసాహి । నన్తుతిఃపరిమేష్ఠినః॥

౩౫

సప్త సామంబులునునిన్నె ♦ సంస్తుతించు । సప్త జలధులునీకగు ♦ శయనతలము
సప్త లోకంబులకునీవు ♦ సంశ్రియంబు । సప్త జిహ్వాఁడునీకునా ♦ స్యమనియందు॥

నాల్గుపురుషార్థములఘట ♦ జ్ఞానమెల్ల । నాలుగుయుగంబులమరెడు ♦ కాలమెల్ల
నాల్గువర్ణంబులొప్పుజ ♦ నంబులెల్ల । గలుగునీనుండియేకద ♦ నలువదేవ॥ ౨౪

సంతతాభ్యాసనిగ్రహ ♦ స్వాంతములను । హృదయపద్మస్థతేజమై ♦ యెసఁగునిన్ను
మాత్ర సామ్రాజ్యమునకుము ♦ ముత్తులైన । యోగులందఱుధ్యానించు ♦ చంద్రుదేవ॥

జన్మమెత్తుచునుందువ ♦ జన్మఁడయ్యు । రిపులఁదెగటారీచెదవుని ♦ స్క్రియఁడవయ్యు
నుండుదువునిద్రజాగరూ ♦ కుండవయ్యు । నీయథాస్థితిఁదెలియంగ ♦ నేర్చునెవఁడు॥

అధిపశబ్దాదివిషయంబు ♦ లనుభవింప । నధికదుశ్చరమా తప ♦ మాచరింపఁ
బ్రజలఁబెంపఁ దటస్థభా ♦ వమువహింప । మహిమగలయట్టిసర్వస ♦ మర్థఁడీవు॥ ౨౫

శాస్త్రములయందుఁబురుషార్థ ♦ సాధకములు । భిన్నభిన్నములుగనున్న ♦ నన్నికడకు
నైక్యమందునునీలోన ♦ నబ్ధియందు । నఖిలగంగాపరీవాహము ♦ తోతెఱఁగున॥ ౨౬

స్వాంతమునుబెట్టినీయందు ♦ సకలమైన । కర్మములునీకునర్పింపఁ ♦ గలిగినట్టి
వీతరాగులయోగుల ♦ విమలమతుల । కామితంబైన ముక్తికి ♦ గతివినీవు॥ ౨౭

భూమిముఖభూతములనీదు ♦ భూరిమహిమ । గోచరంబయ్యు వాచామ♦గోచరమగు
నింక నూహలశ్రితుల నూ♦హింపఁదగిన । నిన్నుఁదెలియంగనెవ్వీధి ♦ నేర్చునెవఁడు॥

స్మరణచేసినమాత్రాన ♦ నరునినీవు । పావనునొనర్చుచుందువు ♦ పరమపురుష
యిదియె తెలుపునుగాదె యిం ♦ కెట్టిఫలము । దర్శనానులఁగలుగునో ♦ ధన్యచరిత॥ ౩౦

రత్ననిలయంబునందలి ♦ రత్నరాజి । తరణిలోపలనొప్పెడు ♦ కిరణచయము
గణనకందకదూరమై ♦ క్రాలుకరణి । నీచరిత్రం బవాఙ్మనో ♦ గోచరంబు॥ ౩౧

అన్నియుంబొందియుండెడు ♦ నధిపనీకుఁ । బొందఁగాఁగోరునదియున్నె ♦ పూర్ణపురుష
జన్మకర్మములనునీవు ♦ జగతిఁదాల్చు । టెల్ల లోకములననుగ్ర ♦ హింపఁగాక॥ ౩౨

దేవభవదీయదివ్యప్ర ♦ భానగరిమఁ బొగడివాక్కులుకొఱవడి ♦ పొదలకుంట
బడలికనొ శక్తిలేకయొ ♦ పొడముఁగాని । త్వద్గుణావధిఁగాంచుట ♦ వలనఁగాదు॥ ౩౩

అయ్యధోక్షజువిష్ణుని ♦ య్యందమందు । వినుతులఁబ్రసన్నుఁగాఁజేసి ♦ కొనిరినురలు
కానిశురమేష్ఠికవినుతుల్ ♦ గాకయతని । నైజగుణబోధకముగఁజె ♦ న్నారుచుండె॥

తస్మైకుశలసంప్రశ్న । వ్యంజితప్రీతయేనురాః
భయమప్రలయోద్వేలా । దాచఖ్యురైబుతోదధేః॥

3౬

అథవేలాసమాసన్న । శైలరంధ్రానువాదినా
స్వరేణోవాచభగవాన్ । పరిభూతార్ణవధ్వనిః॥

3౭

పురాణస్యకవేస్తస్య । వర్ణస్థానసమీరితా
బభూవకృతసంస్కారా । చరితార్థైవభారతీ॥

3౮

బభౌసదశనజ్యోత్స్న । సావిభోర్వదనోద్ధతా
నిర్యాతశేషాచరణా । ద్ధంగేవోర్ధ్వప్రవర్తినీ॥

3౯

జానేవోరక్షసాక్రాంతా । ఋభావపరాక్రమా
అంగినాంతమనేవోభా । గుణోసగ్ధమమధ్యమా॥

౪౦

విదితంతప్యమానంచ । తేనమేభువనత్రయం
అకామోపనతేనేన । సాధోర్హదయమేనసా॥

౪౧

కార్యేషుచైకకార్యత్వా । దభ్యర్థోస్మినప్రజిణా
స్వయమేవహివాతోగ్నేః । నారధ్యంప్రతిపద్యతే

౪౨

స్వాసిధారాపరిహృతః । కామచక్రిస్యతేనమే
స్థాపితోదశమోమూర్ధా । లవ్యాంశఇవరక్షసా॥

౪౩

ప్రప్తుర్వరాతిసర్గాచ్చ । మయాతస్యదురాత్మనః
అత్యారూఢంరిపోఃసోఢం । చందనేనేవభోగినః॥

౪౪

ధాతారంతపసాప్రీతం । యయాచేసహిరాక్షసః
దైవాత్సర్గాదవధ్యత్వం । మర్త్యేష్వాస్థాపరాజ్ముఖః॥

౪౫

సోహందాశరథిర్భూత్వా । రణభూమేర్బలితుమం
కరిష్యామిశరైస్తీక్షై । స్తచ్చిరఃకమలోచ్చయం॥

౪౬

అచిరాద్యజ్వభిర్భగం । కల్పితంవిధివత్పునః
మాయావిభిరనాలీఢ । మాదాస్యధ్వేనిశాచరైః॥

౪౭

వైమానికాః పుణ్యకృత । స్త్యజంతుమరుతాంపథి
పుష్పకాలోకసంక్షోభం । మేఘావరణతత్సరాః॥

౪౮

కుశలసంప్రశ్న మొనరించి ♦ కూర్మి నెఱపి । నట్టివానికిహరికి న ♦ య్యమరులపుడు
ప్రళయ మొందక రాక్షస ♦ జలధిపాంగి । కలుగఁజేయువిపత్తును ♦ దెలిపిరంత॥ 34

అబ్ధితీరాన శైలగు ♦ హాంతరమునఁ । గలుగునట్టిప్రతిధ్వని ♦ కరణిఁగొలి
జలధిఘోషఁబుఁదెగడును ♦ స్వరమాతోడఁ । బలికెభగవంతుఁడతులకృ ♦ పాపయోధి॥

అష్టరాణకవీంద్రుని ♦ యందునుండి । తగినవర్ణస్థలంబులఁ ♦ దరలుచుండి
విమలసంస్కాగమునుబొంది ♦ వెలయునట్టి । భారతి కృతార్థురాలైన ♦ పగిదిదోఁచె॥

అంఘ్రిబ్రవిహించిమిగిలిన ♦ యమలగంగ । యూర్ధ్వముఖమునఁబ్రవిహించు ♦ నోజనొప్పె
దంతరుచిచందిరికలతోడఁ ♦ దనరుచుండు । పూతమైనట్టిభునివా ♦ క్షూరమిట్లు॥ 35

తనువుదాల్చినవారిలోఁ ♦ దనరుసత్వ । గుణరజోగుణములఁదమో ♦ గుణమడంచు
కరణియృష్మత్ప్రభావవి ♦ క్రమములెల్ల । నడఁచెరాక్షసుఁడెఱుఁగుదు ♦ నమరులార॥ 36

సాధువుమనఁబుతెలియక ♦ సలిపినట్టి । పాతకముచేతఁదప్తమా ♦ పగిదినిపుడు
దనుజచేమజ్జగంబులు ♦ తప్తమగుట । తెలిసియన్నదినాకునో ♦ త్రిదశులార॥ 37

ఏకకార్యార్థపరులమై ♦ యెసఁగుచుండ । వజ్రియిక్కార్యములవేడ ♦ వలెనెనన్ను
ఎప్పిప్రార్థింపకయెగాలి ♦ స్వయముగాను । బూనదేదానిసారథ్య ♦ మునుదలంప॥ 38

దనుజపతిదనశితశుద్ధ ♦ ధారకిడక । నాదుచక్రంబుచేతను ♦ నఱకఁదగిన
భాగముగనిల్పియన్నాడు ♦ పదిలముగను । దనదుపదియపశిరమును ♦ దధ్యమరయ॥

బ్రహ్మయొసఁగినయట్టివ ♦ రమ్మకతన । నద్దురాత్మునిదశకంతు ♦ నమితవృద్ధి
నింతఁటకునునేసహి ♦ యింపవలసె । నురగవృద్ధిని జందన ♦ మోర్చునట్లు॥ 39

తపమునకుఁబ్రీతుఁడైనట్టి ♦ ధాతఁగూర్చి । మనుజులనులెక్కనేయని ♦ దనుజవిభుఁడు
దానుమరణంబునురలచే ♦ తను జగానఁ । బడయకుండుడునట్లుగా ♦ వరమువేడె॥ 40

దశరథనృపాలతనయుఁడై ♦ ధరణిఁబుట్టి । యుద్ధరంగమునకుఁగడు ♦ యోగ్యమైనట్టి
బలిగనర్పింతునానివో ♦ తలలనేను । గమలచయముగశితశర ♦ కాండములను॥ 41

తడవులేఁకమరలన ♦ ధ్వరములందు । విధివిహితరీతియాజ్ఞకుల్ ♦ వేల్చునట్టి
యధములొమాయరక్కను ♦ లఁటనట్టి । వరహవిర్భాగములమీరు ♦ పడయఁగలరు॥ 42

అంబుదముచాటుగాఁగొని ♦ యంబరమున । వెఱపునవిమానములనెక్కి ♦ తిరుగుమీరు
పుష్పకాల్కాకసంతోభ ♦ మునుదొఱంగి । నుకముగానుండుఁడింకనో ♦ నుకృతులార॥

మోక్ష్యధ్వేస్వర్గబందీనాం । వేణీబంధానదూషితాన్
శాపయంతితపోలస్త్య । బలాత్కారకచగ్రహైః॥

౪౯

రావణావగ్రహక్లాంత । మితివాగమృతేనసః
అభివృష్యమరుత్సస్యం । కృష్ణమేఘస్తిరోదధే॥

౫౦

పురుహూతప్రభృతయః । నురకార్యోద్యతంనురాః
అంతైరనుయయ్యుర్విష్ణుం । పుష్పైర్వాయుమివద్రుమాః॥

౫౧

అథతస్యవిశాంపత్యు । రంతేకామ్యస్యకర్మణః
పురుషఃప్రభుభూవాగ్నే । ర్వీస్మయేనసహర్వీజాం॥

౫౨

హేమపాత్రగతందోర్భ్యు । మాదథానఃషయశ్చరుం
అనుప్రవేశాదాద్యస్య । పుంసస్తేనాపిదుర్వహం॥

౫౩

ప్రాజాపత్యోపనీతంత । దన్నంప్రత్యగ్రహీన్నృపః
సృషేవపయసాంసార । మావిష్కృతముదన్వతా॥

౫౪

అనేనకథితారాజ్ఞో । గుణాస్తస్యాన్యదుర్లభాః
ప్రసూతించకమేతస్మిం । సైలోక్యప్రభవోషియత్॥

౫౫

సతేజోవైష్ణవంపత్నీ । ర్వీభేజేచరుసంజ్ఞితం
ద్యావాపుథివ్యోఃప్రత్యగ్ర । వహర్పతిరివాతపం॥

౫౬

ఆర్చితాతస్యకాసల్యా । క్రియాకేకయవంశజా
అతఃసంభాఃతాంతాభ్యాం । నుమిత్రమైచ్ఛదీశ్వరః॥

౫౭

తేబహుజ్ఞస్యచిత్తజ్ఞే । పత్నీపత్న్యైర్మహీక్షితః
చరోరధార్థభాగాభ్యాం । తామయోజయతాముభే॥

౫౮

సాపిప్రణయవత్యాసీత్ । సపత్నీరుభయోరపి
భ్రీమరీవారణస్యేవ । మదనిష్యందలేఖయోః॥

౫౯

తాభిర్గర్భఃప్రజాభూత్యై । ద్రధేదేవాంశసంభవః
సౌరీభిరివనాడీభి । రమృతాఖ్యాభిరమ్మయః॥

౬౦

సమమాపన్నసత్త్వాస్తా । రేజురాపాండురత్విషః
అంతర్గతఫలారంభాః । సస్యానామివసంపదః॥

౬౧

పరసతీకచములబల్మిఁ ♦ బట్టకుండఁ । శాపమునఁగట్టువడివశా♦స్యములవాఁడు
మైలపలుపనిదేవబం ♦ దీలజడల । ముడులనదలింపుఁడెంతయు ♦ ముదముతోడ॥ ౪౯

రావణావగ్రహముచేఁ గఁగరమ్మువాఁడు । నమరసస్యాళిమీఁద వా♦గమృతవృష్టి
నివ్విధంబునఁగురిసియ♦క్రృష్ణమేఘు । మోతయునువంతదోఁప న♦వృశ్యమయ్యె॥ ౫౦

ఉచితసురకార్యమందు ను♦మృక్తుఁడైన । విష్ణువునుదేవవిభుఁడాచి ♦ విబుధులెల్ల
ననుగమించిరితమతమ ♦ యంశములను । విరులతోగాలివెనుజను ♦ తరులపగిది॥ ౫౧

అంతదశరథుకామ్యాధ్వ♦రాంతమందు । సకలఋత్విగ్ధణంబు వి♦స్మయమునొంద
నగ్నిలోనుండివొడమె మ♦హాత్ముఁడొకఁడు । పరమదివ్యాంశశోభిత ♦ పురుషపరుఁడు॥

ఆప్రభుండాద్యుఁ డందున♦నుప్రవిష్టుఁ । డగుటఁదనకునుదుర్వహా ♦ మైనయట్టి
స్వర్ణపాత్రంబులోపలి ♦ పాయసంబు । నతఁడుగేలనుదాలిచి ♦ యలరుచుండె॥ ౫౩

అప్రజాపతియొసఁగిన ♦ యన్నమంత । వాసవుఁడువార్ధిలోపలి ♦ వారిసార
మైనయమృతంబుగొన్నట్టి ♦ యందమందు । నన్నపాలుఁడుగొనెఁగడు ♦ హర్షమునను॥

మాఁడుజగములఋట్టిండు ♦ వాఁడుగూడఁ । బుత్రుఁడైయాతనికిఁదాను ♦ బుట్టఁగోరెఁ
గాననారాజునుకృతంబు ♦ గలుగఁగలదె । యన్యులకునంచునుడివిరి ♦ యార్యులెల్ల॥

చరువునానొప్పు విష్ణుతే♦జంబునతఁడు । భార్యలిరువురకప్పుడు ♦ కుంచిపెట్టె
నరుణకిరణుఁడుదాను బా♦లాతపంబు । దివిభువులఁబంచిపెట్టెడు ♦ తీరుదోఁప॥ ౫౬

తనకుఁగౌసల్యమాన్యయై ♦ తనరుకతనఁ । గైకయెంతయుఁబ్రీయయయి ♦ క్రాలుకతన
పారిగోరెనుమిత్రకు ♦ వారివారి । భాగమిడిగారవింపంగ ♦ భర్తయపుడు॥ ౫౭

అన్నియునెఱింగిచి త్రజ్ఞుఁ ♦ డైనమగని । యిష్టమునుబట్టియబ్ధిర్భ్య ♦ లిరువురంతఁ
జెఱిసగమునేసితమపాలి ♦ చరువునందు । మించుప్రేమనుదాని ను♦మిత్రకిడిరి॥ ౫౮

ఆమెయిర్వురుసవతుల ♦ యందుఁబ్రేమ । సమముగాఁజూపుచుండెఁబ్ర♦సన్నమతిని
గరికినిరుప్రక్కఁగటములఁ♦గాఱుమదము । సమముగానెరిచిప్రేమించు♦భ్రమరిమాడ్కి॥

అర్కకిరణములనునాడు ♦ లమృతమనెడు । సలిగర్భముధరియించు ♦ సరణివారు
జనులసిగియిదేవాంశ ♦ జనితమైన । గర్భమునుదాల్చియెంతయుఁ ♦ గ్రాలిరపుడు॥

ఫలములనులోనవహియించి ♦ ప్రబలుచుండు । సస్యసంపదతోఁబోల్చు ♦ జాలిరాణు
లోక్కమాఱుగగర్భమ్ము ♦ లొందిమిగులఁ । దెల్లఁబాఱినతనులతోఁ ♦ దేజరిలిరి॥ ౬౧

గుప్తం వృషరాత్మానం । సర్వాఃస్వప్నేషు నామనైః
జలజాసిగదాశార్ఙ్గ । చక్రలాంఛితమూర్తిభిః॥

౬౨

హేమపక్షపభ్రాజాలం । గగనేచ వితన్వతా
ఉహ్యం తేస్మనుపర్ణేన । వేగాకృష్టపయోముచా॥

౬౩

బిభత్సాకాన్తుభంభ్యాసం । స్తనాంతరవిలంబినం
పర్యుపాస్యంతలక్ష్మ్యచ । పద్మవ్యజనహస్తయా॥

౬౪

కృతాభిషేకైర్దివ్యానాం । త్రిస్తోతసిచసప్తభిః
బ్రహ్మరిభిఃపరంబ్రహ్మ । గృణద్భిరుపతస్థిరే॥

౬౫

తాభ్యస్తథావిధాన్స్వప్నాన్ । ఛృత్వాప్రీతోహిపార్థివః
మేనేపరాధ్యమాత్మానం । గురుత్వేనజగద్గుహో॥

౬౬

విభక్తాత్మావిభుస్తాసా । మేకఃకుక్షిప్వనేకథా
ఉవాసప్రతిమాచంద్రః । ప్రసన్నానామపామివ॥

౬౭

అథాగ్రమహిషీరాజ్ఞః । ప్రసూతిసమయేసతీ
పుత్రంతమోపహంతేభే । నక్తంజ్యోతిరినౌషధిః॥

౬౮

దామఙ్గత్యభిరామేణ । వపుషాతస్యచోదితః
నామధేయంగురుశ్చకేరీ । జగత్ప్రథమమంగళం॥

౬౯

రఘువంశప్రదీపేన । తేనావతిమఃతేజసా
రహాగృహగతాదీపాః । ప్రత్యాదిష్టాఇనాభవన్॥

౭౦

శయ్యాగతేనరామేణ । మాతాశాతోదరీబభౌ
నైకతాంభోజబలినా । జాహ్నువీవశగత్కృశా॥

౭౧

కైకేయ్యాస్తనయోజ్జ్ఞే । భరతోనామశీలవాన్
జనయితీమలంచక్రే । యఃప్రశ్రయఇవశ్రియం॥

౭౨

నుతౌలక్ష్మణశత్రుఘ్నా । నుమిత్రానుషువేయమా
సమ్యగాగమితావిద్యా । ప్రబోధవినయావివ॥

౭౩

విద్వోషమభవత్సర్వ । మావిష్కృతగుణం జగత్
అన్యగాదివహిస్యతో । గాంగతంపురుషోత్తమం॥

౭౪

శంఖచక్రగదాఖిడ్డ ♦ శార్ఙ్గములను । చిహ్నములఁదాల్చివామనులో ♦ చెంతఁజేరి

భద్రముగఁదమ్మునెపుడు గా♦పాడునట్లు । స్వప్నమునఁగాంచిరవ్వణ్య♦వతులుసతులు॥

నింగిబంగారు తెక్కల ♦ నిగ్గునెఱపి । వేగమునకంబుదమ్ములు ♦ వెంటఁబడఁగ

గరుడుఁడెక్కించుకొనితమ్ము ♦ నరిగినట్లు । స్వప్నమునఁగాంచిరవ్వణ్య ♦ వతులుసతులు॥

విభుఁడుదనయొద్దనిడిన కా♦స్తుభముతనదు । వత్సమునవ్రేలుచుండఁగాఁ ♦ బద్మమనెడు

వీవననుబట్టిలక్ష్మీ సే♦వించినట్లు । స్వప్నమునఁగాంచిరవ్వణ్య ♦ వతులుసతులు॥ ౬౪

అభ్రగంగానదీస్నాన ♦ మాచరించి । వేదపాఠంబుతోవచ్చి ♦ విమలభక్తి

సప్తఋషులునుదమపూజ ♦ సలిపినట్లు । స్వప్నమునఁగాంచిరవ్వణ్య ♦ వతులుసతులు॥

సతులువినిచినవినియట్టి ♦ స్వప్నములకు । ధరణిపాలుఁడుచాలసం ♦ తసమునొంది

తానుదైలోక్యగురునకుఁ♦దండ్రీయగుట । యెఱిగియెంతయు శ్రేష్ఠఁగా ♦ నెంచెదన్ను॥

విమలసలిలంబులోపల ♦ విధునిఱింబ । మొక్కటయ్యనుబెక్కులై ♦ యుఁడురీతి

నొక్కఁడయ్యనుఁభుఁడుదాఁ ♦ బెక్కులైన । భాగములనుండెవారి గళిర్భములయఁడు॥

ప్రసవసమయానదశరథ ♦ ప్రథమమహిషి । శోకమెల్లనుమాపెడు ♦ నుతనిఁబడసె

దమముమాయించుశక్తితోఁ ♦ దనరుచుండు । ప్రభనురాతిరినోవధి ♦ పడయినట్లు॥ ౬౫

పుత్రినిమనోహరంబైన ♦ పాలుపుఁగాంచి । యెంతయునుబ్రేరితుండయి ♦ సంతసమున

జగములకునాదిమంగళ ♦ శబ్దమైన । రామనామంబునిడెదండ్రీ ♦ రమ్యముగను॥ ౬౬

దివ్యరఘువంశమునకుఁ బ్ర ♦ దీపమాగుచు । ననుపవంబగుకాంతిచే ♦ నలరునలని

ప్రభనుశయ్యాగృహంబు దీ ♦ పంబులెల్లఁ + డెగడఁబడినట్టులుండెను ♦ దీప్తితఱిగి॥ ౬౭

శిశువురాముఁడుశయ్యపైఁ ♦ జెన్నమిఱి । సన్నగిలినట్టియుదరంబు ♦ గన్నమాత

యమలనైకతపద్యోప ♦ హారమమరి । సన్నగిలినశరద్గంగ ♦ సరణిసొప్పె॥ ౬౮

పుట్టికెక్కేయకఁతఁదాఁ ♦ బుత్రిఁడగుచు । శీలవంతుఁడుభరతాఖ్యఁ ♦ జెలఁగువాఁడు

సిరినివినయంబుగైసేయు ♦ తెఱఁగుదోప । లలితగతిఁదల్లినాతఁ డ ♦ లంకరించె॥ ౬౯

అంతలక్ష్మణశత్రుఘ్ను ♦ లనెడునుతులఁ । గవలసద్గుణవంతులఁ ♦ గనెనుమిత్ర

చక్కఁగానభ్యసించిన ♦ కాస్త్రమరయ । జ్ఞానవినయంబులనుగాంచు ♦ చందమునను॥

విశ్వవిభుఁడైవెలంగున ♦ విష్ణువెంట । సర్వమేవచ్చినట్టులు ♦ జగతియప్పు

డఖిలదోషము కర్మ ♦ యలరుచుండె । నెల్లసద్గుణములఁగాంచి ♦ యెలమినించె॥ ౭౦

తస్యోదయేచతుర్మాత్రేః । పాలస్యచకితేశ్వరాః
విరజస్కైర్నభస్వద్భి । ద్విశఉచ్ఛ్వాసితా ఇవ॥

౨౫

కృశానురపధూమత్వాత్ । ప్రసన్నత్వాత్ప్రభాకరః
రక్షోవిప్రకృతావాస్తా । మపవిద్ధశుచావివ॥

౨౬

దశాననకిరీటేభ్యః । స్తత్కృణంరాక్షసశ్రియః
మణివ్యాజేనపర్యస్తాః । పృథివ్యామశ్రుబిందవః॥

౨౭

పుత్రజన్మప్రవేశ్యానాం । తూర్యాణాంతస్యపుత్రిణః
ఆరంభంపరిధమంచక్రు । ర్దేవదుందుభయోదివి॥

౨౮

సంతానకమయూపుష్టి । ర్భవనేచాస్యపేతుషీ
సన్మంగళోపచారాణాం । సైవాదిరచనాభవత్॥

౨౯

కుమారాకృతస్సంస్కారా । స్తేధాత్రీస్తన్యపాయినః
అనందేనాగ్రజేనేవ । సమంవవృధిరేపితుః॥

౩౦

స్వాభావికం వినీతత్వం । తేషాంవినయకర్మణా
ముమూర్చ్ఛసహజం తేజో । హవిషేనహవిర్భుజాం॥

౩౧

పురస్పరవిరుద్ధాస్తే । తద్రహూరనఘంకులం
అలముద్ద్యోతయామాను । ర్దేవారణ్యమివర్తవః॥

౩౨

సమానేపిహిసాభ్రాతేః । యథోభారామలత్మణౌ
తథాభరతశత్రుఘ్నా । పీత్యాద్వంద్యంబభూవతుః॥

౩౩

తేషాంద్వయోర్ద్వయోరైక్యం । బిభిదేనకదాచన
యథావాయువిభావస్వో । ర్యథాచంద్రసముద్రయోః॥

౩౪

తేప్రిజానాంప్రజానాథా । స్తేజసాప్రశ్రియేణచ
మనోజహుర్నిదాంఘాంతే । శ్యామాభ్రాదివసా ఇవ॥

౩౫

సచతుర్ధాబభౌవ్యస్తః । ప్రసవః పృథివీపతేః
ధర్మార్థకామమోక్షాణా । మనతారఇవాంగభావ్॥

౩౬

గుణైరారాధయామాను । స్తేగురుంగురువత్సలాః
తమేవచతురంతేజం । రత్నైరివమహోర్ణవాః॥

౩౭

పాదలిహరినాల్గుమూర్తుల ♦ నుదయమంద । ధూళిలేకుండవీచెడు ♦ గాలిచూడ
దశపదనభీతపతియుత ♦ దిశలుభయము । మానివిడిచినయూపిరి ♦ మాడ్కిదోచె॥ ౭౫

వీతిహోత్తుడుపొగవీడి ♦ వెలుగుచుండె । దరణినిర్మలకిరణాలి ♦ ధనరుచుండె
కెడుగరక్కనుచేబాధ ♦ పడినవార । లపుడుదూకిని మక్కులై ♦ నట్లుతోచె॥ ౭౬

అత్తటిదశాన్యమకుటంబు ♦ నందునుండి । రాలిపడుచుండునట్టి ర ♦ త్నాళియనెడు
వ్యాజమునరాల్చుచుండె గ్రావ్యాదలక్ష్మి । నేలకైబొటబొటను గన్వీటిబొట్లు॥ ౭౭

పుత్రులకునిడిశరభు ♦ పుత్రజన్మ । నూచకఁబుగఁబొల్చుచు ♦ శుభముకల్పు
తూర్యములకెల్లనురల దుండుభులెమెదట । జెవులకెంతయునింపుగ ♦ దివినిమోసె॥ ౭౮

మానవేంద్రునినుండర ♦ మదిరమున । నురతరునుమాళిజలజల ♦ గురిసిన్మపుని
తనయజన్మోత్సవఁబున ♦ దనరుచుండు । నమఁకుభకార్యములకుఁదా ♦ నాదియయ్యె॥ ౭౯

జాతకర్మాదులనుబొంది ♦ జనపనుతులు । దాదులిచ్చెడుచనుబాలు ♦ దావుచుండి
వర్ధిలిరియగ్రజన్ముని ♦ పగిదిన్పొప్పు । జనకహర్షంపుఁబెంపుతో ♦ సమముగాను॥ ౮౦

వారికెంతయుసహజమై ♦ పలుకునట్టి । వినయమభివృద్ధిచెందెను ♦ విద్యచేత
ఁహ్నికెంతయుసహజమై ♦ పలుకునట్టి । కాంతిహవ్యముచేవృద్ధి ♦ గాంచునట్లు॥ ౮౧

పరమమైత్రిమెలంగు నావ్వారివలన । రాజిలెనఘంబుగాంచని ♦ రఘుకులమ్ము
నాకవాసులదైనట్టి ♦ నందనమ్ము । చెలఁగఁబుతువులవలన రంజిల్లునట్లు॥ ౮౨

వీకసాభాత్రమునవార ♦ లెసఁగుచున్న । శ్రీతితోఁగూడిమొలకెడు ♦ రీతిఁజూడ
జతగనుండిరి రామలక్ష్మణులుగలిసి । భరతశత్రుఘ్నులునువారి ♦ వలెఁజరింప॥ ౮౩

అనిలపావకులందుఁ జంఁద్రాబ్ధులందు । నుండుసఖ్యమునకుభేద ♦ మొదవనట్లు
లాజతలయందునుండు నన్యోన్యతకును । గలుగదావిభేదమెన్నఁడే ♦ కరణినెన॥ ౮౪

వేసవికిఁదుదనల్లగా ♦ వేయనట్టి । మబ్బుగల్గినదినమట్లు ♦ మహితమైన
వినయతేజమ్ములనుబ్రజా ♦ విభులుప్రజల । మనములాకర్షణమొనర్చి ♦ తనరిరపుడు॥ ౮౫

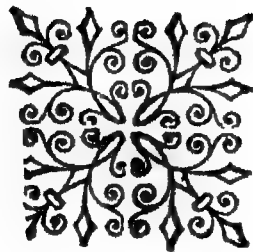
నాల్గుభాగమ్ములుగను జెన్నారుచుండు । నరవరేంద్రునివలసంతానమ్మెల్ల
సాంగధర్మార్థకామమోక్షావతార । మనఁగనొప్పారెనెంతయు ♦ నద్భుతముగ॥ ౮౬

నలుదెసలనేలునాథుడై ♦ యలరుజనకు । సంధ్రములునాల్గునారత్న ♦ సమితిచేత
మూజనలికెడురీతి నఁపూర్ణభక్తి । నుగుణములచేతఁబూజించె ♦ నుతచయంబు॥ ౮౭

నురగజఇవదంతైర్భగ్నైత్యాసిభారై
 ర్నయఇవపణబంధవ్యక్తయోగైరుపాయైః
 హరిరిషయుగదీర్ఘైర్భిరంతైః సదీయైః
 పతిరవనిపతీనాంతైశ్చకాశేచతుర్భిః॥

౮౮

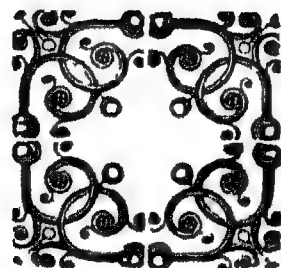
ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీ కాళిదాసకృతౌ రామావ
 తారోనామ దశమఃసర్గః

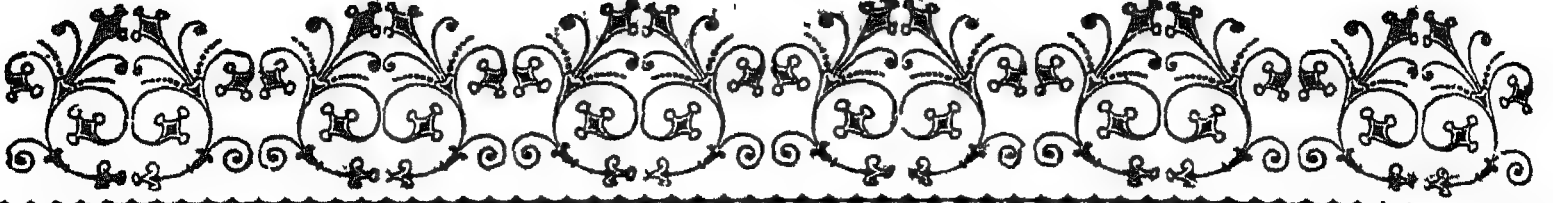

సీ॥ రాజులనందఱు ♦ రణముననోడించి । రాజిల్లునశరధ ♦ రాజరాజు
 దైత్యులఖడ్గాళి ♦ ధారఁబోనడఁచిన । దంతమ్ములొప్పు చె♦దంతిమాడ్కి
 ఫలసిద్ధిసూహింప ♦ వలయునుపాయాల । చేతమించెడురాజ ♦ నీతిరీతిఁ
 బొడవులైకాడికై ♦ పడిఁగ్రాలుబాహువుల్ । గలిగివెల్లెడురమా ♦ కాంతుపగిది॥
 భగవదంశమ్ములనుబుట్టి ♦ ప్రబలుచుండు । నిర్మలానందకారులై ♦ నెగడుచుండు
 నుగుణవంతులనల్వర ♦ నుతులఁగూడి । యెంతయునుదేజరిలై న♦త్యంతమహిమ॥ ౧౧

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మీంబా బుచ్చి
 వేంకయామాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
 నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువంశంబునందు రా
 మావతారమను దశమాశ్వాసము
 సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

~~~~~

ఏ కా ద శః స ర్గః

—:0:—

- కాశి కేనసకిలక్షీతీశ్వరో । రామమధ్వరవిఘాతశాంతయే
కాకపక్షధరమేత్యయాచిత । నేజసాంహినవయః సమీక్ష్యతే॥ ౧
- కృచ్ఛలబ్ధమపిలబ్ధవర్ణభాక్ । తందిదేశమునయేసలక్ష్యణం
అప్యనుప్రణయినాం రఘోఃసతే । నవ్యహన్యతకదాచిదర్థితా॥ ౨
- శూవదాదిశతిపార్థివస్తయో । ర్నిర్గమాయపురమార్గసత్క్రియాం
తావదాశువిదధేమయత్సఖైః । సాసపుష్పజలన్నరిభిర్నైః॥ ౩
- తానిదేశకరణోద్యతాపితు । ధన్వినౌచరణయోన్నిపేతతుః
భూపతేరపితయోఽప్రవత్స్యతో । ర్నమ్రయోరుపరిబాష్పబిందవః॥ ౪
- తాపితుర్నయనజేనవారిణా । కించిదుక్షీతశిఖిండకావుభౌ
ధన్వినౌతమృషిమన్వగచ్ఛతాం । పౌరదృష్టికృతమార్గతోరణౌ॥ ౫
- లక్ష్మణానుచరమేవరాఘవం । నేతుమైచ్ఛదృషిరిత్యసౌన్యపః
ఆశిషంప్రయుయుజేనవాహినీం । సాహిరక్షణవిధౌతయోఃక్షమా॥ ౬
- మాతృవర్గచరణస్పృశౌమునే । స్తౌప్రపద్యపదవీంమహాజనః
రేజతుర్గతివశాత్ప్రవర్తినౌ । భాస్కరస్యమధుమాధవావివ॥ ౭
- వీచిలోలభుజయోస్తయోర్గతిం । శైశవాచ్చపలమప్యశోభత
తోయదాశమఇవోద్ధ్యభిద్యయౌ । రామధేయసదృశంవిచేష్టితం॥ ౮
- తౌబలాతిబలయోః ప్రభావతో । విద్యయోఃపథిమునిప్రదిష్టయోః
మమృతుర్నమణికుటీమోచితౌ । మాతృపార్శ్వపరివర్తినౌవివ॥ ౯

ర ఘు వం శ ఘు.

ఏ కా ద శా శ్వా న ము.

గీతములు.

కౌశికుం డొక్కనాడు భూ ♦ కాంతుఁజేరి | కాక పక్షము దాలిచి ♦ క్రాలురాము
యజ్ఞఁజ్ఞుంబుఁ బాపఁగా ♦ నంపఁగోరెఁ | బ్రాయ మెంచరుఁగా శౌర్య ♦ వంతులందు॥
బాధుల నేవిందు నారాజ ♦ పుంగవుండు | కష్టమువఁగన్న రాము ల ♦ త్కృణునితోడఁ
బనిచె మునివెంటఁ గోరినఁ ♦ బ్రాణమైన | నియ్యకుందురె రఘువంశ ♦ నృపతులెపుడు॥
వార్యలగుఁగఁ బురరాజ ♦ పథమునెల్ల | నృపుఁడు గై నేయ నానతి ♦ యిడినతోనె
వాయువును మిత్రుఁగాఁగొని ♦ వారదములు | పుష్పజలవృష్టి విభునాజ్ఞఁ ♦ బూర్తి నేసె॥
చాపములఁ దాల్చి పిశృనాజ్ఞ ♦ సలుపనున్న | వారువ్రావారి యాతని ♦ పాదములను
భూపతియు నట్లు నమ్రులై ♦ మ్రొక్కియున్న | నుతులపై బాష్పబిందుల ♦ వితతిరాల్చె॥
తండ్రికన్నీటఁ గూకటుల్ ♦ దడిసినట్టి | చాపములఁ దాల్చినట్టియా ♦ జనపనుతులు
పౌరదృక్పాళి పురమార్గ ♦ తోరణాళి | గాఁగ నాబుసి వెంటను ♦ గదలిరపుడు॥ ౫
వెంటఁ గొని చన సౌమిత్రి ♦ వెంటనుండు | రామునేకోరె ఋషిగాన ♦ రాజహాళి
యిడెను దీపెన సేనల ♦ నిడక వెంట | నదియెచాలును రక్షింప ♦ నంచు నెంచి॥ ౬
మాతల పదాబ్జముల నంటి ♦ మానివరుని | చండతేజునిపథమునఁ ♦ జనెడువారు
మించి రవిగతిఁ బట్టి ప ♦ ర్తిందుచుండు | దివ్యమధుమాధవములట్లు ♦ త్రైజరిలిరి॥ ౭
ఉద్ధృభిద్యాక్ష్మినదముల ♦ నొప్పనట్టి | వర్షకాలపుఁ జేష్టకుఁ ♦ బాటియగుచుఁ
వఁగలట్టులు చంచల ♦ తరములైన | బాహువుల చాపలం బొప్పె ♦ బాల్యమగుట॥ ౮
సలయు నత్తిబలయను విద్య ♦ లెలమితోడ | మాని యొసఁగినద్రోవఁద ♦ న్మంత్రమహిమ
చరమణీస్థలి విహరించు ♦ బాలురయ్యుఁ | బడలకుండిరి తమతల్లి ♦ కడనుబోలె॥ ౯

- పూర్వస్య త్కథితైపురావిదః । సానుజఃపితృసఖస్యరాఘవః
ఊహ్యమానఇవవాహనో చితః । పాదచారమపినవ్యభావయత్ ॥ ౧౦
- తౌ సరాంసిరసపద్భిరమ్బుభిః । కూజితైఃశ్రుతిసుఖైఃపతత్త్రిణః
వాయవఃనురభిపుష్పరేణుభిః । శ్చాయయాచజలదాఃసిషేవిరే ॥ ౧౧
- నాంభసాంకమలశోభినాంతథా । శాఖినాంనచపరిశ్రమచ్ఛిదాం
దర్శనేనలఘునాయథాతయోః । ప్రీతిమాపురుభయోస్తపస్వినః ॥ ౧౨
- స్థాణుదగ్ధవపుషస్తపోవనం । ప్రిప్యదాశరథిరాత్తకాయుకః
విగ్రహేణమదనస్యచారుణా । సోభవత్ప్రీతినిధిర్నకర్మణా ॥ ౧౩
- తానుకేతుసుతయాఖిలీకృతే । కాశికాద్విదితశాపయాపథి
నిన్యతుఃస్థలనివేశితాటనీ । లీలయైవధనుషీఅధిజ్యతాం ॥ ౧౪
- జ్యానినాచమధగృహ్లాతీతయోః । పాదురాసబహుళక్షపాచ్ఛవిః
తాటకాచలకపాలకుండలా । కాలికేవనిబిడాబలాకినీ ॥ ౧౫
- తీవ్రవేగఘతమార్గవృక్షయా । ప్రేతచీవరవసాస్వనోగ్రయా
అభ్యభావిభరతాగ్రజన్మయా । వాత్యయేవపితృకాననోత్థయా ॥ ౧౬
- ఉద్యతైకభుజయష్టిమాయతీం । శ్రోణిలంబిపురుషాంత్రమేఖలాం
తాంవిహాక్యవనితావధేఘృణాం । పత్త్రిణాసహముమోచరాఘవః ॥ ౧౭
- యచ్ఛకారవివరంశిలాఘనే । తాటకోరసిసరామసాయకః
అప్రవిష్టవిషయస్యరక్షసాం । ద్వారతామగమదంతకస్యతత్ ॥ ౧౮
- బాణభిన్నహృదయానిషేతుషీ । సాస్వకాననభువనకేవలాం
విష్టపత్రీయపరాజయస్థిరాం । రావణశ్రీయమపివ్యకంపయత్ ॥ ౧౯
- రామమన్మథశరేణతాడితా । దుస్సహేనహృదయేనిశాచరీ
గంధపుద్రుధిరచందనోక్షితా । జీవితేశవసతింజగామసా ॥ ౨౦
- నైఋతఘ్నమధమంత్రీవన్మనేః । ప్రిపదస్త్రమచదానతోషితాత్
జ్యోతిరింధననిపాతిభాస్కరాత్ । సూర్యకాంతఇవతాటకాంతకః ॥ ౨౧
- వామనాశ్రమపదంతతఃపరం । పావనంశ్రుతమృషేరుషేయివాన్
ఉన్మనాఃప్రథమజన్మచేష్టితాన్ । యస్మిరన్నపిబభూవరాఘవః ॥ ౨౨

వాహనంబుల కలవాటు ♦ పడినరాముఁ | డనుజునింగూడి కాల్పడ ♦ నరుగుచున్నఁ
 బిత్తసఖుఁడు పూర్వచారిత్ర ♦ విదుఁడుదెలుపు | కథల నాయాసమెఱుఁగక ♦ పథమునడచె॥

రుచిరుచిరవారిచేత స ♦ రోవరములు | హరికూజితములచే వి ♦ హంగమములు
 సౌభలతాంతరజముచే ♦ మారుతములు | నీడచే మేఘములు గొల్చె ♦ నృపతిసుతుల॥

జలజముల నొప్పు జలముల ♦ వలనఁగాని | బడలికను దీర్చు తరువుల ♦ వలనఁగాని
 తాపములు వారిదర్శనో ♦ త్వనమువలన | గన్న సంప్రీతి నెప్పుడుఁ ♦ గాంచలేదు॥ ౧౨

హరనయనదగ్గు మదనుని ♦ యాశ్రమంబు | చేత ధనువున్న రాముఁడు ♦ సేరియచటఁ
 గార్యములఁగాక నుందర ♦ కాయమునను | మరుని ప్రతినిధియో యన ♦ ఐటలెనంత॥

ప్రీతి మునితెల్పినట్టి సు ♦ కేతుతనయ | శాపహతచేరి చెఱిచిన ♦ యాపథమున
 మోపి కోటుల నిలవొడఁ ♦ జాపయుగము | నెక్కువెట్టిరి లీల నృ ♦ పేంద్రసుతులు॥

వీనులను బున్కపోగులు ♦ వ్రేలుచుండ | బహుశరాత్రిని బోలెడు ♦ వన్నెగల్గి
 బకచయముతోడి మేఘాళి ♦ భాతిదోచె | నెదుటఁదాటక వారిటంకృతి గ్రహించి॥

వేగభరమున నృక్షముల్ ♦ విఱిగిపడఁగఁ | బీనుఁగుల మీది పేలికల్ ♦ మేనఁదాల్చి
 ప్రేతభూమిని లేచెడు ♦ వాతమట్టు | లార్చుచును వచ్చి రాము నెదిర్చెనసుర॥ ౧౬

కఱులె నెత్తి యున్నట్టి ♦ కరముదాని | వ్రేలుప్రేవుల మొలనూలు ♦ గాఱుదానిఁ
 గాంచి రాముఁడు విడిచెను ♦ గఱకుటమ్ము | తోడ స్త్రీనధఁ గలదయఁగూడనపుడు॥

రాతిఁబోలిన తాటకో ♦ రథస్థలమున | రాముబాణంబు సల్పిన ♦ రంధ్రమరయ
 నింతవఱకును రాక్షస ♦ ప్రాంతమందుఁ | జొరనియమునకు ద్వారంబు ♦ కరణిన్పెప్పె॥

శరదళిత వక్ష యివ్వధి ♦ ధరణిఁబడిన | దానికానన భూమిమా ♦ త్రమ్మెగాక
 త్రిజగముల గెల్చి తిరమయి ♦ తేజరిలిన | పదితలలవాని సిరియఁ గం ♦ పంబునొండె॥

ఆ నిశాచరి సహియింప ♦ రానిరామ | కామశరమున హృదయంబు ♦ ఘాతమొంద
 గంధయుత రక్తచందన ♦ గంధమలఁది | జీవితేశు నివాసంబుఁ ♦ జేరనరిగె॥ ౨౦

కడఁక మెచ్చినమనునుండి ♦ పడసె రాముఁ | డనురలనుజంపుమంత్రీయు ♦ తాస్త్ర మపుడు
 సూర్యకాంతపు శిల తాను ♦ సూర్యునుండి | కాప్తములఁ గాల్చు కాంతిని ♦ గాంచునట్లు॥

అంత ఋషిచేత వినియుండి ♦ యమలమైన | భవ్యతరవామ నాశ్రమ ♦ పదముఁజేరి
 పూర్వజన్మస్మరణముదాడి ♦ బొందుకున్న | నెరితయును రాముఁడు తాహ ♦ వంతుడయ్యె॥

- ఆససాదమునిరాత్మన స్తతః । శిష్యనర్గపరికల్పితార్హణం
బద్ధపల్లవపుటాంజలిద్రుమం । దర్శనోన్ముఖమృగంతపోవనం॥ ౨౩
- తత్రదీక్షితమృషింరరక్షతు । ర్విఘ్నతోదశరథాత్మజౌశరైః
లోకమంధతమసాత్క్రమోదితౌ । రశ్మిభిఃశశిదివాకరావివ॥ ౨౪
- వీక్ష్యవేనమథరక్తబిందుభి । ర్భూధుజీవప్రభుభిఃప్రదూషితాం
సంభ్రమోభవదవోధకర్మణా । మృత్విజాన్మృతవికంకతనుచాం॥ ౨౫
- ఉన్ముఖఃసపదిలక్ష్మణాగ్రజో । బాణమాశ్రయముఖాత్సమధరణ
రక్షసాంబలమపశ్యదంబరే । గృధ్రపక్షపవనేరితధ్వజం॥ ౨౬
- తత్రయావధిపతీమఖిద్విషా । తౌశరవ్యమకరోత్సనేతరాం
కింమహోరగవిసర్పివిక్రమో । రాజిలేషుగరుడఃప్రవర్తతే॥ ౨౭
- సోస్త్రోఘగ్రజనమస్త్రకోవిదః । సందధేధనుషివాయుదైవతం
తేనశైలగురుమప్యపాతయత్ । పాండుపత్రమివతాటకానుతం॥ ౨౮
- యఃనుబాహురితిరాక్షసోపర । స్తత్రతత్రవిససర్పనూయయా
తంక్షురప్రశకలీకృతంకృతీ । పత్తిణాన్వ్యభజదాశ్రమాద్భూషి॥ ౨౯
- ఇత్యపాస్తమఖివిఘ్నయోస్తయోః । సాన్యగీనమభినంద్యవిక్రమం
ఋత్విజఃకులపతేర్యథాక్రమం । వాగ్యతస్యనిరవర్తయక్రతియా॥ ౩౦
- తౌప్రణామచలకాకపక్షకౌ । భ్రాతరావవభృథాప్లుతోమునిః
ఆశిషామనుపదంసమస్సృశ । ద్దగ్భపాటితతలేనపాణినా॥ ౩౧
- తన్యమంత్రయతసంభృతక్రతు । ర్మైథిలఃసమిథిలూగ్రజన్వశీ
రాఘవావపినినాయబిభ్రితౌ । తద్ధనుఃశ్రవణజంకుతూహలం॥ ౩౨
- తైశిలేషువసతిర్గతాధ్వభిః । సాయమాశ్రమతరుప్వగృహ్యత
యేషాద్ధీర్ఘతపసఃపరిగ్రహో । వాసన్తుణకాత్రతాన్యయా॥ ౩౩
- ప్రశ్యపవ్యతచిరాయుతున । శ్చారుగౌతమవధూఃశిలామయీ
స్వంవపుఃసకిలకిశ్చీషచ్ఛిదాం । రామపాదరజసామనుగ్రహాః॥ ౩౪
- రాఘవాన్వితముపస్థితంమునిం । తంనిశమృజనకోజనేశ్వరః
అర్థకామసహితంసపర్యయా । దేహబద్ధమివగర్మమభ్యగాత్॥ ౩౫

అర్చకయి శిష్యులిడిన పు ♦ స్వానికములఁ । బల్లవాజలిఁ గూర్చిన ♦ పాదపములఁ
జూడ మోముల నెత్తిన ♦ లేడిగములఁ । దనరు తనయాశ్రమముఁజేరె ♦ మునివరుండు॥

దశరథాశ్రమజులట దీక్షఁ ♦ దనరు ఋషిని । విఘ్నములనుండి కాచిరి ♦ విశిఖములను
గ్రమముగాఁ దోచి శశిరవుల్ ♦ దమమునుండి । కిరణములచేతజగముర ♦ క్షీంచుమాడ్కి॥

వేదిమంకెన పూలంత ♦ పెద్దవైన । నెత్తుబొట్టులచే నప ♦ విత్రిమైనఁ
జూచియట్టె వికంకత ♦ సుక్కులెడలి । స్వక్రియలు మాని ఋత్విజుల్ ♦ భయముపడిరి॥

అపుడు రాముఁడు పొదినుండి ♦ యాశుగంబు । దీనిమోమెత్తి దివికిఁదా ♦ దృష్టిఁజూపి
గొద్దలాడించు తొక్కల ♦ గాలిఁగదలు । పడగలను గల్గు దనుజుల ♦ దడముఁగాంచె॥

యజ్ఞరిపులగు వారిలో ♦ నధిపులైన । వారిగుట్టిపెట్టె రాముండు ♦ వదలిపరుల
ఘనభుజంగాళి కడరెడు ♦ గరుడుఁడెందు । నీటిపాముల మీఁదికి ♦ ధాటియిడునె॥

అస్త్రకోవిదుఁడగురాముఁడమితజవముగలుగుననిలాస్త్రమునుగూర్చె ♦ గార్మకమున
దానిచేఁ గొండబరువుండు ♦ తాటకేయుఁ । డవనిమీఁదను బడెఁ బండుటాకువోలె॥

అంతట సుబాహు ననియెడు ♦ నన్యదనుజుఁ । డేరిమానుల నటునిటుఁ ♦ దిరుగువాని
రాముఁడేడ్డెఱుఁ జెక్కిత్తు ♦ రప్రమునను । ఎనికి నవల ఖిగాళికిఁ ♦ బంచిపెట్టె॥ ౨౯

కులపతియు మానియెనట్టి ♦ కుశికపుత్రి । యజ్ఞ విఘ్నముఁబాపి యధార్హాధిని
గ్రతువు నెఱవేరఁ జేసిన ♦ రాజసుతుల । యాజితేజంబుఁ గొనియాడె ♦ 'యాజకాళి॥

కదలఁగాఁ గాక పక్షముల్ ♦ కాళ్లకెఱుగు । నన్నదమ్మల దీవించి ♦ హర్షమునను
దగ్భనొఱసిన యఱచేతఁ ♦ దనువులంటె । నవభృథస్నాన మొనరించి ♦ యలరుమాళి॥

యజ్ఞమొనరింప సుసిద్ధుఁ ♦ డైనజనకు । పార్థనంబున మిథిలకు ♦ నరుగుమాని
తాము విన్నట్టి జనకుని ♦ ధనువుఁజూడ । వేడ్కపడు రాఘవులఁగూడ ♦ వెంటఁగొనియె॥

నడచి మార్గంబు సాయంత ♦ నమునవారు । పరతపోధను గౌతము ♦ పత్నిక్షణము
శక్రిని కళత్రిమైన యా ♦ శ్రమమునందుఁ । దరులక్రింద పసించిరి ♦ కరముఁ బ్రీతి॥

ఎంతయో కాలముగ శిలా ♦ కృతినినున్న । గౌతమునిభార్య మరల సం ♦ ప్రీతి మెఱయ
నఘహరంబగు రాముపా ♦ దారవింద । రజముచేఁ గాంచెనటఁ దన ♦ రమ్యతనువు॥ ౩౦

మాని యరుదెంచె రామల ♦ క్షుణ్ణులతోడ । ననఁగ వినిచనె నెదురుగ ♦ జనకన్యపతి
నర్థకాను సమేత ధ ♦ ర్మావతార । మనఁగ నోప్పెడు ఋషికిన ♦ ర్ఘ్యముగొనుదు॥

- తావిదేహనగరీనివాసినాం । గాంగతావిచదిషఃపునర్వనూ
మన్యతేస్మపిబతాంవిలాచనైః । పక్షుపాతమపివంచనాంమనః॥ ౩౬
- యూపవత్యవసి తేక్రియావిధౌ । కాలపిత్కుశికవంశఽర్థనః
రామమివ్వసనదర్శనోత్సుకం । మైథిలాయకభయాంబభూవసః॥ ౩౭
- తస్యవీక్ష్యులలితంవపుఃశిశోః । పార్థివఃప్రథితవంశజన్మనః
స్వంవిచింత్యచధనుర్దురానమం । పీడితోదుహితుశుల్కసంస్థయా॥ ౩౮
- అబ్రవీచ్ఛభగవన్ మతంగజై । ర్యద్భ్రహ్మహద్భిరపికర్మదుష్కరం
తత్రనాహమనుమంతుముత్సహే । మోఘవృత్తికలభస్యచేష్టితం॥ ౩౯
- హేపితాహిబహవోనరేశ్వరా । స్తేనతాతధనుషాధనుర్భృతః
జ్యానిఘాతకతినత్వచోభుజాన్ । స్వాన్విధూయధిగితిప్రతస్థిరే॥ ౪౦
- ప్రత్యువాచతమృషిర్నిశవ్యతాం । సారతోయమథవాక్యతంగిరా
చాపఏవభవతోభవిష్యతి । వ్యక్తశక్తిరశనిర్దిరావివ॥ ౪౧
- ఏవమాప్తపచనాత్సపారుషం । కాకపక్షకథరోపిరాఘవే
శ్రద్ధధేత్రిదశగోపమాత్రకే । దాహశక్తిమిషకృష్ణవర్తనీ॥ ౪౨
- వ్యాదిదేశగణశోభపార్శ్వగాన్ । కార్ముకాభిహరణాయమైథిలః
తైజసస్యధనుషఃప్రవృత్తయే । తోయదానివసహస్రలోచనః॥ ౪౩
- తత్ప్రసప్తభుజగేంద్రభీషణం । వీక్ష్యదాశరథిరాదదేధనుః
విదురితక్రతుమృగానుసారిణం । యేనబాణమస్పృశద్వృషధ్వజః॥ ౪౪
- ఆతతజ్యమకరోత్ససంసదా । విస్మయస్తిమితనేత్రమీక్షితః
శైలసారమపినాతియత్నతః । పుష్పచాపమివపేశలంస్మరః॥ ౪౫
- భజ్యమానమతిమాత్రకర్షణాత్ । తేనప్రజపరుషస్వనంధనుః
భార్గవాయదృఢమన్యవేపునః । క్షుత్త్రముద్యతమివన్యవేదయత్॥ ౪౬
- దృష్టసారమథరుద్రకార్ముకే । వీర్యశుల్కమభినంద్యమైథిలః
రాఘవాయతనయామయోనిజాం । పార్థివఃశ్రియమివన్యవేదయత్॥ ౪౭
- మైథిలఃసపదిసత్యసంగరో । రాఘవాయతనయామయోనిజాం
సన్నిధౌద్యుతిమతస్తపోనిధే । రగ్నిసాక్షికఇవాలిస్పృష్టవాన్॥ ౪౮

అవ్వదేహులు దివినుండి ♦ యవనిదిగిన । యష్టనర్వనులను బోలి ♦ యలరుచుండు
 రాఘవుల రూపులను గంటఁ ♦ ద్రావిరపుడు । వంచకములని తమఁజెప్ప ♦ పాట్లనెంచి॥
 యూపవతియయి క్రతువంత ♦ మొందఁగాంచి । సమయవిదుఁడైనకుశికవం ♦ శప్రసూతి
 కాయుకముచూడ రాముని ♦ కౌతుకంబు । నెఱుంగఁ జేసెను జనక పృ ♦ ధ్వీశునకును॥
 భ్యాత వంశమ్ములొఁ బుట్టి ♦ క్రొలు నృపతి । తనయునిమనోహరంబైన ♦ తనువుఁజూచి
 వంచ దుస్సాధ్య మైన చా ♦ పముదలంచి । పుత్రియుంకువకెంతయుఁ ♦ బొక్కె విభుఁడు॥
 గంధ సింధురమునకును ♦ గప్తమైన । పనులబాలగజంబుదా ♦ వ్యర్థముగను
 గడఁగుటకు నేను సమ్మతి ♦ నిడఁగలేను । వినుఁడు మానీంద్ర యనితేఁడు ♦ విన్నవించె॥
 ఎందఱో చాపధరులగు ♦ నృపులువచ్చి । భంగపడి దీనిచే గుణ ♦ ప్రతినిఘాత
 పటల కఠినతరాత్మీయ ♦ బాహుబలముఁ । దెగడికొం చేగి రనియును ♦ దెలిపె నతఁడు॥
 అనుఁడు మునిపల్కె వినుమీతఁ ♦ డమితబలుఁడు । పలుకులేటికి నీచాప ♦ బలమునెల్లఁ
 బట్టి పరికించుఁ దనబాహు ♦ బలముచేత । మించి పిడు గ్రులును బరీ ♦ క్షించునట్లు॥
 అవనిమిణుఁగురు పురుగంత ♦ యగ్ని యందు । దాహశక్తి యనంతమై ♦ తనరుకరణి
 నమితమా తేజమబ్బాయి ♦ నందుచుండు । ననుచునృపుఁడెంచెనాపుఁడొ ♦ మునిఁచింప॥
 అనుచరుల గుంపు గుంపుగ ♦ నంపెనపుడు । తనదు బాణాసనముదేఁగ ♦ జనకనృపతి
 వేయికన్నులు గలవాఁడు ♦ తోయదముల । మించు విలుదెచ్చుపనికయి ♦ పంచునట్లు॥
 నుప్త ఖణిపతి గతిభీతిఁ ♦ జూపునట్టి । వీడి క్రతువును బాఁజెడు ♦ లేడులకును
 దివ్యశరమును హరుఁడు సం ♦ ధించినట్టి । చాపమీక్షించి చేపట్టె ♦ భూపుపట్టి॥ ౪౪
 రెప్పవేయక నివ్వెఱ ♦ నృపకుమారు । సభ్యులందఱు వీక్షింప ♦ సరసగతిని
 గొండబరువుండు ధనువున ♦ గుణముఁగూర్చె । వేడ్కవిరివింట మరుఁడెక్కు ♦ వెట్టునట్లు॥
 రాముఁడెక్కువగా నీడ్వ ♦ వ్రక్కలగుచు । నుతిమినట్టులు ధ్వనిచేసె ♦ హరునిధనువు
 బద్ధవైరంబు పూనిన ♦ భార్గవునకు । క్షత్రమిదె పుట్టె మఱియని ♦ చాటుకరణి॥ ౪౫
 భవుని ధనువున రాముని ♦ బలముఁజూచి । శౌర్యశుల్కముఁ గొనియాడి ♦ జనకనృపతి
 యతని కిచ్చెదనని తెల్పె ♦ నుతనుహితను । రమకుఁదుల్యను సీతను ♦ రమ్యగుణను॥ ౪౬
 తనదుపుత్రినయోనిజఁ ♦ దత్క్షణంబు । సత్యసంధుఁడుజనకుఁడు ♦ శౌర్యనిధికి
 రామనంద్రునక త్తపో ♦ ధామునెదుట । నగ్నియెదుటనువలెనిచ్చె ♦ హర్షమతిని॥ ౪౭

పాహిణోచ్చమహితమహాద్యుతిః । కోసలాధిపతయేపురోధసం భృత్యభావిమహితుః పరిగ్రహః । ద్విశ్యతాంకులమిదంనిమేరితి॥	౪౯
అన్వియేవసదృశీంసచన్నుషాం । పాప్రపచైనమశుకూలవాద్విజః సద్యఏవనుకృతాంహిపచ్యతే । కల్పృక్షుఫలధర్మికాంక్షీతం॥	౫౦
తస్యకల్పితపురస్క్రియావిధేః । శుక్రువాక్వచనమగ్రజన్మనః ఉచ్చచాలబలభిత్సభోవశీ । నైన్యరేణుముషితార్కదీధితిః॥	౫౧
ఆససాదమిథిలాంసవేష్టయక్ । పీడితోపవనపాదపాంబులైః ప్రీతిరోధమసహిష్టసాపురీ । స్త్రీనాకాంతపరిభోగమాయతం॥	౫౨
తౌసమేత్యసమయస్థితావుభౌ । భూపతీవరుణవాసవోపమా కన్యకాతనయకౌతుకక్రియాం । స్వప్రభావసదృశీంవితేనతుః॥	౫౩
పార్థివీముదచహద్రఘూర్వహా । లక్ష్మణస్తవనుజామథోర్మిళాం యాతయోరవరజౌవరాజసౌ । తౌకుశధ్వజనుతేనుమధ్యమే॥	౫౪
తేచతుర్థసహితాస్త్రయోబభుః । సూనవోనవవధూపరిగ్రహః సామదానవిధిభేదనిగ్రహః । సిద్ధిమంతఇతస్యభూపతేః॥	౫౫
తానరాధిపనుతాన్యపాత్మజై । స్తేచతాభిరగమన్క్రూతార్థతాం సోభవద్వరవఘాసమాగమః । ప్రత్యయప్రకృతియోగసన్నిభః॥	౫౬
ఏవమాత్తరతిరాత్మసంభవాం । స్తాన్నివేశ్యచతురోపితత్రిసః అధ్వసుశ్రిమవిస్మృష్టమైథిలః । స్వాంపురీందశఃథోన్యవర్తత॥	౫౭
తస్యజాతుమరుతఃప్రతీపగా । వర్తనుధ్వజతరుప్రమాధినః చిక్లిశుశ్చృశతయావయాధినీ । ముత్తటాఇననదీరయాఃస్థలిం॥	౫౮
లక్ష్మ్యతేస్మతదనంతరంరవి । ర్భద్రభీమపరివేషమండలః నైవతేయశమితస్యభోగినో । భోగవేష్టితఇవచ్యుతోమణిః॥	౫౯
శ్యేవపక్షపరిధూసరాలకాః । సాంధ్యమేఘురుధిరార్ద్రవాససః అంగనాఇచరజస్వలాదిభో । నోబభూవురవలోకనక్షమాః॥	౬౦
భాస్కరశ్చదిశమధ్యవాసయాం । తాంశ్రితాఃప్రతిభయంవవాసిరే క్షత్రతోణితపితృకియోచితం । చోదయంత్యివభార్గవంశివాః॥	౬౧

నిమికులపుంగనకనుమిరు ♦ నెమ్మిమిరు ♦ గోడలుగఁగొండుభృత్యుని ♦ కోర్కెపండు
ననుచు దశరథునకుఁ దెల్పు ♦ ననిచెఁబూజ్యుఁ । దనపురోహితుజనకుఁ డు♦దారయశుఁడు॥

తగినకోడలివెదకెడు ♦ దశరథేశుఁ । జేరె ననుకూలముగను వ♦చించుద్విజుఁడు
కల్పసృక్షపుఫలమట్లు ♦ కాంక్షితంబు । తలఁచినంత నెపండదే ♦ ధన్యులకును॥ ౫౦

అర్చితుండైన విప్రవా♦క్యములకలరి । యింద్రసఖుఁడును వశిష్ఠా న♦రేంద్రమాళి
యేఁచినైన్యంబులరుగుచో ♦ లేమదుమ్ము । తరణికిరణాళిఁగప్పఁగాఁ ♦ దరలెవేడ్కు॥ ౫౧

చేరెమిథిలను జుట్టును ♦ సేనవిడిసి । పీడలొనరించెఁ దోటల ♦ వృక్షములకుఁ
ప్రీతినిడుబాధకోర్చెఁ బు♦రీమతల్లి । యువతిపతిచేప్టలకును దా♦ నోర్చునట్లు॥ ౫౨

అన్నిచూచారములెఱింగి ♦ యున్నవారు । వజ్రిసరుణులఁబోలెడు ♦ వార్షసృష్టులు
చేరియిర్వురు పెండ్లిండ్లు ♦ సేసిరపుడు । పుత్తఁపుత్తికలకుఁదగు ♦ భూరిమహిమ॥ ౫౩

అవనిజనురాముఁ డామెకు ♦ ననుజయైన । యూర్మిశనులక్ష్యుఁడు శౌర్య ♦ మొప్పువారు
వారియనుజన్ము లాకుశ♦ధ్వజునినుతల । నిర్వరసుమధ్యలఁ బరిగ్గ♦హించిరెమి॥ ౫౪

నవవధూయుక్తులైన నం♦దనులునల్వ । రామహిధవుఫలయుత ♦ సామదాన
భేదదండమ్మునియెడు ♦ భేదములను । జెలఁగెడునుపాయములఁబోలి ♦ యలరిరపుడు॥

రాచకన్నెలు మఱియును ♦ రాజసుతులు । నడసిరికృతార్థతను ఒర♦స్పరముఁగూడి
యన్వధూఁరపూజ్య స♦మాగమంబు । ప్రకృతియునుబ్రత్యయముగూడు ♦ పగిది మెఱసె॥

ఇట్టు లనురాగవంతులై ♦ యెసఁగునుతుల । నల్వరకుఁబెండ్లిగావించి ♦ చెల్వమిఱ
మాఁడుదినములదారితో ♦ వీడిజనకుఁ । దరలెఁ దనపురమునుబట్టి ♦ దశరథుఁడు॥ ౫౫

ఎంతయును జండమారుత ♦ మెదురువీచి । ధ్వజతరుల నేలఁ బడవైచి ♦ దారియందు
దడములను జిక్కువెట్టెను ♦ దటముమీఱి । పొలములనుముంచు నయ్యేటి♦పోటుమాడ్కి॥

అంత భయమిడు కోటతో ♦ నంబరమునఁ । గానుపించెను భానుండు ♦ వైనతేయు
ఐలన మృతిఁగన్న ఫణి తన ♦ ఫణపుమణిని । బెట్టితాఁ జుట్టిపడినట్టి ♦ విధము దోఁప॥

శ్వేనపక్షాళి మాసిన ♦ చికురములుగ । సంజమబ్బలు రక్తవ ♦ స్త్రములుగాఁగఁ
గన రజస్వలలైన యం♦గనల పగిదిఁ । గడలుకనుఁగొన యోగ్యముల్ ♦ గాకయుండె॥

అర్కుఁడు వసించి యరిగిన ♦ యట్టిదిక్కు । నందు భీకరముగ నక్క ♦ లఱవఁజొచ్చె
క్షుత్రికంబుచేఁ బితృ ♦ కార్యములను । జేయుభార్గవు రమ్మని ♦ చీరునట్లు॥ ౫౬

తత్ప్రతీపపవనాదివైకృతం । పేక్ష్యశాంతిమగ్ధకృత్యకృత్యనిత్
అన్వయం క్తగురుమిశ్వరః క్షీతేః । స్వంతమిత్యలగ్నయత్సతస్త్వయామే॥

౬౨

తేజసఃసపదిరాశిరుత్థితః । ప్రిదురాసకిలవాహినీముఖే
యఃప్రమృజ్యనయనానిసైనికైః । ర్లక్షణీయపురుషాకృతిశ్చిరాత్॥

౬౩

షిశ్ర్యమంశముపవీతలక్షణం । మాతృకంచగమరూర్జితందగత్
యఃససోమఇనస్మదీధితిః । సద్విజిహ్వాఇనచంచనదుఃఖిమః॥

౬౪

యేనరోషపరుషాత్మనఃపితుః । శాసనేస్థితిభిరోపితస్సుషా
వేపమానజననీశిరచ్ఛిదా । ప్రిగజీయత్యృణాతతోమహీ॥

౬౫

అక్షబీజవలయేననిర్బభౌ । దక్షిణశ్రవణసంస్థితేనయః
క్షత్రియాంతకరణైకవింశతే । ర్వాజపూర్వగణనామివోద్వహాత్॥

౬౬

తంపితుర్వభవేకమన్యనా । రాజనంశనిధనాయదీక్షితం
బాలసూనురవలోక్యభార్గవం । స్వాందశాంచపిసాచపార్థినః॥

౬౭

నామరామఇతితుల్యమాత్మజే । సర్వమానమహితేనదారుణే
హృద్యమస్యభయదాపిచాభవ । ద్రష్త్వజాతమిహహాగస్పయోః॥

౬౮

అస్థ్యుస్థ్యమితివాదినన్యపం । సోనవేక్ష్యభగత్ప్రజ్ఞోయః
క్షత్రకోపదహనార్చిషంతతః । సంధ్యేన్యశముదగ్రతారకాం॥

౬౯

తేనకార్ముకనిషక్తముష్టినా । రాఘవోవిగతభీఃపుగోగతః
అంగులీవిరచారిణంశరం । కున్వతానిజగదేయుయుశ్శునా॥

౭౦

తత్రజాతమపకాగవైరిమే । తన్నిసూత్యంహుశశమంగళః
సుప్తసర్వఇనదండభూట్వా । దోషితోస్మితనిక్రమశ్రవాత్॥

౭౧

మైథిల్యభిమరన్యపార్థినై । స్త్వంకిలానమిత్యూర్వమగ్రతః
తన్నిశచ్యభవతాసమగ్ధయే । పీశ్యశృంగమివభిగ్నమాత్మనః॥

౭౨

అన్యదాజగతిరామఇత్యయం । శక్తిశ్చచ్ఛరితవీణమామగాత్
ప్రీడమావహతిమేససంప్రతి । క్యస్తస్త్వత్పిరుదయోన్మభేద్యయి॥

౭౩

విభ్రతోస్త్రుచలేష్యకుంతితం । ద్వరిపూమచుచుతౌసమాగసౌ
భేనువత్సహరణాచ్ఛహాయ । స్త్వంచక్రిమపహర్తుముద్యతః॥

౭౪

గాని మొదలగు దుర్నిమి ♦ త్తాళిజూచి । శాంతిఁ గూరిచి గురుని భూ ♦ జానియాడుగఁ
గడకు పుభమగునని తెల్పి ♦ కాగ్యోదనుని । చింత తగ్గించెఁ గొంత వ ♦ సిప్తమాని॥ ౬౨

అంత గుణమాత్రమునను పై ♦ వ్యములముంగు । నగసడియె గొప్పతేజ మ ♦ త్యద్భుతముగ
నులిమికొని కన్నులను పైని ♦ నులు గనంగ । నెట్టకేలకుఁ బూరుసా ♦ కృతిగఁగోచె॥ ౬౩

సోముతోఁ గూడియున్నట్టి ♦ సూర్యుపగిరి । భుజగముండెడు చందన ♦ భూజమట్లు
జనకు నంశము చూపెడు ♦ జన్నిదంబుఁ । పల్లియంశపు ధనువును ♦ దాల్చినట్టి॥ ౬౪

అల్కిఁ గరినంపు నానిని ను ♦ ర్వాదపప్పి । యున్న జనకుని యాజ్ఞలో ♦ నుండి చనక
కగముడఁకెడు తల్లివ ♦ శిశుమునఁకిన్ గెలిచి కరుణను ధారుణి ♦ గెలిచినట్టి॥ ౬౫

ఉర్విలో నుత్తరియుల నిస్స ♦ నొక్కమాటు । తాను జంపిన సంఖ్యను ♦ దలఁపుగొలుప
నముల గుద్రాగ్గ మాలయన్ ♦ వ్యాజమునను । పనదు కుడిచెవి మీఁదను ♦ దాల్చినట్టి॥

ఆశ్మ సిన్ధుభవేఁ గన్న ♦ యాగ్రహమున । భూపకులములఁ బరిమార్పఁ ♦ బూనినట్టి
భౌగ్యవనిఁ జూచి బొలుడ ♦ పట్టిజూచి । తనదుశఁగూర్చి చింతిల్లె ♦ దశరథుండు॥

పుష్కరినందును దారుణ ♦ శత్రునందు । నర్తి లెడు గాననామంబు ♦ పార్థివునకుఁ
ప్రియము న్మమమును గోరిపెను ♦ సౌమ్యమందు । హాసంబులందుమణిజాతి ♦ మట్టులపుడు॥

భౌగ్యవం డెప్పున్ చిరగూని ♦ పలుకునపుని । నైపుమాడక రాముని ♦ నైపుబలపె
నుహిపులకు మండు కోపంపు ♦ మంబుఁబోలు । వెతపు గొలిపెడు గ్రుడ్డుల ♦ వేడిమాపు॥

పోరునకుఁ గాలుద్రవ్యమ ♦ ముష్టిచేతఁ । జాపమునుబట్టి వ్రేలుల ♦ సందులందు
నిషాపుగూర్చినభౌగ్యవం ♦ డెట్టిమెదుట । భయపడక యున్న రాముతోఁ ♦ బలికెనిట్లు॥

శత్రుపదమయ్యెనపకృతి ♦ శత్రుజాతి । దానిఁబల్కులుగూర్చి శాం ♦ తంబుగనియుఁ
గట్టిదబ్బునున.స్తాహి ♦ కనలునట్లు । కనలితినినీపరాక్ర మా ♦ కర్ణనమున॥ ౭౦

ఇతరసంపదలెన్నగు ♦ నింతసంపదలు । నంచియెటుఁగని జనకుచా ♦ పంబునీవు
విలువఁజెనియెంచితిని నాను ♦ శక్రమంబు । శృంగభంగంబుగాంచెనీ ♦ చేతనంచు॥ ౭౧

నోటిలోనుండి రామయాన్ ♦ మాటవెడల । లోకమునఁజెల్లుచుండెను ♦ నాకెమున్న
అట్టి జీవున విపరీత ♦ మైనపుత్తి । నీవునర్థిల లజ్జ న ♦ హించినాడ॥ ౭౨

అగ్రియందును జెడనట్టి ♦ యస్త్రమూను । నాకుసమశత్రులిర్వు రే ♦ లోకమందు
నావుదూడనుగొనిచన్న ♦ ప్తాప యుండు । నాకుమలకీర్తిగొననున్న ♦ నీవొకఁడవు॥

- క్షత్రియాంతకరణోపివిక్రమ । స్తేనమామవతినాజితేత్వయి
పావకస్యమహిమాసగణ్యతే । కక్షాజ్వలతిసంగరేషియః॥ ౨౫
- ఽద్ధిచాత్తబలమోజసాహరే । రైశ్వరంధమరభాజియత్త్వయా
భాతమూలమనిలోనదీరయైః । పాతయత్యపిమృమస్తటద్రుమం॥ ౨౬
- తన్మదీయమిదమాయుధంజ్యయా । సంగమయ్యసశరంవికృప్యతాం
తిష్ఠతుప్రధనమేవమప్యహం । తుల్యబాహుతరసాజితస్త్యయా॥ ౨౭
- కాతగోసియనివోద్గతార్చిషా । తర్జితఃపరశుధారయామమ
జ్యోనిఘాతకతినాంగుళీర్వృథా । బధ్యతామభయయాచనాంజలిః॥ ౨౮
- ఏనముక్తవతిభీమదన్యనే । భార్గవేస్మితవికంపితాధరః
తద్ధనుర్గ్రహణమేవరాఘవః । ప్రత్యపద్యతసమర్థముత్తరం॥ ౨౯
- పూర్వజన్మధనుషాసమాగతః । సోతిమాశ్రలఘుదర్శనోభవత్
కేచలోపినుభగోనవాంబుదః । కింపునస్త్రిదశచాపలాంఛితః॥ ౩౦
- తేనభూమినిహితైకకోటితత్ । కార్ముకంచబలినాధిరోపితం
నిప్రభశ్చరిపురాసభూభృతాం । ధూమశేషఇనధూమకేతనః॥ ౩౧
- తావుభాసపిపరస్పరస్థితౌ । వర్ధమానపరిహీనతేజసౌ
పశ్యతిస్మజనతాదినాత్యయే । పార్వతౌశశిదివాకరావివ॥ ౩౨
- తంకృపామృదురవేక్ష్యభార్గవం । రాఘవఃస్థలితపీర్యమాత్మని
స్వంచసంహితమమోఘమాశుగం । వ్యాజహరహరనూనుసన్నిభః॥ ౩౩
- నప్రహర్తుమలమస్మినిర్దయం । విప్రైశ్చత్యభిభవత్యపితృయి
శంసకింగతిమనేనపత్త్రిణా । హస్మిలోకముతతేమఖార్జితం॥ ౩౪
- ప్రత్యువాచతమృషిర్నతత్త్వత । స్త్వాంనవేద్మిపురుషంపురాతనం
గాంగతస్యతవథామవైష్ణవం । కోపితోహ్యసిమయాదిదృక్షుణా॥ ౩౫
- భస్మసాత్కృతవతఃపితృద్విషః । పాత్రసాచ్ఛవనుధాంససాగరాం
అహితోజయవిపర్యయోపిమే । శ్లాఘ్యఏవపరమేష్ఠినాత్వయా॥ ౩౬
- తద్గతింమతిమతాంవరేప్సితాం । పుణ్యతీర్థగమనాయరక్షమే
ఫేడయిష్యతినమాంఖిలీకృతా । స్వర్గపద్ధతిరభోగలోలుషం॥ ౩౭

క్షత్రియులసంహరించిన ♦ శౌర్యమయ్యుఁ | గడఁగినినుగెల్వదేని నా ♦ కిడునెత్తపి
గడ్డిమోపుననెట్టులో ♦ కడలినట్లై | కాలినంగాదె గణియింతు ♦ కీలిమహిమ॥ ౨౫

ఎఱుఁగుమీనట్టెత్తుచిన ♦ యీశుధనువు | హరిబలంబుననిస్సార ♦ మైనదంచు
నేఱువేరులదొలఁచినఁ ♦ దీరతరువు | గూలదే సన్నగాలికిఁ ♦ గూడజగతి॥ ౨౬

నాచుధనువిదేదీనికి ♦ నారితొడిగి | శరముసంధించిలాగుము ♦ సమరమేల
యింతచేసినఁజాలునే ♦ నెంతునీకు | సమబలునకోడినట్టులు ♦ సంగరమున॥ ౨౭

మంటలెగయుచునుండెడు ♦ మత్కురార | ధారకడలుచుదైగ్యంబు ♦ జూతెనేని
ఁట్టిగానారిదెబ్బల ♦ గట్టిండిన | వేళ్ళకోయిటనభయంబు ♦ వేడు చెడకు॥ ౨౮

భార్గవుఁడుభీమరూపుఁడు ♦ పలుకనిట్లు | పెదవిచిఱునవ్యుచ్చేతను ♦ గదలనతని
ధనువుగొనెరాఘువుండిదె ♦ తగినయట్టి | యుత్తరంబనియెంచితాఁ ♦ జిత్తమందు॥ ౨౯

తొంటిజన్మంపుఁదనదగు ♦ వింటితోడఁ | గూడిరాఘువుఁడెంతయుఁ ♦ జూడనొప్పెఁ
దొలిమొగిలెచూడసాగనుగాఁ ♦ దోచుచుండఁనింద్ర)చాపంబుతోఁగూడ ♦ నెంచఁదరమె॥

ధరణిపైమోపికోటిని ♦ ధనువునందు | భూరిబలుఁడగురాముఁడు ♦ నారితొడుగ
భార్గవుఁడురాజశత్రుఁడు ♦ ప్రభదొఱంగి | పొగయెమిగిలినయయ్యగ్ని ♦ పగినినుండె॥

ఉభయులనోన్యోన్యమెదురుగా ♦ నుండివర్ధ | మానపరిహీనతేజులై ♦ కాననైరి
చుట్టుఁజూచుచునుండెడు ♦ చూపరులకుఁ | భార్వణదినాంతహిమకర ♦ భానులట్లు॥౩౦

స్కందుఁబోలినదశరథ ♦ నందనుండు | వింటమిడివోనితనశర ♦ ముంటఁజూచి
తనకునోడినభార్గవు ♦ దశనుజూచి | పరమకరుణార్ద్రహృదయుఁడై ♦ పలికెనిట్లు॥ ౩౧

ఎంతమర్యాదమీఱిన ♦ నీవువిపుఁ | డౌటఁ గొట్టనునిన్నునే ♦ నదయస్పత్తి
నెద్ది నాశరముననేయ ♦ నిత్తువిపుడు | గమనమో యాగఘలితలో ♦ కమ్మె చెపుమ॥ ౩౨

అనుడుబుసిపల్కెఁబరమేశ ♦ యాదిపురుష | క్షీతిగతమువిష్ణుతేజమీ ♦ క్షించుకోర్కి
నాగ్రహమునీకుఁగొల్పితి ♦ నంతెకాని | నిన్నునెఱుఁగమిచేఁగాదు ♦ నిఖిలవేద్య॥ ౩౩

మజ్జనకశత్రుతతుల భ ♦ స్మంబునేసి | వార్ధియుతభూమి పాత్రుల ♦ ఎశమునేసి
యెంతయుఁగృతార్థుఁడౌనాకు ♦ నీవుగొల్పు | నపజయంబేనిశ్లాఘ్యమే ♦ యగునుదేన॥

పుణ్యతీర్థమ్ములకునేగ ♦ బుధవర్యో | నాదుగమనమ్ముకాపాడి ♦ మోదమిడుము
నాకసౌఖ్యంబునందునా ♦ కాసలేమి | యదిచెడినవంతగల్గి దా ♦ వంతయైన॥ ౩౪

ప్రత్యపద్యతతథేతి రాఘవః । హృజ్ముఖిశ్చవిససర్జసాయకం
భార్గవస్యమకృతోపిసోభనత్ । స్వర్గమార్గపరిఘోదురత్యయః॥

౮౮

రాఘవోపచరణౌతపోనిధేః । త్నమ్యతామితినదౌసమస్పృశత్
నిర్జితేషుతరసాతరస్వినాం । శత్రుఃపృణతిరేవకీర్తయే॥

౮౯

రాజసత్వమఘూయమాత్మకం । పితృమస్త్రిగమితఃశమయదా
నన్వనిందితఘలోమమత్వయా । నిగ్రహోఽప్యయమనుగ్రహీకృతః॥

౯౦

సాధయామ్యహమవిఘ్నమస్తుతే । దేవకార్యముపపాదయిష్యతః
ఊచివానితివచఃసలక్షణం । లక్షణాగ్రజమృషిస్తిరోదధే॥

౯౧

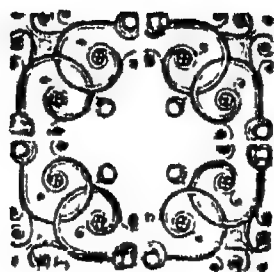
తస్మిన్ గతేవిజయినంపరిరభ్యరామం
న్నేహాదమన్యతపితాపునరేవజాతం
తస్యాభవత్క్షణశుచఃపరితోషలాభః
కక్షాగ్నిలంఘితతరోరివవృష్టిపాతః॥

౯౨

అథపథిగమయిత్వాక్ష్మేప్తరమ్యాపకార్యే
కతిచిదవనిపాలశర్వరీః శర్వకల్పః
పురమవిశదయోధ్యాం మైథిలీదర్శనీనాం
కుసలయితగవాక్షౌంలొచన్తైరంగనానాం॥

౯౩

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవిశ్రీ కాళిదాసకృతౌ
భార్గవవిజయో నామైకాదశఃసర్గః.

అట్లేయనిరాఘవుండు మహాద్యుతముగఁ | దూర్పుదెసఁజూచిరయమునఁ ♦ దూఁపుఁదలె
భార్గవుఁడుపుణ్యధనుఁడయ్య ♦ స్వర్గమార్గ | మతనికెంతయుదుర్గమం ♦ బయ్యెనంత॥౫౫

అత్తపోనిధిచరణంబు ♦ లంటిరాముఁ | డెంతయునునమ్మిఁడై తుమి ♦ యింపుఁడనుచు
శౌర్యమునుజూపిగెల్చిన ♦ శత్రులందు | వినయమేకదక్షిర్తికి ♦ విమలపథము॥ ౫౬

జననిసంబంధమగురాజ ♦ సమ్మఁ దొలఁచి | జనకసంబంధమయినట్టి ♦ శాంతిఁగొలిపి
హితముగాఁగూర్చినా వనిం♦దితఁఫలంబు | నిగ్రహంబయ్యునయ్యె న♦మగ్రహంబు॥ ౫౭

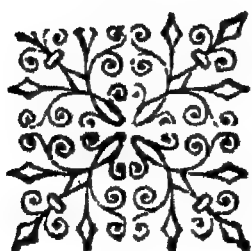
దేవకార్యములనుదీర్చు ♦ దివ్యచరిత | యరిగెదనునీకునిర్విఘ్న ♦ మగునుగాక
యనుచులక్ష్మణుతోడిరా♦మునకునుడివి | దృష్టిగతికిమునీందుగ్రిఁ డ♦దృశ్యుఁడయ్యె॥ ౫౮

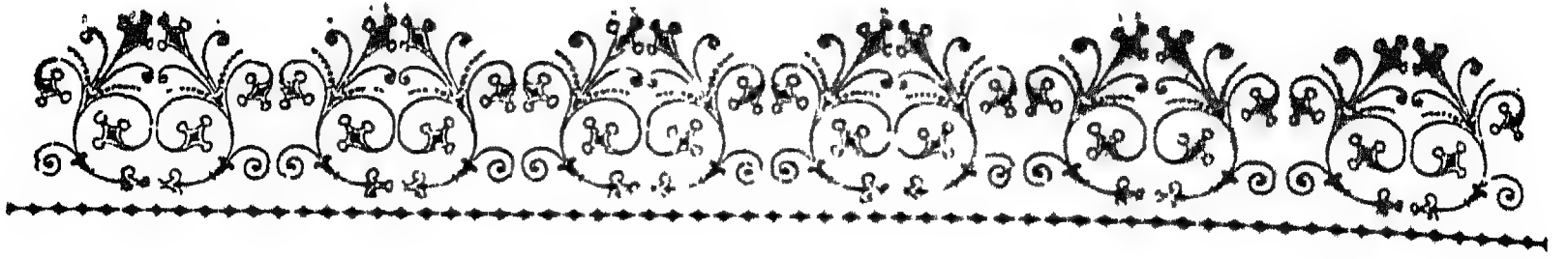
చ॥ మునియటులేగ గెల్పుగొని ♦ మోవముగూర్చినరాము కౌఁగిటన్
జనకుఁడుచేర్చిపట్టికిఁ బు♦నర్జననంబనియెంచెఁ బ్రేమమై
వనటయొకింతగాంచిన నృ♦పాలుని కావలిహర్ష మెన్నఁగా
వనశిఖిత ప్రశాఖికగు ♦ వర్షముభాతిగనొప్పె నెంతయున్॥ ౫౯

ఉత్సాహము. దారిగడచి యూరియవలఁ ♦ దనరునుటగృహంబులన్
భూరిమహిమఁగొన్నిరేలు ♦ పుచ్చితేఁడుసొచ్చె మా
రారిసముఁడుసీతఁజూచు ♦ నంగనాళినయనముల్
సోరణములఁగల్వవూల ♦ సోగనుఁగననయోధ్యుల్॥ ౬౦

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మణంబా
బుచ్చివేంకయామాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు భార్గవవిజయంబను నేకాదశా
శ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

ద్వాదశః సర్గః

—:0:—

నిర్విప్ల విషయస్నేహః । సదిశాంగముః కేయినానః ఆసీదాసన్న నిర్వ్యాః । ప్రదీపార్చితోపసే॥	౧
తంకర్ణ మూలమాగత్య । రామేష్ట్రస్యతామితీ క్వైతేయీ శంకయేవాహ । పరితన్యమనాజం॥	౨
సాపారాణ పౌరకాంతస్య । రామస్యాభ్యుదయశ్రుతిః ప్రత్యేకం హృదయాం సంతే । కుప్యేకోద్యానపాదపాణ్॥	౩
తస్యాభిషేక సంభారం । కన్పితం గ్రూరనిశ్చయా దూషయామాసక్వైతేయీ । శోకోన్మేషో పార్థవాశ్చ॥	౪
సాకిలాశ్వాసితాచండీ । భర్తృతస్సగ్రహణానామ్ ఉద్వవామేంద్రసిక్తా భూ । ర్బలమగ్నా వివోగం॥	౫
తయోశ్చతుర్దశైకేన । రామంపారివ్రాజయశ్శమాః ద్వితీయేన సుత స్త్యేచ్ఛ । ద్వైశన్వైకఫలాం ప్రేమం॥	౬
పితృదత్తాం రుద్రకామః । పార్శ్వహీం పరిశ్యాపన్విత పశ్చాద్వనాయగచ్ఛేతి । తవాజ్ఞాం మునితోగ్రహీతం॥	౭
దధతో మంగళక్షేమే । నసానస్యచకల్కతే దదృశుర్విస్మితాస్తస్య । ముఖరాగం సమంజసాః॥	౮
స సీతాలక్ష్మణసఖిః । సత్యాదుగు మలాపయన్ వివేళ దండకారణ్యం । ప్రత్యేకంచ సతాం మనః॥	౯

శ్రీ

ర ఘు వం శ ము.

ద్వా ద శా శ్వా స ము.

—:0:—

గీతములు.

పీల్చిచమురెల్లఁ బ్రాభాత ధీవేళయందు । వత్తికొన నారనున్న దీపంబుపగిది
నభిలవిషయాశిసౌఖ్యంబు ధీలనుభవించి । మోక్షనికటాంతదశనుండె ధీభూవిభుండు॥౧

నెల్లసెందుకలనుమిష ధీనెట్టిముదిమి । కైకయందలిశంక భూధీకాంతుచెవికి
మూలమునఁజేరిసిరిని రాధీమునికినియ్య । మనవిచేయుచునున్నదో ధీయనఁగఁదోచె॥ ౨

పురవనములోనియొక్కొక్క ధీతరువునకును । గాల్వహర్షంబుగూర్చెడు ధీకరణినపుడు
శ్రీకరునిరాము పట్టాభిషేకవార్త । ప్రజలలో నెల్లవారికిఁ ధీబ్రమదమిడియె॥ ౩

రామరాజ్యాభిషేక కావ్యములనెల్లఁ । గణిననిశ్చయురాలైన ధీకైకచెటిచెఁ
గడునగపుచేతవెచ్చగాఁ ధీగారుచుండు । భూమిపాలునికన్నీటి ధీబొటచేత॥ ౪

డిగడించెడుపతి కతఁడొసఁగనున్న । రెండుచరములవెలిబుచ్చెఁ ధీజండ్రికైక
సృష్టిఁబడిసినభూమిదా ధీబిలమునుండి । రెండుపాములవెలిబుచ్చు ధీరీతిదోప॥ ౫

రామునొక్కవరాన నరణ్యమునకు । నేగఁజేసెనుబదునాలు ధీగేండ్లదాకఁ
దనకువైధవ్యమొక్కటే ధీదక్కునట్టి । సూనురాజ్యము నన్య వరానఁగోరె॥ ౬

మొదటఁబండియొసంగిన ధీభూభరమ్ము । రాఘవుఁడుగొనె నశ్రువుల్ ధీరాలుచుండ
నంతనికేగుమనియెడు ధీనతనియాజ్ఞ । నతులసంతోషమునఁగొనె ధీనబ్బరముగ॥ ౭

పట్టువైలశుభముగఁ ధీగట్టునపుడు । తగనివొనారచీరెలఁ ధీదాల్చునపుడు
సమముగానుండు ముఖవికాసమునొప్పు । రాముఁగనిప్రజ విస్మయా ధీక్రాంతమయ్యె॥ ౮

సత్యుండుండిజనకుండు ధీజారకుండ । విడకసీతయు సౌమిత్రి ధీవెంటనుండ
దండకారణ్యమునుమఱి ధీధరణినుండు । ప్రతినుజనచిత్తమునుజొచ్చె ధీరాఘవుండు॥ ౯

రాజా పితద్వియోగార్తః । స్మృత్వాశాపం స్వకర్మజం
శరీరత్యాగమాత్మేణ । శుద్ధిలాభ మమన్యత॥

౧౦

కప్రోషిత కుమారంత । ద్వాజ్యమస్తమితేశ్వరం
రంధ్రాన్వేషణదక్షాణాం । ద్విషామామిషతాం యయా॥

౧౧

అథానాథాః ప్రకృతయో । మాతృబంధు నివాసినం
మాలైరానాయయామాను । గృహతంస్తంభితాశుభిః॥

౧౨

శుశ్ర్వా తథావిధం మృత్యుం । కైకేయా తనయః పితుః
మాతుర్న కేవలం స్వస్యాః । శ్రియోప్యాసీ త్వరాజ్ఞుః॥

౧౩

ససైన్యశ్చాప్య గాద్రామం । ఓర్మితా నాశ్రమాద్దైః
తస్యపశ్యత్ ససామితే । రుదశుగ్రవసతి ర్ద్రుమాన్॥

౧౪

చిత్రకూట వనస్థంచ । కథితస్వర్గతిరుగోః
ఽత్యైన్యని మంత్రయాం చకే । తమనుచ్ఛిష్ట సంపదా॥

౧౫

సహిప్రథమజేతస్త్రిన్ । నకృత శ్రిపరిగ్రహే
పరివేత్తారమాత్మానం । మేనేస్వీకరణాద్భువన్॥

౧౬

తమశక్యమపాకర్ష్యుం । నిదేశాత్స్వర్గిణః పితుః
యయాచే పాదుకే పశ్చాత్ । కర్తుం రాజ్యాధి దేవతే॥

౧౭

సవిస్మయస్తదేత్యుక్త్వా । భ్రాత్రానైవావిశత్పురీం
నందిగ్రామగతస్తస్య । రాజ్యంన్యాస మివాభునక్॥

౧౮

వృథాభక్తి రితిజ్యేష్ఠే । రాజ్యతృష్ణాపరాజ్ఞుభిః
మాతుః పాపస్య శుద్ధ్యర్థం । ప్రాయశ్చిత్త మివాకరోత్॥

౧౯

రామోపి సహజైదేహ్యైః । వనేవన్యేనగర్తయన్
చచార సానుజః శాంతో । నృధేత్వోకు వ్రతం యువా॥

౨౦

ప్రభావస్తంభితచ్ఛాయ । మాశ్రితః సవనస్సతిం
కదాచిదంకే సీతాయాః । శిశ్యేకించదిశశ్రమాత్॥

౨౧

వింద్రః కిలన ఖైస్తస్యా । విదదారస్తనాద్విజః
ప్రియోపభోగ చిహ్నామ్ । పారోభాగ్య మివాచరన్॥

౨౨

తనయు నెడఁబాసిఁజేతుఁడును ♦ దల్లడిల్లి । స్వక్రియనుగల్గినట్టి శా♦పమునువలఁచి
తానొనర్చినపాపకృత్యమునకరయఁ । దనువుదొఱఁగుటె పరిహార ♦ మనుచునెంచె॥ ౧౦

అస్తమించినరాజును ♦ నడవిఁజన్న । రాజనుతులునుగలయట్టి ♦ రాజ్యమపుడు
లోపములఁజక్కఁగనిపెట్ట ♦ నోపునట్టి । యరిన్యపాలురకెరయగు ♦ నట్టులుండె॥ ౧౧

అంతఃబలిలేనిమంత్రు ల♦త్యంతశృతిని । నతులనునీరురానీని ♦ యాప్తవరుల
చేతగప్పించిరప్పుడు ♦ మాశృబంధు । నిలయమందున్నభరతుని ♦ నీతిపరుని॥ ౧౨

జనకుఁడవ్వొధిమరణంబు ♦ గనినవార్త । వినినయంతనైకైకేయి ♦ తనయుఁడాత్మ
జననికేగాకవిపుల రా♦జ్యంపుసిరికి । విషయసౌఖ్యాభికినిగూడ ♦ విముఖుఁడయ్యె॥ ౧౩

అనుజుసౌమిత్రితోఁగూడి ♦ యగ్రజుండు । విశ్రమించిననృత్యమ్ము ♦ లాశ్రమస్థు
లాతనికిఁజూపఁగార్చుచు ♦ సక్రమలను । బలముతోరాముదారిని ♦ భరతుఁడేగె॥ ౧౪

చిత్రకూటస్థుఁడౌరాము ♦ చెంతఁజేరి । దివికిజనకుఁడుదనుటను ♦ దెలియఁబఱిచి
యయ్యలంటంగఁగాని రా♦జ్యంపుసిరికి । బిలిచెరమ్మంచుభరతుఁడు ♦ వినయరతుఁడు॥

రాజ్యరమనగ్గిజుండైన ♦ రాఘవుండు । చేకొనకయుండదానిఁదా ♦ స్వీకరింప
నన్నకునుముందుఁబెండ్లాడి ♦ నట్టిపాపి । యగుదుననియెంచెభరతుండు ♦ న్యాయవిదుఁడు॥

స్వర్గనానుజనకు శా♦సనముదాటఁ । దనకుఁగాదనిరాఘవుం ♦ డనినఁ బుదకుఁ
బాదుకలనేనియియ్యఁగా ♦ భరతుఁడడిగె । బూజ్యదేవతలుగనుంచ ♦ రాజ్యమునకు॥

అట్లెయనిపల్కిపంపిన ♦ నన్నవీడి । చొరకపుగమునయోధ్యను ♦ భరతుఁడంత
నందియనుపేరనొప్పెడు ♦ నగరినుండి । యిడిననిక్షేపమునువలె ♦ నేలెభువిని॥ ౧౫

తల్లియొనరించినట్టి పా♦తకమునకును । దగినపరిహారమోయన ♦ ధర్మనిరతి
రాజ్యశృష్టమదొఱఁగి య♦గ్రజునియందుఁ । బరమదృఢభక్తిగల్గి య♦భ్యరతుఁడుండె॥ ౧౬

ధరణినిత్యైకుకులులు నృ♦ద్భవమందుఁ । బొందుచిత్రమును యౌవన♦మందెతాల్చి
భాగ్యతోలత్కృణునితోడ ♦ వనమువనము । శాంతమతిరాఘవుండును ♦ సంచరించె॥ ౧౭

ఒక్కతఱిగఘుకులమణి ♦ యొక్కయింత । బడలినట్టులు జానకి ♦ తొడనుదాను
బండియెంతయువిశ్రాంతి ♦ పడయుచుండె । దనమహిమచేతఁగదలని ♦ తరువునీడ॥

చేరిరామునియుపభోగ ♦ చిహ్నములకు । నోపమెంచినయట్టులు ♦ ధూర్తుడైన
ఈనుగపతిసందనుండు శా♦కానురుండు । గోళచేజీరెజానకి ♦ కుచయోగంబు॥ ౧౮

తస్మిన్నాస్థదిపీకాస్త్రం । రామోరామావబోధితః
భ్రాంతశ్చ ముముచేతస్మా । దేక నేత్రన్యయేనసః॥

౨౩

రామస్తావసన్న దేశత్వా । ద్భరతాగమనంపునః
ఆశంక్యోత్సుక సారంగాం । చిత్రకూటస్థలీం జహశా॥

౨౪

ప్రియయావాతిథేయేషు । వసన్నప్రికులేషుసః
దక్షిణాందిశమృతేషు । వార్షికేష్వివ భాస్కరః॥

౨౫

బభౌతమను గచ్ఛంతీ । విదేహాధిపతేఃసుతా
ప్రతిషిద్ధాపికై కేమ్యూ । లక్ష్మీరివగుణోన్ముఖీ॥

౨౬

అనసూయాతిస్సప్తేన । పుణ్యగంధేన కాననం
సాచకారాంగ రాగేణ । పుష్పచ్ఛలితపట్పదం॥

౨౭

సంధ్యాభ్రకపిశస్తస్య । విరాధోనామ రాక్షసః
అతిష్టన్మార్గ మావృత్య । రామస్యేందోరి వగ్రహః॥

౨౮

సజహరతయోర్మధ్యే । మైథిలీంలోకశోషణః
నభోనభస్యయోర్వృష్టి । మవగ్రహ ఇవాంతరే॥

౨౯

తంవినిష్క్విప్య కాక్సుత్థౌన్ । పురాదూషయతి స్థలీం
గంధేనాశుచినాచేతి । వసుధాయాం నిచఖ్నుతుః॥

౩౦

పంచనట్యాంతతో రామః । శాసనాత్కుంభ జన్మనః
అనపోథ స్థితిస్తస్థే । వింధ్యాద్రిః ప్రకృతావివ॥

౩౧

రావణావర జాతత్రీ । రాఘవం మదనాతురా
అభిషేదే నిదాఘూర్తా । వ్యాలీవమలయదుమం॥

౩౨

సాసీతాసన్నిధావేవ । తంవవ్రేకధితాన్వయా
ఆత్యారాధోహి నారీణా । మకాలజ్ఞో మనోభవః॥

౩౩

కశత్రీవానహంబాలే । కనీయాంసం భజస్వమే
ఇతిరామోవృషస్యంతీం । వృషస్కుంధః శశాసతాం॥

౩౪

జ్యేష్ఠాభిగమనాత్పూర్వం । తేనాప్యనభినందితా
సాభూద్రామాశ్రీ గూభూయో । నదీవోభయకూలభాక్॥

౩౫

అంతఃప్రియురాలఁలేపఁగా ♦ నమరమీఁద ♦ తెల్లుతూపునుజానకీ ♦ వల్లభుండు
పటపెవాఁడునుగిరగిరఁ ♦ దిరిగితిరిగి ♦ తన్నురక్షించుకొనెనొక ♦ కన్నునొసఁగి॥ ౨౩

చేరువందుంటభరతుండు ♦ చేరుమరల ♦ ననెడుశంకనుసామితి ♦ యగ్రజుండు
జింకగమితమిందనుఁజూచు ♦ చిత్రకూట ♦ గిరిపరప్రాంతమునువీడి ♦ తరలెముందు॥ ౨౪

కూర్మినాతిధ్యమిడుబుష్టి ♦ కులములందు ♦ దాశరథియుండి దక్షిణ ♦ దేశమరిగె
వర్షమిడునట్టినక్షత్ర ♦ వర్షమందు ♦ నర్కుఁడువసించిదక్షిణ ♦ మరుగునట్లు॥ ౨౫

జనకసుతరామువెనుకను ♦ జనుటచూడఁ ♦ బ్రవిమలగుణాశిసరియించు ♦ రాజ్యలక్ష్మీ
కైకవారింపనిలువక ♦ కడఁగియతని ♦ వెనుకనేచనుదెంచెనో ♦ యనఁగదోఁచె॥ ౨౬

తనకుననసూయయొసఁగఁగాఁ ♦ దనరుచుండు ♦ సంగరాగంబులోపల ♦ నమరునట్టి
పుణ్యగంధంబుచేసీత ♦ పుష్పములను ♦ నడవిలోఁదుమ్మెదలువీడు ♦ నట్లుచేసె॥ ౨౭

సంజఁగలెడుమేఘంపుఁ ♦ జాయవాఁడు ♦ ప్రబలబలుఁడువిరాధుఁడ౯ ♦ రాక్షసుండు
దాశరథితోవకడ్డమై ♦ తానునిలిచెఁ ♦ జంద్రుదారికిరాహువు ♦ చందమునను॥ ౨౮

రామలక్ష్మణులకుమధ్యఁ ♦ గ్రామిసీత ♦ నెత్తికొనిపోయెలోకంబు ♦ నేర్చునసుర
దవిలి శావణభాద్రపద ♦ దాలనడిమి ♦ వృష్టినినఁగ్రహంబు హరించునట్లు॥ ౨౯

అంతఃగాకుత్స్థులిర్వురా ♦ యధముఁజంపి ♦ ముందుదర్శనధమునబుష్టి ♦ భూమిచెడక
యుండువిధమునుదలపోసి ♦ యుర్వియందు ♦ దనుజదేహంబుఁబూడ్చిరి ♦ ధగ్మరతులు॥

అంతఃగుంభజుననుమతి ♦ నాత్మనియతిఁ ♦ బంచవటిలోనశ్రీరామ ♦ భద్రుఁడుండె
నమ్మునీందునియాజ్ఞ వింధ్యాచలంబు ♦ తనయాధాస్థితిలోపలఁ ♦ దనరునట్లు॥ ౩౦

ఆప్పుడారావణానుజ ♦ చుప్పనాతి ♦ రాముకడఁజేరెఁగామాతు ♦ రత్వమునను
నధికగ్రీష్మాతపార్తయశా ♦ నాఁడుఁబాము ♦ చందనపుఁజెట్టుకడఁజేరు ♦ చందమునను॥

సీతయెదుటనెవంశంబు ♦ చెప్పికొనుచు ♦ వెలిపటిచెరామునకుఁదన ♦ వలపుననుర
యతిశయోద్రిక్తలెనట్టి ♦ యతివలందు ♦ స్మరునకుండునె సమయంబు ♦ నెఱుఁగుతెలివి॥

భార్యగలవాఁడనేఁగాన ♦ బాలనాదు ♦ తమ్ములత్మణునేవింపఁ ♦ బొమ్మటంచు
మాఁపులాఁబోతుమాఁపులఁ ♦ బోలువాఁడు ♦ రాఘవుఁడుదెల్పెఁగాముకు ♦ రాకంత॥

ఆగ్రజునిచెంతఁజేరిన ♦ దగుటఁదనకు ♦ నర్హగాదనిసామితి ♦ యంపివేయ
మర్లరామునిగదిసి దు ♦ ర్మార్గురాలు ♦ రెండుదరులంటునదివలె ♦ నుండెఁజూడ॥ ౩౧

సంరంభం మైథిలీహాసః । క్షణసౌమ్యం నినాయతాం
నివాతస్తిమితాం వేలాం । చంద్రోదయ ఇవోదధేః॥

౩౬

ఫలమస్యోపహాసస్య । సద్యః ప్రాప్స్యసి పశ్యమాం
మృగ్యాః పరిభవోవ్యాఘ్రాః । మిత్యవేహి త్వయాకృతం॥

౩౭

ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం భర్తు । రంకం నిర్విశతీం భయాత్
రూపం శూర్పణఖానామ్నః । సదృశం ప్రత్యపద్యత॥

౩౮

లక్ష్మణ ప్రథమంశృత్వా । కోకిలా మంజుభాషిణీం
శివాఘోరస్వనాం పశ్చాత్ । బుబుధే వికృతేతితాం॥

౩౯

పల్లశాలా మధక్షిపిం । విశృతాసిః ప్రవిశ్యసః
వైరూప్య పానరుక్త్యేన । భీషణాం తామయోజయత్॥

౪౦

సావక్రీనఖధారిణ్యా । వేణుకర్కశ పర్వయా
అంకుశాకార యాంగుళ్యా । తావత్త్వయదంబరే॥

౪౧

ప్రాప్యచాశు జనస్థానం । ఖరాదిభ్య స్తథావిధం
రామోప క్రమమాచఖ్యౌ । రక్షః పరిభవం నవం॥

౪౨

ముఖావయవలూనాం తాం । నైఋతా యత్పురోదధుః
రామాభియాయినాంతేషాం । తదేవా భూదమంగళం॥

౪౩

ఉదాయుధానా పతత । స్తాన్ దృష్టాన్ ప్రేక్ష్యరాఘవః
నిదధే విజయాశంసాం । చాపే సీతాంచ లక్ష్మణే॥

౪౪

ఏకోదాశరథిః కామం । యాతుధానాః సహస్రశః
తేతు యావంత ఏవాజౌ । తావాంశ్చ దదృశేసత్తైః॥

౪౫

అసజ్జనేన కాకుత్స్థః । ప్రయత్న మథదూషణం
నచక్షు మే శుభాచారః । సమాపణమివాత్మనః॥

౪౬

తంశరైః ప్రతిజగ్రిహ । ఖరత్రిశిర సౌచసః
క్రమశస్తే పునస్తస్య । చాపాత్సమ మివోద్యయి॥

౪౭

తైస్త్రయాణాం శితైర్బాణైః । ర్యథాపూర్వ విశుద్ధిభిః
ప్రియైర్దేహతిగ్ధైః పీతం । కుధిరంతం సతత్త్రిభిః॥

౪౮

అప్పటికిసామ్యముగనున్న ♦ యసురరూపు । జనకసుతనన్వినంతనె ♦ కనెనువికృతి
గాలిలేమినిశాంతంబు ♦ గాంచియున్న । కడలిశశిదోఁపఁగదలికఁ ♦ గాంచునట్లు॥ ౩౬

చాన ననుఁగాంచినన్విన ♦ దానిఘలము । గుడుతువిష్పడెచూడుము ♦ తడవులేదు
ఈవొనర్చినయవమతి ♦ యెంచనాకు । లేడిపులికినొనర్చిన ♦ జాడయంచు॥ ౩౭

అమితభీతినిబ్రొయునంక ♦ మందువార్జిలు । సీతతోనని యాచుప్ప ♦ నాతియంతఁ
దనదుశూర్పణఖాఖ్యకుఁ ♦ దగినయట్టి । భయముగొల్పెడు నట్టిరూఁపంబుఁదాల్చె॥ ౩౮

అంతఁగోకిలవలె మనోఁహరముగాను । బలికి యావలనక్కఱుఁ ♦ తలనుగూయ
లక్ష్మణుఁడెఱిఁగదానిదొ ♦ లక్షణముల । మనుజులకువైరి మాయలఁమూరియంచు॥ ౩౯

సత్వరమ్ముగనాపణ్ణ ♦ శాలఁజొచ్చి । ఘోషిద్దంబు నానుమిఁత్రాసుతుండు
భీతిఁగొల్పెడునట్లుగా ♦ వికృతిఁగూర్చెఁ । జూడఁబునరుక్తి గాఁదోఁప ♦ శూర్పణఖకు॥

కొక్కినలెఁజాలఁకరఁ ♦ గొన్నగోళ్ళ । వెదురునలెగట్టిపాటిన ♦ వింతకీళ్ళ
వ్రేలు లంకుశగతిఁబట్టి ♦ కూళదనుజ । భయముగొలుపుచునిలిచె నంబరమునందు॥ ౪౦

చనిరయంబుననదిజన ♦ స్థానమునకు । రాక్షసులకన్వోధంబున ♦ రాఘవుండు
కొత్తయవమతిఁగూర్చినా ♦ యత్తమగుటఁ । కక్కఁగాఁదెల్పెఖరుఁడాది ♦ రక్కసులకు॥

నదనమందలియనయవ ♦ పాళియెల్లఁ । దరుగఁబడినట్టిదానిని ♦ దమకుముందుఁ
గల్గియుఁడుటయే యమంఁగళముఁదెల్పె । రాముపై నెత్తినచ్చెడు ♦ రాక్షసులకు॥ ౪౧

దానవులు మీఁదవైప శస్త్రములనెత్తి । గర్వమునరాగ రాముఁడు ♦ గాంచియుంచె
జానకినిగాచుబరువు లక్ష్మణునిమీఁద । విజయభారమ్మునంతను ♦ వింటిమీఁద॥ ౪౨

రాఘవుండొక్కఁడేయుండె ♦ రణమునందుఁ । గానిరాక్షసులుండిరి ♦ వేనవేలు
అయినఁదా మెందఱుండిరో ♦ యంతమంది । రాములగుపడుచుండిరి ♦ రక్కసులకు॥ ౪౩

అశ్రుదూషణమోగ్వని ♦ యట్టివాఁడు । ప్రేమలూచారవంతుఁడు ♦ రాఘవుండు
దుష్టములుపంపినట్టియా ♦ దూషణాఖ్యు । నెన్వోధంబునఁదాను సహింపనేర్చు॥ ౪౪

తిరిగిరదూషణఁలమీఁదఁ ♦ ద్రిశిరుమీఁద । నొకటివెనుకమఱిందు కాఁగ్ముకమునుండి
తూపులఁబ్రయోగమొనరింపఁ ♦ జూపరులకు । మూఁడునొకసారియేసిన ♦ జూడఁదోఁచె॥

దేహములఁదూటియెప్పటి ♦ తీరునందు । విమలముగనుండుతీవ్ర బాణములుముగురి
హాణిహాయువులనుదాము ♦ పట్టికీల్చె । రక్తమువిహంగమమ్ముల ♦ రాజిపీల్చె॥ ౪౫

తస్మిన్ రామశరోత్కృతే । బలేమహతిరక్షసాం
ఉత్థితం దదృశేన్యచ్చ । కబంధేభ్యోనకించన॥

౪౯

సాబాణవర్షిణం రామం । యోధయిత్వానురద్ధిషాం
అప్రబోధాయ నుష్వాప । గృధ్రచ్ఛాయేఽరూఢినీ॥

౫౦

రాఘవాస్త్ర విదీర్ణానాం । రావణం ప్రతిరక్షసాం
తేషాం శూర్పణఖైవైకా । దుష్ప్రిన్పత్తిహారాభవత్॥

౫౧

నిగ్రహీత్స్వనురాస్తానాం । వధాచ్ఛధనదానుజః
రామేణనిహతం మేనే । పదం దశనుమూర్ధను॥

౫౨

రక్షసామృగరూపేణ । వంచయిత్వా సరాఘసౌ
జహరసీతాంపక్షీంద్ర । ప్రియాసక్షణ విఘ్నతః॥

౫౩

తాసీతాన్వేషిణౌగృధ్రం । లూనపక్షమపశ్యతాం
ప్రాణైర్దశరథప్రీతే । రన్యణం కంతఃపరిభిః॥

౫౪

సరావణహృతాంతాభ్యాం । వచసాచప్తమైఞ్ఢిలీం
ఆశ్మనః నుమహత్కర్మ । వ్రజే రావేద్య సంస్థితః॥

౫౫

తయోస్తస్మిన్నవీభూత । పితృవ్యాపత్తిశోకయోః
పితరీవాగ్ని సంస్కారాత్ । పరావన్మతిరేక్రియాః॥

౫౬

వధనిర్ధూతశాపస్య । కబంధస్యోపదేశతః
ముమూర్చ్ఛ సఖ్యంరామస్య । సమానవ్యసనేహరా॥

౫౭

సహత్వా వాలినం వీర । స్తత్ప్రదేచిరకాంక్షితే
ధాతోః స్థాన ఇవాదేశం । నుగ్రీవం సంన్యవేశయత్॥

౫౮

ఇతస్తతశ్చవైదేహీ । మన్వేష్టుం భర్తృచోదితాః
కపయశ్చేరురార్తస్య । రామస్యేవమనోరథాః॥

౫౯

ప్రిన్పత్తాపుప లబ్ధాయాం । తస్యాః సంపాతదర్శనాత్
మారుతిః సాగరం తీర్ణః । సంసారమివనిర్మమః॥

౬౦

దృష్టావిచిన్వతాతేన । లంకాయాం రాక్షసీన్పతా
జానకీవిషవల్లీభిః । పరీతేవమహాపథిః॥

౬౧

శరములను రామచంద్రుడు ♦ తరిగినట్టి । ప్రియలమాఘోరదానన ♦ జలమునందు
మొండెములుతప్పనిలబడి ♦ యుండునట్టి । వెవ్వియును గానరాకుండె ♦ నెచటఁగనిన॥

శరపరంపరస్పృష్టిగాఁ ♦ గురియచుండు । రామచంద్రునితోడను ♦ రణమొనర్చి
యనురదళంబులేనని ♦ యట్టిదీర్ఘ । నిద్రనుబరుండె గద్దల ♦ నీడలందు॥ ౫౦

రాఘవునియస్త్రములయద్ధ ♦ రంగమందు । నిహతమైనట్టిరాక్షసా ♦ నీకమందుఁ
బదితలలవానికీడుప్ట ♦ వార్తఁదెలుప । దూతగానిల్చె నాచుప్ప ♦ నాతియొకతె॥ ౫౧

చెల్లెలికినిట్టు లపకృతి ♦ చేయకతన । నాప్తఖరదూషణాదుల ♦ నార్చుకతన
ధనదుతమ్ముఁడుతనపది ♦ తలలమీఁద । నుంచెరాముఁడుపదమని ♦ యెంచెమదిని॥ ౫౨

జింకరూపపురక్కసు ♦ చేతనంత । రాఘవులమోసపుచ్చి యా ♦ రావణుండు
కప్టమునకోర్చి ఖగపతి ♦ కలియఁబడుచుఁ । గొంతయడ్డొడ్డిననుసీతఁ ♦ గొంచునరిగె॥ ౫౩

అనినిజాతనుబెదకు రాఘవులుగనిరి । తెగినఁజెక్కలతోడను ♦ నుగియనున్న
పాణిములతోడ దశరథు ♦ పాణిసఖుని । ఋణముదీర్చినయట్టియా ♦ గృధ్రవిభుని॥ ౫౪

రావణునిచేతనీత గొం ♦ పోవఁబడుట । తెలిపిమాటలనాత్మీయ ♦ దేహమందుఁ
గన్నప్రాణములఁదన మహా ♦ కార్యములను : బ్రకటపఱిచిజటాయువు ♦ వటలెనునురు॥ ౫౫

అతనిమృతిచేతఁ బితృమరణార్తిమరలఁ । గనినవారలు రామల ♦ క్షుణ్ణులుభక్తి
జనకునికినలె నగ్నిసం ♦ స్కారమాది । యపరకర్మములొనరిచి ర ♦ తనికంత॥ ౫౬

చంపఁబడుటను శాపమో ♦ క్షుంబుగన్న । యక్కబంధునియుపదేశ ♦ మనుసరింప
మైతినివర్ధిలెదనతో స ♦ మానచింతఁ । గ్రాగువానరపతితోడ ♦ రాఘవునకు॥ ౫౭

వారిఁబరిమార్చి యాతని ♦ పదమునందుఁ । జిరతరంబుగ దాని వాం ♦ ఛించునట్టి
మిత్రునిగ్రీవు దశరథ ♦ పుత్రుఁడునిచెఁ । దుడిచిధాతువు నాదేశ ♦ మిడెడునట్లు॥ ౫౮

దెసలదెసలను జానకీ ♦ దేవివెదుక । వానరేందుడు శాసింప ♦ వనచరములు
దేశదేశములనుజాట్టి ♦ తిరుగుచుండె । రాము విరహార్తుచలనునో ♦ రథములట్లు॥ ౫౯

సాధ్యసీతావహదేశ ♦ సత్యవార్తఁ । దానువినఁగల్గిసంపాతి ♦ దర్శనమున
సాగరముదాఁజెమారతి ♦ సుభ్రమమున । దళితమోహుఁడుభవమును ♦ దాటునట్లు॥ ౬౦

చట్టువిపమయమాలతో ♦ చుట్టకొన్న । ప్రణమలంపువహశాపధి ♦ పగిదినుండు
రాక్షసీనృతయైనట్టి ♦ రాకుసతిని । గాంచె బావని లంకను ♦ గలయబెదకి॥ ౬౧

- కామం జీనతి మేనాథ । ఇతిసావిజహౌ శుచం
ప్రాజ్ఞత్వాసత్యమస్యాంతం । జీవితాస్మీతి లజ్జితా॥ ౭౫
- గరుడాపాత విశ్లిష్ట । మేఘనాదాస్త్ర బంధనః
దాశరథ్యోః క్షణక్షేపః । స్వప్నవృత్త ఇవాభవత్॥ ౭౬
- తతోబిభేద పాలస్త్యః । శక్త్యావక్షు సిలక్షణం
రామస్తనాహతోప్యాసీ । ద్విదీర్ఘహృదయః శుచా॥ ౭౭
- సమారుతి సమానీత । మహాపథిహృతవ్యధః
లగకాస్త్రీణాం పునశ్చకే) । విలాపాచార్యకం శరైః॥ ౭౮
- నాదం సమేఘనాదస్య । ధనుశ్చేం ద్రాయుధప్రభం
మేఘస్వేప శరత్కాలో । నకించిత్పర్య శేవయత్॥ ౭౯
- కుంభకర్ణః కపింద్రేణ । తుల్యావస్థః స్వమః కృతః
రురోధరామం శృంగీవ । టంకచ్ఛిన్నమనః శిలః॥ ౮౦
- అకాలే బోధితోభ్రాతా । ప్రియస్వప్నోవృథాభవాన్
రామేషు భిరితీవాసా । దీర్ఘనిద్రాం ప్రవేశితః॥ ౮౧
- ఇతరాణ్య పిరక్షాంసి । పేతుర్వానరకోటిషు
రజాంసి సమరోత్థాని । తచ్ఛోణిత నదీష్వివ॥ ౮౨
- నిర్యయానధపాలస్త్యః । పునర్యుద్ధాయమందిరాత్
అరాణా మరామంవా । జగదద్యేతి నిశ్చితః॥ ౮౩
- రామంపదాతి మాలోక్య । లంకేశంచవరూఢినం
హరియ్యగ్యం రథంతస్మై । ప్రజిఘాయపురందరః॥ ౮౪
- తిమాధూతధ్వజపటం । వ్యోమంగంగోర్మివాయుభిః
దేవసూత భుజాలంబీ । జైత్రమధ్యాస్త రాఘవః॥ ౮౫
- మాతలిస్తస్య మాహేంద్ర । మాముమోచ తనుచ్ఛదం
యతోత్పలదశక్లబ్య । మస్త్రాణ్యాపుః సురద్విషాం॥ ౮౬
- అన్యోన్యదర్శన ప్రాప్త । విక్రమాపసరంచిరాత్॥
రామరామణయోర్యుద్ధం । చరితార్థమివాభవత్॥ ౮౭

బ్రదికియున్నాఁడు సత్యంబు ♦ స్రాణనాథుఁడ ♦ డనుచు శోకంబుమానియు ♦ జనకతనయ
విభుఁడు మృతినొందెననుచు భావించినపుడు | బ్రదికినందులకై సిగ్గు ♦ పడుచునుండె॥ ౭౫
రాఘవులకిర్వరకుఁగూడ ♦ మేఘునాదు | నస్త్రబంధముననుగల్గి ♦ నట్టిపీడ
క్షణములోపిడి గరుడునా ♦ గమనమునను | స్వస్థమునఁగన్నవృత్తంబు ♦ పగినియయ్యె॥
రావణాసురుఁడంత నా రాముతమ్ము | నురముభేరించె శక్తి ప్రయోగమునను
గొట్టఁబడకయెరాఘవు ♦ గుండెలవిసె | ఎట్టరానట్టి సంతాప ♦ భగముచేత॥ ౭౬

పవనపుత్రునిచేతఁదే ♦ బడినయట్టి | యమ్మహాషధిచేబాధ ♦ యపనయింప
లంకఁగలసతులకు మఱి ♦ లక్ష్మణుండు | శరశతులంత నేర్పు నాచార్యుఁడయ్యె॥ ౭౭
మేఘునాదేంద్రచాపము ♦ మృగ్యములుగ | సలిసియలరారు నాశరత్సమయమట్లు
మేఘునాదునినాదంబు ♦ మించుధనువు | మృగ్యములుసేసియలరె ♦ సౌమిత్రియంత॥ ౭౮
తోడఁబుట్టువుదశతోడి ♦ తుల్యదశను | గుంభకర్ణుఁడు కపిరాజు ♦ గొలుపఁగాంచి
యులినిదొలిచినమణిశిల ♦ గలిగినట్టి | యచలముచుబోలిరాముని ♦ నడ్డగించె॥ ౭౯

నిద్రనెంతయుఁజేమించు ♦ నిన్నునన్న | మేలుకొలిపెను బాప మకాలమందు
ననుచునోదార్చుగతిరాము ♦ నాశుగమ్ము | లాతనికిఁగొల్పె దీర్ఘమైనట్టినిద్ర॥ ౮౦
అచటదురమునలేచిన ♦ యట్టిదుమ్ము | శోణనదిమీఁదఁగప్పిన ♦ చొప్పుదోప
ననువులెడలిన తక్కురక్కనులుగూడఁ | గూలిరప్పుడు వానరకొటిమీఁద॥ ౮౧

రావణుఁడునేడు లోకమరావణంబొ | రామశూన్యంబొ యైతీరు ♦ బ్రధనమందు
ననెడుదృఢనిశ్చయముతోడ ♦ నాలయంబు | వీడెఁగొమ్మరసంగర ♦ కీడకొఱకు॥ ౮౨

రాఘవుఁడుపాదచారియు ♦ రావణుండు | రథిగనుంటనుజూచి పురందరుండు
రథ్యములఁగూడియందమై ♦ క్రొలుచుండు | నరదమునుబంపె బంక్తిరథాత్మజునకు॥

అభ్రగంగానదీ తరంగానిలమున | ధ్వజపటమ్మల్లాడెడు ♦ వజ్జిరథము
జయకరమునెక్కి శ్రీరామ ♦ చంద్రుఁడపుడు | మాతలికరమ్మునూతఁగా ♦ జేతఁబట్టి॥

అనురచయములువఱపెడు ♦ నస్త్రశ్రుతిని | గలువపూలచుబోలె నిష్ఫలముసలుపు
మఘవుకవచంబుమాతలి ♦ మహితరీతి | లక్ష్మణాగ్రిజుమేన నలంకరించె॥ ౮౩

రామరావణసంగర ♦ క్రమముచూడ | వారు తమతమశౌర్యంబు ♦ ప్రకటపఱుప
సెంచి చిరకాలమును నిరీక్షించియున్న | వాంఛితమ్ముఫలించిన ♦ పగినిదోచె॥ ౮౪

భుజమూర్ధ్ధోరుబాహుశ్చాః । దేహోపిధనదానుజః

దదృశేసోయథాపూగోవ్ । మాతృచంశ ఇవస్థితః॥ ౧౮

జేతారం లోకపాలానాం । స్వముఖైరర్చితేశ్వరం,

రామస్తులితకైలాస । మరాఠిం బహ్వామన్యత॥ ౧౯

తస్యన్భురతి పౌలస్త్యః । సీతాసంగమ శంసిని

నిచఖానాధికక్రోధః । శరంసవ్యేతరేభుజే॥ ౨౦

రామణస్యాపి రామాస్త్రాః । భిత్వాహృదయమాశుగః

వివేశభువమాఖ్యాతు । మురగేభ్య ఇవప్రియం॥ ౨౧

వచసేవతయోర్వాక్య । మస్త్రమస్త్రేణ నిఘ్నతోః

అన్యోన్యజయసంగంభో । చృధేవానినోరివ॥ ౨౨

విక్రమవ్యతిహారేణ । సామాన్యాభూద్వయోరివ

జయశ్రీరంతరావేని । గృత్తహరిణయోరివ॥ ౨౩

కృతప్రతికృతప్రీతై । స్తయోర్ముక్తాం నురాసురైః

పరస్పర శరవాఙ్గితాః । పుష్పృష్టిం నసేహిరే॥ ౨౪

అయః శంకుచితాం రక్షః । శతఘ్నీమథ శత్రవే

హృతాంవైచస్వతస్యేన । కూటశాల్మలిమక్షీపత్॥ ౨౫

రాఘవోరథమప్రాప్తాం । తామాశంచసురద్విసాం

అర్ధచంద్రముఖైర్బాహ్వైః । శ్చిచ్ఛేదకదలీసుఖం॥ ౨౬

అమోఘంసందధేచాస్త్రైః । ధనుష్యేకధనుర్ధరః

బాహ్మ్యామస్త్రంప్రియాశోక । శల్యనిష్కర్షణౌషధం॥ ౨౭

తద్యోమ్నిదశథాభిన్నం । దదృశేదీప్తిమన్ముఖం

వపుర్మహోరగస్యేవ । కరాశఘానుండలం॥ ౨౮

తేనమంత్రప్రయుక్తేన । నిమేషార్థాదపాతయత్

సరాచాశిరఃపంక్తి । మజ్జాతనిణవేదనాం॥ ౨౯

బాలార్కప్రతిమేవాపున్ । వీచిభిన్నాపతిష్యతః

ర్శరాజరక్షఃకాయస్య । కంతచ్ఛేదపరంపరా॥ ౩౦

అక్కుబేరునితమ్ముడౌ ♦ ననురభుడు । యుద్ధరంగాననొక్కడే ♦ యున్నగూడఁ
 దల్లికడఁజుట్టములతోడఁ ♦ దనరినట్లే । వెలసె శీర్షోరుహస్తముల్ ♦ పెక్కులుంట॥౯౦
 కేళిమైలోకపాలుర ♦ గెలిచినట్టి । శీర్షమలొసంగిశివునిఁ బూ ♦ జించినట్టి
 యెంతయునువింతఁగైలాస ♦ మెత్తినట్టి । యరినిగొప్పగమదిని దా ♦ శరధియెంచె॥ ౯౧
 సీతఁగాంచెడుశుభము నూ ♦ చించియదరు । రాముకుడిభుజముననాటె ♦ రావణుండు
 కోధసంతప్తచిత్తుడై ♦ కూరమైన । బాణరాజంబునొక్కటిఁ ♦ బటురయమున॥ ౯౨
 అంతరాముఁడుపజసిన ♦ యట్టిశరము । రావణాసురు వత్తుంబు ♦ ప్రిచ్ఛివైచి
 భూమిలోపలఁజొచ్చెను ♦ భుజగములకు । నాపియోదంతమునుదెల్పి ♦ నరిగినట్లు॥ ౯౩
 మాటవారలుదమమటు ♦ మాటతోడ । శరమువారలుదమమటు ♦ శరముతోడ
 మించిఖండింపజయకాంతు ♦ మీఁదమీఁద । నతిశయిల్లెనువాదుల ♦ యందుఁబోలె॥ ౯౪
 ఒకరితరువాతనొకరుగా ♦ యుద్ధమంను । నేపునూపంగజయలక్ష్మీ ♦ యిర్వురకును
 సమముగానుండెజగడంబు ♦ సలుపురెండు । ద్విరదమలవధ్యనుండెడు ♦ వేదియట్లు॥
 జయమునఁబరాపజయమున ♦ సంతసిల్లి । కురియుననురలనురలదౌ ♦ కునుమప్పట్టి
 రామగతోధిపతుల పరస్పరంపు । సాయకవ్రాతమెవ్వధి ♦ నైపదయ్యె॥ ౯౫
 రావణుఁడువైచేశతుఁబౌ ♦ రాముమీఁద । యవగదాదండమునుబోలి ♦ నట్టిదాని
 నాహవమ్ముననాన్జించి ♦ నట్టిదానిఁ । బ్రకటకోపాగ్నిలోహకంఠక శతఘ్ని॥ ౯౬
 రథముఁజేరకమున్నె శీ ♦ రాఘవుండు । కదలిఖండించులీల ను ♦ ఖమ్ముగాను
 రాక్షసులయాశతోగూడ ♦ నాక్షణంబు । యర్ధచంద్రాస్త్రమునదాని ♦ హతమొనర్చె॥ ౯౭
 ఆత్మలోనాటియున్న పి ♦ యాఁయోగ । శోకశల్యంబు బాపఁగా ♦ నూటియైన
 యాపధంబగుబ్రహ్మాస్త్ర ♦ మసమధన్వి । దాశరథిఁకంటసంధించె ♦ దైత్యుఁజంప॥ ౯౮
 పదిముఖమ్ములతోడ నం ♦ బరమునందుఁ । బ్రజ్వరిల్లుచునుండెడు ♦ బ్రహ్మశరము
 భీషణములగుపడగల ♦ శేషుకాయ । మట్లుకనఁబడుచుండె భ ♦ యంకరముగ॥ ౯౯
 అట్లువంత్రప్రయత్నమై ♦ యడరినట్టి । బాణముననేలఁగూలె రా ♦ వణనితలలు
 పదియొకొకయింతయేనియు ♦ ప్రణముబాధ । నొందకుండఁగనిమిషార్థ ♦ మందునపుడు॥
 రావణునికాయమందుండి ♦ రాలినట్టి । శీర్షచయములుచూడవీ ♦ చికలచేతఁ
 గడలుచుండెడునీటను ♦ గానఁబడెడు । బాలరవిప్రతిబింబాళి ♦ లీలమొనె॥ ౧౦౦

మరుతాంపశ్యతాంతస్య । శిరాంసిపతితాన్యపి
మనోనాతివిశశ్వాస । పునఃసంధానశంకినాం॥

౧౦౧

అథమదగురుపత్నైర్లోకపాలద్విపానా । మనుగతమలిబృందైర్గండభి తీర్త్విహాయ
ఉపనతమణిబంధేమూర్ధ్ని పాలస్త్యశతోః । నురభినురవిముక్తంపుష్పవర్షంపపాత॥

యంతాహ రేసపదిసంహృతకార్ముకజ్య
మాప్యచ్ఛ్యరాఘవమనుష్ఠితదేవకార్యం
నామాంక రావణశరాంకిత కేతుయష్టి

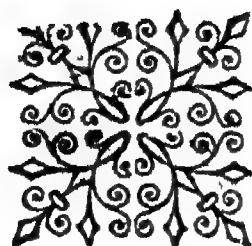
మూర్ధ్వంరథంహరిసహస్రయజుజంనినాయ॥

౧౦౩

రఘుపతిరపిజాతవేదోవిశుద్ధాంప్రగృహ్యప్రియాం
ప్రియానుహృదివిభీషణేసంగమయ్యశ్రియాంవైరిణః
రవినుతసహితేనతేనానుయాతఃససౌమిత్రీణా
భుజవిజితవిమానరత్నాధిరూఢఃప్రతన్తేపురీం॥

౧౦౪

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవిశ్రీ కాళిదాసకృత
రావణవధోనామ ద్వాదశఃసర్గః.

అతనిశిరములుగ్గఱమీఁద ♦ నట్లుపడుటఁ | గనుఁగొనియు నఃకృత్యుఁడ ♦ దనువుతోడ
నతికికొనుననుశఁకతో ♦ నమరులపుడు | నవ్మకుండిరి తద్వధ ♦ నెమ్మనమున॥ ౧౦౧

అంతఁబట్టాభిషిక్తుడై ♦ యలరనున్న | రానణాంతకుమీఁద నిర్జరులవిరుల
వానగురిసెను మడభాగ ♦ పక్షులకులు | ఓక్కరికటఁబలనువీడి ♦ దీనిఁదగుల॥ ౧౦౨

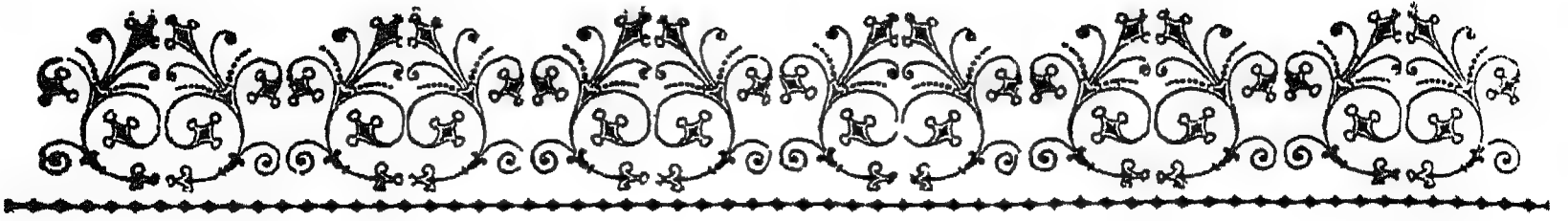
చ॥ దివిజులకార్యమెఱయెను ♦ దీర్చి గుణంబునుడించెయున్న యా
ప్రవిమలరామునానతి పుండరికుసారధి స్వర్గమేగె దా
ననపతిసాయకాళిఁ దన ♦ నామముచెక్కిన కేతుదండమున్
బహుజవాశ్వముల్ పదులు ♦ వందలుగ్రాలు రథంబుఁదోలుచున్॥ ౧౦౩

ఉ॥ పాపకుఁజొచ్చిశుద్ధయగు ♦ భామనుజూచి పరిగ్రహించి యా
రానణురాజ్యమందు గణరమ్యవిభీషణు మిత్తు నిల్పి ను
గ్రీవుఁ డతఁడు లక్ష్మణుఁడు ♦ పీఠినిగొల్చుచు వెంబడింప సం
భావితశక్తిఁగాంచిన వః ♦ మానముపైఁ జనె రాముఁ డూరికిన్॥ ౧౦౪

గద్య.

ఇది శ్రీ శరవేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మణబుచ్చి
వేంకయమాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘునాశంబునందు
రానణాధయను ద్వాదశాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

~~~~~

త్ర యో ద శః స ర్గః

—:0:—

- అధాత్మనః శబ్దగుణం గుణజ్ఞః । పదం విమానేన విగాహమానః
రత్నాకరం వీక్ష్యమిథః సజాయాం । రామాభిధానో హరిరిత్యువాచ॥ ౧
- వైదేహీ ప శ్యామలయాద్విభక్తం । మత్సేతునాఢే నిలమంబురేశిం
ఛాయాపథేనేవ శరత్ప్రసన్న । మాకాశమా విష్కృత చారుతారం॥ ౨
- గురోర్యయత్నోః కవితేనమేధ్యే । రసాతలం సంక్రమితే తురంగే
తదర్థముర్వీ మవదారయద్భిః । పూర్వైః కిలాయం పరివర్ధితోనః॥ ౩
- గర్భం దధత్యర్కమరీచయోస్మా । ద్విస్పృద్ధిమత్రాశ్నువతేవసూని
అబింధనం వహ్నిమసౌభిభర్తి । ప్రహ్లాదనం జ్యోతిరజన్యనేన॥ ౪
- తాంతామవస్థాం ప్రతిపద్యమానం । స్థితం దశవ్యాప్య దిశోమహిమ్నా
విష్ణోరివాస్యా నవధారణీయ । మీదృక్తయారూపమియత్తయావా॥ ౫
- నాభిప్రయాధాం బురుహాసనేన । సంస్తాయమానః ప్రథమేనధాత్రా
అమంయుగాంతోచిత యోగనిద్రీః । సంహృత్యలోకాః పురుషధశేతే॥ ౬
- పక్షుచ్చిదాగోత్రభిదాత్తగంధాః । శరణ్యమేనం శతశోమహీధారిః
నృపాశ్రవోపప్లవినః పగేభ్యో । ధర్మోత్తరం మధ్యమమాశ్రయంతే॥ ౭
- రసాతలాదాదిభవేన పుంసా । భుజః ప్రయఃక్తో ద్వహనకిరీయాయాః
అస్యాచ్ఛకుంభః ప్రిలయప్రస్పృద్ధం । మహూర్తనక్త్రావరణంబభూన॥ ౮
- ముఖార్పణేషు ప్రకృతిప్రగల్భాః । స్వయంతరంగాధరదానదక్షః
అనన్యసామాన్య కలత్రవృత్తిః । పిబత్యసౌపాయ యతేచసింధూః॥ ౯

శ్రీ

ర ఘు వ ం శ ము.

శ్ర యో ద శా శ్వా స ము.

—:0:—

గీతములు.

శబ్దగుణము క మై తన ♦ చరణమైన | నభమువందలి ఎగవిమానంబునుండి
రామనామంపు హరి యంతంగంగనుండు | గమణికిట్ల నె రత్నాకరంబుఁజూపి|| ౧

నీతయద నాదునేతువు ♦ చేతమలయ | గిరివఱుఁజేలుఁఫేనిల ♦ శరధిఁజూడు
మృభననిచేతరెండు పాఁయలుగఁజేలి | ఇటుతారల శారదాంబరముఁబోలె|| ౨

యజ్ఞదీక్షితు తమతండి ♦ యజ్ఞహయము | కపిలుఁడుహరించి నాకలోకమునకరుగ
నద్దిగొనిరాఁగ మాపెద్ద ♦ లననిద్రస్వ | నెంతయునువార్ధివర్ధిలె ♦ నిట్టులందు|| ౩

అమృతగగ్భంబుగవిరశ్మ ♦ లంగునిచట | నమితరత్నాదిధనరాను ♦ లమరునిచట
వారిచేసొన్నెర్ధిలి ♦ నాలునిచట | మోదమిడుచంద్రుఁడకాజ్యోతి ♦ పుట్టెనిచట|| ౪

వివిధరూపంబులనుగాల్చి ♦ వెలయునట్టి | దశదిశలనిండుమహిమచే ♦ దనరునట్టి
విష్ణుఁడోలినయట్టి యీవిపులవార్ధి | యిట్టి నింతనివర్ణింప ♦ నెవరితరము|| ౫

పూర్ణపురుషుఁడు జగముల ♦ బొలియఁజేసి | యోగనిద్రనుజేంది యీయందుధిమీఁద
నాభిపద్మాసనస్థుఁడొ ♦ నలునపొగడ | హాయిగాఁబన్వళించుఁ గల్పాంతమందు|| ౬

తెక్కలనువజ్రచెక్కినఁ ♦ దక్కిమనము | గిరులువందలుగాదీలి ♦ శరణుసొచ్చె
దాయభయమున శేండ్లు మధ్యమనృపాలు | శూరుధర్మాత్మశరణంబు ♦ సొచ్చునట్లు|| ౭

ఆనిపురుషుండు పాతాళమందునుండి | పూనిమీఁదికిఁదెచ్చెడు ♦ భూమిసతికి
క్షణముమోముమునుంగుగాఁ ♦ గడుఁజెలంగె | బ్రళయమునఁబొంగుదీనిపా ♦ వనజలంబు|| ౮

సాజముగఁజూములర్పించు ♦ జూణపేళ్లు | తనతగంగాధగములియ్య ♦ దక్షుఁడితఁడు
కోరిలుచునెతాను గోరించు ♦ కొనెడుగిరిని | మహితభోగంబనన్యసామాన్య మరయ|| ౯

ససత్త్వమాదాయనదీముఖాంభః । సంమీలయంతోవి పృథాననత్వాత్
అమీశిరోభిస్తిమయః సరంధై । రూర్ధ్వం వితన్వంతి జలప్రవాహాన్ ॥

౧౦

మాతంగనక్త్రైః సహసోత్పతన్భి । ర్భిన్నాన్ ద్విధాపశ్య సముద్రోఽఘ్నాన్
కపోల సంసర్పితయూయవషాం । వ్రజంతి కర్ణక్షణచామరత్వం ॥

౧౧

వేలానిలాయ ప్రసృతాభుజంగా । మహోర్మి విస్ఫుర్జ్య ధునిర్విశేషాః
సూర్యాంశు సంపర్క సమృద్ధరాగై । ర్వ్యజ్యంత ఏతే మహీభిః ఘణస్థైః ॥

౧౨

తవాధరస్పర్ధిషు విదుః మేషు । పర్యస్త మేతత్సహసోర్మివేగాత్
ఊర్ధ్వం కురపోతముఖంకథంచిత్ । క్షేశాదపకామతి శంఖయూధం ॥

౧౩

ప్రవృత్త మాత్రేణపయాంసిపాతు । మావర్త వేగాచ్ఛ్రిమతాఘనేన
ఆభాతిధూయిష్యచయం సముద్రైః । ప్రమథ్యమానో గిరిణోఽభూయః ॥

౧౪

దూరాదయశ్చక్ర నిభస్యతన్వీ । శమాలతాలీవనరాజినీలా
ఆభాతివేలా లవణాంబురాశే । ర్ధారా నిబద్ధేవకలంక రేఖా ॥

౧౫

వేలానిలః కేతక రేఖభిస్తే । సంభావయత్యా ననమాయతాక్షి
మామక్షుమం మండవ కాలహానే । ర్వేత్తీవబింబాధర బద్ధత్పష్టం ॥

౧౬

ఏతేయం సైకతభిన్నశుక్తి । పర్యస్తముక్తాపటలంపయోధేః
ప్రాప్తాముహూర్తేన విమోచనేగాత్ । కూలంఘలావర్జితపూగమాలం ॥

౧౭

కురుష్వతావత్కరభోయపశ్చాత్ । మార్గేమృగ ప్రేక్షిణి దృష్టిపాతం
ఏషావిమారీభవతః సముద్రాత్ । సకాననానిష్పతతీవ భూమిః ॥

౧౮

క్వచిత్పథా సంచరతే సురాణాం । క్వచిద్భునానాం పతతాంక్వచిచ్ఛ
యథావిధోమే మనసోభిలాషః । ప్రవర్తతేపశ్యతథావిమానం ॥

౧౯

అసౌమహేంద్ర ద్విపదానగంధీ । త్రిమార్గ గావీచి విమర్దశీతః
ఆకాశవాయుర్దిన యోవనోత్థా । నాచామతి న్వేదలవాన్ముఖేతే ॥

౨౦

క రేణవాతాయన లంబితేన । శృష్టస్త్వయాచండి కుతూహలిన్యా
ఆముంచతీవాభరణం ద్వితీయ । ముచ్ఛిన్న విద్యుద్వలయోఘనస్తే ॥

౨౧

అమీజనస్థానమసోఢవిఘ్నం । మత్వాసహరభనవోటజాని
అగ్రాంతేనైవ భృశోయథాస్వం । చిరోజ్ఞ తాన్యాశ్రమ మండలాని ॥

౨౨

తెఱచియుండిననోళ్ళ నదీముఖాంబు | జలచరమ్ములునిండఁ దత్తుణమమూసి
యింతిరొ తిమింగిలములవె ♦ యొగయఁజిమ్మెఁ | దలలరంధ్రాల సలిలధారలనుజూడు॥౧౦
సింధుఫేనమురెండుగాఁ ♦ జీలుగతిని | జలములోదూఁకునీటి యేన్దులనుగంపె
యొక్కక్షణమాత్రమదెవాని ♦ చెక్కిళ్ళులను | నురుగుఁగన్నట్టైఁ గర్ణచా ♦ మరములట్లు॥౧౧
ఉదధితీరానిలముఁగోలి ♦ మెదలుపాము | లచ్చముగఁబొంగుతరఁగల ♦ యట్టులుండ
భానుకిరణాళినెంతయుఁ ♦ బ్రజ్వరిల్లు | ఘామణులచేతఁదెలియంగఁ ♦ బడెనుగంపె॥౧౨
మొదళ్ళులకునంటియుండెడు ♦ ముఖములుండు | శంఖతతియూర్మివేగాన ♦ సకియనీదు
వాతెఱలఁగేరుదుండెడు ♦ పసడములను | దాకివెన్నకుఁగట్టానఁ ♦ దరలెనవిగొ॥ ౧౩
నీరములుద్రాగఁదొడఁగిన ♦ నీరదంబు | నుడిచిబడి యట్టెతిరుగఁ గాఁ ♦ జూచుటకును
మరలగిరిచేతవారిధి ♦ తఱువఁబడిన | పగిదెబ్బలెచ్చు గంటివే ♦ పడఁతిమిన్న॥ ౧౪
కడలికాన్పించె లోహచక్రంబుపగిది | వేలతాళీతమాలవ ♦ నాళిచేత
నీలమైదానిమీఁదను ♦ నెగడుచుండు | తుర్రప్పకై వడినతివరో ♦ యొప్పెఁజూడు॥ ౧౫
అధరబింబపుఁదృష్టచే ♦ నాయతాక్షి | నైఁపఁగై నేత జాగను ♦ జాడతెలిసె
ననఁగ వేలానిలంబు నీయాస్యమునకుఁ | బొలుపుగూరిచె మొగిలి పు ♦ ప్పొడులఁగనుము॥౧౬
చిప్పముత్తెములినుకపైఁ ♦ జెదరియున్న | పండ్లబరువునఁబూ గాళి ♦ వంగియున్న
కడలియొడ్డు విమానవేగంబువలన | క్షణములోజేరఁగంటిమి ♦ కలికిమిన్న॥ ౧౭
తిరిగిమాడుముకలకంతి ♦ హరిణనయన | యంతకంతకుదూరమా ♦ నబ్ధినుండి
వెడలివచ్చినయట్టులీ ♦ యడవితోడి | వుడమివంతఁగమనకుఁ గ ♦ న్నడఁగఁజొచ్చె॥ ౧౮
ఒక్కతఱిసుమార్గాన ♦ నొక్కతూటి | వారిదపుదారి నొకసారి ♦ పక్షులరుగు
తోవనేనెట్లుకోరినఁ ♦ బోవునట్లు | చూచితె విమానరాజంబు ♦ నుగుణనిలయ॥ ౧౯
ఇంద్రగజమదగంధంబు ♦ నెలమిఁదాల్చి | యభ్రగంగోర్మికల చల్లనైనగాలి
మిట్టనుభ్యాహ్నుమిప్పుడు ♦ మెలఁతనీదు | వదనమంటిన స్వేదలంబు లానె॥ ౨౦
జాలముననుండిహస్తంబుఁ ♦ జూచివేడ్క | మొగిలు నీవంట దానిలోఁ ♦ బొదలుమెఱపు
వలయుగతినుంటఁదోచెను ♦ వెలఁదినీకుఁ | గొత్తతొడవు మటొక్కటి ♦ గూర్చెననఁగ॥
విగతభయము జనస్థాన ♦ విసినమరుచు | నెఱిగిమానులుచిరముగ ♦ నెడలియున్న
స్వాశ్రమమ్ములఁజేరి పర్ణాలయములఁ | గొత్తగాఁగట్టుచున్నారు ♦ కొమ్మకంపె॥ ౨౧

సైషాస్థలీయత్ర విచిన్వతాత్వాం । భృష్టంమయా నూపురమేకముర్ఖ్యం
అదృశ్యతత్వచ్చగణారవింద । విశ్లేషదుఃఖాదిన బద్ధమానం॥

౨౩

త్వం రక్షసాభీ ౬ యథోపనీతా । తంచూర్ణమేతాః కృపయాలతామే
అదర్శయన్ పక్తుమశక్తువంత్యః । శాఖాభిరావర్జిత పల్లవాభిః॥

౨౪

మృగ్యశ్చదరాభింకుర నిర్వ్యపేక్షా । స్తవాగతిజ్ఞం సమబోధయన్మాం
వ్యాపారయంత్యోదిశి దక్షిణస్యా । ముత్పక్షుర్రాజీని విలోచనాని॥

౨౫

ఏతద్ధిరేర్మాల్యవతః పురస్తా । నావిర్భవత్యం బరతేభిశ్చంగం
నవంపయో యత్ర ఘనైశ్చ నూచ । త్వద్విప్రయోగా శ్రుసమం విస్మయ్యం॥

౨౬

గంధశ్చధారాహత ప్వగానాం । కాదంబ మర్థోద్గతకేసరంచ
స్నిగ్ధాశ్చ కేకాః శిఖినాంబభూవు । ర్యస్మిన్నసహ్యేని వినాత్వయామే॥

౨౭

పూర్వామభూతం స్మరతాచయత్ర । కంపోత్తరం భీరుతవోపగూఢం
గుహావిసారీణ్యతి నాహితాని । మయాకథం చిద్భవగర్జితాని॥

౨౮

ఆసారసిక్త క్షీతిబాష్పయోగాన్ । మామక్షీణోద్యత్రవిభిన్నకోశైః
విడంబ్యమానా నవకందలైస్తే । వివాహధూమారుణలోచనశ్రీః॥

౨౯

ఉపాంతవానీరవనోపగూఢా । న్యాలక్షపారిష్ట సారసాని
దూరావతీర్ణా పిబతీవభేదా । దమూనిపంపా సలిలాని దృష్టిః॥

౩౦

అత్రావియుక్తాని రథాంగనామ్నా । మన్యోన్యదత్తోత్పలకేసరాణి
ద్వంద్వానిదూరాంతరవర్తినాతే । మయాప్రియేసస్పృహమీక్షితాని॥

౩౧

ఇమాంతటాశోకలతాంచతన్వీం । స్తనాభిరామ స్తబకాభినమాం
త్వత్ప్రపిబుద్ధ్యాసరిరబ్ధుకామః । సౌమిత్రణాసాస్రమహానిషిద్ధః॥

౩౨

అమూర్ఖమానాంతరలంబినీనాం । శ్రుత్వాస్వనంకాంచనకింకిణీనాం
ప్రత్యుద్వజంతీస్వనముత్పతంత్యో । గోదావరీ సారసపంక్తయస్త్యాం॥

౩౩

ఏషాత్వయాపేశలమధ్యయాపి । ఘటాంబుసంచర్ధితబాలమాతా
ఆహోదయత్యుక్తుఖిక్పక్షసారా । దృష్టాచిరాత్సంచవటీమనోమే॥

౩౪

అతానుగోదంమృగయానివృత్త । స్తరంగనాతేనవనీతభేదః
రహస్త్వచుత్సంగనిషణ్ణమూర్ధా । స్మరామివానీరగృహేషునుష్ఠః॥

౩౫

ఊడిపడినీదుచగణాజ్ఞ ♦ యోగరహిత ♦ మాట దుఃఖమ్ముచే మాన♦మందినట్టు
 లున్న నీనూపురంబును ♦ గన్నులారఁ | గాంచినస్థల మ్మిడేనుమ్మ ♦ కంజనయన॥ ౨౩
 నిన్ను డనుజుఁడుగొనిచన్న ♦ తెన్నుఁజెప్పఁ | జాలకుండెడనీతల్ ♦ శాఖిలఁదు
 వంగివేళ్ళనుబోలెడు ♦ పల్లవమల | నద్దెనన జూపె డయతో భయస్వభావ॥ ౨౪
 అఁడుజిఁకలుగూడ ద♦ర్భాంకురమల | వీడి డక్షిణదిక్కున ♦ వీక్షణమలఁ
 బఱసియై త్తినరెప్పల ♦ పంక్తితోడఁ | డెలిపె నీజాడనెఱుఁగక ♦ తిరుగనకు॥ ౨౫
 అదిగొ శిఖరంబుగగనంబు ♦ నఁటుచుండు | మాల్యవంశమచూడుము ♦ మగునయిచట
 నేను నీనుఁబాసికన్నల ♦ నీరుగఁగయఁ | గురనెన తోడజలఁదమ౯ ♦ గ్రొత్తనీరు॥ ౨౬
 వర్షధారాహతంబగు ♦ పడియలఁదఁ | గల్గుగంధంబు నఱవెచ్చు ♦ కడిమిపూలు
 నెమలికేకారనంబులు ♦ నీవులేమి | నెంతయాననహ్యమైతోఁచె ♦ నిచటనాకు॥ ౨౭
 కఁశమనమన్ననీవున౯ ♦ గౌఁగిలేంచు | కొన్నసంగతి స్మరియించు ♦ కొన్ననేను
 దాశఁజూలుదునెట్టలు ♦ తరళనేత్ర | గిరిగుహలఁదర్శమండెడు ♦ నఱుములకున॥ ౨౮
 వానచేళూవిఁబొడవిన ♦ బాప్పవఁది | యెరియిచ్చటఁగలకొత్త ♦ యరఁటిమెగ్గ
 లతివనీపెండ్లిపొగ నెఱ్ఱ♦నెనకనుల | ననుకరించుచుఁ బీడించె ♦ ననుఁగరమ్ము॥ ౨౯
 గట్టులనుజేపననములు ♦ గప్పియన్న | పఱచుకొంగలుకొంత క♦న్నడుచునున్న
 పంపపైదూరమందుండి ♦ వ్రాలెనాదు | చూడ్కితన్నీరమలఁద్రావు ♦ మాడ్కిశ్రమను॥
 ఈసరిసిలోనియత్పల ♦ కేసరమలఁ | గూర్చిననోయ్యమనమర్చి ♦ కొనుచువిడని
 కోకవిధువాళినెఁగయఁ ♦ గూర్చిఁగఁటి | నీకుదూరమ్ముగానుట ♦ నెలఁతమిన్న॥ ౩౦
 సన్నదై పూలగుత్తుల౯ ♦ జనులవాలు | తీరపుటతోకశాఖను ♦ దీనిఁగాంచి
 చిక్కితీవనియక్కునఁ ♦ జేర్పఁబోనఁ | గటనీర్వెట్టియాపె ల♦త్మణుఁడునన్ను॥ ౩౧
 ఇవ్వమానంబుననువేలి ♦ యంపునింపు | పైడిగంటలసడిపిని ♦ పైకినెగసెఁ
 బారగోదానరీతిగ ♦ సాగినములు | నినునెదర్కొనఁచెచ్చో ♦ యనెడునట్లు॥ ౩౨
 నీవుతనుమాధ్యకడనతో ♦ నీరువోసి | కూర్చిఁబెంచినమామిడి ♦ గున్నయన్న
 యైత్తిమోముఁగునకృష్ణ ♦ వృగములున్న | పంచనటిచూడనెక్కుడు ♦ ప్రమదమిడియె॥
 తలఁపునకునచ్చెనిదిగొ గా♦శవిశటంబు | మాని యటవేట వీచికా ♦ మారుతముల
 నెడఁబడలేకపట్టెని ♦ యిటనొఁటి | నీదుతోడమీదఁదలనిడి ♦ నిద్రగనుట॥ ౩౩

- భూభేదమాత్యేణపదాన్మఘోశః । ప్రభృతశయాంయో నహుషంచకార
తస్యావిలాంభఃపరిశుద్ధిహేతో । ర్భామోముశేఃస్థానపరిగ్రహోయం॥ ౩౬
- త్రేతాగ్నిధూమాగ్రమనిద్యకీర్తే । స్తన్యేదమాక్రాంతవిమానమార్గం
ఘ్రాత్వాహార్గంధిరజోవిముక్తః । సమశ్చ తేమేలఘిమానమాత్మా॥ ౩౭
- ఏతన్మనేర్మానినిశాతకర్ణేః । పంచాప్సరోనామవిహారవారి
అభాతిపర్యంతవనంవిదూరా । మేఘాంతరాలత్యుమివేందుబింబం॥ ౩౮
- పురాసదర్భాంకురమాత్రవృత్తి । శ్చరన్తృగైసార్థమృషిశ్రుఘోనా
సమాధిభీతేనకిలోపనీతః । పంచాప్సరోయశానకూటబంధం॥ ౩౯
- తస్యాయమంతర్హితసౌధభాజః । ప్రసక్తసంగీతమృదంగఘోషః
వియద్గతఃపుష్పకచంద్రశాలాః । క్షణప్రతిశ్రున్ముఖరంకరోతి॥ ౪౦
- హవిర్భుజామేఘతాంచతుర్ణాం । మధ్యేలలాటంతపసప్తసప్తిః
అసౌతపస్యత్యపరస్తపస్వీ । నామ్నానుతీక్ష్ణశ్చరితేనదాంతః॥ ౪౧
- అముంసహస్రప్రహితేక్షణాని । వ్యాజ్ఘ్రసందర్శితమేఖలాని
నాలంవికర్తుంజనితేంద్రశంకం । నురాంగవాభ్రమచేష్టితాని॥ ౪౨
- ఏషోక్షమాలావలయమ్మగాణాం । కంఠూయితారంకుశసూచిలావం
సభాజనేమేభుజమూర్ధ్వభాహుః । సవ్యేతరంప్రాధ్వమితః ప్రయాంక్తే॥ ౪౩
- వాచంయమత్వోత్ప్రణతింమమైష । కంఠేనకించిత్ప్రతిగృహ్యమూర్ధ్నః
దృష్టింవిమానవ్యవధానముక్తాం । పునఃసహస్రార్చిషిసన్నిధితే॥ ౪౪
- అదఃశరణ్యంశరభంగనామ్న । స్తపోవనం పాననమాహితాగ్నేః
చిరాయసంతర్వ్యసమిద్భిరగ్నిం । యోమంత్రపూతాంతనుమప్యహాషీత్॥ ౪౫
- చామూవినీతాధ్వ పరిశ్రమేషు । భూయిష్ఠసంభాష్య ఫలేష్వమీషు
తస్యాతిధీనామధునాసపర్యా । స్థితాను పుత్రేష్వివపాదశేషు॥ ౪౬
- ధారాస్వనోద్గారిద రీమఘోసౌ । శృంగాగ్రలగ్నాంబుదవప్రపంకః
బద్ధాతిమే బంధురగాత్రిచక్షు । ర్దృష్టః కకుద్మాని వచిత్రకూటః॥ ౪౭
- ఏషాప్రసన్నస్తిమితప్రవాహా । సరిద్విదూరాంతరభావతన్వీ
మందాకినీభాతినగోపకంఠే । ముక్తాః కేకతగతేభూమేః॥ ౪౮

ఎవఁడుబొమముడిమాత్రాన ♦ నింద్రపదవి । నుండిజార్చెనొ నహుమని ♦ దుండగీని
నెవఁడుకలుషాంబుశుద్ధికి ♦ హేతువగునొ । యట్టిమానికి నిభువి ♦ యాశ్రమంబు॥ ౩౬

అయ్యగన్త్యఁడు నిర్మల ♦ యశుఁడువేల్పు । హవ్యగఁధంబుతోవచ్చి ♦ యభ్రయాన
మంటి తేతాగ్నిధూమాగ్ర ♦ మస్మదాత్మఁ । దేల్చె సత్వగుణంబుతో ♦ డుల్చిరజము॥ ౩౭

శాతకర్ణుఁడు జలకేళి ♦ సలుపునట్టి । కొలనుపంచాప్పరంబిది ♦ గుణగణాధ్య
చుట్టువనముంటదూరానఁ ♦ జూచుటకును । దోయదంబులనడిమి చం♦ద్రుగతిదోచె॥

లేతదర్భలెతినిమున్ను ♦ లేళ్ళఁగూడి । తిరుగునీతని నివృక్తు ♦ వెఱచిఁజిగ్గి
యంపవచ్చినపంచాప్ప ♦ గోబ్బముఖుల । యశావనంబు నుడలఁజిక్కె ♦ నటనితండు॥ ౩౮

అక్కొలనిలోనిసౌధంబు ♦ నందునుండి । యాతనిమృదంగవాద్య సం♦గీతరసము
చదలనంటుచుఁబుష్పక ♦ చంద్రశాల । లందుఁబ్రతిశబ్దములనీనె ♦ నిడువదన॥ ౪౦

ఇతఁడుమఱియొకతపసి జ♦తేంద్రియుండు । మాన్యతముఁడు నుతీత్స్నవా♦మంబువాఁడు
నలు దెసలనగ్నిమండఁగా ♦ నడుమనిలిచి । తపనుఁడులలాటమునుగాల్పఁ ♦ దపమొనర్చె॥

ఇంద్రునికిశంకగొల్పెడు ♦ నితనిమనమఁ । గలఁపఁజాలవు నవ్యచా♦పులునుగాని
కడఁగిమిషనఱచూపు మే♦ఖిలలుగాని । స్వర్గకాంతల యేకలా♦సమలుగాని॥ ౪౨

అక్షమాలయెవలయమై ♦ యలరుచున్న । కుశలఁగోయఁగజింకల ♦ గోకుటకును
సాధనంబైనకుడిచేయి ♦ చాచెనిటకు । సత్కరింపఁగనుర్ధ్వభ♦జంపుమాని॥ ౪౩

మాననియమంబునీఱుషి ♦ పూనియొంట । మత్స్యతీగైకొనెఁగడల్చి ♦ మస్తకంబు
సభ్రయానంబుచేఁగన్న ♦ యడ్డుపాయఁ । గొలికెదృష్టినివరల వే♦వెలఁగవైపు॥ ౪౪

పూతమిదిశరభంగు త♦పోవనమ్ము । ఆర్తరత్నఁబండిమ్మాని ♦ యాహితాగ్ని
యింధనమ్ములఁజిరమగ్నిఁ ♦ దృష్టిపఱచి । నెమ్మివ్రేల్చెను మంత్రపూ♦తమ్ముతనువు॥ ౪౫

ఇప్పుడిటశ్రమఁదమనీడ ♦ నెడలఁజేసి । తృప్తిగాఁబక్వఘలములఁ ♦ దినఁగనొసఁగు
నతిథిసత్కారమాతని ♦ యమలపుత్రు । లనఁగనొప్పెడుతరువుల ♦ యందునిలిచె॥ ౪౬

దరియెమోమటధారల ♦ ధ్వనియెతేన్ను । శృంగములెకొమ్మలగ్రానఁ ♦ జేరుమొగిలె
చెలఁగుకోరాటయడుసిట్లు ♦ చిత్రీకూట । మగపడెవృక్షేంద్రమన బంధు♦రాంగిమాడు॥

దూరముననుంటసన్నగాఁ ♦ దోచుచుండి । నిలిచినిర్మలమాగ్నైల ♦ నికటమందుఁ
బాఱుమందాకినింజాడు ♦ పడఁతిమిన్న । ధరయఁజితనిడ్డమత్యైల ♦ సరమఁబోలె॥ ౪౭

- అయంనుజాతోను గిరంతమాలః । ప్రవాళమాదాయసుగంధియస్య
యవాంసురా పాండుకపోలశోభీ । మయానతంసః సరికన్పితస్తే॥ ౪౯
- అనిగ్రహితాస్ విసీతసత్త్వ । మపుష్పలింగాత్ఫలబంధి నృత్యం
వనంతపః సాధనమేతదత్తే । రావివృత్తోదగ్రితగప్రభాః॥ ౫౦
- అత్రాభిషేకాయ తపోధనానాం । సప్తర్షిహస్తోద్ధృతహేమపద్మాం
ప్రసర్తయామాసకిలాన నూయా । త్రిస్తోత్రసంత్యోంబక మాశీమాలాం॥ ౫౧
- వీరాసన్వైర్యానజాషామృషీణా । మమీసమిథ్యాసితవేదిమథ్యాః
నివాతనిష్క్రంపతయా కభాంతి । యోగాధిరూఢా ఇనశోభిన్తో॥ ౫౨
- త్వయాపురస్తాదుపయాచితోయః । సోయంనటః శ్యామఇతిప్రతీతః
రాశిర్మణీనా మివగారుడానాం । సపద్మరాగః ఫణితోవిభాతి॥ ౫౩
- క్వచిత్ప్రభాలోపిభిరింద్రినీలై । యుక్తామయీ యష్టిరినానుకంధా
అన్యత్రమాలాశిత పంకజానా । మిందీనైరరుత్థచితాంతరేన॥ ౫౪
- క్వచిత్థగానాం ప్రియమానసానాం । కాదంబ సంస్కర్షణీన సంక్తిః
అన్యత్రకాలాగరుడత పత్నీ । భక్తిర్భుజశ్చందన కర్పణే॥ ౫౫
- క్వచిత్ప్రభాచాంద్రవసీతమోభి । శ్చాయాః లీలైః శబలీకృణే
అన్యత్రశుభ్రాశరదభ్రేక్షా । రంగిష్వవాలత్యనభః ప్రదేశా॥ ౫౬
- క్వచిచ్ఛక్యష్టోరగభూషణేన । భస్మాంగరాగా తనుశీర్ష్యసస్య
పశ్యానవద్యాంగి కభాతిగంగా । శీన్నప్రవాహాయమనాతంగ్గ॥ ౫౭
- సముద్రపతోష్ణ్యర్జులననిపాతే । పూతత్మనామత్ర కిలాభిషేకాత్
తత్త్వాబోధేన వినాశభూయ । స్తనుత్యజాం నాస్తి శరీరబంధా॥ ౫౮
- పురం నిషాదాధిపతేరిదంత । దృష్మిక్ మయామాళి మణింకరాయ
జటానుబద్ధాస్వరుదత్సుమంత్రః । కైకేయి కామాః ఫణితాస్తవేతి॥ ౫౯
- పయోధరైః పుణ్యజనాంగనానాం । నిర్విష్టహేమాంబుజరేణా యన్యాః
బ్రాహ్మం సరః కారణమాప్తవాచో । బుద్ధేరివాన్యక్త ముదాహరంతి॥ ౬౦
- జలానియాతీర నిఖాతయూపా । నహత్యయోధ్యా మనురాజధానీం
తురంగమేథావభృథావతీర్ణై । రిత్వామభిః పుణ్యతరీకృతాని॥ ౬౧

పర్వతఃకుచేంతనెంతయుఁ ♦ బరిమళించు । నిత్యమాలంపుఁదలిరుచే ♦ నింతనీకు
 భూషగల్పించితినివెల్ల ♦ బుగ్గమీఁద । నెసఁగెఁమయవాకుగంబట్టు ♦ లింపునింప॥ ౪౯
 అత్రితపమున కిదిసాధ ♦ నాశ్రమంబు । భయములేకయెమచ్చిక ♦ పడిమృగాళి
 పూలులేకయెపండ్లిడి ♦ భూజసాళి । యశనిమహిమాతీశయమిందు ♦ వ్యక్తపఱుచు॥ ౫౦
 శూలియాదలముత్యాల ♦ మాలయగుచు । హేమపద్మమ్ములను సప్త ♦ ఋషులుగోయ
 నిచ్చనీగంగనననూయ ♦ యినటముచు । కెలమిన్నానార్థమై ప్రవహింపఁజేసె॥ ౫౧
 గాలిలేమి నొకింతయుఁ ♦ గడలకుండ । వేదిమధ్యుజ్జెన్నాగు ♦ వృక్షగణము
 లచలవీరాసనమున యో ♦ గాధమాధు । లైనమునితతులనుబోలె ♦ నతినచూచు॥ ౫౨
 మున్నునీచేతనేనను ♦ గన్నవలము । శ్యామనామముసత్ఫల ♦ సహితమగుచుఁ
 బద్మరాగాలఁగూడిన ♦ ఉచ్చరాళ్ల । రాశియోయన రాజితై ♦ రమణికంటె॥ ౫౩
 నిగ్మలప్రభలీనెడు ♦ నీలమణుల । నొనరుముత్యాలసగమట్టు ♦ లొక్కచోట
 నుత్పలమ్ములతోఁగూడి ♦ యుల్లసిల్లు । చుండువెలిదమ్మి దండయ ♦ ట్లొక్కచోట॥ ౫౪
 కృష్ణహంసలతోడ సంగీర్ణమైన । యుత్తమమరాళపంక్తియ ♦ ట్లొక్కచోటఁ
 బత్రముల్ నల్లయగుచే ♦ వ్రాయఁబడిన । నొప్పుచందవభూమియ ♦ ట్లొక్కచోట॥ ౫౫
 నీడలందలిచీకటియ ♦ నెలయమెలయు । చుండుచంద్రాతపంబట్టు ♦ లొక్కచోట
 నడిమిసంగులనింగి క ♦ న్నడఁగనమగు । చున్నశరదంబుదాళి య ♦ ట్లొక్కచోట॥ ౫౬
 వెల్లబూడిదపూతవై ♦ నల్లత్రాచు । లున్నశంకరుతనువట్టు ♦ లొక్కచోట
 నీలయమునానదీ తగం ♦ గాళిఁగలసి । పాటుగంగానదినిజూడు ♦ పావనాంగి॥ ౫౭
 గంగయమునయుఁగలియు నీ ♦ సంగమమునఁ । గ్రుంకులిడునట్టి పుణ్యాత్మ ♦ కోటులకును
 దనువుఁబెడలిన దేహబంధములమగలఁ । గలుగనేరవు తత్త్వంబు ♦ తెలియకున్న॥ ౫౮
 ఇదినిషాదాధిపతిపుగం ♦ బింతినేను । దీనిమకుటంబుజడల బంధింపఁజూచి
 కైకనీకోర్కిసఫలతఁ ♦ గాంచెనందు । సచివుఁడునుమంత్రుఁడేడ్చిన ♦ స్థలమునుమ్ము॥
 సగయువిదిపూతదీనికి ♦ జన్మభూమి । యక్షకాంతలకుచములు ♦ హాటకాబ్జ
 గజమునుభవించుగ్రాహ్మస ♦ గంబటించు । నాత్తువరులండుబుద్ధి క ♦ వ్యక్తమట్లు॥ ౬౦
 తిలులనాటినయూప సంశతులనొప్పి । వాజిమేధావభృథము నిత్యైకుకులులు
 సలుపఁగోఁబావనందైన ♦ జలముతోడఁ । దనరిప్రవహించె నిదిరాజ ♦ ధానినంటి॥ ౬౧

యాంసైకతోత్సంగ నుఖోచితానాం । పాక్ష్యైః పయోభిః పరివర్థితానాం
సామాన్యధాతీమివమానసంమే । సంభావయత్యుత్తరకోసలానాం॥ ౬౨

సేయంమదీయా జననీవతేన । మాన్యేనరాజ్ఞా సరయూర్వియుక్తా
దూరేవసంతం శిశిరానిలైర్మాం । తరంగహస్తైరుపగూహతీవ॥ ౬౩

విరక్తసంధ్యాకపిశంపురస్తా । ద్యుతోరజః పార్ధివముజ్జిహీతే
శంకేహనూమత్కథితప్రవృత్తిః । ప్రత్యుద్గతోమాం భరతః ససైన్యః॥ ౬౪

అద్ధాశ్రియం పాలితసంగరాయ । ప్రత్యర్పయిష్యత్యనఘాం ససాధుః
హత్వానిస్సత్తాయశ్చ ధేఖరాదీన్ । సంరక్షితాంత్యామివలక్ష్మణోమే॥ ౬౫

అసౌపురస్కృత్యగురుంపదాతిః । పశ్చాదవస్థాపితవాహినీకః
వృద్ధైరమాత్యైఃసహచీరవాసా । మామర్ఘ్యపాణిర్భరతోభ్యుపైతి॥ ౬౬

ప్రితానిస్సప్తాంమదపేక్షయాః । శ్రియంయువాప్యంకగతామభోక్తా
ఇయంతివర్షాణితమాసహోగ్ర । మభ్యస్యతీవవ్రతమాసిధారం॥ ౬౭

ఏతావదుక్తవతిదాశరథౌతదీయా । మిచ్ఛాంవిమానమధిదేవతయావిదిత్వా
జ్యోతిష్పథాదవతతారసవిస్మయాభి । రుద్వీక్షితంప్రకృతిభిర్భరతానుగాభిః॥ ౬౮

తస్మాత్పురస్సరవిభీషణదర్శితేన । సేవావిచక్షణహరీశ్వరదత్తహస్తః
యానాదవాతరదదూరమహీతలేన । మార్గేణభంగిరచితప్పటికేనరామః॥ ౬౯

ఇత్వాకువంశగురవేప్రయతఃప్రణమ్య । సుభాతరంభరతమర్ఘ్యపరిగ్రహంతే
పర్యశ్రురస్వజతమూర్ధనిచోపజఘ్రా । తద్భక్త్యపోధపితృరాజ్యమహాభిషేకే॥ ౭౦

శ్మశ్రుప్రవృద్ధిజనితాకృతివిక్రియాంశ్చ । ప్లక్షాప్రరోహజటిహానివమంత్రినృద్ధాన్
అన్వగ్రహీత్ప్రణమతఃశుభదృష్టిపాతై । గ్వార్తానుయోగమధురాక్షరయాచవాచా॥

దుర్జాతబంధురయమృతహరీశ్వరోమే । పౌలస్త్యఏషసమరేషుపురఃప్రహర్తా
ఇత్యాదృతేనకథితౌరఘునందనేన । వ్యుక్క్రమ్యులక్ష్మణముఖౌభరతోననందే॥ ౭౧

సౌమిత్రిణాతదనుసంసృజేసచైన । ముత్థాప్యనమ్రశిరసంభృశమాలిలింగ
రూఢేంద్రజిత్ప్రహరణవ్రణకర్కశేన । క్లిశ్యన్నివాస్యభుజమధ్యమూఠస్థలేన॥ ౭౨

రామాజ్ఞయాహారిచమూపతయస్తదానీం । కృత్వామనుష్యవపురారుహుర్గజేంద్రాన్
తేషుక్షురత్సుబహుధామదవారిధారాః । కైలాధిరోహణనుఖాన్యపలేభిరేతే॥ ౭౩

సైకతోత్సంగమునసౌఖ్యం ♦ చయముగాంచి । యతిశయంబుగఁబెరిగి పయస్సమృద్ధి
వఱునుత్కలకోసల ♦ ప్రభులకెల్ల । నెంతయుసమానధాతిగా ♦ నెంతుదీని॥ ౬౨

మాన్యునృపుఁబాసినట్టి మన్మాతవోలె । నురుకృపనునన్నుదూరమందుండఁగానె
సరయువిదిచల్లగాలితో ♦ వరతగంగ । హస్తములఁగొఁగిలించిన ♦ యట్లుతోఁచె॥ ౬౩

ఎదుటలేచెడుభూరజం ♦ బెఱ్ఱగాను । సంజకెంజాయవలెనుంట ♦ నాంజనేయుఁ
డెఱుఁగఁదెల్పిన వినినన్ను ♦ నెదురుకొనఁగ । నచ్చుననియెంతుభరతుండు ♦ బలముఁగూడి॥

దురమునఖరాదులనుజంపి ♦ మరలునాకు । నెలమినినుఁగాచిలత్కృణం ♦ డిచ్చినట్లు
ప్రతినదీర్చిననాకు ఏగృలపుసిరిని । సాధువౌభరతుండిడు ♦ సత్యముగను॥ ౬౪

వెంటవృద్ధులసచివుల ♦ వెనుకసేన । ముందుగురునిడియ్యర్థంబు ♦ బూనిచేత
వల్కలంబులుదాలిచి ♦ భరతుఁడడిగొ । యెదురుకొనఁబాదచారియై ♦ యేగుదెంచె॥ ౬౫

ననుఁదలంచియెతోడనున్న ♦ జనకుఁడిడిన । ననుభవింపఁడు పడుచువాఁడయ్యసిరిని
నతికఠినమైనయసిధార ♦ యనెడువ్రతము । నిన్నియేండ్లామెతోసల్పు ♦ చున్నయట్లు॥

ఇట్లువచియించురాముని ♦ యిచ్చనెఱిగి । భరతువెంబడిలోకు లబ్బురముతోడఁ
గనుఁగొనుచునుండ దివినుండి ♦ గగనయాన । మునువిమానాధిదేవత ♦ భువికిదింపె॥ ౬౬

ముందటవిభీషణుఁడునిల్చి ♦ భూమిఁదఱిచుు । పటికరామెట్లమార్గంబు ♦ భక్తిఁజూప
సేవమెప్పించునుగ్రీవు ♦ చేయిపట్టి । రాఘవుఁడుడిగ్గెను విమాన ♦ రాజమపుడు॥ ౬౭

సలిపెవందనమిత్వోకు ♦ కులగురునకుఁ । బడసియర్థంబుఁగొఁగిట ♦ భరతుఁడేర్చి
కనులనీర్కొమ్మూర్కొనెఁ ♦ దనకుఁగాను । జనకరాజ్యాభిషేకంబు ♦ గొననిశిరము॥

కరముఁబెరిగినశ్మశ్శులఁ ♦ గాంచివికృతి । వ్రేలునూడలప్లక్ష వృక్షాలఁబోలు
వృద్ధసచివులుభక్తితో ♦ వినతులైనఁ । గూర్మిఁగని మంజువాక్కులఁ ♦ గుశలమరసె॥ ౬౮

ఈతఁడాపుండు ఋతుకఁపీశ్వరుండు । ఇతఁడుపౌలస్త్యుఁడనిమొన ♦ సేచువీరుఁ
డనుచురఘునందనుఁడు గొనియాడ భరతుఁ । డెరఁగెవారికిలత్కృణుఁ ♦ వొఱఁగియపుడు॥

భరతుఁడావల లత్కృణుఁ ♦ దఱిసిశిరము । వాల్చనతఁడెత్తి యింద్రజిత్రహరణములఁ
గఠినమైనట్టియురమునఁ ♦ గొఁగిలించె । నతనివక్షమునొప్పించు ♦ నట్లుతోఁప॥ ౬౯

కపిచమూపతితతులు రాఘవునియాజ్ఞ । నెక్కిగజముల మానవాకృతులతోడ
వానిపైనుండినుదధార ♦ పడుచునుండ । ఘననగారోహణనుఖంబు ♦ ననుభవించె॥ ౭౦

సానుష్ఠవః ప్రభురపిక్షుణదాచరాణాం । భేదేరథాకౌదశగఢప్రభవానుశిష్టః
మాయావికల్పరచితైరపియేతదీయై । ర్నస్యందనైస్తులితకృత్రిమభక్తిశోభాః॥ ౭౫

భూయస్తోరఘుపతిర్విలసత్పతాక । మధ్యాస్తకామగతిసావగజోవిమానం
దోషాతనంబుధబృహస్పతియోగదృశ్య । స్తారాపతిస్తలవిద్యుదివాభ్రబృందం॥ ౭౬

తత్రేశ్వరేణజగతాంప్రళయాదివోర్ద్వీం । నర్నాత్యయేనరుచమభ్రఘునాదివేందోః
రామేణమైఖిలనుతాందశకంఠకృచ్ఛాత్ । ప్రశ్న్యుద్భృతాంధృతమతీంభగతోవవంశే॥

లంకేశ్వరప్రణతిభంగదృఢవ్రతంత
ద్వంద్వంయుగంచరణయోర్ద్వనకాత్మజాయాః
జ్యేష్ఠానునృత్తిజటిలంచశిరోస్యసాధో
రన్యోన్యసావనమభూదుభయంసమేత్య॥

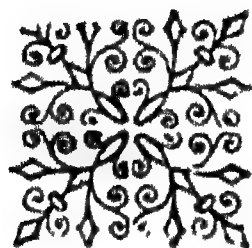
౭౮

క్రోశార్థంప్రకృతిపుగఃసరేణగత్వా
కాకుత్స్థః సిమితజలేనపుష్పకేః
శత్రుఘ్నప్రతివిహితోపకార్యమాగ్ర్యః
సాకేతోపవనముదారమధ్యువాస॥

౭౯

ఇతి శ్రీరఘునంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాళిదాసకృతా దండక

ప్రత్యాగమనోనామ త్రయోదశఃసర్గః

రాముపనుపున రాక్షసరాజుగూడ । ననుచరులతోడగఢముల ♦ నధిపసించె
నెంతమాయాకళలచేత ♦ నెసఁగుచున్నఁ । దాశనయ్యెను వీనికిఁ ♦ దనరథములు॥ 21
సఁజమించుల మించెడు ♦ జలదతతిని । బాధగురులతోడి చంద్రుండు ♦ వోలెమరలఁ
గావగతి నొప్ప ధ్వజమఁ ♦ గాల్చినభీ । యనమెక్కిను రామఁడు ♦ సానుజుండు॥
ప్రళయవండుండి ధగను న♦ రామామూర్తి । శరదృతువు వేఘములనుండి ♦ చంద్రకాంతిఁ
గామగతిరామఁ డద్దశకంఠనుండి । కాచిన నుద్గరకరఁగెను ♦ గైకొడుకు॥ 22

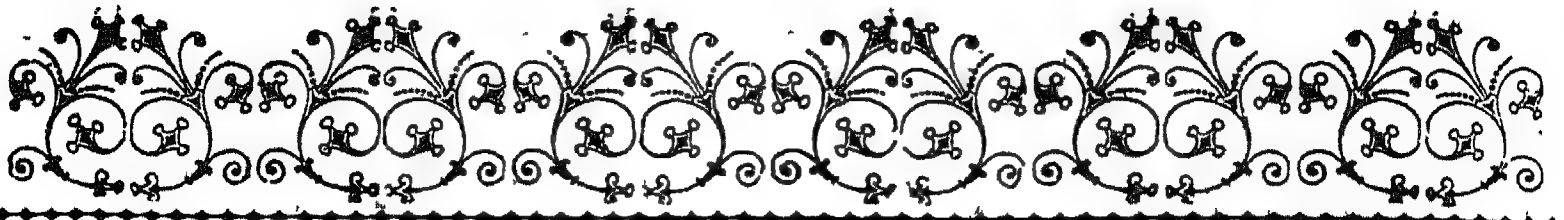
చ॥ ప్రాణతులుసేయ రాణాని ♦ భంగమొనర్చు దృఢవ్రతంబుతో
జనులకు నంద్యమైచెలఁగు ♦ బాసకి పాడియుగంబు శ్రేష్ఠ శ్రే
ష్ఠనిగతి డట్లమై తనరుచుండు జడలో ధరియించియున్న య
య్యనఘా శిరఁబనుంగలసి ♦ యయ్యెఁ బరస్పరమున్ బవిత్రముల్॥ 23

సీ॥ భూమిపై ముందఱ ♦ మోచంబుతోఁబొంగి । జనులు గుంపులుగూడి ♦ చనుచునుండ
మోచినభంబుపై ♦ మిసిమికాంతులతోడఁ । గాల్చుచుండెడు పుష్పకంబునందు
నానంద మనమంద ♦ యానమొప్పొరఁగాఁ । దానఱుకోసెడు ♦ దారిఁగడచి
శత్రుఁభుగచితిమై ♦ చాల నొప్పుచు నుండు । పటవండకమ్మల ♦ భస్మపైన
గీ॥ యతులసాకేత పురఁగో♦ద్యానసీమ

పచ్చివిడిసెను గాకుత్స్థనంశదీప
మై వెలింగెడునట్టి సత్యానుగర్తి
స్వానుగర్తి శ్రీరామ ♦ నంద్రముర్తి॥ 24

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మణాంబా
బుచ్చివేంకటాచార్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రగళువం
శంబునందు దండకప్రత్యాగమనంబను త్రయో
దశశాస్త్రము సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

చ తు ర్ద శః స ర్గః

—:0:—

- భర్తుః ప్రణాశాదథ శోచనీయం । దశాంతరం తత్ప్రసమం ప్రపన్నే
అపశ్యతాం దాశరథీ జనన్యా । ఛేదాది వోపఘ్నతరోర్వృతత్యై॥ ౧
- ఉభావుభాభ్యాం ప్రణతౌహతారీ । యథాక్రమం విక్రమశోభినాతౌ
విస్పష్ట మసాంధతయా నదృష్టే । జ్ఞాతౌ నుతస్పర్శ నుభోపలంభాత్॥ ౨
- ఆనందజః శోకజమశ్రుబాష్ప । స్తయోరశీతః శిశిరోబిభేద
గంగాసరయ్యో ర్జలముష్ణతప్తం । హిమాద్రి నిష్పంద ఇవావతీర్ణః॥ ౩
- తేఘత్రయోర్నైఋతశస్త్రమార్గా । నార్ద్రానివాంగేసదయంస్పృశంత్యై
అపీప్సితంక్షత్రకులాంగనానాం । నవీరనూశబ్దమకామయేతాం॥ ౪
- క్లేశాపహాభర్తురలక్షణాహం । నీ తేతినామస్వముదీరయంతీ
స్వర్గపరితృప్తస్యగురోగృహిష్యా । వభక్తి భేదేనఽధూర్వనందే॥ ౫
- ఉత్తిష్టనత్నే ననుసానుజోసౌ । వృత్తేన భర్తాశుచినాతవైవ
కృచ్ఛ్రిం మహతీర్ణ ఇతిక్షియార్హాం । తామూచతుస్తే ప్రియమప్యమిధ్యా॥ ౬
- అధాభిషేకం రఘువంశకేతోః । ప్రారబ్ధమానంద జలైర్జనన్యోః
నివర్తయామాను రమాత్యశృద్ధా । స్తిర్థాహృతైః కాంచనకుంభతోద్యైః॥ ౭
- సరిత్సముద్రాన్ సరసీశ్చగత్వా । రక్షుఃకపీంద్రై రుపపాదితాని
తస్యాపతన్మార్ధిన్ జలానిజిహ్వా । ర్వింధ్యస్య మేఘప్రభవా ఇవాపః॥ ౮
- తపస్వివేష క్రియయాపితావ । ద్యౌఃప్రేక్షణీయః నుతరాంబభూవ
రాజేంద్ర నేపథ్యః ధానశోభా । తస్యోదితానీ త్పునరుక్తదోషా॥ ౯

శ్రీ

ర ఘు వం శ ము.

చ తు ర్ద శా శ్వా స ము.

గీతములు.

- ప్రాపుగానున్నశ్రుతుంబుఁ ♦ బాసి నట్టి । తీగెలనుబోలె భర్తృవియోగజనిత
శోకముననున్నతల్లులఁ ♦ జూచి రొకట । రామలక్ష్మణులంత నా రామమందు॥ ౧
- అరులఁదెగటార్చి శౌర్యాన ♦ నలరుపుతుఁ । లిర్వురును మ్రొక్కి తల్లుల ♦ కిర్వురకును
గరమునీరొల్కుక నులకుఁ ♦ గానరొక । తనుజసంస్పర్శనుఁ యిచ్చెఁ ♦ గనఁగ నైరి॥ ౨
- హిమగిరిఁగఱంగిపాశెడు ♦ హిమయురంబు । లుప్తగంగానదీ సరఁ యూజలములఁ
బాపుగతి వారిశోకోష్ణ ♦ బాష్పములను । హర్షితాశ్రువులువాపె ♦ నద్భుతముగ॥ ౩
- దనుజశస్త్రప్రణంబు లాత్మజులనంటు । తల్లులకుఁబచ్చిపుండ్లుగాఁ ♦ చాకుటయును
తుత్రసతులెల్లఁగాంక్షించు ♦ శబ్దమైన । వీరసూపదమునఁగొర్కి ♦ వారికెడతె॥ ౪
- పతికిఁగట్టంబుగూర్చెడు ♦ పాపచరిత । సీతనేననిపేరును ♦ జెప్పికొనుచు
దివిఁజనినమామ పట్టపు ♦ గేవులకును । సవకెవలభక్తిఁగోడలు ♦ సలిపెకసతి॥ ౫
- తెమ్ముకోడల నీనుస్మృత్తమైకానె । తమ్ముతోఁగూడఁబతిని దుఃఖిమ్మునుండి
దాటఁజేసినదనుచుఁ దధ్యంపుఁబ్రీయము । వారుప్రేమాద్వర్ధురాలితోఁ ♦ బలికిరంత॥ ౬
- అదితల్లులహర్షబాష్పాశిగాఁగ । స్వర్ణఘటములతీర్థంపు ♦ సలిలములను
స్పర్ధసచివ్రలుఁ ఘనంశ ♦ వీరవాణికి । సర్వరభిషేక మెంతయు ♦ సంతసమున॥ ౭
- కపిదనుజనాయకుల్ చని ♦ కడలనుండి । తెచ్చినసముద్రసరసీ నదీజలములు
గురిసెజయగీలురాముని ♦ శిరముమీఁద । శరదములనీరువింధ్యపైఁ ♦ గురియునట్లు॥ ౮
- తాపనులవేషమునుదాను ♦ దాల్చినపుడె । యెంతయోచూడనందమై ♦ యెసఁగినట్టి
రామచంద్రునకెన్నఁగా ♦ రాజచంద్రు । వేషమంతయుఁబూనరుక్తి ♦ దోపమయ్యె॥ ౯

సమాల రక్షోహరిభిః ససైన్య । స్మార్యస్వనానందిత పౌరవర్గః
వివేశ సౌధోద్గత లాజవర్షా । ముత్తోరణా మన్వయరాజధానీ॥

౧౦

సామిత్రిణా సావరజేనమంద । మాధూతహలవ్యజనోరథస్థః
ధృతాతపతో భరతేనసాక్షా । దుసాయసంఘాత ఇవప్రస్పద్యః॥

౧౧

ప్రాసాదకాలా గరుధూమరాజి । స్తైస్యాః పురోహాయువశేనభిన్నా
పనాన్నిప్యతేన రఘూద్వహేన । ముక్తాస్వయంవేణి రివాబభాసే॥

౧౨

శ్వశూజనా నుస్మితచాతువేషాం । కర్ణీరథస్థాం రఘువీరపత్నీం
ప్రాసాదవాతాయ వదృశ్యబందైః । సాకేతనార్యోం జలిభిః ప్రణేముః॥

౧౩

స్ఫురత్ప్రభామండనమాన సూయం । సాబిభ్రతీ శాశ్వతమంగరాగం
రరాజశుద్ధేత పునఃస్వపురైః । సందర్శితా వహ్నిగతేన భర్తా॥

౧౪

వేశ్మానిరామః పరిబర్హనంతి । విశ్రాణ్యసాహార్దనిధిః నుహృద్భ్యః
బాహ్వయమాణో బలిమన్న కేత । మాతేభ్యశేషస్య పితుర్వివేశ॥

౧౫

కృతాంజలిస్తత్ర యదంబసత్యా । స్నాభశ్శత స్వర్గఫలాద్గురుర్నః
తచ్ఛింత్యమానంనుకృతంతవేతి । జహారలజ్జాంభరతస్యమాతుః॥

౧౬

తేఢాచనుగ్రీపవిభీషణాది । నుపాచరత్కృత్రిమేసంవిధాభిః
సంకల్పమాత్రోదతసిద్ధయస్తే । క్రాంతాయథాచేతసివిస్మయేన॥

౧౭

సభాజనామోపగతాన్ సదివ్యాక । మునీన్పురస్కృత్యహతస్యశతోరిః
శుశ్రావతేభ్యఃప్రభవాదేవృత్తం । స్వవిక్రమేగౌరవమాదధానం॥

౧౮

ప్రతిప్రయాతేషుతపోధనేషు । నుఖాదవిజ్ఞాతగతార్థమాసాన్
నీతౌస్వహస్తాపహృతాగ్ర్యపూజాన్ । రక్షకపింద్రాన్ విససర్జరామః॥

౧౯

తచ్ఛాత్మచింతానులభంవిమానం । హృతరసురాశేసహజీవితేన
కైలాససౌధోద్వహానాయభూయః । పుష్పందివఃపుష్పకమన్వమంస్త॥

౨౦

పితుర్నియోగాద్వసవాసమేవం । నిస్తీర్యరామః ప్రతిపన్నరాజ్యః
ధర్మార్థకామేషుసమాంప్రపేదే । యథాతథైవావరజేషుప్యత్తి॥

౨౧

సర్వానుమాతృప్వపితృలత్యాత్ । సనిర్విశేషప్రతిపత్తిరాసీత్
షీడోనసాపీతపయోధరాను । నేతౌచమూనామివకృత్తికాను॥

౨౨

సచివరాక్షసకపిపైన్య ♦ చయముతోడ ♦ బ్రజలుతూర్యధ్వనుల నలరారజొచ్చె
 రాఘవుడుతోరణోపేత ♦ రాజధాని । సౌధములనుండి లాజనర్హములుగురియ॥ ౧౦
 సానుజాడులత్కూణుడువైన ♦ చాఘరములు । గొడ్డుగుభరతుండుపట్టఁగా ♦ గూడిపొదలు
 చతురుపాయసమంచిత ♦ సంఘమట్లు । ప్రజ్వరిల్లెరథన్మండ ♦ రాఘుచుండు॥ ౧౧
 భూరిసౌధములందుండి ♦ పొడమివెడలు । నగరుధూమముచెదరి మంధానిలమున
 వనమునందుండిమరలితా ♦ స్వయమురాము । డెడలిచినవీటివేనలి ♦ ముడిగదోచె॥ ౧౨
 ప్రీతిశ్శ్రులుగూర్చిన ♦ వేషమాని । యలరుకర్ణీరథంబున ♦ నధివసించి
 యమగుసీతకుసౌధవా ♦ తాయనముల । మోడ్పులగపడ్రమొక్కిరి ♦ పురముసతులు॥ ౧౩
 తనకునననూయ విత్యమై ♦ తనర నిడిన । యంగరాగ్రప్రభావలి ♦ నవనిజాత
 మొఱసెదాశుద్ధయచుచ్చున ♦ మఱుల్లబ్రజక్ష । దెలుపఁబతితోరనహ్నిలో ♦ నిలిచినట్లు॥
 అంత సౌజన్యనిధిరాము ♦ డాశ్మిసఖుల । సర్వపరికరము క్తవేశ్మములనునిచ్చి
 తండ్రిపటమున్న పూజకా ♦ ద్రవ్యమున్న । నిలయమునుజొచ్చెగర్జుల ♦ నీరుగార్చ॥ ౧౪
 అంజలినిగూర్చి కైకేయి ♦ యమ్మజూచి । స్వర్గఫలమిడుసత్యంబు ♦ వల్లనమ్మాడు
 తండ్రిజారమి నీనుకృతమునఁగాదె । యమచరాముఁడుపోగొట్టె ♦ నామెలజ్జ॥ ౧౫
 సిద్ధిసంకల్పమాత్రాన ♦ జెందఁగలుగు । నట్టినుగ్రీవ దానవేంద్రాద్రిదులెల్ల
 విస్మయాకాంతమతులగు ♦ విధమునందు । సలిపెనుపచారములు ఎన్తోసమిత్తిగూర్చి॥
 తన్నుగొనియాడనరుదెంచి ♦ యున్నదివ్య । మునిషులనుండితనశౌర్య ♦ మునకుముహూహఁ
 గొలుపుదానినిదాబారి ♦ గొన్నతైరి । జననమాదిచరిత్రను ♦ వినియెనతఁడు॥ ౧౬
 అత్తపోధను లరుగ సౌఖ్యములమున్ది । యర్థమాసమునెఱుంగని ♦ యట్లుగడ్డపి
 భూమిజయొయిడ్డయు తను ♦ పూజలంది । వెలయుకపిరాక్షసేంద్రుల ♦ వీడ్చుకొలిపె॥
 తలఁపఁగ నెవచ్చునట్టి తద్దైత్యవిభుని । ప్రాణములతోడఁగొన్నట్టి ♦ ప్రియమట్లు
 దివివెలింగెడునట్టి యద్దైత్యయాన । మంపె మరలఁ గుబేరు వాహనముగాఁగ॥ ౨౦
 సలిపివనవాసమిట్టులు ♦ జనకువాజ్ఞ । రాజ్యభారమునహియించి ♦ రామనృపతి
 యమలధర్మార్థకామము ♦ లిందునలెనె । తమ్ములందునుసమముగాఁ ♦ దానుమెలఁగె॥
 అటుమోములఁజనుభాలు ♦ నానుగుహుండు । కృత్తికలసమముగ సత్కరించుకరణిఁ
 దలులందఱఁబేర్చిమిందు ♦ తనయొడగుట । సమముగావారిరాముఁడు ♦ సత్కరించె॥ ౨౧

తేనార్థవాన్లోభపరాక్రమ్యేన । తేనాత్మతాత్పర్యభయంక్రియావాన్
తేనాసలొకఃపితృమాన్విసేతా ॥ తేనైవలోకాసమదేనపుత్రీ ॥

౨౩

సపారకార్యాణిసమీక్ష్యకాశే । తేమేపిదేహాధిపతేర్దుహితా
ఉపస్థితశ్చరువపుస్తవీయం । కృత్వోపభోగోగ్నుకయేనలత్యుక్త ॥

౨౪

తయోగ్యథాప్యార్థితమింద్రియార్థా । నానేనుయోగ్యమనుచిత్రచతు
ప్రాప్తానిదుఃఖాన్యపదంఉకేషు । సంవిద్యమానానినుఖాన్యభూవాన్ ॥

౨౫

అథాధికస్నిగ్ధవిలోచనేన । ముగ్ధేనసేవాకరపాండురేన
ఆనందయిత్రీపరిణేషురాసీ । ననగ్నయ్యంజితగౌహ్యదేన ॥

౨౬

తామంకమాగోప్యకృశాంగమహ్నిం । తద్ధాంతగాక్రింతపమోధరాగ్రిం
విలజ్జమానాంగహసిప్రతీతః । పవనృద్వగామాంగమణోభిలాషం ॥

౨౭

సాదప్తనీవారబలీనిహింపైః । సంబద్ధవైఖానసకన్యకాని
ఇయేషభూయఃకుశసంతిగంతుం । భాగీశభీషణాహోననాని ॥

౨౮

తస్యైప్రతిశ్రుత్యగమ్యప్రవీణ । స్తదీప్సితంహృద్వచరానుయాతః
ఆలోకయిష్యత్ ముదితామయోగ్యాం । సాస్రావమభ్రంలిహమారుగోహ ॥

౨౯

ఋద్ధాపణంరాజపథంసపశ్యత్ । విగాహ్యమానాంసగయూంచనాభిః
విలాసిభిశ్చాధ్యుషితానిపౌరైః । పురోపకంఠోపకనానిరేమే ॥

౩౦

సకించదంతీంచదతాంపురోగః । స్వప్నతేనుద్దిశ్యవిశుద్ధ్యంతః
సర్పాథిరాజోరుభువోపసృపం । పవనృద్వభద్రంవిజితారిభద్రః ॥

౩౧

నిర్బంధవృష్టఃసజగాదసన్వం । మృతంతిపారాశ్చరితంత్వదీయం
అన్యత్రోత్తోభేవనోషితాః । పరిగ్రహోన్మాదసదేనదేన్యాః ॥

౩౨

కళత్రనిరదాగుగుణాకిలైః । మభ్యాహతంకీర్తివిసగ్యయేణ
అయోఘసేనాయఇవాభితప్తం । వైదేహిబంధోర్హృదయంవిపదే ॥

౩౩

కిమాత్మనిర్వాదకథాముపేక్షే । జాగ్రానుగోషాముతసంత్యజాని
ఇత్యేకపక్షాశ్రయవిక్లబత్వా । నాసేత్సదోలాచలచిత్రస్మృతిః ॥

౩౪

నిశ్చిత్తచానన్యనివృత్తివాచ్యం । త్యాగేనపత్న్యఃపరిమార్జ్యమైచ్ఛత్
అపిస్వదేహోత్కిముతేంద్రియార్థా । సృజోధనానాంహియశోగరీయః ॥

౩౫

దాతయతఁడౌటఁబ్రజలెల్ల ♦ ధనికులైరి । విఘ్నహరుఁడౌట సత్కార్య ♦ విహీతులైరి
 మనుమవాఁడౌటచేఁబితృ ♦ మంతులైరి । చింతఁబాపుటచేఁ బుత్ర ♦ వంతులైరి॥ ౨౩

జనులపనులనుదఱిగని ♦ జక్కదీర్చి । యతఁడుతనతోడఁగ్రీడింప ♦ నందమైన
 తనువుదాల్చిసలక్ష్మియౌ ♦ యనఁగనొప్పు । జానకినిగూడివిహరించు ♦ సంతసమున॥ ౨౪

ఇంద్రియార్థములందు యథేచ్ఛముగను । జిత్రపటములగృహములఁ ♦ జెలఁగునపుడు
 దండకారణ్యదుఃఖముఁ ♦ దలఁచుకొన్నఁ । నోఁచెనుఖముగ నాదంప ♦ తులకుమదిని॥ ౨౫

జనకనుతనిగ్గులీనెడు ♦ కనులతోడ । రెల్లువలెఁజూడనెంతయుఁ ♦ దెల్లనగుచుఁ
 జెప్పకయెఁచెప్పుగర్భంపుఁ ♦ జిహ్వామైన । మోముతోభర్తకానంద ♦ మూర్తియయ్యె॥

సిగ్గుగొన్నట్టిమిక్కిలి ♦ చిక్కినట్టి । చను మొనలునల్లఁబడినట్టి ♦ యనుఁగుఁజెలున
 నెలమిఁదొడఁజేర్చి యేమికానలెనటంచు । నడిగెరమణుండు రాముఁడే♦కాంతమందు॥ ౨౬

ఇడినబలిఁగూర్మగములు ♦ గుడువనట్టి । చెలిమి మునికన్యకలతోడఁ ♦ గలుగునట్టి
 గంగయొడ్డునదర్శలఁ ♦ గాల్గునట్టి । మునిననులకేగమదిఁగోరె ♦ జనకుపట్టి॥ ౨౭

ఆమెకోరికదీర్పంగ ♦ ననుమతించి । యనుచరులతోడ నాకస ♦ మంటుమేడ
 నెన్మెరఘుకులమణితన ♦ యేలుబడిని । బ్రమదమందునయోధ్య వై♦భవముఁజూడ॥ ౨౮

విపణిసంవృద్ధిగలరాజ ♦ వీధిఁజూచి । పఱచునోడల సరయువుఁ ♦ బాఱఁజూచి
 స్రియులుప్రియురాండ్రుపౌరులు♦వేడ్తఁదిరుగుపురవగోద్యానములఁజూచి♦పొంగెన్యపతి॥

చారు శేషారుభుజుఁడు జితారి నరుఁడు । వాఙ్ములకునగ్రిగామియై ♦ వఱలువాఁడు
 భద్రచరితుండురాముఁడు ♦ భద్రునడిగెఁ । దననడతఁగూర్చిజనులేమి ♦ యనుదురనుచు॥

ఒత్తియడిగినననెనిట్టు ♦ లుర్విపాల । రాక్షసునియింటనుండిన ♦ రాణినీవు
 స్వీకరించినయదితప్ప ♦ వీటిజనులు । నీచరితలెల్లవినుతింతు ♦ నిక్కముగను॥ ౩౨

అతివకొదవిననిందాప ♦ యశమువినుట । నలన సీతేశుహృదయంబు ♦ వ్రయ్యలయ్యె
 గట్టిగాఁబడ్డసమ్మెట ♦ పెట్టుచేతఁ । దప్తలోహంబునయ్యువి ♦ ధమ్ముదోఁప॥ ౩౩

నాదునిందనుఁజేక్షింప ♦ న్యాయమగునొ । శుచినిగాంతనువిడుచుట ♦ యుచితమగునొ
 యంచురామునిమనము చలించుచుండె । నుయ్యెలంబోలెస్థిరగతి ♦ నొందకుండ॥ ౩౪

ఇంతివదలకయపవాద ♦ మెడలదంచు । నవ్విధినిఁజేడునిందఁ బాఁయంగఁగోరె
 భ్యాతిధనులకుదేహంబు ♦ కంటెఁగీర్తి । గొప్పదననింద్రియార్థముల్ ♦ చెప్పవలెనె॥ ౩౫

ససన్నిపాత్యానరజాన్ హతౌజా । స్తద్విక్రియాదర్శనలు ప్తహార్షాన్
కాలీనమాత్మశ్రయమాచచత్తే । తేభ్యఃపునశ్చేదమువాచవాక్యం॥

31

రాజ్షర్షిరంశస్యరవిప్రసూతే । రుపస్థితఃపశ్యతకీదృశోయం
మత్తఃసదాచారశుచేఃకలంకః । పయోదవాతాదివదర్పణస్య॥

32

పౌరేషుసోహంబహుభీభవంత । మపాంతరంగేష్వివతైలబిందుం
సోఘంనతత్పూర్వమవర్ణమీశే । ఆలూనికంస్థాణుమినద్విపేంద్రః॥

33

తస్యాపనోదాయఫలప్రసృత్తా । పుపస్థితాయామపినిర్వ్యపేక్షః
త్యక్త్యామివైదేహనుతాంపురస్తాత్ । సముద్రేనేమింపితురాజ్ఞయేవ॥

34

అవైమిచైనామనఘేతికింతు । హోకాపవాదోబలవాక్ మతోమే
చాయాహిభూమేఃశశినోమృత్యే । నారోపితాశుద్ధిమతఃప్రజాభిః॥

౪౦

రక్షోఽధాంతోనచమేప్రయాసో । న్యర్థఃసవైరప్రతిమోచనాయ
అమర్షణశోణితకాంక్షయాకిం । పదాస్పృశంతందశతిద్విజిహ్వాః॥

౪౧

తదేషుసర్గకరుణార్ధచిత్తై । ర్షమేభవద్భిఃప్రతిపేధనీయః
యద్యద్ధితానిర్భృతవాచ్యశల్యాన్ । ప్రాణాన్మయాధారయితుంచిరంవః॥

౪౨

ఇత్యుక్తవంతంజనకాత్మజాయాం । నితాంతరూక్షాభినివేశమీశం
నకశ్చనభ్రాతృషుతేషుశక్తో । నిషేద్ధుమాసీదనువర్తితుంవా॥

౪౩

సలక్ష్మణంలక్ష్మణపూర్వజన్మా । విలోక్యహోకత్రయగీతకీర్తిః
సౌమ్యేతిచాభాష్యయథార్థభాషీ । స్థితంనిదేశేప్రథశాదిదేశ॥

౪౪

ప్రజాపతీదోహదశంసినీతే । తపోవనేషుస్పృహయాశురేవ
సత్త్వంరథీతద్వ్యపదేశనేయాం । ప్రాప్తయ్యవాల్మీకిపదంత్యజై నాం॥

౪౫

సశుశ్రువాన్మాతరిభార్గవేణ । పితుర్నియోగాత్ప్రహృతంద్విషద్వత్
ప్రత్యగ్రహీదగ్రజశాసనంత । దాజ్ఞాగురూణాంహ్యవిచారణీయా॥

౪౬

అథానుకూలశ్రవణప్రతీతా । మత్రిన్నభిర్యుక్తధురంతురంగైః
రథంనుమంత్రప్రతిపన్నరశ్మి । మారోప్యవైదేహనుతాంప్రతస్థే॥

౪౭

సానీయమానారుచిరాన్ప్రదేశాన్ । ప్రియంకరోమేప్రియఇత్యనందత్
నాబుద్ధకల్పదుమతాంవిహాయ । జాతంతమాత్మన్యసిపత్తృవృక్షం॥

౪౮

కుంగిరాముఁడుదనుఁజొచ్చి ♦ కుందునట్టి । తమ్ములనుగూర్చివారికి ♦ దనకుఁగల్గి
 నట్టినిందనుదెల్లమా ♦ నట్లుతెలిపి । మఱియొనిట్లనెవారితో ♦ మనుజవిభుఁడు॥ ౩౬
 ప్రవిమలాచారవంతుమై ♦ రవికేఱుట్టి । యెసఁగునీరాజబుష్పికుల ♦ మెట్టికందు
 సంఘె నాచేతఁ గంటిరే ♦ యాపిగాలి । చేతనుగళంకమద్దంబు ♦ చెందినట్లు॥ ౩౭
 నీటితరఁగలపేటడి ♦ నేఱయొనట్టి । తెలబిందువువలెఁ బొర♦జాలమందుఁ
 బర్వనూత్నాపవాదంబు ♦ నోర్వఁజాల । నుద్గజముకట్టుకంబంబు ♦ నోర్వనట్లు॥ ౩౮
 పూర్ణగర్భంబుతోడను ♦ బొల్పుచున్న । వీడఁగానిందవైదేహి ♦ వీడువాఁడ
 మోన్నసఁద్రంబుచుట్టిన ♦ భూమినెల్ల । జనకునానతివీడిన ♦ చందమునను॥ ౩౯
 భూమినీడనుబరిశుద్ధు ♦ సోముమీఁది । మైలగాఁబ్రజవాడుట ♦ మనమువినమె
 దేవిపావనురాలని ♦ తెలిసియున్నఁ । దలఁతుగొప్పగలాక నిం♦దనుధరిత్రీ॥ ౪౦
 రావణనిఁగధపగను దీర్చిఁగనెయకాట । వ్యర్థమైచనలేదు ప్ర♦యాసమెన్నఁ
 బాముకోపించితోక్కిన ♦ వానిఁబట్టి । కఱచునే రక్తమునుదావు ♦ కాంక్షచేత॥ ౪౧
 పాసి యపవాదశల్యంబు ♦ పాణములను । దాల్చినేను జిరంబుండఁ ♦ దలఁతురేని
 సాదునిశ్చయమునుదీని ♦ మీదయార్ద్ర । భానములఁజేసియాటంక ♦ పలుపఁజనదు॥ ౪౨
 ఇట్లుజనకాత్మజనుగూర్చి ♦ యెన్నఁగాని । పరుషమునుదాల్చియున్నట్టి ♦ ప్రిభువునకును
 భ్రాతలందెవ్వరునుమాటు ♦ పల్కఁగాని । చనియనుసరింపఁగాఁగాని ♦ చాలరైరి॥ ౪౩
 అఖిలజగములుకీర్తించు ♦ యశమువాఁడు । సత్యసంధుఁడురాముఁడు ♦ సౌమ్యయనుచు
 నాజ్ఞమన్నించులక్ష్మణు ♦ నలలఁబిలిచి । యతనిశాసించె నిట్టులే♦కాంతమందు॥ ౪౪
 దేవిగర్భిణియాకాటఁ గ♦పోననమ్ము । చూడవాంఛించె సామిష ♦ తోడ నామె
 రథమునందుంచికొనిపోయి ♦ రమ్మువిడిచి । యమ్మహామునిపాల్మీకి ♦ యాశ్రిమమున॥ ౪౫
 పరశురాముఁడు జనకుని ♦ పనుపుఁజేసి । శత్రువునువలెఁదల్లినఁ ♦ జంపెననుచు
 విన్న సౌమిత్రితలఁదాల్చె ♦ నన్నయాజ్ఞ । గురలయానతిశంకింపఁ ♦ గూడదుగద॥ ౪౬
 విని నువార్తను బొంగెడు ♦ జనకనుతను । బెదురులేనట్టిగుఱ్ఱాలఁ ♦ పొదలునట్టి
 పాగెలనుమంతుఁడనువుగాఁ ♦ బట్టినట్టి । యరదముననుంచిసౌమిత్రి ♦ యరిగెవెంట॥ ౪౭
 చనుచుమార్గానరవ్యధృ♦శ్యములఁజూచి । కాంతుఁడెంతయుఁబ్రియుఁడని ♦ కాంతతలఁచెఁ
 గల్పసృష్టత్వమునుమాని ♦ కిడ్డపత్రి । వృక్షభానముఁగొనియుంట ♦ నెఱుఁగదయ్యె॥ ౪౮

- జుగూహుతస్యాఃపథిలత్కృణోయత్ । సవ్యేత రేణస్ఫురతాతదత్న్వా
ఆఖ్యాతమస్యైగురుభావిదుఃఖ । మత్యంతలుప్తపీయదర్శనేన॥ ౪౯
- సాదుర్నిమిత్తోపగతాద్విషాదాత్ । సద్యఃపరిమ్లానముఖారవిందా
రాజ్ఞశివంసావరజస్యభూయా । దిత్యాశశంసేకరణైరబాహ్యైః॥ ౫౦
- గురోర్నియోగాద్వనితాంఘనాంతే । సాధ్వీంసుమిత్రాతనయోవిహాస్యన్
అవార్యతేవోత్థితవీచిహస్తై । ర్జహ్న్నోర్దుహితాస్థితయాపురస్తాత్ ॥ ౫౧
- రథాత్సయంత్రాని గృహీతవాహా । త్తాం । భాతృజాయాం పులిసేవతార్య
గంగాం నిషాదా హృతనావిశేష । స్తతార సందామివ సత్యసంధః॥ ౫౨
- అథవ్యవస్థాపిత వాక్కధంచిత । సౌమిత్రరంతర్గత బాష్పకంతః
ఔత్పాతికోమేఘ ఇవాశ్రవన్ ॥ మహీపతేః శాసనముజ్జగార॥ ౫౩
- తతోభిషంగానిల విప్రవిధ్ధా । పరిభ్రష్టమానా భరణప్రసూనా
స్వమూర్తిలాభ ప్రకృతిం ధరిత్రీం । లతేవ సీతా సహసాజగామ॥ ౫౪
- ఇత్యోకుఃశప్రభః కథంత్యాం । త్యజేదకస్మాత్ పతిరార్యవృత్తః
ఇతిక్షీతిః సంశయితేవ తస్యై । దదౌప్రదేశం జననీనతావత్ ॥ ౫౫
- సాలుప్త సంజ్ఞాన వివేదదుఃఖం । ప్రత్యాగతానుః సమతప్యతాంతః
తస్యాః సుమిత్రాత్మజ యత్నలబ్ధో । మోహాదభూత్ కష్టతరః ప్రబోధః॥ ౫౬
- నచాపదద్భర్తురవర్ణమార్యా । నిరాకిరిష్టో ర్వృజినాదృతేపి
ఆత్మానమేవస్థిరదుఃఖభాజం । పునఃపునర్దుష్కృతినం నినింద॥ ౫౭
- ఆశ్వాస్యరామావరజఃసతీంతా । మాఖ్యాతవాల్మీకినికేతమార్గః
నిఘ్నస్యమేభర్తునిదేశరాక్ష్యం । దేవిక్షుమన్వేతిబభూవనమః॥ ౫౮
- సీతాసముత్థాప్యజగాదవాక్యం । ప్రితాస్మితేసౌమ్యచిరాయజీవ
బిడౌజసావిష్ణురివాగ్రజేన । భ్రాత్రాయదిత్థంపరవానసిత్వం॥ ౫౯
- శ్వశూజనంసర్వమనుక్రమేణ । విజ్ఞాపయప్రాపితమత్ప్రణామః
ప్రజానిషేకం కయివర్తమానం । సూనోరనుధ్యాయతచేతనేతి॥ ౬౦
- వాచ్యస్త్వయామద్వచనాత్సరాజా । వహన్నావిశుద్ధామపియత్సమక్షం
మాంలాకవాదశ్రివణాదహాసీః । శ్రుతస్యకింతత్సదృశంకులస్య॥ ౬౧

దారినిమఱిది దెప్పక ♦ దాచియున్న । విభునిప్రియదర్శనంబిక ♦ వీడెననెడు
ముందురాఁబోవుకీడును ♦ మొదలె తెలిపె । నదికుడికన్ను సీతకు ♦ నమలగుణకు॥ ౪౯

దుర్నిమి త్తంబుచేఁగన్న ♦ దుఃఖమునను । వాడియున్నట్టియాననా ♦ బ్జంబుతోడ
సీతప్రార్థించెననుజన ♦ మేతముగను । నృపతిసుఖముగనుండంగ ♦ హృదయమందు॥ ౫౦

అన్నయానతి లక్ష్మణుండడవిలోన । విమలసాధ్వినీజానకి ♦ విడువనున్న
నలలనెడుహస్తములనెత్తి ♦ యడ్డుపడెనొ । యనఁగదోఁచెనుజాహ్నువి ♦ యతనిముందు॥

రథ్యములనిల్పసారథి ♦ రథమునుండి । సత్యసంధుఁడు సౌమిత్రి ♦ నైకతమున
ఁదినెడింపి నిషాదుని ♦ పడవనెక్కి । గంగను బ్రతిజ్ఞదీర్చిన ♦ గతినిదాఁటె॥ ౫౧

బాష్పరోధంబుచేతను ♦ బల్కుచెడిన । కంఠమునుసద్దుకొని కడుఁగప్తమునను
ఘనఃలాఘష్టి నుత్పత ♦ ఘనముగరియు । నట్లువెలిఁబుచ్చెలక్ష్మణుండధిపువాఙ్మ॥ ౫౩

పరిభవానిలమునఁగొట్టఁ ♦ బడినసీత । రత్నభూషణపుష్పముల్ ♦ రాలుచుండఁ
దనశరీరంపుమూలమై ♦ తనరుచుండు । ధాత్రిపైఁదీఁగెవలెఁ బడెఁ ♦ దత్క్షణంబ॥ ౫౪

పుట్టెనిత్వోకుకులమునఁ ♦ బుణ్యమూర్తి । యేలవిడుచునునిన్ను నిర్వృత్తుకముగ
ననుచుశంకించినట్టులు ♦ జననిధరణి । చేరనీలేదులోనికి ♦ సీతనపుడు॥ ౫౫

మూర్ఛలోఁజింతయామెను ♦ ముట్టలేదు । లేచినంతనె హృదయంబు ♦ నేచఁజొచ్చె
మూర్ఛలోకంఁటె సౌమిత్రి ♦ తేర్చినపుడె । దుఃఖమెంతయు నధికమై ♦ తోఁచెనతికి॥

ఆర్యురాలామెనిర్దోషియైన తన్నుఁ । దొఱఁగిననుభర్తనెప్పుడు ♦ దూఱలేదు
దుఃఖములకెజనించిన ♦ దుష్టురాల । ననుచుఁ దనుఁదానె నిందించు ♦ కొనును సతము॥

సాధ్వినోదార్చి వాత్మీకి ♦ సదనమునకు । నరుగుమార్గముఁజూపి రామానుజుండు
తల్లి పతియాజ్ఞనేఁ బరఁతంతుఁడగుట । కౌర్యముక్షమింపవేయని ♦ కాళ్లకెరఁగె॥

సీతయాతనినెత్తి యీఁగీతిఁబలికెఁ । బ్రీతనైతిని జిరము జీవింపుమయ్య
జిష్ణునకు విష్ణుఁడట్లు నీజ్యేష్ఠునకును । నీవు పరతంత్రగతినుంట ♦ నిక్కమయ్య॥ ౫౬

ఆత్మలందఱకెరఁగితి ♦ ననుచుఁదెలిపి । నాదుగర్భాన వారినందనునిచేతఁ
బొదలుచుండెడుబిడ్డకు ♦ ముదముతోడఁ । బెంపుమదిఁగోరఁగా విన్నవింపుమయ్య॥

నాదుమాటలననుమిట్లు ♦ నాథుకడను । నీయెదుట నగ్నినిల్వనే ♦ నిర్మలనని
యట్టినకాలోకులనుమాటఁ ♦ బట్టివిడువ । నీకులప్రజలకుఁ దగ్గ ♦ సీతయగునె॥ ౫౭

- కల్యాణబుద్ధేరథవాతవాయం । సకామచారోమయిశంకనీయః
మమైవజన్మాంతరపాతకానాం । విపాకవిస్ఫూర్ణభురప్రసవ్యాః॥ ౬౧
- ఉపస్థితాంపూర్వమపాస్యలక్ష్మీం । వనంమయాసార్థమసిప్రపన్నః
తదాస్పదంప్రాప్యతయాతిరోమాత్ । సోఘాస్మితత్వద్భవనేనసంతీ॥ ౬౩
- నిశాచరోపప్లుతభర్తృకాణాం । తపస్వినీనాంభవతఃప్రసాదాత్
భూత్వాశరణ్యాశరణార్థమన్యాం । కథంప్రపత్స్యేత్వయిదీప్యమానే॥ ౬౪
- కింనాతవాత్యంతవియోగమోఘే । కుర్యాముపేక్షాం హతజీవితేస్మిన్
స్యాదప్రీతుణీయంయదిమేనతేజ । స్త్వదీయమంతర్గతమంతరాయః॥ ౬౫
- సాహంతపఃసూర్యనివిప్రుదృష్టి । యార్థ్యంప్రసూతే శ్చరితుంయతిష్యే
భూయోయథామేజననాంతరేపి । త్వమేవభర్తానచవిప్రయోగః॥ ౬౬
- నృపస్యవర్ణాశ్రమపాలనంయత్ । సఏవధర్మోమనునాప్రణీతః
నిర్వాసితాప్యేవమత్స్త్వయాహం । తపస్విసామాన్యమవేక్షణీయా॥ ౬౭
- తథేతితస్యాఃప్రతిగృహ్యవాచం । రామానుజేదృష్టిపథస్యతీతే
సాముక్తకంఠంవ్యాసనాతిభారా । చ్చక్రందవిగ్నాకురరీవభూయః॥ ౬౮
- నృత్యంమయూరాఃకునుమానిషృతౌ । దర్భానుపాత్తాన్విజహుర్వారిణ్యః
తస్యాఃప్రపన్నే సమదుఃఖభావ । మత్యంతమాసీద్రుదితంవనేపి॥ ౬౯
- తామభ్యగచ్ఛదుదితానుసారీ । కవిఃకుశేధ్మాహరణాయయాతః
నిషాదవిద్ధాండజదర్శనోత్థః । శ్లోకత్వమాపద్యతయస్యశోకః॥ ౭౦
- తమశ్రునేత్రావరణంప్రమృజ్య । సీతావిలాపాద్విరతావనందే
తస్యై మునిర్గోహదలింగదర్శి । దాశ్వానుసృత్రా శివమిత్యువాచ॥ ౭౧
- జానేవిసృష్టాం ప్రణిధానతస్త్యాం । మిథ్యాపవాదతుభితేన భర్తా
తన్మాస్యధిష్ఠావిషయాంతరస్థం । ప్రాప్తాసి వైదేహి పిశుర్నికేతం॥ ౭౨
- ఉత్థాతలోకత్రయ కంటకేపి । సత్యప్రతిజ్ఞేప్యకత్థనేపి
త్వాం ప్రత్యకస్మాత్ కలుషపస్పృతౌ । ఎస్త్యేచ మన్యుర్భరతాగ్రిజేమే॥ ౭౩
- తవోరుక్తిరి శ్వశురః సఖామే । సతాంభవోచ్ఛేదకరః పితాతే
ధురిస్థితాత్వం పతిదేనతానాం । కింతన్నయేనాసి మమానుకంపా॥ ౭౪

మేలెయొనరించుబుద్ధితో ♦ మెలఁగునీవు । కోరి యిటుసల్పితని యనుకొనఁగఁజాల
 నాపురాకృతపాపమై ♦ నైఁసరాని । వజ్రపాతమువలెనిట్లు ♦ పరిణమించె॥ ౬౨
 నిన్నుఁబొందెన లక్ష్మిని ♦ మున్నునదలి । నన్నుఁగూడి వనంజీవు ♦ చన్నకతన
 నతికుపితయామె నీయాల♦యగుబునండు । నేను నెసియించియుంట నహింపదయ్యె॥
 దనుజ పీడితపతులగు ♦ మునిసతులగు । శరణమునొసంగిభవదీయ ♦ కరుణచేతఁ
 బెరలనేనెట్టులభయంబు ♦ వేడఁబోదు । నీవు దేదీప్యమానుడై ♦ నెగడుదుండ॥ ౬౩
 గత్యముగ నీవు నాను గల్గియున్నందు । నునిచిన నుతేజమడ్డమై ♦ యుండదేని
 యీనానకెవడియుండనే ♦ జీవితంబు । నీకెయో గాననెంతయు ♦ నిష్ఫలంబు॥ ౬౪
 ప్రసవమగుడుచు దృష్టిని ♦ రవినిజేర్చి । యెంతయును ఘోరతప మొనఁగింతునేను
 మాటుజన్మముననుకూడ ♦ మరలనీవె । భర్తయశానట్టుచెడఁబాటు ♦ వడచునట్లు॥ ౬౫
 నర్థములయాశ్రయముల ♦ పాలనంబు । నృపతులమధ్యనుని విధి♦యించెమనువు
 గాన విడనాడిననుగూడఁ ♦ గరుణతోడ । ముఖలతోఁబాటు నన్నును ♦ మరుపవలయు॥
 అనినవిని యామె పలుకుల ♦ కనుమతించి । తొఱఁగి సౌమత్రీకంటికి ♦ దూరమగుడుఁ
 బట్టగానట్టితోకాన ♦ భయముగొన్న । కురిసలెనీతకంతంబు ♦ దెలియేడ్చె॥ ౬౬
 వృక్షములు పూలనెమలులు ♦ వృక్షములను । తేడు లాస్యంపుదర్శల ♦ వీడియుండె
 నామెతో సమముగదుఃఖి♦మందియున్న । ననమునందుమరోదన ♦ ధ్వనులునిండె॥ ౬౭
 సమిధలమదన్బలనుగూర్చు ♦ జనెడునట్టి । బోయచంపినపక్షికిఁ ♦ బొగులునుడులు
 పద్యమైనట్టి వాల్మీకి ♦ ప్రథమనుకవి । ఎచ్చెనాక్రందనధ్వని ♦ బట్టియటకు॥ ౬౮
 శుశినికొని కన్నులేడుపు ♦ నుడిగినీత । యమ్మహర్షికిచందన ♦ చూచరించె
 నామె గర్భిణిగానుంట ♦ నతఁడు దెలిసి । కాంచుము నుపుతుననుచు దీ♦వించిపలికె॥
 కల్లయపవాదమున మది ♦ కలఁగిభర్త । తొఱఁగె నినుధ్యానచుహిమచే ♦ నెఱిఁగినాడ
 నడలఁబోవుముపగదేశ ♦ మందునుడు । జనకునినెరితవి నీవు ♦ జనకతనయు॥ ౬౯
 అజ్ఞానత్కంటకునిఁబొలి ♦ యంగఁజేసి । పూనిసత్యంబుదంభంబు ♦ మానియున్నఁ
 గారఁగుతేక నీయందు ♦ గర్వాత్మక । జూపుటను నాను రాముపైఁ ♦ గోపమొదవె॥
 సర్వమతకీర్తిమీనామ ♦ సఖుఁడు నాను । సజ్జనభవాళిఁదొలఁచు నీ♦జనకుండరయ
 గరితలందెల్ల నీగ, ♦ గణ్యురాల । వింక నాదియ నీమీఁది ♦ క్షేలరాదు॥ ౭౦

తపస్వి సంసర్గవివీత సత్త్వే । తపోవనే వీతభయావసాస్మిన్

ఇతోభవిష్యత్య నఘప్రసూతే । రపత్యసంస్కారమయోవిధిస్తే॥

౨౫

అశూన్యతీరాం మునిసన్నివేశై । స్తమోపహంతీం తమసాంవిగాహ్య

తత్సైకతోత్సంగ బలిక్రియాభిః । సంపత్స్యతేతే మనసః ప్రసాదః॥

౨౬

పుష్పం ఫలం చార్తనమాహరంత్యో । బీజంచబాలేయమకృష్టరోహి

వినోచ యిష్యంతి నవాభిషంగా । ముదారవాచో మునికన్యకాస్త్యాం॥

౨౭

పయోఘటైరాశ్రమబాలవృక్షాన్ । సంసర్ధయంతీ స్వబలానురూపైః

అసంశయం ప్రాక్తన యోపపత్తేః । స్తనంధయప్రీతి మవాప్స్యసిత్వం॥

౨౮

అనుగ్రహప్రత్యభినందినీంతాం । నాల్మీకిరాదాయ దయార్ద్రచేతాః

సాయంమృగాధ్యాసితవేదిపార్శ్వం । స్వమాశ్రమం శాంతమృగం నినాయ॥

౨౯

తామర్చయామాసచశోకదీనాం । తదాగమ ప్రీతిషు తాపసీషు

నిర్విష్టసారాం పితృభిర్హిమాంశో । రంత్యాంకలాందర్య ఇవౌపథీషు॥

తాఇంగుదీన్నహకృతప్రదీప । మాస్తీర్ణమేధ్యాజిన తల్పమంతః

తన్వైసపర్యానుపదం దినాంతే । నివాసహేతోరుటజం వితేరుః॥

౩౦

తత్రాభిషేకప్రయతావసంతీ । ప్రయుక్తపూజా విధినాతిథిభ్యః

నన్యేనసా వల్క్లలినీశరీరం । పత్యుః ప్రజాసంతతయే బభార॥

౩౧

అపిప్రభుః సానుశయోధునాస్యా । దితు్యత్సుకః శక్రజితోపహంతా

శశంససీతా పరివేదనాంత । మచుష్ఠితం శాసనమగ్రజాయ॥

౩౩

బభూవరామః సహసాసబాష్ప । తుషారవర్షేన సహస్యచంద్రః

కాలీనభీతేన గృహాన్నిరస్తా । నతేనవైదేహా నుతామనస్తః॥

౩౪

నిగృహ్యశోకం స్వయమేవధీమాన్ । ఇర్ణశ్రమావేక్షణ జాగరూకః

స్మభ్రాతృసాధారణభోగమృద్ధం । రాజ్యం రజోరిక్తమనాః శశాస॥

౩౫

తామేకభార్యాం పరివాదభీరోః । సాధ్వీమపితృక్తవతోన్మపస్య

వత్సస్య సంఘట్టనుఖం చసంతీ । గేడేసపత్నీరహితేవలక్ష్మీః॥

౩౬

సీతాంహిత్యా దశముఖిపురో పయేమేయదన్యాం

తస్యాఏవప్రతికృతీసఖో యత్కృతానాజహర

మునులసంగతిమాలిమి ♦ గ నెమ్మగాలి । భయమెడలియుండు హితపో ♦ చనమునందు
 నుఖముగా నీవు ప్రసవింప ♦ శుభములొసగు । జాతకర్మాదివిధులిట ♦ జరగఁగలవు॥

తాపసకుటీరపూర్ణమా ♦ తటులుగల్గి । తమముఁబోఁగొట్టుతమసను ♦ దానమాడి
 దేవతలపూజ నినుకపై ♦ దీర్చనిచట । హర్షమున నీదుసుస్వాంత ♦ మలగఁగలదు॥ ౭౬

క్రొత్త దుఃఖంబుచేతను ♦ గురదనీకుఁ । దఱినిగల్గెడుఫలపుష్ప ♦ తతులఁగూర్చి ..
 యవియెబండ్డెడుధాన్యమ్ము ♦ లర్చకొసఁగి । మునినుతలుమాట నేర్పరున్ ♦ ముదమునింత్రు॥

బలముకొలఁదిపయోఘట ♦ ములనుబ్రీతి । నాశ్రమపుబాలవృక్షమ్ము ♦ లరయుకతన
 శిశువుగాంచుటకుమున్నె ♦ శిశువు పేరెను । ననుభవించువు నిస్సంశ ♦ యముగననుచు॥

మానివాల్మీకికరుణార్ద్రా ♦ మాననుండు । తనదమునుతించునీతను ♦ గొనుచునరిగె
 శాంతమృగము వేదిపా ♦ ర్శ్వమున సంజఁ । దనరుజింకలుగల తన ♦ చనమువసుచు॥ ౭౭

శోకదీనను మునియామె ♦ రాకకలరు । నచటి తాపసచనితల ♦ కప్పగించెఁ
 బితరులొనంగ మిగిలిన ♦ విధునికళను । గడకునోషధులకుదర్శ ♦ యిడెడునట్లు॥ ౭౮

అర్హసత్కృతి గాంచిన ♦ యామెకంతఁ । బడకకై వేయఁబడినట్టి ♦ పాననంపుఁ
 జర్మమిగుదీతైలంపుఁ ♦ జారుదీప । మెఁసఁగెను కుటీరమిఁబడె ♦ నిసిచనింప॥ ౭౯

జలక మొనరించి నారచీ ♦ రెలకుగట్టి । యతిధులను సత్కరించుచు ♦ నర్హఁగులఁ
 దనువుఁబోషించుకొనుచుండె ♦ వనఫలముల । నచటఁ బతి సంతువర్ధిల్ల ♦ నానుశీల॥ ౮౦

ఇంద్రజిద్ధంతలక్షణుం ♦ డిప్పడైన । నన్నచి త్తముకరగుఁనం ♦ చనెడునాశ
 నీతపరివేదనము తుదిఁ ♦ జేసి తెల్పె । నాతనికి నాజ్ఞఁ జెల్లించి ♦ నట్టివిధము॥ ౮౧

మననుచేఁగాక యపవాద ♦ మునకు వెళిచి । రామనెడఁబాసెఁగావున ♦ రాముఁడపుడు
 తొఱఁగె బాష్పంబులను గన్ను ♦ దోయిచుండి । మంచు శశిపుష్కమందు వ ♦ ర్షించునట్లు॥

అప్రమత్త తపకల వ ♦ ర్ణాశ్రమముల । నరయుధీచుంతుఁడు రజంబు ♦ పారయకుండు
 మనముతో శోకమునణచి ♦ ఘనసమృద్ధ । ముజ సామాన్యభోగ్యగా ♦ జ్యంబునేతె॥

లోకనిందకు భయపడి ♦ యేకపత్ని । సాధ్వినెడఁబాసి యున్నట్టి ♦ స్వామిడైన
 వక్షుమున సౌఖ్యముగను స ♦ పత్నిలేని । దానినలె లక్ష్మీకాంతితోఁ ♦ దనరుచుండె॥ ౮౨

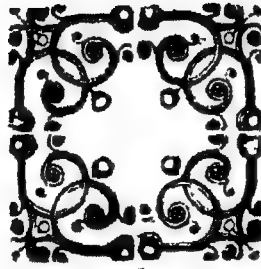
ఉత్సాహము॥ నీతఁబాసి మాటు పెండ్లి ♦ చేసికొనక రాముఁడా
 నీతిప్రతిమతో నెక్రతువుఁ ♦ జేసెనెనువార్త నా

స్మృతాంతేనశ్రవణ విషయప్రాప్తితాతేనభర్తుః
సాదుర్వారంకథమపి పరిత్యాగదుఃఖం విషేషేహ॥

౮౭

గద్య.

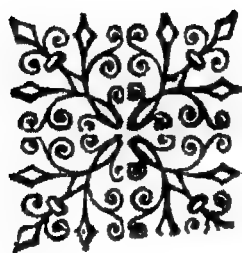
ఇతి శ్రీరఘుదంజే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాలిదాసకృతా సీతాపరి
త్యాగోనామ చతుర్దశఃసర్గః

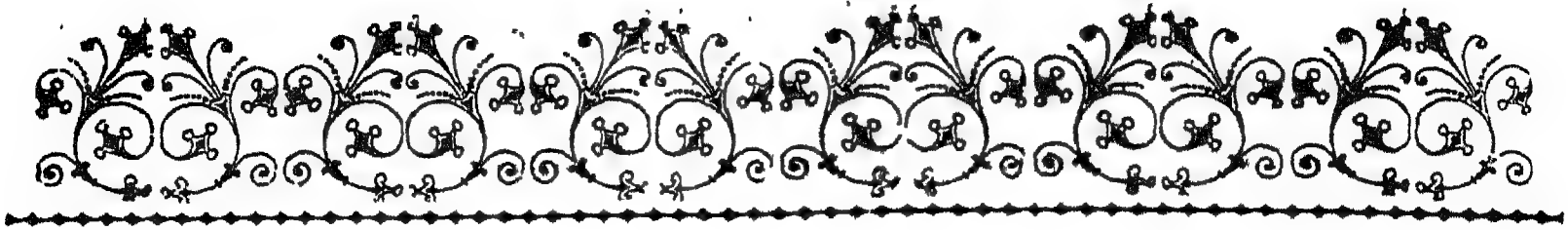

సీతవిన్న నావియోగ ♦ చింత యెంతకష్టమా
రీతి నోర్వఁగలెనో యె ♦ టింగితెల్పశక్యమే॥

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మణా
బుచ్చివేంకయమాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు సీతాపరిత్యాగమను చతుర్దశా
శ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

పంచదశః సర్గః

—:0:—

కృతసీతాపరిత్యాగః । సరత్నాకరమేఖలాం
బుభుజే పృథివీపాలః । పృథివీమేవకేనలాం॥

౧

లవణేన విలుప్తేజ్యా । స్తామిస్నేణ తమభ్యయః
మునయో యమునాభాజః । శరణ్యం శరణార్థినః॥

౨

అవేక్ష్యరామంతేతస్మిన్ । నప్రజహుః స్వతేజసా
త్రాణాభావేహిశాపాస్తాః । కుర్వంతి తపసోన్యయం॥

౩

ప్రతి శుశ్రావకాకుత్స్న । స్తేభ్యో విఘ్నప్రతిక్రియాం
ధన్మసంరక్షణార్థైవ । ప్రవృత్తిర్భువిశార్జిణః॥

౪

తేరామాయ వధోపాయ । మాచఖ్యుర్విబుధద్విపః
దుర్జయోలసణః శూలీ । విశులః ప్రార్థ్యతామితి॥

౫

ఆదిదేశాధ శత్రుఘ్నం । తేషాం తేమాయ రాఘవః
కరిష్యన్నివనామాస్య । యధార్థమరి నిగ్రహాత్॥

౬

యః కశ్చనరఘూణాంహి । పరమేకః పరంతపః
అపవాద ఇవోత్సర్గం । వ్యావర్తయితుమిశ్వరః॥

౭

అగ్రజేనప్రయుక్తాశీ । స్తతోదాశరథీరథీ
యయావనస్థలీః పశ్యత్ । పుష్పితాః నురభీరభీః॥

౮

రామాదేశాదనుగతా । సేనాతస్యార్థసిద్ధయే
పశ్చాదధ్యయనార్థస్య । ధాతోరధిరివాభవత్॥

౯

రఘువంశము.

పంచదశాశ్వాసము.

గీతములు.

విమలచరితమసీతను ♦ వీడియట్లు | రామభూపతిరత్నాకరంబెత్తనకు
 నొప్పుమొలనూలుగాఁగాలు ♦ మండునట్టి | యవనిమాత్రమేకేవల ♦ మనుభవించె|| ౧
 లవణదనుజాఁడు చెఱుపఁగా ♦ సవనములను | యమునయొడ్డునవపియించు ♦ నట్టిమునులు
 రాముడధులసాలి శఙ్ఖామ్రమంచు | నచ్చి యాతని శరణంబు ♦ సొచ్చిరపుడు|| ౨
 రక్షకుండంచువారలు ♦ రామునెఱిగి | తమ తపశ్శక్తిచే దైత్యుఁ ♦ దఱుగలేదు
 కాపఁజు శగముగాఁగల ♦ సాధులెపుడు | ప్రాపులేకున్నఁగద తపో ♦ వ్యయమొనర్తు|| ౩
 అక్కకుత్స్థకుఁజొద్దవుఁ ♦ దైవతేఱుడు | వాపెదను క్షుమని ప్రతి ♦ వచనమిచ్చె
 కార్జమునుదాల్చిచాలెపుడు ♦ స్వామియగయ | ధర్మమునుగామటకెగద ♦ ధర్మకుడిగియె|| ౪
 అనురారినధోపాయ ♦ మమ్మహర్ష | లిట్లుచెల్పిరిరామ మహిమోద్రునకును
 గోలకూలముగొనవాని ♦ గెలువఁగాదు | గానఁ గవియంగవలె నదిలేనియపుడె|| ౫
 మునితరికి సేమమునుగూర్చు ♦ పనికిగాను | బనిచె శత్రుఘ్ను రాఘవుండనఘుండంత
 సరినిజంపుటవలన నాఁయనుజాఁడెరు | సార్థకముచేయనెంచెనో ♦ యనెడునట్లు|| ౬
 ఆమలమైనట్టి గఘుకుల ♦ మందులుట్టి | తనరు నొక్కొక్కఁడను బరంతపుడుగాన
 విధిమశేషంబుసామాన్య ♦ విధినిబోలెఁ | బరునిబాధింపశక్తుడై ♦ పరఁగమండు|| ౭
 అన్నదీవననంది ప్రసన్నమతిని | స్వందనమునెక్కి దశరథ ♦ నందునుండు
 పూతగంధంబులీనెడు ♦ పుష్పతరుల | నలరువనమునుజూచుచు ♦ సరిగెముందు|| ౮
 అధ్యయనమగ్ధమిచ్చెడు ♦ నట్టిభాతు | వునకు నధియను నుపసర్గ ♦ వోలెనయ్యె
 వెన్నరామనియూజ్ఞును ♦ వెడలిపెచ్చు | సేన శత్రుఘ్నునకు సర్థసిద్ధియందు|| ౯

ఆదిష్టవర్తా మునిభిః । సగచ్ఛం స్తపతాం యరః
విరరాజరథపృష్ఠై । ర్వాలభిల్యైరివాంశుమాన్ ॥

౧౦

తస్యమార్గవశాదేకా । బభూవవసతి ర్యతః
రథస్వనోత్కంఠ మృగే । వాశ్మీకీయేతపోవనే॥

౧౧

తమృషిః పూజయామాస । కుమారం క్లాంతవాహనం
తపః ప్రభావ సిద్ధాభి । ర్విశేషప్రతిపత్తిభిః॥

౧౨

తస్యామేవాస్యయామిన్యా । మంతర్వత్న ప్రజావతీ
నుతావనూత సంపన్నా । కోశదండా వివక్షితః॥

౧౩

సంతానశ్రవణాద్భృతుః । సౌమిత్రిః సౌమనస్యవాన్
ప్రాంజలిక్మని మామంత్ర్య । ప్రాతర్యుక్త రథోయయా॥

౧౪

సచప్రాపమధూపఘ్నం । కుంభీనస్యాశ్చకుక్షిజః
వనాత్కర ఘివాదాయ । సత్త్వరాశి ముపస్థితః॥

౧౫

ధూమధూమో వనోగంధీ । జ్వాలాబభృ శిరోరుహః
క్రన్యోద్గణపరీవార । శ్చితాగ్నిరివ జంగమః॥

౧౬

అపశూలం తమాసాద్య । లక్షణంలక్ష్మణానుజః
కురోధ సంముఖీనోహి । జయోరంధ్ర ప్రహరిణాం॥

౧౭

నాతిపర్యప్త మాలక్య । మత్కుక్షేరద్యభోజనం
దిప్యోత్సవసి మేధాత్రా । భీతేనేవోపపాదితః॥

౧౮

ఇతిశతత్యై శత్రుఘ్నం । రాక్షసస్తజ్జిహ్వాంసయా
ప్రాంశుశుత్పటయామాస । ముస్తాస్తంబ మివద్రుమతి॥

౧౯

సౌమిత్రేర్నిశితై ర్బాణై । రంతరాశకలీకృతః
గాత్రం పుష్పరజః ప్రాశ । నశాభీనెబుతేరితః॥

౨౦

వినాశాత్తస్య పృక్షస్య । రక్షస్తస్మైమహాపలం
ప్రజిహ్వాకృతా తస్య । ముష్టిం పృథగివస్థితః॥

౨౧

వింద్రీమస్త్రీముపాదాయ । శత్రుఘ్నేన సతాడితః
సికతాత్వాదపపరాం । ప్రక్షేదే పరమాణుతాం॥

౨౨

ముంగు నన్వాలఖిల్లులు ♦ పోవుచుండ । వెనుకరథముననెల్లు వే ♦ వెలుగుకరణి
మునులుమార్గంబు మాపఁగా ♦ వెనుకఁజనెను । నసమతేజుండు శత్రుఘ్ను ♦ డెసఁగుచుండె॥

తరలిపోవుచుఁబోవుచు ♦ దారియందు । నగవమునఁగల్గినవమున ♦ కట్టులెత్తి
గనెడుమృగముల వాల్మీకి ♦ చనముఁగాంచి । యచట నొకరాత్రిగడపె రా ♦ నూనుజుండు॥

అలసినట్టిహరుల్ గల ♦ యక్కునూరు । నమ్మహామునియొంతయు ♦ నాదరించెఁ
దనతిపోమహిమంబునఁ ♦ దనరినట్టి । సకలసామగ్రితో నుప ♦ చార మొనఁగి॥ ౧౨

గర్భిణిగనున్న యగ్రజు ♦ కాంతసీత । కాంచెనారాత్రియే యటఁ ♦ గవలనుతులు
నవనిసర్వవిధంబుల ♦ నలగునట్టి । సైన్యకోశములను గాంచు ♦ చందమునను॥ ౧౩

అన్నకబ్బెను సంతాన ♦ మనెడువార్త । నాలకించిన సౌమిత్రి ♦ హర్ష మొంది
ప్రాంజలిఘటించి మునికెఁ బ్ర ♦ భాతమంచుఁ । బడసి యవుమతి రథమెక్కి ♦ పట్టెబద్ధము॥

అన్మధూపఘ్నమునుజేర ♦ నచటనుండెఁ । దనుజ కుంభీనసకుంబుట్టి ♦ తనరువ్వాఁడు
అడవియంగుండి కొన్నట్టి ♦ యరియనంగ । నొప్పుమృగములతోఁగూడి ♦ యున్న నాఁడు॥

కొవ్వకంపును బొగనల్పుఁ ♦ గొన్నయొడలు । నెఱ్ఱగామంటలునుబోలి ♦ యెగయొకుదులుఁ
గలిగిపలలాశనులుచుట్టు ♦ బలిసియుండ । నమరదోఁచెను దిరుగుప్రే ♦ తాగ్నివోతె॥

కేలశూలంబులేని యా ♦ కీలేటింగి । యడరె లవణునిపై లక్ష్మ ♦ జానుజుండు
కాంచి మగ్నంబు వైరిపైఁ ♦ గవియువారు । జయము గాంతురుగాదె యా ♦ జగతియందు॥

నేడు నాయొద్దనుండెడు ♦ కూడునాకుఁ । బొట్టనిండుట్లై సరి ♦ పోమిగాల్చి
భయఁపడినయట్లు నాభాగ్య ♦ సశముఖులన । బాగుగానిన్నుఁగూర్చెఁబో ♦ బ్రహ్మణుచట॥

అనుచు జడిపించి శత్రుఘ్ను ♦ ననుగయపుడు । కొట్టఁగాఁగోరి పొద్దుగాటి ♦ చెట్టునొకటి
యూడఁదెరికెనువేళ్లతోఁ ♦ గూడరాఁగఁ । ధురగఁబెకలిరదునట్లు ల ♦ త్తంగశక్తి॥ ౧౪

దాని నడుమనె యానుమి ♦ తాగిమకుండు । కఱకుటమ్మున ముక్కలు ♦ గాఁగఁగొట్టి
దనుజుఁ డడరుచు వైచిన ♦ తరువుగాక । దాని నుమరజమే రాలఁ ♦ దనువుమీఁద॥

పృక్ష మగ్గతి నశియింప ♦ రాక్షసుండు । యముని హస్తమునుండి వే ♦ ట్రెసయట్టి
పిడికిలిని బోలుచుండెడు ♦ పెగ్గలిలను । బట్టి చేతను శత్రుఘ్ను ♦ పయికివిసరె॥ ౧౫

తఱిని సౌమిత్రి వాసవా ♦ స్త్రముమదీసి । నూటిగాఁగొట్టె నాశిలఁ ♦ జూడఁజూడ
నినుకొకంఠెను నూళ్ళుమై ♦ యెసఁగుచుండు । చిన్న పరమాణువుల గతిఁ ♦ జెందునట్లు॥

తమపాద్రవ దుద్యమ్య । దక్షిణం దోర్నిశాచరః
ఏకతాల ఇవోత్పాతృః పవనప్రేరితోగిరిః॥

౨౩

కారేనపత్తిశ్చాశతుః । సభిన్నహృదయః సతత్
అనినాయభువః కంపం । జహరాశ్రమవాసినాం॥

౨౪

వయసాం పంక్తయః పేతు । ర్హతస్యోప రిరక్షుః
తత్ప్రతిద్వంద్వినోమూర్ధ్ని । దివ్యాః కుసుమవృష్టయః॥

౨౫

సహత్వా లవణంవీర । స్తదామేనే మహాజసం
భ్రాతుః సోదర్యమాత్మాన । మింద్రజిద్వధకోభిః॥

౨౬

తస్యసంస్తూయమానస్య । చరితార్థై స్తపస్విభిః
శుశుభే విక్రమోదగ్గ్రిం వీడయావనతం శిరః॥

౨౭

ఉపకూలం సకాశింద్యాః । పురీం పౌరుషభూషణః
నిర్మమే నిర్మమార్థేషు । మధురామధురాకృతిః॥

౨౮

యాసౌరాజ్య ప్రకాశాభి । ర్భభౌపారవిభూతిభిః
స్వర్గాభివ్యందవమనం । కృత్యేవోపనివేశితా॥

౨౯

తత్రసౌధగతః పశ్యత్ । యమునాంచక్రవాకినీం
హేమభక్తిమతీం భూమేః । ప్రవేశీమివపి ప్రియే॥

౩౦

సఖా దశరథస్యాపి । జనకస్యచ మంత్రకృత్
సంచస్కాకోభయప్రీత్యా । మైథిలేయా యధావిధి॥

౩౧

సతౌ కుశలవోస్మృష్టే । గర్భక్లేదౌ తదాఖ్యయా
కవిః కుశలవావేవ । చకారకిలనామతః॥

౩౨

సాంగంచవేద మధ్యాప్య । కించిదుత్కృంతశైశవా
స్వకృతింగావయామాస । కవిప్రథమపద్ధతిం॥

౩౩

రామస్య మధురం వృత్తం । గాయంతౌ మాతురగ్రతః
తద్వియోగవృథాం కించి । చ్ఛిధిలీచక్రతుః నుతా॥

౩౪

ఇతతేపి రహూర్వంశ్యా । ప్రయన్తేతాగ్ని తేజసః
తద్యోగాత్పతివత్సమ । వత్సస్య సద్విమానమ॥

౩౫

తాళవృక్షమ్మ దొక్కటే ♦ తనరుచుండు । శిఖిరియౌత్పతవాతమ్ము ♦ చేతఁగదలి
 పఱచు కైవడి శత్రుఁఘ్ను ♦ పైకిఁబఱచె । వడిగ దనుజుఁడు దక్షిణ ♦ పాణినెత్తి॥ ౨౩

వైష్ణవాస్త్రంబుచేతను ♦ వక్షుమగలి । వైరియైనట్టి లనఁజుడు ♦ పడియెఁబడిన
 పనుధకంపించె నాశ్రమ ♦ వాసతతికి । నంతతోఁ గంపమంతయు ♦ నంతరించె॥ ౨౪

అట్లు హతుఁడైన యట్టియా ♦ యనురమిఁదఁ । బక్షిగణములు వైఁబయి ♦ వచ్చి నెఱసె
 నద్దనుజవైరి శిరముపై ♦ నమరతతుల । విరుల వానలుపైఁ బయి ♦ విరివిఁగురిసె॥ ౨౫

త్రుంచి లవణుని నిట్లు శ ♦ త్రుఁఘ్నుఁడెంచె । నింద్రజిద్వధశోభచే ♦ నెసఁగుచుండు
 భ్రాతయగు లక్ష్మణునకుఁ బ్ర ♦ భావనిధికిఁ । దాను సోదరుఁడౌట తధ్యంబటంచు॥

ఎంతయుఁ గృతార్థు లైనట్టి ♦ ఋషులచేత । వినుతిగాంచుచు నుండెడు ♦ విమలయశుఁడు
 విక్రమముచేత నెత్తియు ♦ ప్రేడచేత । పంచిన శిరంబుచేఁ జాల ♦ వఱలుచుండె॥ ౨౬

విషయముల నిస్పృహుండును ♦ వీరమణియు । నుందరుండైన లక్ష్మణ ♦ సోదరుండు
 చారు యమునాతరంగిణీ ♦ తీరమందుఁ । బ్రీతినిర్మించె మధురాపు ♦ రీమతల్లి॥ ౨౭

అతనినుఖరాజ్య మహిమచే ♦ నచటి ప్రజలు । గన్నవై భనములఁ బురి ♦ గ్రాలుచుండె
 స్వర్గమునఁ జోటు లేమి దేవతలువచ్చి । వలసగొనినట్టి నుందర ♦ నిలయమనఁగ॥ ౨౮

అచట సౌమిత్రి సౌధాగ్ర ♦ మందునుండి । కనక భూపలనొప్పు భూ ♦ వనితజడయొ
 యనఁగఁ గోకాళిఁ దనరెడు ♦ యమునఁ గాంచి । యెంతయునుసంతసిల్లెను ♦ స్వాంతమందు॥

జనక దశరథ నృపులకు ♦ సఖుఁడు మఱియు । మంత్రవేత్తయు నై యొప్పు ♦ మానిరత్న
 మిరువురకు సీతనుతులకు ♦ నెలమితోడ । జాతకర్మాదు లొనరించె ♦ శాస్త్రవిధిని॥ ౩౧

కుశలపమ్ముల చేతను ♦ కుశలముగను । గర్భమందలి క్లేదంబు ♦ గడపఁబడుట
 నాదికవియైన వాల్మీకి ♦ వార్షమునను । కుశలవాఙ్మల నొసఁగె నా ♦ శిశువులకును॥ ౩౨

శైశవము కొంతకడచిన ♦ సాంగముగను । వేదమును నేర్చి కవితకు ♦ నాదియగుచు
 పఱలు స్వకృతిని వారిచేఁ ♦ బాడఁజేసె । లోకపూజితుఁడైనవా ♦ ల్మీకిమాని॥ ౩౩

రమ్యమైనట్టి శ్రీరఘు ♦ రామచరిత । మాతముందటఁ బాడుచుఁ ♦ బ్రీతితోడఁ
 దనయులైనట్టి కుశలపుల్ ♦ తద్వియోగ । చింతఁబాపుచునుండి ♦ కొంతపఱకు॥ ౩౪

ధరణిఁ ద్రేతాగ్ని తేజులై ♦ తనరువారు తక్కుమువ్వరుఁ ధ్రువుకులుల్ ♦ తమ్ముఁగూడి
 ధన్యలైనట్టి సతులతోఁ ♦ దలకు నిర్వు । రేసి పుత్తులఁ బడసిరి ♦ వాసిమిఱు॥ ౩౫

శత్రుఘాతని శత్రుఘ్నుః । సుబాహుచ బహుశ్రుతే
మధురావిది శేసూన్వో । ర్నిదధే పూర్వజోత్సుకః॥

3౬

భూయస్త పోవ్యయోమాభూ । ద్వాల్మీకే రితిసోత్యగాత్
మైథిలీతనయోగీత । నిః స్పందమృగమాశ్రమం॥

3౭

వశీవివేశచాయోధ్యాం । రథ్యాసంస్కారశోభినీం
లవణస్యచధాత్పరై । రీక్షితోత్యంత గౌరవం॥

3౮

సదదర్శసభామధ్యే । సభాసచ్చిరుపస్థితం
రామంసీతాపరిత్యాగా । దసామాన్యపతిం భువః॥

3౯

తమభ్యనంద త్రుణతం । లుణాంతకమగ్రజః
కాలనేమింధాత్ప్రీత । స్తురాషాడిపశార్థిణి॥

౪౦

సప్తప్తః సర్వశోవార్త । మాఖ్యద్రాజ్ఞేన సంతతిం
ప్రత్యర్పయిష్యతః కాలే । కవేరాద్యస్య శాసనాత్॥

౪౧

అథజానపదోవిప్రః । శిశుమహ్నిప్త యోవనం
అవతార్యాంక శయ్యాన్ధం । ద్వారిచక్రందభూపతేః॥

౪౨

శోచనీయాసినమథే । యాత్వం దశరథాచ్ఛ్చుతా
రామహస్త మమహ్నిప్త్య । కష్టాత్కష్టతరంగతా॥

౪౩

శ్రుత్వాతస్యశుచోహేతుం । గోప్తాజిహ్వా రాఘవః
నహ్యకాలభవోమృత్యు । రిక్షామపదమస్పృశత్॥

౪౪

సముహూర్తం సమాస్వేతి । ద్విజమాశ్వాస్యదుఃఖితం
యానం సస్మారకౌ బేరం । బైవస్వతజిగీషయా॥

౪౫

ఆత్తశస్త్రస్తదధ్యాస్య । ప్రిస్థితః సరఘూద్వహః
ఉచ్చచార పురస్తస్య । గూఢయాపా సరస్వతీ॥

౪౬

రాజకప్రిహనుతేకశ్చి । దపచారః ప్రివర్తతే
తమన్విష్యప్రిశమయే । ర్భవితాసి తతః కృతీ॥

౪౭

ఇత్యాప్తవచనాద్రామో । వినేష్య న్వర్ణవిక్రియాం
దిశః పపాతపత్త్రేణ । వేగనిమ్కంపకేతునా॥

౪౮

అన్నఁ గనువేడ్క శత్రుఘ్నుఁడాత్మజులును । బండితులు నౌచుఁ దనరెడువారియంద
శత్రుఘాతని మధుర రాజ్యమున నునిచి । విదిశకునుబాహువును నిల్పివిభునిఁగాఁగ॥

సీతపుత్తులు పాడెడు ♦ గీతములను । గదలమెదలక వినుచు మృ ♦ గంబులుండు
నమల వాల్మీకి యాశ్రమం ♦ బంటిచనియె । మునితపం బింకవెచ్చింపఁ ♦ జనదిటంచు॥

విధసంస్కారశోభిత ♦ వీధులమరు । నయ్యయోధ్యజితేంద్రియం ♦ డైనయతఁడు
లఘుఁజంపిన తన్ను గా ♦ రణముతోడఁ । బౌరులీక్షింపజొచ్చె వైభవముమీఱు॥

సీత నెడబాసియుండుట ♦ చేత భుంకిఁ । దాసె కేవలభరయై ♦ తనరువానిఁ
గొల్చుమండ సభాసదుల్ ♦ గొల్వనడుమఁ । జెలఁగుచుండెడు రాము నీ ♦ క్షీంచెనత॥

దనుజు లవణునిఁ జంపిన ♦ యనుజుఁడెరఁగ । నతనిఁ గొనియాడె రాఘవుండుగ్రజుండు
కాలనేమి వధక దాను ♦ గన్నప్రీతి । విష్ణువును వజ్రికొనియాడు ♦ విధముదోప॥౪౦

క్షీతిపుఁ డడిగిన సర్వంబు ♦ సేమమంచు । వినిచి యాతనితనయుల ♦ విషయమేమి
చెప్పకుండెను దఱివారి ♦ నొప్పఁజెప్ప । నాదికవి పల్కియుంట రా ♦ మానుజుండు॥

అంత గ్రామనివాసి బా ♦ హ్మణుఁడొకండు । బాల్యమందే గతించిన ♦ బాలుఁడిచ్చి
తేసి ద్వారమ్మననుడించి ♦ దీనుఁడగుచు । సంకమందుంచికొని యిట్టు ♦ లడలజొచ్చె॥

వసుమతీనీకు నెంతటి ♦ వంతగలిగె । దశరథన్మహేంద్రు విమలహస్తములవీడి
రాముకరములఁ బడినీవు ♦ సేమముడిగి । చెప్పరానట్టి కష్టాలఁ ♦ జిక్కితకట॥ ౪౩

విమలు లిక్ష్వాకులులేలు ♦ విపులభూమి । పడయదెన్నఁడు నపమృత్యు ♦ భయముగానఁ
జింతకారణమాలించి ♦ సిగ్గుపడియె । రక్షకుండైనయట్టి యా ♦ రాఘవుండు॥ ౪౪

ఒక్కక్షణమొర్చుకొమ్మని ♦ వెక్కియెడ్చు । విప్రనోదార్చి యమునిపై ♦ వెడలనెంచి
తలఁచెమదిలోన రాముఁ డు ♦ దారచరితుఁ । డమ్మబేరుని పుష్పక ♦ యాసమపుడు॥ ౪౫

పూనిశస్త్రాస్త్రములనెక్కి ♦ పుష్పకంబు । రఘుకులోద్వహుఁడైనట్టి ♦ రామనృపతి
వెడలిపోవంగ నెదుటను ♦ వింతగదురఁ । బల్కెబిగ్గఱ నశరీర ♦ వాణియిట్లు॥ ౪౬

రాజచంద్రమవినుము నీ ♦ ప్రజలయందుఁ । గలిగె నపచారమంతటఁ ♦ గలయవెదకి
దానిఁగనిపెట్టి పోఁగొట్టి ♦ తేనినీవు । కార్యసాఫల్యమునుబొంది ♦ క్రొలఁగలవు॥ ౪౭

అట్లువినఁబడ్డ యాప్తవాక్యమునునమ్మి । జానకీపతి వర్ణాపచారమరయ
దిక్కులెల్లవిమానంబు ♦ నెక్కితిరిగె । జవముచేత ధ్వజమ్ము నిశ్చలతఁదాల్చు॥ ౪౮

అథ ధూమాభితామ్రాక్షం । నృక్షశాఖావలంబినం దదర్శకంచితైత్వాక । స్తపస్యంతమథోముఖం॥	౪౯
పుష్పనామాన్వయోరాజ్ఞా । సకిలాచప్తధూమపః అత్మానం శంబుకం నామ । శూద్రంనురపదార్థినం॥	౫౦
తపస్యనధికారిత్యాత్ । ప్రజానాం తమఘావహం శీర్షచ్ఛేద్యం పరిచ్ఛేద్య । నియంతా శస్త్రమాదదే॥	౫౧
సతద్వక్త్రం హేమక్లిష్ట । కింజల్కమివపంకజం జ్యోతిష్కణావతశ్మశు । కింతనాశాదపాతయత్॥	౫౨
కృతదండః స్వయంరాజ్ఞా । లేభేశూద్రః సతాంగతిం తపసాదుశ్చరేణాపి । నస్వమార్గవిలంఘినా॥	౫౩
రఘునాథోప్యగస్త్యేన । మార్గసందర్శితాత్మనా మహాజనాసంయుయుజే । శరత్కాల ఇవేందునా॥	౫౪
కుంభయోనిరలంకారం । తస్మై దివ్యపరిగ్రహం దదౌదత్తంసముద్రేణ । పీతేనేవాత్మనిష్క్రయం॥	౫౫
తందధృక్ మైథిలీకంఠ । నిర్వ్యాపారేణబాహునా పశ్చాన్నివృతేరామః । ప్రాకృరానుద్వీజాత్మజః॥	౫౬
తస్యపూర్వోదితానిందాం । ద్విజఃపుత్రసమాగతః స్తుత్యానివర్తయామాస । త్రాతుర్వైవస్వతాదపి॥	౫౭
తమధ్వరాయముక్తాశ్వం । రక్షకపినరేశ్వరాః మేఘాసస్యమివాంభోభి । రభ్యవర్షన్నపాయనైః॥	౫౮
దిగ్భ్యోనిమంత్రితాశ్చైవ । మభిజగ్మర్మహర్షయః నభామాన్యేవధిష్ఠ్యాని । హిత్వాజ్యోతిర్మయాన్యః॥	౫౯
ఉపశల్యనివిష్టైస్తే । శ్చతుర్ద్వారముఖీబభౌ అయోధ్యా సృష్టలోకేవ । సద్యఃపైతామహీతనుః॥	౬౦
క్లాఘ్యస్త్వా గోపివైదేహ్యః । పత్యుఃప్రాగ్వంశవాసినః అనన్యజానేస్సేవాసీ । ద్యస్మాజ్జాయా హిరణ్మయీ॥	౬౧

పొగకుఁగందోయియెఱునై ♦ పొదలుచుండఁ | తపసితలక్రిందుగా నొక♦తరువుశాఖ
వేలుచుండుటవీక్షించె ♦ వీగఁగుఁడు | పాననేత్వాకుకుల నభో ♦ భాస్కరుండు॥

నామకులములనడిగిన ♦ రామునకును | బొగనునీల్చెడుయోగి యి♦ప్పగిదివినిచె
శూద్రుఁడను శంబుకాఖ్యుడ ♦ నురపదమ్ముఁ | నీతితోఁగోరి తపమాచరించువాడ॥

తపమున కనర్హుఁడును మఱి ♦ ధగణిప్రజకు | దుఃఖకారణుడౌట శూ♦ద్రుండు వీఁడు
దలనఱికివేయఁబడుటకుఁ ♦ దగునటఁగచు | రాజు రాముఁడుచేత శ♦స్త్రంబుదాల్చె॥

మిడుఁగుకులచేత మ్రిందిన ♦ మీసలుంట | మగచుచేఁ గేసరాలు న♦శించినట్టి
పంకజముబోలుచుండెడు ♦ వానితలను | జెండెఁ దత్కంతనాశంబు♦నుండిపడఁగ॥ ౫౨

స్వయముగా రాజుశిక్షింప ♦ శంబుకుండు | శూద్రకులజుఁడు దాఁ బరిశుద్ధుడగుచుఁ
దనకు మాలినదుమ్మగ ♦ తపముచేతఁ | గాంచఁగా నట్టిసద్గతిఁ ♦ గాంచెనంత॥ ౫౩

కడుమెఱయు చంద్రునా శగ♦త్కాలమట్టు | లమితతేజంబుతో నొప్పు ♦ నయ్యగన్మృ
దారిలోపలఁ గాంచె ను♦వాగక్తిర్తి | గఘుకులోద్ధారుడైన శ్రీ♦రామమూర్తి॥ ౫౪

తాను నీల్చిన సంద్రంబు ♦ తనకునిశిన | దేవతలుదాల్చుఁ దగినట్టి ♦ దీప్తిగన్న
భూషణంబును శ్రీరామ ♦ భూమిపతికిఁ | గుంభసంభవుఁడొసఁగెను ♦ గూర్మితోడ॥

అఱుత ననిదాల్పజానకి ♦ సరసలేమి | భుజమునకు మండనంబుగఁ ♦ బూనిదాని
మరలె రాముఁడు ధారుణీ ♦ నురతనూజు | ప్రాణమంతకుఁ బూర్వమే ♦ వచ్చియుండ॥

తన నుతుఁడు ప్రాణయుతుడైనఁ ♦ దద్విజుండు | జమునినుండియుఁ గావంగ♦శక్తుడైన
నృపమణికి మున్నదా నిడ్డ♦నిందలెల్లఁ | దొలఁచివైచెను దాను బ్ర♦స్తుతులనంత॥ ౫౫

యజ్ఞమున కశ్వమును వీడి♦నట్టి రాము | పైని గాన్కలఁ గురిసిరి ♦ మానవేంద్ర
దానవేంద్ర కసీందుగిలు ♦ దత్తుణంబ | శరదములు పైరుపైసీరు ♦ గురియునట్లు॥ ౫౬

పిలువనంపిన వెంటనే ♦ వెడలిమాను | లెల్లదిక్కులనుండియు ♦ నుల్లమలర
నాశ్రమమ్ములెగాక ది♦వ్యాశ్రమముల | పదలినచ్చిరి రాముని ♦ సదనమునకు॥ ౫౭

ఆవలఁ జాట్టునువిడిసి మ♦హర్షులుండ | ద్వారములునాల్గుగల యయో♦ధ్యాపురంబు
పుట్టఁజేసిన పాణిలు ♦ చుట్టునుండ | నలరు బ్రహ్మస్వరూపమో ♦ యనఁగనొప్పె॥

మరలఁ బెండ్లాడనట్టియా ♦ ధరణిపతికి | సవనశాలను వసియించు ♦ సమయమందు
జనకనుతపేడిప్రతిమయె ♦ సతిగనుంట | నామెవీడియు నతఁడు శ్లా♦ఘార్హుడయ్యె॥

విభేరధికసంభారః । స్తతః ప్రవృత్తేమఖిః
ఆసన్యత్రక్రియావిఘ్నాః । రాక్షసావరక్షిణాః॥

౬౨

అథప్రాచేతసోపజ్ఞః । రామాయణ మితస్తతః
మైథిలేయా కుశలవౌ । జగతుర్గురు చోదితౌ॥

౬౩

వృత్తం రామస్య వాల్మీకేః । కృతిస్తా కిన్నరస్వనా
కింతద్యేన మనోహర్తా । మలంస్యాతాం నశ్యంతాం॥

౬౪

యాపేగీతేచమాధుర్యం । తయోస్తద్భైర్నివేదితం

దదర్శసానుజోరామః । శుశ్రావచ కుతూహలీ॥

౬౫

తద్దీత శ్రవణైకాగాః । సంసదశ్రుయభీబభౌ
హిమవిష్యందినీప్రాతః । ర్నిర్వాతేవ వనస్థలీ॥

౬౬

వయోవేష విసంవాది । రామస్యచ తయోస్తదా
జనతాప్రేక్ష్యసాదృశ్యం । నాక్షికంపం వృత్తివత॥

౬౭

ఉభయోర్నతదాలోకః । ప్రావీణ్యేన విసిష్ఠియే
నృపతేః ప్రీతిదానేషు । వీతస్పృహతయా యథా॥

౬౮

గేయేకేనవినీతావాం । కస్యచేయం కృతిః కవేః
ఇతిరాజ్ఞాస్వయంప్రప్తౌ । తౌవాల్మీకి మళంసతాం॥

౬౯

అథసావరజోరామః । ప్రాచేతసముపేయివాన్
ఊరీకృత్యాత్మనోదేహం । రాజ్యమన్యైన్యవేదయత్॥

౭౦

సతావాఖ్యాను రామాయ । మైథిలేయా తదాత్మజౌ
కవిః కారుణికో వవేః । సీతాయాః సంపరిగ్రహం॥

౭౧

తాతశుద్ధా సమక్షం నః । స్నుసాతే జాతవేదసి
దౌరాత్మ్యా ద్విక్షుసంతాంతు । నాత్రీత్యాః శ్రద్ధాః ప్రజాః॥

౭౨

తాః స్వచారిత్రముద్దిశ్య । ప్రత్యాయయతుమైథిలీ
తతః పుత్రవతీ మేనాం ప్రతిపత్స్యే త్వదాజ్ఞయా॥

౭౩

ఇతి ప్రతిశ్రుతేరాజ్ఞా । జానకీమాశ్రమాన్మునిః

శిష్యైరానాయయామాస । సగసిద్ధిం నియమైరివ॥

౭౪

విధికిమించిన సంభార ♦ వితతియుంటు | సవనమెంతయు తీవితో ♦ జరగఁదొడఁగె
విఘ్నకారకమని యనిపించుకొన్న | రాక్షసాళియెదానికి ♦ రక్షయయ్యె|| ౬౨

మొదట వాల్మీకిమానిచే ♦ భూమియందు | నచటనచ్చటఁ బ్రచలిత ♦ మైనయట్టి
రామచరితను మైథిలీ♦రామనుతులు | కళలపులు పాడిరచ్చోట ♦ గురునియాజ్ఞ|| ౬౩

చరితయన్ననొ శ్రీరామ♦చంద్రచరిత | కవితయన్ననొ వాల్మీకికవినుకవిత
గాయకరవంబొ కిన్నర ♦ కలరవంబు | ఇంక వినఁగ మనోహరం♦జేలకాదు|| ౬౪

తద్జ్ఞానోవారుదెల్పినఁ ♦ దమినివారి | రూపగానములందలి ♦ రూఢమైన
యమల మాధుర్యమునుగాంచి ♦ యాలకించెఁ : దమ్మలనుగూడి శ్రీరామ♦ధరణిధవుఁడు||

గానమాలించి యేకాగ్ర♦మానసముల | నశ్రుముఖముల నొప్పారు ♦ నట్టికొలుపు
గాలిఁగదలక మంచును ♦ గార్చుచుండు | భాసురంబైన ప్రాభాత♦వనముఁబోలే|| ౬౫

నయనువేషఁబులనుదప్ప ♦ వారలిర్వు | రన్నిటను రామచంద్రుని ♦ యట్టులున్న
గుంపుగుంపులుగా జనుల్ ♦ కూడికూడి | ఎచ్చిచూచిరి తెప్పల ♦ వాల్పకుండ|| ౬౬

జనులు రాముఁడొసంగెడు ♦ సకలఁజ్ఞు | జాలమునఁ గొంచెమేనియు ♦ సక్తలేని
వారినిస్పృహతకువెంత ♦ పడినయట్లు | వింతపడలేదు వారిప్రా♦వీణ్యమునకు|| ౬౭

మికు గానంబునేర్పిన ♦ మేటియెవ్వఁ | దీక్పతిరచించినట్టి క♦వీంద్రుఁడెవ్వఁ
డనుచు రాజుస్వయమ్ముగా ♦ నడుగవారు | మాన్యఁడైనట్టి వాల్మీకి♦మానియనిరి|| ౬౮

తమ్ములందఱితోఁగూడి ♦ ధరణిధవుఁడు | చేరివాల్మీకి భక్తితో ♦ శరమువంచి
యొక్కతనదేహమునుదప్పఁ ♦ దక్కినట్టి | రాజ్యమెంతయు నతనిక♦ర్పణము సేసె|| ౬౯

మైథిలీపుత్రులగు వీరు ♦ మానవేంద్ర | తనయులేనీకటంచు రా♦మునికిఁదెలిపి
కరుణనిండినమదివాఁడు ♦ కవివరుండు | సీతఁగైకొనవేయని ♦ చేరివేఁడె|| ౭౦

అయ్యమికోడలానాడె ♦ యగ్నినిల్చి | శుద్ధయనినాదుసన్నిధిఁ ♦ జూపెఁగాని
రాక్షసుఁడుదుష్టుఁడౌట నీ♦రాజధాని | ప్రజలునమ్మరుపాపను ♦ రాలటంచు|| ౭౧

తానుదనచరితనుగూర్చి ♦ ధరణిప్రజకు | నమ్మఁగొల్పినమియాజ్ఞ ♦ నెమ్మిమిఱ
నుతులతోఁగూడ జానకీ♦సతినిమరల | స్వీకరింతునవినుము లో♦కకవినుత|| ౭౨

నమ్మఁజెప్పఁగఁజేడిట్టు ♦ లమ్మహ్వారి | శిష్యులనుబంపిరప్పించె ♦ సీతగరితఁ
దనతపోననమందుండి ♦ తత్క్షణంబు | సిద్ధిదపమునరప్పించు ♦ చెన్నదోష|| ౭౩

అన్యేద్యు రథకాకుత్స్థః । సన్నిపాత్యపురౌకసః
కవిమాహ్వాయయామాస । ప్రస్తుతప్రతిపత్తయే॥

౭౪

స్వరసంస్కారవత్సాసౌ । పుత్రాభ్యామధసీతయా
ఋచేవోదర్శిషం సూర్యం । రామం మునిరుపస్థితః॥

౭౬

కాషాయపరివీతేన । స్వపదార్పితచక్షుషా
అన్వమీయతశుద్ధేతి । శాంతేనవపుష్పైవసా॥

౭౭

జనాస్తదాలోకపథాత్ । ప్రతిసంహృతచక్షుషః
తన్మనోవాఙ్మూఖాః సర్వే । ఫలితా ఇనశాలయాః॥

౭౮

తాందృష్టివిషయేభర్తు । రునిరాస్థితవిప్రః
కురునిస్సంశయం వత్సే । స్వప్నతే లోకమిత్యశాత్॥

౭౯

అథ వాల్మీకిశిష్యేణ । పుణ్యమావర్జితం పయః
ఆచమ్యాదీరయామాస । సీతాసత్యాం సరస్వతీం॥

౮౦

వాఙ్మనః కర్మభిః పత్యై । వ్యభిచారో యథానమే
తథావిశ్వంభరేదేవి । మామంతర్ధాతు మర్హసి॥

౮౧

ఏవముక్తో తయాసాధ్వ్యై । రంధ్రాత్సద్యో భవాద్భుజః
శాతహృదమివజ్యోతిః । ప్రభామండలమద్యయా॥

౮౨

తత్రాగఘోతక్షిప్త । సింహాసననిషేదుషి
సముద్రశశాసాక్షాత్ । ప్రాదురాసీద్వసుంధరా॥

౮౩

సాసీతామంకమాశోష్య । భర్తృప్రణిహితేక్షణాం
మామేతివ్యాహరత్యేవ । తస్మిన్పాతాశమభ్యగాత్॥

౮౪

ధరాయాం తస్య సంరంభం । సీతాపత్న్యర్పణైషిణః
గురుర్విధిబలాపేక్షీ । శమయామాస ధన్వినః॥

౮౫

ఋషీన్విసృజ్యజ్ఞాంతే । నుహృదశ్చ పురస్కృతాన్
రామః సీతాగతం స్నేహం । నిదధేతదపత్యయోః॥

౮౬

యుధాజితశ్చ సందేశాత్ । సదేశం సింధునామకం
దదౌదత్తప్రభావాయ । భరతాయధృతప్రజః॥

౮౭

పౌరపాలినిఁగాకుత్థి ♦ వంశతిలకుఁ । డంతమఱునాఁడుగూరిచి ♦ యమ్మహ్నః
బిలువనంపెనుబ్రస్తుత ♦ విషయమెల్లఁ । దెల్లమొనరింపనెంచితా ♦ నుల్లమందు॥ ౭౫

విమలశబ్దస్వరముల సా ♦ విత్తితోడ । నూర్యుఁజేరెడునట్టులు ♦ సుతులతోడి
సీతదోకొనివాల్మీకి ♦ చేరవచ్చె । రాముఁ బ్రాకటతేజో వి ♦ రాజమాను॥ ౭౬

కాంతమొప్పెడుతనువుతోఁ ♦ జరణములను । బెట్టియున్నట్టిదృష్టితోఁ ♦ గట్టుకొన్న
కావిఁస్ర్రంబుతోనామె ♦ కాంచువారి । తలఁపుననుశుద్ధయనునూహ ♦ గొలుపుచుండె॥

పౌరులామెనుజూచెడు ♦ పదమునుండి । దృష్టులనుదత్తుణఁబునఁ ♦ ద్రిష్టివైచి
వాల్చిమోములఁగదలక ♦ నిల్చిరపుడు । ఫలముచేఁంగిఁగరినిల్వఁ ♦ బడినయట్లు॥ ౭౭

కొల్వలోకలఁబీతానఁ ♦ గూరుచుండి । మానివాల్మీకియట్లనె ♦ మగుఁజూచి
యమ్మనీయందుఁగలసంశ ♦ యమ్మనెల్లఁ । బాపుమీ లోకులకునీడు ♦ భర్తయెదుట॥ ౭౮

అనినవాల్మీకిశిష్యుల ♦ యందొకండు । చేతఁబోసిన యట్టియా ♦ పూతజలము
చేత నాచమనముఁజేసి ♦ సీతసాధ్వీ । పరికెనిట్టులఁసత్యఁబూ ♦ దొలకుచుండె॥ ౭౯

వాఙ్మనఃకర్మములచేతఁ ♦ ఒత్తికేసేను । దప్పకుండట సత్యమై ♦ తనరునేని
విశ్వమంతయుఁదాలిచి ♦ వెలుఁగుదేవి । ధాత్రీనీగర్భముననన్ను ♦ దాచికొనుము॥ ౮౦

పరమపావనసతియట్లు ♦ పల్కుఁగానె । పగిలెభువి ; దానిలోనుండి ♦ బయలువెడలె
విద్యుదగ్నినిబోలుచు ♦ వెలుఁగుచుండు । కాంతిమండలమొక్కటి ♦ వింతగదుర॥ ౮౧

దానిలోశేసఘటలపైఁ ♦ దనరుచుండు । చారుసింహాసనఁబునఁ ♦ గూరుచుండి
రమ్యరత్నాకరమె తన ♦ రశనయఁగుమఁ । దేజదిల్లుననుంధరా ♦ దేదోదోచె॥ ౮౨

భర్తఁడనచూపులఁ ♦ బజువుచుండు । సీతనాదేవితోతోడఁ ♦ జేరదీసి
వలదుకొంపోకుమనిషతి ♦ పలుకులోన । మరలెఁబాతాళలోకపుఁ ♦ దెరువుబట్టి॥ ౮౩

సీతమరలింపధనువును ♦ జేతఁబూని । భూమిపయినడరఁగనుండు ♦ రామచందు
కోపమునుకాంతిపఱచెను ♦ గురువుబ్రహ్మ । ప్రిబలమైనట్టియవ్వధి ♦ బలమెఱింగి॥ ౮౪

యజ్ఞమంతయుఁముగిసిన ♦ నంతమందు । సఖులఋషిపర్యులనుతేఁడు ♦ సత్కరించి
నెలవులకునేగవారికి ♦ నెఱవొసంగి । సతిపయినిపేమఁబెట్టెఁ ద♦త్సుతులమీఁద॥ ౮౫

సిరులఁదామున్నయొసఁగిన ♦ భరతునకును । సింధురాజ్యఁబు నాయుధా♦జిత్తుకోర్కి
నెఱయెనుజేవతోసిచ్చె ♦ నేలటకును । ప్రజలఁబాలింపనేర్చిన ♦ ప్రభుఁడరుండు॥ ౮౬

భరతస్తత్రగంధర్వాత్ । యుధినిర్జిత్యకేలం
ఆతోద్యం గ్రాహయామాస । సమత్యాజయదాయోధం॥

౫౮

సతతుపుష్కతౌ పుత్రౌ । రాజధాన్యోస్తదాఖ్యయోః
అభిషిచ్యాభిషేకాహ్వా । రామాంతిక మగాత్పునః॥

౫౯

అంగదం చంద్రకేతుంచ । । లక్ష్మణోప్యాత్మ సంభవౌ
కాసనా ద్రీఘునాథస్య । చక్రేకారాపథేశ్వరా॥

౬౦

ఇత్యారోపిత పుత్రాస్తే । జననీనాం జనేశ్వరాః
భర్తృలూక ప్రపన్నానాం । నివాపాన్ విదధుః క్రమాత్॥

౬౧

ఉపేత్య మునివేదోధ । కాలః పోవాచ రాఘవం
రహః సంవాదినాపశ్యే । దావాంయస్తం త్యజేరితి॥

౬౨

తథేతి క్రితపత్నాయ । వివృతాత్మానృపాయసః
ఆచఖ్యో దివమధ్యాస్వ । కాసనాత్ పరమేష్ఠినః॥

౬౩

విద్వానపి తయోర్ద్వారాః స్థః । సమయం లక్ష్మణోభినత్
భీతోదూర్వాససః కాపా । ద్రామ సందర్శనార్థినః॥

౬౪

సగత్వా సరయూతీరం । దేహత్యాగేనయోగవిత్
చకారావితథాం భారీతుః । ప్రితిజ్ఞాం పూర్వజన్మనః॥

౬౫

తస్మిన్నాత్మ చతుర్భుగే । పాశ్చాత మధితస్థుషి
రాఘవః శిధిలం తస్థౌ । భువిధర్మస్త్రిపాదివ॥

౬౬

సనివేశ్య మళావత్యాం । రిపునాగాం కుశం కుశం
శరావత్యాం సతాంసూక్తే । ర్జనితాశ్రులవం లవం॥

౬౭

ఉదక్ప్రితస్తే స్థిరథీః । సానుజోగ్ని పురః సరః
అన్వితః పతివాత్సల్యా । ద్రుహవర్జమయోధ్యయా॥

౬౮

జగృహుస్తస్య చిత్తజ్ఞాః । పదవీం హరిరాక్షసాః
కదంబ ముకుళన్థాలై । రభివృష్టాం ప్రజాశ్రుభిః॥

౬౯

ఉపస్థిత విమానేన । తేనభక్తానుకంపినా
చక్రేత్రిదివనిశ్చేణిః । సరయూరనుయాయినాం॥

౭౦౦

అచటిగంధర్వులజయించి ♦ యాజియందు । వివిధశస్త్రాస్త్రములనెల్ల ♦ విడిచివారు
 పాదులనువీణెమాత్రమే ♦ పట్టజేసె । భరతుడత్యంతశౌర్య ప్రభావయుతుడు॥ ౮౮

తక్షపుష్కలులనియెడు ♦ తనకొమరుల । దత్తదభిధానముల రాజధానులందుఁ
 బట్టభద్రులఁగాఁజేసి ♦ భరతుడంత । మరలనారామచంద్రుని ♦ సరసజేరె॥ ౮౯

అంగదుఁడుచంద్రకేతువు ♦ ననెడినుతుల । దండిసౌమిత్రకారా పథంబునకును
 నాధులుగఁజేసె రామభూనాథమాళి । పనుపుననుజేసి యత్యంత ♦ వైభవమున॥ ౯౦

ఇట్లునుతులనురాజ్యాల ♦ నేలనిల్చి । ప్రజలఁగావ సమర్థుండు ♦ రాఘవుండు
 క్రమముగాభర్తృకంబుఁ ♦ గాంచినట్టి । తల్లులను తరక్రియల్ ♦ దనరఁజేసె॥ ౯౧

యముఁడుమునివేసమునుదాల్చి ♦ యరుగుదెంచి । రాఘవునిజేరియిట్లనె ♦ రాజనర్య
 మనలనేకాంతముననుండి ♦ మాటలాడు । వారిఁగనువానిద్యజియింప ♦ వలయు నీవు॥ ౯౨

అనిననాఁగాకయనియొప్పె ♦ నపుడుతేని । కతఁడునిజరూపమునుజూపి ♦ యనిపాల
 బ్రహ్మశాసించెఁగావున ♦ స్వర్గమునకు । నింకనీవేగుమని వచియింపుచుండె॥ ౯౩

ప్రభువుదర్శనమునకయి ♦ వచ్చియున్న । యట్టిదూర్వానుశాప భయంబుచేత
 ద్వారముననున్న సౌమిత్రి ♦ ప్రతినఁగనియు । భంగమొనరించె వారిసంవాదమునకు॥ ౯౪

యోగమెఱిగిన లక్ష్మణుంఁడేగియపుడు । విమలసరయూతటంబున ♦ విడిచితనువు
 నగ్రిజానిరామచంద్రుని ♦ దైనప్రతిన । సత్యమైసొల్పునట్లుగా ♦ సలిపెనంత॥ ౯౫

తానుజనుటకుముందె స్వర్థామమునకుఁ । దనచతుర్థాంశమరిగిన ♦ ధరణిమీది
 మూఁడుపాదాలధర్మమున్ ♦ బోలియుండె । శిథిలుడైరామచంద్రుఁడు ♦ చిట్టచివర॥

అరిమదేభాంకుళంబయి ♦ యలరుకుకుని । గుమరుగొల్పెఁగుశావతిఁ ♦ గూర్చిమీఱ
 లలితనూత్తులనుజనాశ్రు ♦ లనముగొల్పు । లవుశరావతి నేల రాఘవుఁడునిలిపె॥ ౯౬

ప్రేమచేతనుగృహముల ♦ వీడితన్ను । విడకసాకేతపురజనుల్ ♦ వెంబడింప
 ననుజాలనుగూడిముందగ్ని ♦ తనరవెడలె । స్థిరమతినివెల్గురాముఁడు ♦ తరపునిశకు॥ ౯౭

కడువగఁబ్రజగార్చెడు ♦ కడిమి మొగ్గ । లంతకన్నీటిబొట్లచే ♦ నవిరళముగఁ
 దడిసియున్నట్టి రాముపథానఁజనిరి । వానరుల్ దైత్యులాతని ♦ భావమెఱిగి॥ ౯౮

అభయనంబుసిద్ధమై ♦ యలరుమండ । భక్తనత్సలుఁడౌటదన్ ♦ బట్టివచ్చు
 ప్రజలునివికెక్క సరయాస్రి ♦ సంతిసొక్క । నిచ్చెనఁగరామచంద్రుఁడు ♦ నిల్పెభువిని॥

యద్గోప్రతరకల్పోభూ । త్సంమర్దస్తత్రమజ్జతాం
అతస్తదాఖ్యయాతీర్థం । పావనం భువి పప్రథే॥

౧౦౧

సవిభుర్విబుధాం శేషు । ప్రతిపన్నాత్మమూర్తిషు
త్రిదశీభూత పౌరాణాం । స్వర్గాంతర మకల్పయత్॥

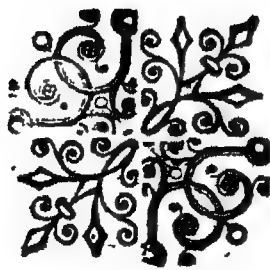
౧౦౨

నిర్వర్త్యేవం దశముఖశిరశ్చేద కార్యం సురాణాం
విష్వక్సేనః స్వతసుమవిశ త్సర్వ లోకప్రతిష్ఠాం
లంకా నాథం పవనతనయం చోభయం స్థాపయిత్వా
కీర్తిస్తంభద్వయమిగిరా దక్షిణే చోత్తరేచ॥

౧౦౩

గద్యః

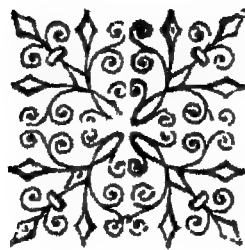
ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాళిదాసకృతా శ్రీరామ
స్వర్గాగోహణోనామ పంచదశఃసర్గః

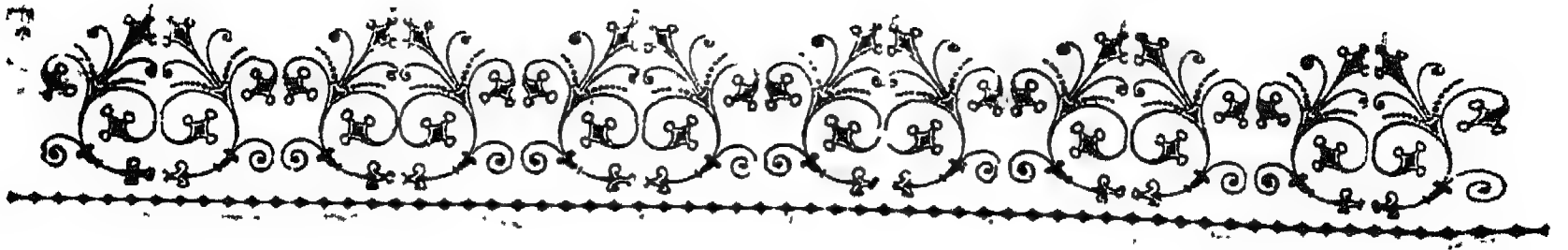

అతరంగిణిఁగ్రంథేడు ♦ నట్టిప్రజల । యధికసమ్మర్దమునుజూడ ♦ నాలయితఁ
బోలుటనుగోప్యతారాఖ్య ♦ ఘణ్యతీర్థ । మైప్రసిద్ధినినదివొందె ♦ నవనియందు॥ ౧౦౧
నురలయంశముచేబుట్టి ♦ మరలనైజ । రూపమొందినురత్వంబు ♦ దోషమెఱుగఁ
వారలువసింపనూతన ♦ స్వర్గమొకటి । విభుఁడుగల్పించె నెంతయు ♦ వింతగొల్పు॥ ౧౦౨
చ॥ హరియిటు లాదశాన్యునధ ♦ యాకానురకార్యము దీర్చి దక్షిణో
త్తరగిరుఁగ్ విభీషణుని ♦ ధైర్యనిధిఁ బవనాత్మజాతును
స్థిరమగువన్నెవానులను ♦ దెల్పెడుకంబములట్లు నిల్చి యం
దటికిశరణ్యమైతనరు ♦ నైజశరీరముఁజొచ్చెనయ్యెడఁ॥ ౧౦౩

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మణాంబా
బుచ్చివేంకయమాత్యతనూజాత సకలసజ్జనభిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు శ్రీరామస్వర్గారోహణంబను పంచద
శాశ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

షో డ శః సర్గః

—:0:—

- అథేతరే సప్తరఘుప్రవీరా । జ్యేష్ఠం పురోజన్మతయా గుణైశ్చ
చక్రైః కుశం రత్నవిశేషభాజం । సౌభ్రాత్రమేషాంహికులానుసారి॥ ౧
- తేనేతువార్తా గజబంధముఖ్యే । రత్యుచ్చితాకగ్రభిరప్యసంద్యైః
అన్యోన్యదేశ ప్రవిభాగ సీమాం । వేలాం సముద్రా ఇవనవ్యతీయః॥ ౨
- చతుర్భుజాం శప్రభః సతేషాం । దానప్రీన్మతే రనుపారతానాం
నురద్విపానా మినసామయోని । భిన్నోష్టధా విప్రససారజంశః॥ ౩
- అథార్థరాత్రేస్తిమితప్రదీపే । శయ్యాగృహే నుప్తజనే ప్రబుద్ధః
కుశః ప్రవాసస్థ కళత్రవేషా । మన్మథపూర్వాం వనితామపశ్యత్॥ ౪
- సాసాధుసాధాగణ పార్థివర్థేః । స్థిత్యా పుగస్తాత్పురుహూతభాసః
జేతుః పరేషాం జయశబ్దపూర్వం । తస్యాంజలిం బంధుమతో బబంధ॥ ౫
- అథానవోధార్గళ మప్యగాగం । ఛాయామివాచక్ష్మతలం ప్రవిష్టాం
సవిస్మయో దాశరథేస్తనుజః । హోవాచ పూర్వార్థ విస్మప్తతల్పః॥ ౬
- లబ్ధాంతరానావరణేపి గమే । యోగప్రభావోనచలత్యతేతే
బిభర్షి చాకార మనిర్వృతానాం । మృణాలినీ హైమమివోపరాగం॥ ౭
- కాత్వం శుభేకస్య పరిగ్రహోవా । కింవా మదభ్యాగమకారణం తే
ఆనత్వమత్వా నిశినాం రఘూణాం । మానః పరస్త్రి విముఖప్రసృత్తిః॥ ౮
- తమబ్రవీత్సా గురుణాననద్యా । యానీతపౌరా స్వపదోన్మథేన
తస్యాః పురః సంప్రతివీతనాథారి । జానీహిరాజన్నధిదేనతాం మాం॥ ౯

శ్రీ

ర ఘు వం శ ము.

యో డ శా శ్వా స ము.

గీతములు.

- జన్మసుఖములందొద్దను • గంపనకుని • నిశానునీకప పదం • తెలమిశోడ
శ్రేష్ఠభోగ్యాభోగానన్దు • తీర్థికోట్టె • నమ్మలంబున సౌభాగ్య • మక్కజంబె॥ ౧
- నేనుబంధవక్తృగణ • శిక్షణాన • కార్యములవారు పేరును • గాంచికూడ
దాముపమపాలినీనును • గాంతులేదు • జలధిశనతీగమును నాటి • చననియట్లు॥ ౨
- పర్వసామజమగజ • సంశయట్లు • తెగనిగానప్రస్థాని • దేజరిల్లి
యచ్చశుక్కునానానా • వైదిగాన • యచ్చమూలప్రకాశలు • నానిబెర్వె॥ ౩
- పడకటింటనునదులేదు • పరిజింబులు • నిగ్రహంపడదీపంబు • నిలిచిమరుగ
గురుడున మేలుకని యుక్క • ద్రోహముగతి • మోక్షబలితేని పతివలె • నుండుదాని॥ ౪
- సానుభుజిందునీనును సోగవ్వమూర్తు • శ్రేష్ఠభాగ్యులంజ్ఞు • హనుభావ
మొప్పునుననుకొనును నా • ముగిసిరిది • జరుగును గాకయందు హస్తములుమోడ్చె॥
- తల్పింగుంకిపూర్వార్థ • గమనశక్తి • విస్మయముతోడంఘరి • ప్రియనుగొండు
మునుమునుగానుంట్టులు • నూనియున్న • గృహముసాచ్చినయామెను • నిట్టురినియె॥
- చుట్టుమాసిననగల్గె • దొచ్చినావు • మాడ మోగ్రభాసంపు • బాడలేదు
హిమముచేదీడనొందిన • కమలముట్లు • తగనిమూఖాకృతినినీవు • దాల్చినావు॥ ౫
- ఎవ్వతెల్లనీవుగల్గితి • మూలినతివి • గుణములంబునట్టిన • రాజులెల్ల
విజిగిషుమును హనుతి • విముఖులమరి • మోటిగిచ్చినకారణం • బెలుగనిము॥ ౬
- అరుదునిగ్గోషుగలగామ • యనియనిట్లు • ప్రియనోనీగుగుండాశ్రు • పసముండనిన
విగతపతియగర్భాసాకేశ • నగరియపుడు • గానికేనగిదేవత • భగవీనాగ్ని॥ ౭

వస్వోకసారా మభిభూయసాహం । సారాజ్యబద్ధోత్సవయా విభూత్యా
సమగ్రశక్తా త్వయిసూర్యవంశ్యే । సతిప్రపన్నా కరుణామవస్థాం॥ ౧౦

విశీర్ణతల్పా దృశతోనివేశః । సర్వస్తకాలః ప్రభుణావినామే
విడంబయశ్యస్త నిమగ్నసూర్యం । దినాంతము గా నిల భిన్న మేఘం॥ ౧౧

నిశానుభాస్వత్కలనూ పురాణాం । యః సంచగోభూ దభిసారికాణాం
తమస్మఖోల్కా విచితామిషాభిః । సబాహ్యతే రాజపథః శివాభిః॥ ౧౨

ఆస్ఫలితం యత్ప్రమనాకరాగై । ర్మృతంగ ధీగద్వని మన్వగచ్ఛత్
వన్యైరిదానీంమహిషైస్తదంధః । శృంగాహతం క్రోశతి దీర్ఘికాణాం॥ ౧౩

మృక్షేశయా యష్టినివాసభంగా । మృతంగశబ్దాపగమాదలాస్యాః
ప్రాస్తాదవోల్కాహతశేషబర్హాః । క్రీడామయూరా పనబర్హిణత్వం॥ ౧౪

సోపానమార్గేషు చయేషు రామా । నిక్షిప్త నత్యశ్చరణాన్సరాగాన్
సద్యోహతన్యం కుఖిరసనిగ్ధం । న్యాఘ్రేః పదం తేషు నిధియతేద్య॥ ౧౫

చిత్రద్విపాః పద్మననావతీర్ణాః । కరేణుభిర్దత్త మృణాళభంగాః
నఖాంకురాఘాత విభిన్నకుంభాః । సంబద్ధసింహపరిహృతం నహంతి॥ ౧౬

స్తంభేషు యోషిత్ప్రతియాతనానా । ముత్కాగ్రింతనర్ణక్రిమిఘాసరాణాం
సన్తోత రీయాణిభవంతిసంగాన్ । నిగ్మోకపట్టాః ఫణిభిర్విముక్తాః॥ ౧౭

కాలాంతరశ్యామ మగ్ధేషునక్త । మితస్తనోరూఢ తృణాంకురేషు
తయేవముక్తా గుణశుద్ధయోసి । హర్యేషుమూర్ఛంతిన చంద్రపాదాః॥ ౧౮

ఆవర్జ్యశాఖాః సదయంచయాసాం । పుష్పాణ్యపాతాని విలాసినీభిః
వన్యైః పులిందైరినవానరైస్తాః । క్లిశ్యంత ఉద్యానలతా మదీయాః॥ ౧౯

రాత్రావనావిమ్మృతదీపభాసః । కాంతాముఖశ్రీవియుతావివాసి
తిరస్క్రియంతే క్రమితంశుజాలై । ర్విచ్ఛిన్నధూమప్రసరా గవాక్షైః॥ ౨౦

బలిక్రియావర్జితసైకతాని । స్నానీయసంసర్గమనాప్ననంతి
ఉపాంతవానీరగృహాణిదృష్ట్యా । శూన్యానిదుయే సగయూజలాని॥ ౨౧

తదర్హసీమాం నసతిం విస్మజ్య । మామభ్యుపైతుం కులరాజధానీం
హిత్యాతనుం కాగణమానుషీంతాం । యథాగుగుస్తే పగమాత్మమూర్తిం॥ ౨౨

అమలనుఖగాజ్యసౌభాగ్య ♦ మబ్బియుంట | సంతతోత్సవైభవా ♦ త్యంతశోభఁ
 ద్రిసేనముమించి నేడిట్లు ♦ దీన నైతి | నురుగులుఁడుసూర్యమలుఁడు నీ ♦ వుండికూడ || ౧౦
 విభుఁడువీడిననావీడు ♦ విటిగిపడిన | చంపలకొలంపెసౌధవ ♦ ప్రములచేతఁ
 గ్రుంకసూర్యుఁడు ఘోరమా ♦ రుతమునలన | జలవసంతతిచెదరిన ♦ సంజబోలె || ౧౧
 గల్లమన నంటి లభిసారి ♦ కాగళమ్ము | రాత్రిఁగెరుగాడుమండిన ♦ రాజవీధి
 నఱచుమోములయుల్కల ♦ నెగనువెదకు | నాఁడునక్కలునిరుగాడె ♦ నేఁడునిశిని || ౧౨
 చేడెలాడుమచునివ్రేళ్ల ♦ చేతఁదట్ట | ఘనధిమిధ్వానమిడుదీర్ఘి ♦ కాజలమ్ము
 నన్యమహిషీగణంబులు ♦ ప్రబలి నేఁడు | కొమ్ములనుజిమ్మనీ నెనా ♦ కోశగవము || ౧౩
 దారునిలయమ్ములిలఁగూలఁ ♦ చరులఁశీరి | మద్దెలరచంబువోనాట ♦ మానివైచి
 నెరగలినిగాలమిగిలిన ♦ పురులుగలిగి | గ్రామబద్ధులు ననమయా ♦ రమ్ములయ్యె || ౧౪
 కాళ్లలత్తుకఁబూసిన ♦ కళికిమిన్న | అడుగుతెప్పడునిడుమన్న ♦ యట్టిమెట్లఁ
 జంపిజింకలగ క్తంబుఁ ♦ జమనవట్టి | యంబులనుచెట్టివ్యాఘ్రమ్ము ♦ లకటనేఁడు || ౧౫
 సగసినిగిశూండ్లనునకలు ♦ కరఁగులిశివఁ | ఒడఁచుమన్నట్టుచిత్రింపఁ ♦ బడినకరులు
 కుంభములనంకుసమునంటి ♦ గోశ్శృంగీర్పు | కుపితహరులప్రహరంబు ♦ లిపుడుగాంచె ||
 వీటికంబాలవెలఁగుల ♦ విగ్రహములు | విన్నమాసినకునముల ♦ పైనిగప్పఁ
 బడినపయ్యెదలనఁగఁ గ ♦ వృట్టునచట | సప్పములువీడియున్నట్టి ♦ కుప్పసములు || ౧౬
 కాలనశమునఁబ్రాసాద ♦ సాగిమీఁద | గచ్చునలుపెక్కియటనట ♦ గడ్డిమొలవఁ
 బ్రతిఫలింపవుమునుపటి ♦ పగిదినచటఁ | దాగగుఁగుభ్రశశికశల్ ♦ మాఱుకున్న || ౧౭
 మెల్లఁగానందికొమ్ముల ♦ మీఁదిపూల | నాసమీపఁగచచ్చి వి ♦ లాసపతులు
 పూనికోసెడుపూఁగోలు ♦ గోనిలశలఁ | జెంచులట్టులుకోఁగలు ♦ నొంచెనేఁడు || ౧౮
 రాత్రివెలిఁగడుదీపాల ♦ ప్రథలుముగిసెఁ | బగలుకాంశలమోముల ♦ సాగనునాసెఁ
 జందనాగరుధూమంపు ♦ బాడమాసె | సాలెడులుజాలములనేసె ♦ జాంకములు || ౧౯
 స్నానపరిమళవర్షిత ♦ మైనయట్టి | యినుకబలిపూజ తెవ్వయి ♦ నెసఁగనట్టి
 యొడ్డుపె నుత్తప్రభృతియిం ♦ డుండునట్టి | సగఁచువునుజూడనాగుండె ♦ జల్లమనును ||
 కాగణంబుగుమానుష ♦ కాయమెడలి | పూర్ణబనమాశ్వునీశండి ♦ పొందినట్లు
 దీనిఁద్ర్యజియించికులరాజ ♦ ధానిగ్దయిన | నన్నుఁబొందుటయెంతయు ♦ న్యాయమయ్య ||

తథేతి తస్యాః పగ్నాయం పఠీతః । పఠ్యగ్నిహిత్రాగ్రహారో గఘూణాం
పూరప్యభ్యుక్తముఖప్రసాదా । శరీరబంధే నతిరోబభూవ॥

౨౩

తదన్భుతం సంసదిరాతిన్యత్తం । ప్రాతర్ద్విజేభ్యో నృపతిః శశంస
శ్రుత్వాత ఏవం కులరాజధాన్యా । సాక్షాత్పతిత్వే వృతమభ్యవందత్॥

౨౪

కుశావతీం శ్రోత్రియసాత్స కృత్వా । యాత్రానుకూలే హనిసావరోధః
అనుద్రుతోవా యువా భగ్నిప్రందైః । సైన్యైరయోధ్యాభిముఖః ప్రతస్థః॥

౨౫

సాకేతుమాగోపనవా బృహద్భి । ర్విహానశైలానుగతేనాగైః
నేనారథోదార గృహప్రయాణే । తస్యాభవజ్జంగమరాజధానీ॥

౨౬

తేనాశపత్నా మలమండలేన । ప్రస్థాపితః పూర్వనివాసభూమిం
బభౌ బలౌఘః శశినోచితేన । వేలాముదన్వానిచనీయమానః॥

౨౭

తస్యప్రయాతస్యాయాధినీనాం । పీడామపర్యాప్తనతీవసోధుం
వనుంధరా విష్ణుపదం ద్విశీయ । మధ్యాయరోహేవరజశ్చలేన॥

౨౮

ఉద్యచ్ఛూనా గమనాయపశ్చాత్ । పురోనివేశే పథిచనృజంతీ
సాయత్రినేనా దదృశేన్యపస్య । తత్రైవసామగ్న్యమతిం చకార॥

౨౯

తస్యద్విపానాం మదవారినేకాత్ । ఖురాభిఘాతాచ్ఛతురంగమాణాం
రేణుః ప్రపేదే పథిపంకభావం । పంకోపరేణుత్సమియాయనేతుః॥

౩౦

మార్గైషిణీ సాకటకాంతరేషు । వైంధ్యేషునేనా బహుధావిభిన్నా
చికారరేవేన మహావిరావా । బద్ధప్రతిశ్రుంతి గుహాముఖాని॥

౩౧

సథాతుభే దారుణయాననేమిః । ప్రభుః ప్రయాణధ్వని మిశ్రతూర్యః
వ్యలంఘు యద్ద్వింధ్యముపాయనాని । పశ్యన్ పుణిందై రుపపాదితాని॥

౩౨

తీర్థే తదీయే గజనేతుబంధాత్ । ప్రతీపగాముత్తరతోన్యగంగాం
అయత్నవాలన్యజనీ బభూవు । ర్హంసానభో లంఘన హోలపక్షాః॥

౩౩

నపూర్వజానాం కపిలేనరోషా । జ్ఞాన్మానశేషీ కృతవిగ్రహాణాం
నురాలయప్రాప్తి నిమిత్తమంభ । స్త్రైస్సోతసం నౌలులితంవవందే॥

౩౪

ఇత్యధ్వనః కై శ్చిదహోభిరంతే । కూలం సమాసాద్య కుశః సరయ్యా
వేదిప్రతిష్ఠాన్వితతాధ్వరాణాం । యూపానపశ్యచ్ఛత్రో గఘూణాం॥

౩౫

అమెకొగ్గికిహ్నరించి ♦ యల్లెయంచు । సమ్మతించెనురఘునాథ ♦ జనపమాళి
యంతనగరాధిదేవత ♦ యాననాబ్జ । మలరదేహంబుతో నదృశ్యతనుగాంచె॥ ౨౩

రాత్రిజరిగినవంతను ♦ రాజమాళి । వేకుననుదెల్పె గోల్వుల ♦ విప్రులకును
దానినాలించి కులగాజధానిస్వయము । నలచుటను తేనిబొగడిరి ♦ వారలెలమి॥ ౨౪

అక్కుళావతి వేదః ♦ దాళికోసగి । జలదతతితోడి గాలినా ♦ బలముతోడ
యోగ్యదినమునవెడలె నయోధ్యగూర్చి । రాణివాసంబుగొనివెంట ♦ రామనుతుడు॥

ధ్వజములుద్యానవనములై ♦ తనరుచుండఁ । గరులుకీడించుగిరులయి ♦ కార్తికచుండ
నరదములుమేడలైమించ ♦ నరుగుసేన । నృపునినడయాడురాజధానిగఁజెలంగె॥ ౨౬

వెలిగొడుగుమించఁగాదొంటి ♦ నెలవునకును । రాజునడిపెడు తచ్చమా ♦ రాజిచూడ
నుదితుడైనకళానిధి ♦ యొడ్డునకును । నడుపుజలరాశిపగిదిఁ గన్పడుచునుండె॥ ౨౭

అరుగుచుండెడు నతనినైననృమలుద్రొక్కి । యెసఁగుచుండెడుబాధకు ♦ నోర్వలేక
విష్ణురెండనపడమయి ♦ వెలయుదివికె । ధరరజోమిషనెక్కెడు ♦ కరణిదోచె॥ ౨౮

అనలనగుఁగనిధిమా ♦ నపుడుగాని । యరిగివిడియంగనుండెడు ♦ నపుడుగాని
యధ్వమునవధ్యనడిచెడు ♦ నపుడుగాని । యెపుడుచూచినబూర్ణమా ♦ నృపునిసేన॥ ౨౯

ధరణిపతిసేననడుపుచో ♦ దారియంగుఁ । గరులుమదవారిధారగాఁ ♦ గార్చుచుండ
గుట్టములుడెక్కలనుబెట్టి ♦ కొట్టుచుండ । ధూళియడుసర్యోనడుసుదా ♦ ధూళియయ్యె॥

వింధ్యకనుమలనడుమను ♦ వితిగివితిగి । దారిగనుఁగొనుసేనలు ♦ తరలితరలి
గుహలయందుఁబ్రతిధ్వనుల్ ♦ కొలిపికొలిపి । రేనయనమోయజేసె విరావములను॥ ౩౦

ధాతురజమున నెట్టనై ♦ తనగనేమి । కలకలముతూర్యరసములఁ ♦ గలయుచుండఁ
గరుణఁజూచిపులింగుల ♦ కానుకలను । వింధ్యపర్వతమునుదాటి ♦ విభుఁడుసనియె॥ ౩౧

నంతెనగదంతులనుగొల్పఁ ♦ బడమగకును । బాటుగంగనుదాఁచుచోఁ ♦ బైకినెగయు
రాజహంసలఁకొక్కలు ♦ రాజమణికి । నయ్యెఁబోచామరమ్ము లయత్నముగను॥ ౩౨

కపిలమునికోపమునదగ్గ ♦ కాయులైన । తనదుపెత్తరులకెల్ల స్వర్ధామమునకుఁ
గారణంబైనయొడలఁ ♦ గడలుచున్న । తిరిపథగాననికిడె నమస్కృతినిస్మరతి॥ ౩౪

ఈవిధంబునఁగొన్నాళ్ళు ♦ త్రోవఁగడపి । కుశుఁడుసరయూతటముఁజేరి ♦ కూర్మిమీఱు
గభుకలలునిల్పజేడలఁ ♦ గార్తికచుడు । నడచెకొలది యజ్ఞయాశములఁగాంచె॥

అధూయశాఖాః కుసుమద్రుమాణాం । స్పృష్ట్యచశీతాన్ సరయూతరంగాన్
తంక్లాంతనైస్యం కులరాజధాన్యాః । ప్రత్యుజ్జగామోపవనాంతవాయుః॥

3౬

అథోపశల్యే రిపుమగ్నశల్య । స్తస్యాః పురః పౌరసఖిః సరాజా
కులధ్వజస్తాని చలధ్వజాని । నివేశయామాస బలీబలాని॥

3౭

తాం శిల్పిసంఘాః ప్రభుణానియుక్తా । స్తధాగతాంసం భృతసాధనత్వాత్
పురంనవీచక్రు రపాంవిసర్గాన్ । మేఘానిదాఘగ్లసితామివోర్వీం॥

3౮

తతః సపర్యాం సపశూపహారాం । పురః పరార్థ్యప్రతిమాగృహాయాః
ఉపాషితైర్వాన్తు విధానవిద్భి । ర్చిర్వర్తయామాస రఘుప్రవీరః॥

3౯

తస్యాః సరాశోపపదం నిశాంతం । కామీవకాంతా హృదయం ప్రవిశ్య
యథార్హమన్యైరనుజీవిలోకం । సంభానయామాస యథాప్రధానం॥

౪౦

సామందురా సంశ్రయిభిన్తురంగైః । శాలావిధిస్తంభగతైశ్చనాగైః
పూరాబభాసే విపణిస్థపణ్యా । సర్వాంగనద్ధాభరణేవనారీ॥

౪౧

ఎసన్ సతస్యాం నసతౌరఘూణాం । పురాణశోభామధిరోపితాయాం
నమైధిలేయః స్పృహయాం భూవ । భర్రేదివోనాప్య లకేశ్వరాయ॥

౪౨

అథాస్యరత్నగ్రథితోత్తరీయ । మేకాంతపాండుస్త నలంబిహారం
నిః శ్వాసహార్యాం శుకమాజగమ । ఘర్మః క్రియావేష మివోపదేష్టుం॥

౪౩

అగస్త్య చిహ్నీదయనాత్సమిపం । దిగుత్తరాభాస్వతి సన్నిప్తతే
ఆనందసీతా మివబాష్పవృష్టిం । హిమవ్రుతిం హేమవతీం ససర్జ॥

౪౪

ప్రవృద్ధతాపో దివసోతిమాత్ర । మత్యర్థమేవక్షణదాచతన్వీ
ఉభౌ విరోధక్రియయా విభిన్నా । జాయ పతీ సానుశయా వివాస్తాం॥

౪౫

దినే దినే శైవలవంత్యధస్తాత్ । సోపానపర్వాణి విముంచదంభః
ఉద్దండపద్మంగృహదీర్ఘికాణాం । నారీనితంబ ద్వయసంబభూవ॥

౪౬

ఎనేషు సాయంతన మల్లికానాం । విజృంభణోద్గంధిషుకుట్మలేషు
ప్రత్యేక నిక్షిప్తపదః సశబ్దం । సంఖ్యామివైషాం భ్రమరశ్చకార॥

౪౭

స్వేదానువిధార్ద్రనఖక్షతాంకే । ఘాయిత్యసందప్త శిఖంకపోలే
మృతం నకర్ణాదపి కామినీనాం । శరీషపుష్పం సహసాపపాత॥

౪౮

తొలుతఁగులరాజధానిపూఁ ♦ దోటగాలి । మెల్లఁగాఁగొమ్మలల్లార్చి ♦ చల్లనైన
 సరయువుతరంగములనంటి ♦ స్వాగతంబు । నొసఁగెడఁదీనఁబలముల ♦ యర్విపతికి॥ ౩౬
 పురినికటభూమిఁడియించె ♦ భూరిబలుఁడు । ప్రియఁడుఁడ్రజఁకుఁపులకు ♦ హృదయశల్య
 మన్వయపుఁగేతనంబునై ♦ యలరుఁతేఁడు । ధ్వజపటములల్లార్దేడు ♦ తనఁబలంబు॥ ౩౭
 పరికరములొప్పుశిల్పులు ♦ పురికినెల్ల । నభినవపుసొంపుగొలిపిరి ♦ విభునియాజ్ఞ
 వేసవినిరూపుమాసిన ♦ పృథ్వీకెల్ల । జలఁదమలనూత్నసంపదఁ ♦ గొలుపునట్లు॥ ౩౮
 దేవతాయతనాళి డ్ర♦దీప్తపురికి । నర్చలనొనర్చెను ౨ శూప ♦ హారమొసఁగి
 వాస్తువిదులునువాఁజీయుప ♦ వాసమున్న । వారితోఁగూడిఁగఱుకుల ♦ వీరమాళి॥ ౩౯
 కాంతహృదయంబుఁజొచ్చెడు ♦ కామివోలే । రాజభవనంబుఁజొచ్చి య♦రామపుత్రుఁ
 డనుచరులకెల్ల వారియొ♦గ్యతకుఁదగిన । చారునిలయంబులనొసఁగి ♦ సత్కరించె॥ ౪౦
 పాగలనుజేరిగొట్టముల్ ♦ వలలుచుండఁ । గంఠములఁగట్టబడికరల్ ♦ గొలుచుండఁ
 నంగడులుదీరియుండఁగా ♦ నాపురంబు । లెనువునొడననగోడ్డ ♦ లెరఁజిబోలె॥ ౪౧
 ఆమలఁకుకులనిలయమై ♦ యలరివఁగలఁ । బూర్వవైభవమునగన్న ♦ పురమునందు
 వాసమొనరించు వాజాన♦కీనుతుండు । వడయఁగోరఁడు ధనదేంద్ర ♦ పదవులేని॥ ౪౨
 విచ్చెగోమ్మంబు వణలొప్పు ♦ నల్లెవాటు । వెల్లెనొకుచుమలశయి ♦ వేలుదండ
 యూపిరికినూగునంశుక ♦ మూనువేప । మతనిప్రియలకునేర్పనో ♦ యనఁగనవుడు॥ ౪౩
 ఆయ్యగస్త్యాంక దక్షిణా♦యనమునుండి । రవిసమీపింపఁగా నుత్త♦రంపుదిక్కు
 హిమనగమునుండి కురిసించె ♦ హివజలమ్మ । హర్షితాశ్రుప్తియొ ♦ యనెడునట్లు॥
 అధికతాపమనొందు న♦హస్తస్పృహజీయు । నతీశయఁబగఁగృణీయఁచు ♦ నట్టిరాత్రి
 ప్రిణయకలహంతములఁజాలఁ ♦ బరితెడించు । జంశతులఁబోలెనాగోమ్మ ♦ నవయవఁడు॥
 ఇండ్లడ్డియలను నీగ♦మింకియింకి । పాచిగట్టినయడుగు నో♦పానములకు
 నంటి యంగనలకు మొల♦బంటియయ్యెఁ । గవలములుతూండ్రతోఁగూడఁ ♦ గాననయ్యె॥
 వసులసంజనుకకనించి ♦ పరిమళమ్మ । గ్రమ్మనొక్కొక్క మల్లెమొ♦గ్గనబడిమ్మ
 నిలిపిభృంగమ్మశబ్దమ్మ ♦ నలుపుచుంటఁ । గనిననదివానినెంచునో ♦ యనఁగఁదోచె॥ ౪౪
 కొంజెవటగోటినొక్కులు ♦ గూడియుండు । చెలులచెక్కిటఁగేసరాల్ ♦ చిక్కియుంటఁ
 గర్జమఁదుండిజారిన ♦ తుణమునందె । పడకయఁడెగిరివ పుష్పంబు భుజిని॥ ౪౫

యంత్రప్రసాదేః శిశిరైః పరీతాన్ । రనేనధాతాన్ మలయోద్భవస్య
శిలావిశేషా నధిశయ్యనిన్య । ధారాగృహేస్వా తపమ్మద్ధిమంతః॥

౪౯

స్నానార్ద్రముక్తే ప్వనధూపవాసం । విన్యస్త సాయంతన మల్లికేషు
కామోవసంతాత్యయమంద వీర్యః । కేశేషులేభే బలమంగనానాం॥

౫౦

అపింజరా బద్ధరజః కణత్వా । స్మంజర్యుదారా శుశుభేర్జునస్య
దద్ధాపి దేహంగిరిశేనరోమాత్ । ఖండికృతాజ్యేవ మనోభవస్య॥

౫౧

మనోజ్ఞగంధం సహకారభంగం । పురాణోధుం నవపాటలంచ

సంబద్నతా కామిజనేషు దోషాః । సర్వేనిదాఘాసధి నాప్రమృష్టాః॥

౫౨

జనస్యతస్మిన్ సమయే విగాఢే । బభూవతుర్ద్వా సవిశేషకాంతౌ
తాపాపనోఽక్షమ పాదనేతౌ । సచోదయస్థౌ నృపతిః శశీచ॥

౫౩

అధోర్మిలోలోన్మదరాజహంసే । రోధోలతాపుష్పవహే సరయ్యాః
విహర్తుమిచ్ఛానంత సశిస్య । తస్యాంభసి గీర్ష్యముఖేబభూవ॥

౫౪

సతీరభూమా విహితోపకార్యా । మానాయభిస్తా మపకృష్టననక్రాం
విగాహితుం శ్రీమహిమానురూపం । ప్రచక్రమే చక్రధరప్రభావః॥

౫౫

సాతీరసోపాన పథావతారా । డన్యోన్యకేయూర క్షుప్తినీభిః
సనూపురక్షోభపథాభిరాసీ । దుద్విగ్నహంసా సరిదంగనాభిః॥

౫౬

పరస్పరాభ్యుక్షణ తత్పరాణాం । తాసాంనృపోమజ్జనరాగదర్శీ
నాసంశ్రయః పార్శ్వగతాం కిరాతీ । ముపాత్తవాల వ్యజనాం బభూషే॥

౫౭

పశ్యాఃరోదైః శతశోమదీయై । ర్విగాహ్యమానో గతతాంగరాగైః
సంధ్యోదయః సాభిషేచైవపక్ష్యం । పుష్కత్యనేకం సరయూ ప్రవాహః॥

౫౮

విలుప్తమంతః పురసుందరీణాం । యదంజనం నాలులితా భిరద్భిః
తద్భద్నతీభిగ్మదరాగ శోభాం । విలోచనేషు ప్రతిముక్తమాసాం॥

౫౯

ఏతాగురుశ్రోణిపయోధరత్వా । దాత్రానముద్వోధుమశక్నుః త్యః
గాఢాంగదైర్బాహుభిరపుబాలాః । క్షేతోత్తరం రాగవశాత్ప్లువంతే॥

౬౦

అమిశరీష ప్రసవావతంసాః । ప్రభ్రంశినోవారి విహరిణీనాం

పారిప్లవాః సోతసి నిమ్నగాయాః । శైవాలలోలాం శ్చలయంతి మినాన్॥

౬౧

అపుడుధనికులు ధారాగృహములందుఁ | జల్లతుంపురుయంత్రముల్ ♦ చల్లఁ జుట్టుఁ
 జందనపువీటఁగడగిన ♦ చలువరాళ్ళఁ | గడపిరి నిదాఘతాపంబుఁ ♦ గడుముదమున॥ ౪౯

స్నానముననైవతడియార ♦ జారవిడిచి | ధూపమిడిసంజమల్లెల ♦ తోడఁదులుము
 నంగలువెట్టుకురుచే ♦ నంగజుండు | మగువుతోఁజన్నబలమును ♦ మరలఁబడసె॥ ౫౦

పుష్పాడినిగూడియెఱ్ఱనై ♦ పొదలుపొదుగు | మద్దిపూఁగొమ్మమాడఁగా ♦ మదికిఁదోఁచె
 హరుఁడుమారునిఁగాల్చిన ♦ యులఁగూడఁ | గోపమువఁద్రుంచివైచిన ♦ గుణమనంగ॥ ౫౧

మావి నవలందుఁబ్రాతఁదొ ♦ మవ్యమందుఁ | గ్రొత్తపాదిరిపువ్రలందుఁ ♦ జిత్తమలరు
 గంధముచుగూర్చిగ్రీష్మంబు ♦ కాముకులకు | సలిపినసమస్తనోపముల్ ♦ డులిపికొనియె॥

మండునావేసవినిజూడ ♦ రెండెప్పజకు | నెంతయునుగాంతియుతములై ♦ యెసఁగుచుండెఁ
 బాదములఁగొల్చు వారితా ♦ పములనార్చు | మదయమందున్నవృపతియు ♦ నుడుపతియును॥

లలిని దరఁగల మదనురా ♦ శమ్ములూగు | తటములనుబువ్వఁదీఁగెలు ♦ దనరుమండు
 సరమువ్రజలమ్ములనుగీడ ♦ సులుపఁగోరె | సకుఁగోతేఁడుతద్గీష్మ ♦ సమయమందు॥

తీరములఁ బటగృహములు ♦ దీర్చినట్టి | ధీరులు నక్రములఁబట్టి ♦ తెచ్చినట్టి
 నదినివిహరింపఁదొడఁగె భూ ♦ నాధమా? | చక్రితేజుండు దగుమహా ♦ త్సాహగతిని॥ ౫౫

గట్టుమెట్టులనిగియెడు ♦ కాంతలప్పు | దొండొరులవండకడియాల ♦ యొరయికలను
 నందెలచుజేయుశబ్దమ్ము ♦ లచటమండు | హంసలనుభీతిఁజెదరెడు ♦ నట్లుచేసె॥ ౫౬

చల్లులాడంగనొండొరుల్ ♦ సంభ్రమిందు | చేడియలకే?ఁజూడంగ ♦ నోడనుండు
 ధరణిపతితనప్రక్కఁ జా ♦ మరమువైదు | నక్కిరాతకులోద్భవ ♦ కనియెనిట్లు॥ ౫౭

అంగరాగంబుకఁగిసో ♦ నంతిపుగపు | సతులువందలుకీర్తింప ♦ సరయువదిగొ
 యభ్రములతోడిసంధ్యోద ♦ యంబుకరణి | నెన్నఁగాఁగానియెన్నియో ♦ వన్నెలీసె॥

వగరిననితాజనంబుల ♦ నయనములను | జెలఁగుకాటుకనోడలు ♦ గలఁచునీరు
 మాపిననుగూడదానికి ♦ మాటుగాను | గూర్చెమదరాగమొప్పెడు ♦ గొప్పశోభ॥ ౫౮

కుచనితంబములెంతయు ♦ గొప్పవౌట | భారమోర్వనియట్టి యీ ♦ పడుచువారు
 బాహుపురిబంధ కుడవిన ♦ బాహువులను | గట్టముననీదిరాటబోఁ ♦ గలుగుతమిని॥ ౬౦

కీడసల్పెడువీరి శి ♦ రీషకునుమ్మ | భూషణంబులుపడి నదీ ♦ వూరమందుఁ
 దేలియటునిటుఁబాచిని ♦ దినెడునాస | వద్దుమీనమ్ములకునదె ♦ భ్రాంతిఁగొలిపె॥ ౬౧

- ఆసాంజలాస్పాన తత్పరాణాం । ముక్తాఫలస్పర్ధిషు శీకరేషు
పమోఢరోత్సర్విషు శీర్యమాః । సంకత్య తేనచ్చిమరోపిహారః॥ ౬౨
- ఆవర్తతోభానతనాభికాంతే । ర్భంగ్యోర్భ్రువాః ద్ధ్వంద్వచరాః స్తనానాం
జాతానిరూపావయవోపమానా । న్యమానసీని విలాసినీనాం॥ ౬౩
- తీరస్థలీ బర్హిభిరుత్కలాపైః । ప్రస్నిగ్ధకేకై రభినంద్యమానం
శోత్రేషు సంమూర్ఛతిరక్తమాసాం । గీతానుగం వామృసంగవాద్యం॥ ౬౪
- సందప్తవస్త్రే ష్వబలానితంబే । స్వీంనుప్రకాశాం తరితోడుతుల్యాః
అమీజలాపూరిత సూత్రమార్గా । మోనంభజంతే గళనాకలాపాః॥ ౬౫
- ఏతాః కరోత్ప్రీడితవారిధాం । దర్పితస్సభి భిర్వచనేషు సిక్తాః
నక్రేతరాగై రలక్తై స్తరుష్య । శూర్పర్ణాయణాన్ వారిలవాన్ వమంతి॥ ౬౬
- ఉద్బంధకేశశ్చ్యుత పత్రైరేభో । విశ్లేషిముక్తా ఫలపత్రైవేష్టః
మనోజ్ఞఏవ ప్రమదాముఖానా । మంభోపహారకులితోపివేషః॥ ౬౭
- సనావిమానా దవతీర్యరేమే । విలోలహారః సహతాభిరపు
స్కంధావలగ్నో ధృతపద్మినీకః । కరేణుభిర్వన్య ఇనద్విపేంద్రః॥ ౬౮
- తతోన్మపేణానుగతాః స్త్రియస్తా । భ్రాజిష్ణునాసాతిశయం విరేజాః
ప్రాగేషముక్తానయనాభిరామాః । ప్రాప్యేంద్రినీలం కముతోన్మయూఖం॥ ౬౯
- వర్ణోదకైః కాంచనశృంగముక్తైః । స్తమాయతాక్ష్యః ప్రణయాదసింహన్
తథాగతః సోతితరాం బభాసే । సధాతునిష్యంద ఇనాద్రిరాజః॥ ౭౦
- తేనావరోధప్రమదాసఖేన । విగాహమాసేన సరిద్వరాంతాం
అకాశగంగా రతిరప్సరోభి । ర్వృతోమరుత్వా ననుయాత లీలః॥ ౭౧
- యత్కుంభయోనే రథిగమ్యరామః । కుశాయరాజ్యేన సమందిదేశ
తదస్య జైత్రాభరణం విహర్తు । గజ్జాతపాతం సలిలేమమజ్జ॥ ౭౨
- స్నాత్వా యథాకామ మసౌసదార । స్తీరోపకార్యాం గతమాత్రివే
దివ్యేనశూన్యం వలయేనబాహు । మపోధనేపథ్య విధిర్దదగ్ధ॥ ౭౩
- జయశ్రియః సమననం యతస్త । దాముక్తపూర్వం గురుణాచయస్మాత్
నేహేస్య నభ్రంశ మతోనాభాత్ । సతుర్బుపుష్పాభరణో హి ధీరః॥

జలముఁజిమ్ముటలోన నాసక్తులౌట । ముత్యములమించిశీకరాల్ ♦ పొదలుచుంట
హారములు తెగి కుచముల ♦ జాటుచున్నఁ । దెలియకయింత మీనియుఁ ♦ దెలియరైరి॥౬౨

బొడ్డునుడిఁబోలఁదరఁగలఁ ♦ బోలబొములు । జక్కనలఁబోలఁగుచములు ♦ సౌరునందు
నంగములఁబోల్పవిఖ్యాత ♦ మైనవెల్ల । వింతగావీరిచెంతనే ♦ వెలసెనిచట॥ ౬౩

జలములనుబుట్టుధింధిమి ♦ శబ్దమదిగొ । స్త్రీలగీతములనుగూడి ♦ తీరమందుఁ
బురులువిచ్చినమధురమా ♦ స్వరముగన్న । శిఖులుగొనియాడఁత్రావ్యమై ♦ చెవినిబడియె॥

అతివలనితంబములనీట ♦ నంటికొన్న । వస్త్రములమీఁది మొలనూళ్ళు ♦ వఱలుచంద్ర
కాంతినడఁగినచుక్కల ♦ కరణినుండి । బెజ్జములనీరుసొచ్చిన ♦ వీడెరవము॥ ౬౪

కాంతలుజలమ్ముగర్వానఁ ♦ గరములెత్తి । చిమ్ముఁగామాటుచిమ్మెడు ♦ చెలులజలము
గ్రమ్మమోములసగళాల ♦ కములకొనలఁ । గుంగుమపురక్తబిందులఁ ♦ గురిసెనవిగొ॥ ౬౫

జలవిహారముచేనెంత ♦ కలఁగియున్నఁ । గురులుముడిపీడిపత్తముల్ ♦ గరఁగియుంట
వెలయుముత్యాలజాముకాలు ♦ వ్రేలుచుంట । నింతుల మొగమ్ములొప్పారె ♦ నెంతయేని॥

ఓడనిగివారితోనీటఁ ♦ గీడసలిపె । నిటునటుఁజలింపహారమ్ము ♦ నృపతిమాళి
వనగజేంద్రంబులెఱిచిన ♦ వనజలతను । మెడనిడిక రేణులనుగూడి ♦ మెలఁగుకరణి॥ ౬౬

అట్టులొప్పెడునృపునితో ♦ ననుగమించి । యతివలెంతయువఱలిరి ♦ యందముగను
మొదటముత్తములేచూడ ♦ ముదముఁగొల్పు । నీలమునుగూడిమెఱయ వర్ణింపఁదరమె॥

పైఁడిచిమ్మునకోనినలఁ ♦ బడఁతులపుడు । రంగులజలమ్ములతనిపైఁ ♦ బొంగికురియు
నెంతయునుగైరికపువాఁగు ♦ లెసఁగుచుండు । నదీరాజంబువలెబొల్చె ♦ నవనిధవుఁడు॥

ఆనదీరాజమునఁ దన ♦ యంతిపుగపు । సకులతోడవిహారంబు ♦ సలుపునృపుఁడు
దివిజగంగను దేవతా ♦ స్త్రీలతోడఁ । గేలియినరించు నురపతి ♦ లీలకొప్పె॥ ౬౭

కుంభభవదత్తమొగల్గుఁ ♦ గొల్పునట్టి । భూరిరాజ్యముతోరామ ♦ భూధవుండు
పొదలికుశునకునిడినట్టి ♦ భూషసదలి । యేటఁబడెఁగ్రంతుతఱినతఁ ♦ డెఱుఁగకుండ॥౬౮

తృప్తిగాస్నానమొనరించి ♦ దేవితోడఁ । దీరపాభవనంబును ♦ జేరియుతఁడు
వస్త్రములుదాల్చుచోఁగాంచె ♦ బాహునందు । దివ్యవలయంబులేకుంట ♦ దీనుఁడగుచు॥

జయగమయగూర్చుదివ్యమా ♦ సాధనంబు । మున్నజనకుఁడుదాల్చిన ♦ భూషణంబు
గాననతఁడోర్వఁడెడల లోభానఁగాను । ధీరునకుఁబూలుచగలొక్క ♦ తీరుగాదె॥ ౬౯

తతః సమాజ్ఞా పయదాశు సర్వా । నానాయినస్తన్విచయేనదీస్థాన్
వంధ్యశ్రమాస్తే సరయాంవిగాహ్య । తమూచగమ్లాన ముఖప్రసాదాః॥ ౭౫

కృతః ప్రయత్నో నచదేలబ్ధిః । మగ్నం పయస్యా భరణోత్తమతే
నాగేనలాల్యా త్కుముదేననూన । ముపాత్త మంతర్హృదవాసినాతత్॥ ౭౬

తతః సకృత్వాధనురత తజ్యం । ధనుర్ధగః కోప విహోహితాక్షః
గారుత్మతం తీరగతస్తరస్వీ । భుజంగనాశాయ సమాదదేస్త్రం॥ ౭౭

తస్మిన్ ప్రాదః సంహితమాత్రవీన । క్షోభాత్సమావిధ తగంగహస్తః
గోధాంసి నిఘ్నన్ననపాతమగ్నః । కరీషనన్యః పరుషం రరాస॥ ౭౮

తస్మా త్సముద్రాదివమధ్యమానా । దుచ్ఛృత్త వక్రాత్సహసోన్మచుజ్ఞ
లక్ష్మ్యేచసార్థం నుగరాజృక్షం । కన్యాం పుగస్కృత్య భుజంగరాజః॥ ౭౯

విభూషణప్రత్యుపహారహస్త । ముపస్థితం వీక్ష్యవిశాం పతిస్తం
సౌపర్ణమస్త్రం ప్రతిసంజహగ । ప్రహ్వోష్వనిర్బంధరుషోహిసంతః॥ ౮౦

త్త్రైలోక్యనాథప్రభవం ప్రభావాత్ । కుశం ద్విషామం కుశమస్త్రనిద్వాన్
మానోన్నతేనాప్యభిచంద్యమూర్ధ్నా । మూర్ధ్నాభిషిక్తం కుముదోబభాషే॥ ౮౧

అవై మికార్యాతర మానుషస్య । విష్ణోః నుతాఖ్యామవరాంశనుం త్వాం
సోహంకథంనామతవాచరేయ । మారాధనీయస్య ధృతేర్విఘాతం॥ ౮౨

కరాభిఘాతోత్థిత కందుకేయ । మాలోక్యబాలాతికుశూహలేన
జవాత్పత స్తోతి రివాంతరిక్షా । దాదత్త జైత్రాభగణం త్వదీయం॥ ౮౩

తదేతదాజాను విలంబినాతే । జ్యోఘాతరేఖా స్థిరలాంఛనేన
భుజేనరక్షా పరిఘేణఘామే । రుపైతుయోగం పునగంసలేన॥ ౮౪

ఇమాంస్వసాగంచ యవీయసీంమే । కుముద్వతీం నాగ్నా సిశానుమంశుం
ఆత్మాపరాధం నుదతీంచిరాయ । శుశ్రూషయాపార్థివ పాదయోస్తే॥ ౮౫

ఇత్యుచివానుపహృతాభిగణః క్షీతీశం । జ్యోఘోభనాన్వజన ఇత్యనుభాషితారం
సంయోజయాం విశివదాస సమేతబంధుః । కన్యామయేన కుముదః కులభూషణేన॥

తస్యాః స్పృష్టే మనుజపతినా సాహచర్యాయహస్తే
మాంగల్యార్థావలయిని పుగః పానకస్యోచ్ఛిఖస్య

దానిబెదుకంగననినీడు ♦ దక్షులైన | జాలరులనెల్లబంచిన ♦ సరయునందు
వెదకివేసారివారలు ♦ విఫలలగుచు | నచ్చి తెప్పిరిమృతికాంతి ♦ వాడకిట్లు|| ౭౫

చేసితివియత్నమలుగాని ♦ చిక్కలేదు | మనిగిపోయినభవదీయ ♦ భూపణంబు
పొదలుగఁముదాభ్యనాగుడేహిదమక్రింద | వాడుహరియించియుడులో ♦ భమునదీని||

అనడగోపరణాత్మై ♦ యనధన్వి | ప్రాకటబలధ్యుడౌ నరపామళి
చేరితీగఁబాపానఁ ♦ జేర్చినారి | నర్పమనజంప గారడాస్త్రమనదీసె|| ౭౬

అలుగుగుర్చిసమాత్రన ♦ నానాదఁబు | శర్దయఁగలఁగివీచి హస్తమలవీచి
తటలదగఁబాటిగోతిలోఁ ♦ దగులుండిన | నన్యగజవట్లఘోర రసంబొనర్చె|| ౭౭

అపుడువకరాళిఁగలఁగనా ♦ హిదమనండి | పొడవెఁగన్యాసమేతుడై ♦ భజగరాజు
తరసఁబడినట్టి పాలసంధ్రమ్మనూడి | పొడవినరమాయతావర ♦ భూజవట్లు|| ౭౮

మగలదనఁజ్యోతెచ్చిన ♦ మండనఁబు | నశనికరమనవీక్షించి ♦ యానృపాలుఁ
డట్టెదింఁచెను వైనశేయస్త్రవఃపుడు | నతఁడెడఁగోవదీతుఁ దాఁలుతురెఘనలు|| ౭౯

ఎఁలమనోన్నతినిగని ♦ యెసఁగచన్న | వైనశేయస్త్రోదఁడౌట ♦ నంచితశిరము
నన్యగన్నాథపుత్రున ♦ కననివతికిఁ | గుశునకుఁబరఁకుశునకు నక్కుముదుఁడనియె|| ౮౦

వేటుపనికయిమానుష ♦ వేపమాని | నట్టిఃష్ణునినతఁడను ♦ నంకమునను
మాటురూపఁబునెత్తిన ♦ మాన్యఁడేవు | నేనునీప్రీతిఁజెలుపఁగా ♦ నెంతవాడ|| ౮౧

చేతనగయఁగఁగొట్టిన ♦ శౌర్యకౌఠకు | మిదికిఁజూచునిబ్బల ♦ మింటనుండి
చుక్కనలెనేగమనజార ♦ చున్ననీడు | భూషఁగనుఁగొనివేడ్కమైఁ బాచుకొనియె|| ౮౨

స్థిరగుణకిణాంకమలచేతఁ ♦ దేజరిల్లి | జానువులదాకవ్రేలాడి ♦ జగతిగాచు
పరిఘయగునీడుబలమైన ♦ బాహువునను | వజులనిదిగూర్చఁబడుఁగాక ♦ మానవేంద్ర|| ౮౩

చిగమఁగానీపదిమ్మల ♦ నేనఁజేసి | తాను నీకనొనర్చిన ♦ తప్పిడమ్మఁ
దొలఁచికొననెంచెనాడగు ♦ శిలయలీమె | తగద్రైపియింప నీకుమద్వతినీనృపణి|| ౮౪

అంచ భూపణమె సఁగినఁ ♦ గాంచితన్న | శ్లాఘ్యబంధుండవీను ♦ త్మౌనరునకు
బంధువులఁగూడిఁ ధ్యక్త ♦ సజీతిఁగూర్చె | గుణవణినిగన్యఁగముదుఁడు ♦ కూర్మిమీఱ||

ఉ॥ మంగళకంకణంబమరు ♦ మానినిహస్తము సాహచర్యకై

మంగళమూర్తిభూభేదంబు ♦ మండెడునగ్నికి ముందుఁబట్టినన్

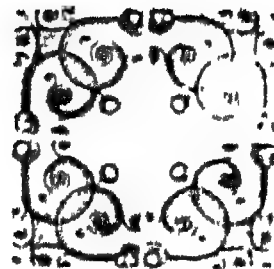
దిశ్యస్త్యార్యభవని రుదచరద్వ్యశ్నువానోదిగంతాన్
గంధోదగ్గింత దనువవృషాః పుష్పమూశ్చర్యమేఘాః॥

౫౭

ఇత్థంనాగస్త్రీభువనగురోరారసం మైథిలేయం
లభ్యాబంధుం తమపిచకుశః పంచమం తక్షకస్య
ఏకః శంకాం పితృనధరిపోగత్యజ్జ్వైనతేయా
చ్ఛాంతవ్యాళౌ మననిమపరః పౌరకాంతఃశశాన్॥

౫౮

ఇతి శ్రీరఘునంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాళిదాసకృతౌ
కుముద్వతీపరిణయోనామ పోడశశఃసర్గః

పోడశాశ్వాసము.

౧౨౪

మంగళ దేవతూర్వములు ♦ మానకమ్రోసె దిగంతమంటుచున్
మంగళ మేఘముల్ గురిసె ♦ మంజులగంధసుమప్రసన్నమున్॥

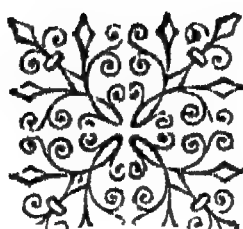
౧౨౫

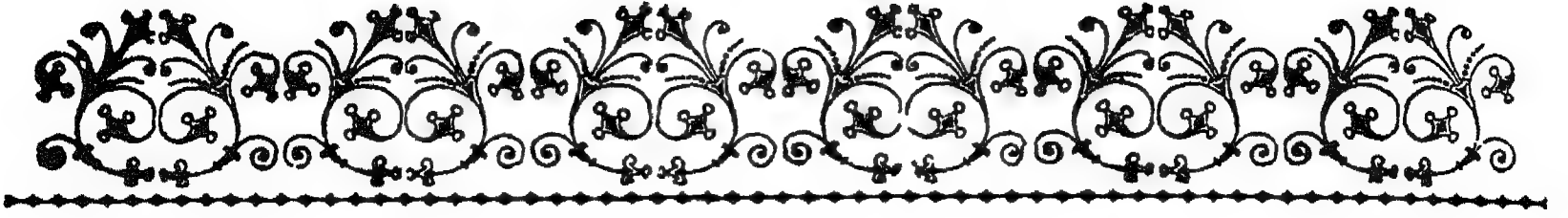
సీ॥ ముజ్జగంబులకును ♦ మూలమైగురునయి । గహివహించినయట్టి ♦ రామునకును
బ్రవిమలగుణములఁ ♦ బాసనమైనట్టి । చరితనొప్పరిన ♦ జానకికిని
బుత్రుడైపొల్చిన ♦ భూపతిరోమణి । యొప్పుచుట్టంబయ్యె ♦ నురగపతికిఁ
దత్తుకు నేనవ ♦ తరమువాడయినట్టి । కుముదుండుబంధువు ♦ కుశునకియ్యె
గీ॥ నొకఁడు పితృనధశత్రునై ♦ యుండినట్టి
నైనతేయునిభయమును ♦ వదలి మనియె
మఱియొకఁడు సగ్గుములుశాంతిఁ ♦ బరఁగఁబ్రజకు
మిత్రుడైభూరిమహిమతో ♦ ధాత్రి నేలె॥

౧౨౬

గద్య

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మీంబా బుచ్చి
వేంకయామాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువంశంబునందుఁ
గుముద్వతీ పరిణయంబను పోడశాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

~~~~~

సప్తదశః సర్గః

—:0:—

అతిథిం నామకాకుత్స్థాన్ । త్పుత్రం ప్రాప్త కుముద్వతీ పశ్చిమాద్యామినీయామాత్ । ప్రిసాదమినచేతనా॥	౧
సపితూః పితృమాన్వంశం । మాతుశ్చానుపమద్యుతిః అపునాత్సవితేవోభా । మార్గాపుత్రరదక్షిణౌ॥	౨
తమాదౌ కులవిద్యానా । మర్థమర్థవిదాంవరః పశ్చాత్పార్థివ కన్యానాం । పాణిమగ్రాహ యత్ప్రితా॥	౩
జాత్యస్తే నాభిజాతేన । శూరః శౌర్యవతాకుశః అమన్యతైక మాత్మాన । మనేకం వశినావశీ॥	౪
సకులోచిత మింద్రస్య । సాహాయ్యకముపేయివాన్ జఘానసమర్చేదైత్యం । దుర్జయంతేనచావధి॥	౫
తం స్వసానాగరాజస్య । కుముదస్య కుముద్వతీ అన్వగా త్కుముదానందం । శశాంకమివకౌముదీ॥	౬
తయోర్ద్వివస్పతేరాసీ । దేకః సింహాసనార్థభాన్ ద్వితీయాపి సఖీశచ్యాః । పారిజాతాంశభాగినీ॥	౭
తదాత్మసంభవం రాజ్యే । మంత్రీవృద్ధాః సమాదధుః స్మరంతః పశ్చిమామాజ్ఞాం । భర్తుః సంగ్రామయాయినః॥	౮
తేతస్య కల్పయామాను । రభిషేకాయశిల్పిభిః విమానం నవముద్భేది । చతుఃస్తంభ ప్రతిష్ఠితం॥	౯

శ్రీ

ర ఘు వం శ ము.

స ప్ర ద శా శ్వా స ము.

—:0:—

గీతములు.

- విశద కామత్థస్య మణియైన ♦ కుశునివలనఁ । గనెఁ గుముద్వతి యతిథినాఁ ♦ దనరునుతుని
యామినికిఁ దుదనొప్పెడు ♦ జామువలన । స్వాంతమెంతయుఁ దెలివిని ♦ బడయునట్లు॥
- దక్షిణోత్తర మార్గముల్ ♦ తరణిద్యుమణి । వెలయుఁజేసెడుకరణిఁ దా ♦ వెలయుఁజేసెఁ
దల్లిదండుల కులములఁ ♦ దండ్రిఁబిటి । యతులతేజోనిధాన మధ్యతిథిమమతి॥ ౧
- అర్థవిదులందు నగ్రణి ♦ యైనతండ్రి । యాత్మజాతునిఁగులవిద్య ♦ లందుఁదొలుతఁ
గుశలునిగఁజేసి యావలఁ ♦ గూర్చిఁగొలిపె । రాచకన్నెలఁజేపట్టి ♦ రహిషహింప॥ ౨
- నిర్మలాన్వయశౌర్యాత్మ ♦ నిగ్రహములఁ । బొందియులరారుమండెడు ♦ పుత్రుఁగాంచి
నిర్మలాన్వయశౌర్యాత్మ ♦ నిగ్రహములఁ । గన్నకుశుఁడెంచెదా నొంటి ♦ గా నటంచు॥౩
- తనకులోచితమైనట్టి ♦ ధర్మమునను । వ్రజికిసహాయ మొనరించు ♦ పనికిఁబోయి
దుర్జయానురుసమరానఁ ♦ దుగ్రించివైచి । వానిచేబడె నప్పుడే ♦ తానుగూడ॥ ౪
- కువలయానందుఁజంద్రుని ♦ గూడిచ నెడు । వెన్నెలనుబోలెఁగుముదుఁడకా ♦ పన్నగేంద్రు
ననుజయైనకుముద్వతి ♦ యనుగమించె । నవనిహ్నానహర్షమ్ము ♦ నందువిభుని॥ ౫
- వారిలోనొకఁడయ్యెను ♦ వ్రజిదైన । యర్థసింహాసనంబున ♦ కర్పరభాగి
యొక్కతయ్యెను శచికిదా ♦ నుచితసఖియుఁ । బారిజాతంబునందలి ♦ పాలికాఁపు॥ ౬
- అంతసమరానకేగుచో ♦ నవనివిభుఁడు । దమకునిడినిట్టియాజ్ఞను ♦ దలఁచి యప్పు
డతనినుతరత్నమైక్రాలు ♦ నతిథినిడిరి । రాజ్యమునవృద్ధసచివులు ♦ రాజభక్తి॥ ౭
- చెలఁగివారలుఁపట్టాభి ♦ షేకమునను । శిల్పులనుగొల్పినిర్మింపఁ ♦ జేసిరంత
నున్నతందైనవేదియుఁ ♦ జెన్నుమీఱు । నాల్గకంబాలుగల విఘానంబునొకటి॥ ౮

తత్రైనం హేమకుంభేషు । సంభృతైస్తీర్థవారిభిః
ఉపతన్ధః పక్వతయో । భద్రపీఠోపవేశితం॥

౧౦

నదద్భిః స్నిగ్ధగంభీరం । తూర్వై రాహతపుష్కరైః
అన్వమీయత కల్యాణం । తస్యావిచ్ఛిన్న సంతతి॥

౧౧

దూర్వాయవాంకుర ప్లక్షు । త్వగభిన్న పుటోత్త రాక్ష
జ్ఞాతిస్పృద్ధై ప్రియుక్తాః స । భేజీ నీరాజనావిధీః॥

౧౨

పుగోహిత పుగోగాస్తం । జిష్ణుం జైత్రై గధర్షభిః
ఉపచక్రమిరేపూర్వ । మభిషేక్తుం ద్విజాతయః॥

౧౩

తస్యాఘ మహతీమూర్ధ్ని । నిపతంతీ న్యగోనత
సశబ్ద మభిషేక శ్రీ । గంగేన త్రిపురద్విషః॥

౧౪

స్తూయమానః క్షణే తస్మిన్ । నలక్యశసాందిభిః
ప్రసృద్ధ ఇంపర్శన్యః । సాగంగై గభినంచితః॥

౧౫

తస్యసన్మంత్రపూతాభిః । స్నానమచ్ఛిఃప్రతీచ్ఛతః
వృథేవైద్యుతస్యాగ్నే । ర్వృష్టి నేకాదినద్యుతిః॥

౧౬

సతానదభిషేకాంతే । స్నాతకేభ్యోదదౌనసు
యావత్తపాంసమాప్యేగన్ । యజ్ఞాః పర్యాప్త హక్షిణాః॥

౧౭

తేప్రీతమవసస్తస్మై । యామాశిషముదైగయః
సాతస్యకగ్మనివృత్తై । గ్ధాగంపశ్చాత్ప్రతాపతైః॥

౧౮

బంధచ్ఛేదంసంధ్ధానాం । నిభార్హాణామనధ్యతాం
గుర్యాణాంచదుగోమోక్షు । మనోహంచాదిశద్ధవాం॥

౧౯

క్రీడాపత త్రిశోష్యస్య । పంజరస్థాశుకాదయః
లబ్ధమోక్షోస దాదేశా । ద్యౌర్ధష్టగతయోభవన్॥

౨౦

తతఃకక్ష్యంతరన్యస్త । గజదంతాసనంశుచి
సోత్తగచ్ఛేదమధ్యాస్త । నేపధ్యగ్రహణాయః॥

౨౧

తందూపాశ్యానకే శాంతం । తోయనిర్దిక్త పాణయః
ఆకల్ప సాధనైస్తేనై । రుపనేదుః ప్రసాధకాః॥

౨౨

భద్రసీతాననచ్చలు ♦ ములుమన్ను । యశనిచంగటనుగిరి ♦ యమలతీర్థ
వారిపూరిత హేమకుంభములతోడ । సంభ్రమముమీఁభక్తితో ♦ సచివులెల్ల॥ ౧౦

తెలువబడినట్టిముఖముల ♦ స్థిరమగుగ । గణములనుచునుండు హార్యములెల్లె
నతడువిచ్చేసమెప్పుడు ♦ నందనట్టి । నిత్యకల్యాణములచేత ♦ నెగడునంచు॥ ౧౧

గరికయుయవాంతుకమ్ములు ♦ గలిసినట్టి । పలుచనొచ్చుపట్టులు ♦ పల్లనములు
ప్రీతితోఁజ్ఞాపింపుదు లర్పించుచుండ । నతడునీంజనముఁ గాంచె ♦ న్నర్ణవిధిని॥ ౧౨

విప్రములుపుగోహినుఁ ♦ బట్టియుండు । విజయముచుగొల్పుశక్తిచే ♦ వెలయుచుండు
నందితాధ్వ వేదముంజ్ఞానిచేత । గొగతునభిషేక మొనరింపఁ ♦ దొడఁగిరపుడు॥ ౧౩

అతనితలమీఁదనభిషేక ♦ మంచుఁజూసి । పడుచునుండెడుజలధార ♦ భివ్యమగుదుఁ
దిపుగవైరిశిగంబున ♦ నెలయుచుంకి । పడెడువినులాంబువులగంగ ♦ పగిలిమెఱసె॥ ౧౪

చాతకమ్ములుసొగడఁ బర్వవ్యూహార్తి । యంతకంతకుఁబొడలెడు ♦ నట్టులపుడు
నందిజనములుసొగడంగఁ ♦ బ్రభువుకూడ । సంతకంతకుఁబొడలెను ♦ హర్షమునను॥ ౧౫

వృష్టిజలములచేతను ♦ విద్యుదగ్ని । ప్రజ్వరిల్లెడుకగణి నా ♦ ప్రభునరుండు
మంత్రపూతజలమ్ముల ♦ మజ్జనంచు । చేత దేవీస్వరూపఁడై ♦ చెలఁగుచుండె॥ ౧౬

అంతనభిషేకకార్యంబు ♦ సాంతమైన । వారియజ్ఞసమాప్తికి ♦ వెలసినంత
సిరులనేగాక దక్షిణఁ ♦ జీర్చియిచ్చె । స్నాతకులకెల్ల నద్ధరా ♦ స్వామిమాని॥ ౧౭

ప్రీతిస్నాతకునిడ్డ దీ ♦ వెనలఘము । లపుడెగా కొదవఁగనుండె ♦ నెపుడొముందు
భూపచంద్రపుగాకృత ♦ పువ్యమెల్ల । వెంటవెంట నెఱియించు ♦ చుంటఁజేసి॥ ౧౮

బద్ధులగువారిబంధముల్ ♦ పాపివేరు । నధ్యులగువారిఁజంపక ♦ నదలివేరు
బరువుపశువులపైమోపఁ ♦ బడకయుండ । నాలఁబిడుకకయుండంగ ♦ నాజ్ఞయొసఁగె॥

పంజగమ్ములఁబట్టంగఁ ♦ బడినయట్టి । కీగములు మొదలుగఁగల్గు ♦ కేళికొఱు
నైనపక్షులుకూడ నయ్యతిథి మాజ్ఞ । విడిచిడివిహంగమునుసల్పె ♦ విచ్చలవిడి॥ ౨౦

అన్నపాలనరుండు హార్యాంగణమున । నమలతరవస్త్రతోభిత ♦ మయినయట్టి
శుభ్రగజవంతపీఠిపై ♦ సొగనుమీఁ । నధింపించె నలంకృతి ♦ నందుకొఱు॥ ౨౧

కడిగిఁగొనిచక్కఁగానీటఁ ♦ గగతలముల । నతనికొనవెందుకలనున్న ♦ యట్టితపిని
ధూపముననార్చిభూషలఁ ♦ దొడుగునారు । నగరయనిచెంతనుండిరి ♦ నగల్గఁదాల్చి॥ ౨౨

తేస్యముక్తా గుణోన్నద్ధం । మాళిమంతర్గతస్రిజం
ప్రత్యూఘః పద్మరాగేణ । ప్రభామండల శోభినా॥

౨౩

చందనే నాంగరాగంచ । మృగనాభి నుగంధినా
సమాపయ్య తతశ్చక్రః । పత్త్రం విన్యస్త రోచనం॥

౨౪

ఆముక్తాభరణః సగ్ధీ । హంసచిహ్న దుకూలవాక్
ఆసీదతిశయ ప్రేక్ష్యః । సరాజ్యశీ వధూనరః॥

౨౫

నేపథ్య దర్శనశ్చయా । తస్యాదర్శే హిరణ్మయే
విరరాజోది తే సూర్యే । మేరాకల్పతరోరిప॥

౨౬

సరాజ కకుదవ్యగ్ర । పాణిభిః పార్శ్వ పర్తి భిః
యయావు దీప్తితాలోకః । నుభర్మానవమాం సభాం॥

౨౭

వితానసహితం తత్ర । భేజేపైతృక మాసనం
చూడామణిభిరుద్ధృష్ట । పాదపీతం మహీక్షితాం॥

౨౮

శుశుభేతేన చాక్రాంతం । మంగళాయతనం మహత్
శ్రీవత్సలక్షణం వక్షః । కాన్తుభే నేవకై శవం॥

౨౯

బభౌభూయః కుమారత్వా । దధిరాజ్యమవాప్యసః
రేఖాభావాదు హిమాధః । సామగ్న్యమివ చంద్రమాః॥

౩౦

ప్రసన్న ముఖరాగంతం । స్మితపూర్వాభిభాషిణం
మూర్తిమంత మమవ్యంత । విశ్వాసమనుజీవినః॥

౩౧

సపుగం పురుహూతశ్రీః । కల్పదుగ్ధ నిభద్వజాం
క్రమమాణ శ్చకారద్యాం । నాగేనై రాపతౌ జసా॥

౩౨

తస్యైకస్యోచ్ఛ్రితం ఛత్రం । మూర్ధ్ని తేనా మలత్విషా
పూర్వరాజవియోగౌష్మ్యం । కృత్స్నస్య జగతోహృతం॥

౩౩

ధూమాదగ్నేఃశిఖాఃపశ్చాత్ । దుదయాదంశవోరవే
సోతీత్యతేజసాన్మృత్తిం । సమమేవోత్థితోగుణైః॥

౩౪

తంప్రీతివిశదైర్చైత్రై । రన్వయుఃపారయోషితః
శరత్ప్రసన్నైర్జ్యోతిర్భి । ర్విభావర్యఇనధ్రువం॥

౩౫

- విరులదండలుముత్తెంపు ♦ సరులుగూడి । యున్నయాతనిమాళిలో ♦ నుంచిరపుడు
పద్మరాగమణిప్రభలో ♦ పర్వమిండు । భూరిశోభాకరంబాలు ♦ భూషణములు॥ ౨౩
- చారుమృగమదపరిమళ ♦ చందనమున । నంగరాగంబుఁగూర్చి స♦మంచితముగ
మంచిగోరోజనముచేత ♦ మించునట్లు । చిత్రపత్రిఁబలిడిరి వి♦చిత్రమగను॥ ౨౪
- తోడవులిడిమేనవిరిదండ ♦ మెడనుబెట్టి । హంసచిత్రంబులఁతట ♦ నమరునట్టి
దంబుమీతిన నరదుకూ♦లంబు గట్టి । మెఱసెనెంతయు రాజ్యల♦క్ష్మీవరుండు॥ ౨౫
- తనుదుసింగారమునుహేమ ♦ దర్పణమున । వేడ్కఁగనునట్టిన్మృపు ప్రతి♦బింబమొప్పె
భాస్కరోదయమునమేరు ♦ పర్వతమున । వెలయకల్పతరుప్రతి ♦ బింబమట్లు॥ ౨౬
- పాణలనురాజచిహ్నముల్ ♦ పట్టికొలుచు । పార్శ్వవర్తులుజయజయ ♦ ధ్వనులునేయ
దేవసభయానుధగ్మకుఁ ♦ దీసిపోని । సభకువేంచేసె నారాజ ♦ చంద్రుఁడపుడు॥ ౨౭
- రాజమాళిఁభూషణ ♦ రాజినొరసి । క్రియపదపీఠమునుమేలు ♦ మేలుకట్టు
గలిగి పైతృకి మైకడుఁ ♦ జేలఁగనట్టి । చారుసింహానంబునఁ ♦ గూరుచుండె॥ ౨౮
- ఆతనితోఁగూడిశీనత్వ ♦ మనఁగఁబరఁగు । నాసభచెలంగెమంగళా ♦ యతనమగుచు
నమలశీనత్వచిహ్నిత ♦ మైతనర్చు । కాన్తుభమతోడివిష్ణు న♦క్షంబుకరణి॥ ౨౯
- బాల్యమునువీడివెంటనే ♦ భవ్యమైన । పూర్ణరాజ్యంబుదాల్చిన ♦ భూధవుండు
రేఖరేఖగఁగాకొక్క ♦ రేఖతోనె । పూర్ణతనుగన్నశశివలెఁ ♦ బొల్చుచుండె॥ ౩౦
- ఎప్పుడునుమోముకళ కళ ♦ లీనుచుండఁ । గూడిచిటునవ్వుతోమాట ♦ లాడుచుంట
నిట్లుశ్వాసమేరూప ♦ మెత్తెనంచు । నెంచుచుందురుపరిజను ♦ లెల్లనతని॥ ౩౧
- కల్పతరువులఁబో ల్పతా♦కఁబలుండు । పురినిఁజొదంతిబలమొప్పు ♦ కరినినెక్కి
సిరులశక్రోశముఁడుజేఁడు ♦ తిరుగుచుండి । దానిస్వర్గపురమ్మనాఁ ♦ దనరఁజేసె॥ ౩౨
- నరసితచ్ఛత్రమాతని ♦ శరముమీఁద । దివ్యమైనట్టికాంతితోఁ ♦ దేజరిల్లి
పూర్వరాజుయోగానఁ ♦ బొడమినట్టి । జనులలోపలితాపమున్ ♦ జల్లపటిచె॥ ౩౩
- పొగకునానలన్నిలోఁ ♦ బొడముమంట । పొద్దుపొడిచినపిమ్మటఁ ♦ బొడుచురిశ్చి
యిట్టితేజమ్మలందలి ♦ నృత్తిమించి । యతఁ డుదయమందె సర్వగు♦ణాళితోనె॥ ౩౪
- పొగనుందరులానర ♦ పాలచంద్రు । ననుగమించిరిప్రేళిచే ♦ నలరుకనుల
ధృవునిశారదరాతుల ♦ తొలఁగకుండ । మించుచుక్కలతో వెంబ♦డించునట్లు॥ ౩౫

అయోధ్యాదేవతాశ్చైవం । ప్రశస్తాయతనార్చితాః
అనుదధ్యురనుధ్యేయం । సాన్నిధ్యేఃప్రతిమాగతైః॥

౩౬

యానన్నాశ్వాయతేవేది । రభిషేకజలాప్లుతా
తావదేవాస్యవేలాంతం । ప్రతాపఃప్రాపదుస్సహః॥

౩౭

వసిష్ఠస్యగురోర్మృతాః । సాయకాస్తస్యధన్వినః
కింతత్సాధ్యంయదుభయే । సాధయేయుగ్మసంగతాః॥

౩౮

సధర్మస్థసఖఃశశ్వ । దధిప్రత్యర్థినాంస్వయం
దదర్శసంశయచ్ఛేద్యాత్ । వ్యవహారానతంద్రితః॥

౩౯

తతఃపరమభివ్యక్త । సామనస్యనివేదితైః
యయోజపాకాభిముఖై । రభృత్యాన్విజ్ఞాపనాఘతైః॥

౪౦

ప్రజాస్తద్గురుణానద్యో । నభసేనవివర్ధితాః
తస్మిన్ముఖాయసీన్వృద్ధిం । నభస్యేతాఇవాయయుః॥

౪౧

యదువాచనతస్మిథ్యా । యద్దదౌనజహరతత్
సోభూద్భగ్నప్రతాపతూ । సుధృత్యప్రతిరోపయత్॥

౪౨

వయోరూపవిభూతీనా । మేకైకంమదకారణం
తానితస్మిన్సమస్తాని । నతస్యోత్పిసిచేమనః॥

౪౩

ఇత్థంజనితరాగాసు । పరికృతిష్వనువాసగం
అక్షోభ్యఃసనవోప్యాసీ । ద్భృథమూలఇనద్రుమః॥

౪౪

అనిత్యాశత్రవోబాహ్య । విప్రకృష్టాశ్చతేయశః
అతఃసోభ్యంతరాన్నిత్యాత్ । షట్పార్వమజయద్రిపూత్॥

౪౫

ప్రసాదాభిముఖేతస్మిం । శ్చపలాపిన్స్వభావతః
నికషేహేమరేఖేన । కిరీరాసీదనపాయినీ॥

౪౬

కాతగ్యంకేవలానీతిః । శౌర్యంశ్వాపదచేష్టితం
అతఃసిద్ధింసమేతాభ్యా । ముభాభ్యామన్వియేషసః॥

౪౭

నతస్యమండలేరాజ్ఞా । న్యస్తప్రణిధిదీధితేః
అదృష్టమభనత్కంచి । ద్వ్యభస్యేనవినిస్వతః॥

౪౮

అయ్యయోధ్యను నేవాలయంగులందు । నన్నొందినదేనత ♦ లాత్మబొంగి
విగ్రహమ్మలస్వయముగా ♦ వెలసియుండి । మన్నపుననుగ్రహించిరి ♦ యర్హుడగుట॥
ప్రభునరేణ్యుని యభిషేక ♦ వారణేష్ । ననభడివేసెపైనారు ♦ నంతలోనె
యమ్మహామహా దుస్సహ ♦ మైనశర్య । మట్టిగమ్మనంటె మహాద్భుతముగ॥ ౩౭

మాన్యుడైనసిమ్మని ♦ మంత్రములును । నృపుధనుర్ధారిసాయక ♦ నిచయములును
గలిసియుండెగ నీధరా ♦ తలమునంగు । నొందెగ నసాధ్యమైనది ♦ యుండునెద్ది॥ ౩౮
ధర్మచరులకుసఖుడైన ♦ ధాణిధవుడు । వానిప్రతివాది వాద వివాదములను
సంశయముదీర్చుకొనుటకు ♦ స్వయమునోర్చి । యప్రమత్తతబ్రతివిన ♦ మగయుచుండు॥
మంచిమానసములచేత ♦ మనవిచేయు । నాత్మపరిజనములకోర్కు ♦ లన్నిగూడ
సలిపెనృపుడు ధాన్యమృతి ♦ ముగిసంత । గూర్మితోబ్రజమేలునే ♦ కోరువాడు॥

కౌసణములోని నదులట్లు ♦ జనకుచేత । బ్రహ్మయున్నట్టిప్రజలీ నృపాలుపాల
నాతిశయమునబ్రబలిరి ♦ యంతకంటె । భావప్రదముననానదుల్ ♦ ప్రబలునట్లు॥ ౪౧

పల్కునేకానికల్లల ♦ పల్కుడతడు । ఇచ్చునేకాని మరలదా ♦ బుచ్చుకొనడు
వైరులడైకల్పిక్రవ్యుడ ♦ బాదుకొల్పు । నతనినతభంగమంతయు ♦ నందెయుండు॥ ౪౨

రూపయాశానసంపదల్ ♦ రుక్మిణి । నొక్కటొకటియె గర్వంబు ♦ నొందజేయు
నన్నియునుబూర్ణముగగూడి ♦ యున్నగొడ । నతనిమదికింతయునుగర్వముంటదయ్యె॥
కొత్తవాడయ్యానానాట ♦ గూర్మిజామ । ప్రజలలోపలనెలకొని ♦ పరనృపులకు
నచలుడైకాలుచుండదా ♦ నతిదృఢముగ । వేరుబారినయట్టియా ♦ నృక్షమట్లు॥ ౪౪

బాహ్యవైరులుసమముండు ♦ వారుగాక । దూరముగనుండుగావున ♦ దూరదృష్టి
యతడునిత్యముదనయాత్మ ♦ యండయుండు । రిపులనార్వరమొదల నిర్జించిమించె॥

సిరి స్వభానమ్మచేత నస్థిరయయ్య । దానగుణనుప్రసన్నుడై ♦ తనరుచుండు
నతనియందుదిగమ్ముగా ♦ నలరుచుండె । డైడిగెఱయొగగల్గన ♦ వఱునట్లు॥ ౪౬

ఓకమములేనియానీతి ♦ పితకితనము । శౌర్యమేనీతిలేకున్న ♦ గ్రౌర్యచగును
గాననీరెంటినింగూర్చి ♦ కాంచనెంచె । విజయసంసిద్ధిపరపక్వ ♦ విమలబుద్ధి॥ ౪౭

అభ్రములులేకవెల్లు నహస్కరుండు । గననిదెద్దియునుండని ♦ కరణిజగతి
నొక్కటియునృపుడగుగని ♦ దుండదయ్యె । జరులనెడుదీప్తులంతట ♦ బఱపియుంట॥

రాత్రిందివవిభాగేషు । యదాదిప్తమహీక్షితాం	
తత్స్మిషే వేనియోగేన । సవికల్పపరాజ్ముఖః॥	౪౯
మంత్రఃప్రతిదినంతస్య । బభూవసహమంత్రీభిః	
సజాతునేవ్యమానోపి । గుప్తద్వారోనసూచ్యతే॥	౫౦
పరేషుస్వేషుచక్లిష్టైః । రవిజ్ఞాతపరస్పరైః	
సోపసర్వైర్జ్ఞానాగార । యథాకాలంస్వపన్నపి॥	౫౧
దుర్గాణిదుర్గ్రహాణ్యాసం । స్తస్యరోద్ధురపిద్విషాం	
నహిసింహోగజాస్కుందీ । భయాద్దిరిగుహశయః॥	౫౨
భవ్యముఖ్యాఃసమారంభాః । ప్రత్యవేక్ష్యానిరత్యయాః	
గర్భశాలిసధర్మాణ । స్తస్యగూఢంవిపేచిరే॥	౫౩
అపథేనప్రవృత్తే । నజాతూపచిత్తోపిసః	
వృద్ధానదీముఖేనైవ । ప్రస్థానంలనణాంభసః॥	౫౪
కామంప్రకృతివైరాగ్యం । సద్యఃశమయితుంక్షమః	
యస్యకార్యఃప్రతీకారః । సతన్నైవోదపాదయత్॥	౫౫
శక్యేష్వేవాభవద్యాత్రా । తస్యశక్తిమతఃసతః	
సమీరణసహాయోపి । నాంభఃప్రార్థీదవానలః॥	౫౬
నధర్మమర్థకామాభ్యాం । బబాధే నచతేనతా	
నార్థంకామేనకామంవా । సోర్థేనసదృశస్త్రిషు॥	౫౭
హీనాన్యమపకర్తృణి । ప్రస్పృథానివికుర్వతే	
తేనమధ్యమశక్తీని । మిత్రాణిస్థాపితాన్యతః॥	౫౮
పరాత్మనోఃపరిచ్ఛిద్య । శక్త్యాదీనాంబలాబలం	
యయావేభిర్బలిష్ఠశ్చేత్ । పరస్మాదాస్తసోన్యథా॥	౫౯
కోశేనాశ్రయణీయత్వ । మితితస్యార్థసంగ్రహః	
అంబుగర్భోహిజీమూత । శ్చాతకైరభినంద్యతే॥	౬౦
పరకర్మాపహఃసోభూ । దుద్యతఃస్వేషుకర్మను	
అన్యోదాత్మనోరంధ్రం । రంధ్రేషుప్రహరన్రిపూన్॥	౬౧

రేబవళ్లునుజేయంగ ♦ శేఁడులకును । విధిగనిర్మింపఁబడినట్టి ♦ వివిధకార్య
జాతములనెల్ల సేవించె ♦ సంశయము । నడలియాభూపుఁడెంతయుఁ ♦ బట్టుదలను॥ ౪౯
ప్రతిదినముమంతులంగూడి ♦ ప్రభునగుండు । జగపఁగార్యవిచారంబు ♦ నొరులకద్ది
గుప్తమార్గంబు గానుంటఁ ♦ గొంచెమేని । బయలుపడదయ్యెనేవింపఁ ♦ బడుచునున్న॥ ౫౦
మిత్రశత్రులఁగోపల ♦ మెలఁగునట్లు । లొండొరులుదాముతెలియక ♦ యుండునట్లు
గూఢచారులనాతఁడు ♦ గొలిపియుంటఁ । గాలముననిద్రగొనియు మే♦ల్కొంచెయింటె॥

వైరిగోధకుఁడగుడు ని♦శ్చయుఁడెయ్యయ్యఁ । గలిగియుండెనభేద్యదుర్గములగములు
మితీకరులనుద్రుంచు కం♦గీగనమ్ము । భయముచేఁగాదుగద గుహఁ ♦ బండుకొనుట॥

శుభము నేకోరియెప్పుడు ♦ శుద్ధబుద్ధి । నరసింహునరించు నతనికా♦ర్యమ్ములెల్లఁ
గనకవిఘ్నంబుగూఢంబు ♦ గాఢించె । గర్భమునఁబండువరిపైరు ♦ కరణిసతము॥ ౫౩

ఎంతవృద్ధిని గాంచిన ♦ నించుకేని । దుష్టపథమునఁజొగఁడు ని♦ర్దోషియతఁడు
అర్థిఁగోపలవర్ధిలు ♦ నట్టిజలము । శేష్యముఖములఁగాక వే♦టెట్లుచనును॥ ౫౪

ప్రజలఁగొనియఁగాంతిని ♦ ప్రభునగుండు । తత్క్షణమడంచివేయఁగా♦దక్షుఁడయ్య
దిద్దుకొనఁగనుచులసిన ♦ తెఱఁగునందుఁ । గార్యమునుజేయఁడెన్నఁడు ♦ కార్యవిదుఁడు॥ ౫౫

శక్తిమంతుఁడుజనపతి ♦ శక్యఁడైన । శత్రుమీఁదనెదండెత్తి ♦ చనుచునుండు
గాలిసాయంబుగల్గియుఁ ♦ గాఱుచిచ్చు । సలిలములఁగాల్పనెపుడైనఁ ♦ జనుటఁగలదె॥

కాంచుసమముగధర్మార్థ ♦ కామములను । గానధర్మముచే నర్థ ♦ కామములకు
వానిచేధర్మమునకును ♦ వానియందు । నొకటిచేనొక్కటికి బాధ ♦ యొదవదయ్యె॥ ౫౬

క్షీణదశనున్న మేలును ♦ జేయలేరు । ఒదవఁజేయుదుగున్నతి ♦ నున్నగీడు
గాననే భూమిపతిమిత్ర ♦ గణమునెల్ల । మధ్యదశయందునుంచెను ♦ మగ్నమెటిఁగి॥ ౫౭

స్వపరశక్త్యాదులునుబలా ♦ బలమునెల్ల । ననిపాఁబడు చక్కఁగా ♦ నరసియరసి
వైరిబలవంతుఁడేని దా ♦ బహమునకు । వెడలుఁగాడేని యతని ను♦పేక్షసేయు॥ ౫౮

సిరులుగలవాఁడెభువిఁగోన ♦ సేవ్యుడంచు । నతఁడుధనమునుగూర్చె న♦త్యంతముగను
నీరములచేతనెంతయు ♦ నిండియుండు । మేఘమునెవానకోయిల ♦ మెచ్చుఁగాదె॥ ౫౯

రిపులకార్యాలిఁజెఱుచుమ్మ ♦ నృపనగుండు । తనపనులనెల్ల నెఱవేర్చు ♦ కొనుచునుండు
మగ్నములెఱింగిశక్తులు ♦ మనమహిమ । దాచిమెలఁకునవాత్మ రం♦ధ్రములనెల్ల॥ ౬౦

పితృసంవర్ధితోనిత్యం । కృతాస్త్రీసాంపరాయికః
తస్యందండవతోదండః । స్వదేహాన్నస్యశిష్యత॥

౬౨

సర్వస్యేవశిరోరత్నం । నాస్యశక్తిత్రయంపగః
సచక్ర పరస్మాత్ । దయస్కాంతఇవాయసం॥

౬౩

వాపీస్వినసృవంతీషు । వనేషూపవనేస్విన
సార్థాఃస్వైరంస్వకీయేషు । చేరుర్యేష్మస్వివాదిషు॥

౬౪

తపోరత్నస్సచిక్షుభ్య । స్తస్కరేభ్యశ్చసంపదః
యథాస్వమాశ్రమైశ్చకే । నర్ణైరపిషడంశభాక్॥

౬౫

ఖనిభిఃనుమపేరత్నం । క్షేత్రైఃసస్యంవనైర్గజాన్
దిదేశవేతనంతస్యై । రత్నాసదృశమేనభూః॥

౬౬

సగుణానాంబలానాంచ । సజ్జ్ఞాంషణ్ముఖవిక్రమః
బభూవవినియోగజ్ఞః । సాధనీయేషువస్తుషు॥

౬౭

ఇతిక్రమాత్ప్రియుంజానో । రాజనీతించతుర్విధాం
ఆతీర్థాదప్రతీఘాతం । సతస్యాః ఫలమానశే॥

౬౮

కూటయుద్ధవిధిజ్ఞేపి । తస్మిన్నన్మార్గయోధిని
భేజేభిసారికావృత్తిం । జయశ్రీర్వీరగామినీ॥

౬౯

ప్రాయః ప్రతాపభగ్నత్వా । దరీణాం తస్యదుర్లభః
రణోగంధద్విపస్యేవ । గంధభిన్నాన్యదంతినః॥

౭౦

ప్రసృద్ధాహీయతేచంద్రః । సముద్రోపితథావిధః
సతుతత్సమవృద్ధిశ్చ । నచాభూతావివక్షయాః॥

౭౧

సంతస్త్రస్యాభిగమనా । దత్యర్థం మహతః కృశాః
ఉదధేరివజీమూతాః । ప్రాపుర్దాతృత్వమర్థినః॥

౭౨

స్తూయమానస్సజిహ్వీయ । మృత్యుమేవ సమాచరన్
తథాపివ నృధేతస్య । తత్కారిద్యేషిణోయశః॥

౭౩

దురితం దర్శనేనఘ్నం । స్తత్త్వార్థే ననుదంస్తమః
ప్రహః స్వతంత్రీయాంచకే । శశ్వత్సూర్య ఇవోదితః॥

౭౪

అస్త్రములనేర్చి యుద్ధమంధాస్థగలిగి । తండ్రిపెంచినతనపైన్య ♦ తతికిదనదు
తనువునకు భేదమింతయుఁ ♦ చలఁపకుండె । నింద్రియములొర్చినట్టి మహిమహిమశి॥ ౬౨

స్వఘామణికగణి నసాధ్యమయ్యె । నతనిశక్తిత్రయంబరి ♦ కపవారింప
నతఁడుశత్రులమువ్విత ♦ మైనశక్తి । లాఁగెనినుమునుగాంతంబు ♦ లాఁగునట్లు॥ ౬౩

సార్థవాహులున్నేచ్చతో ♦ సంనరించి । రుద్రులనుమందిరమ్ముల ♦ యందువలెనె
యడవులనుగేలికానిను ♦ లందువలెనె । మాచగలయందు నూతుల ♦ యందువలెనె॥ ౬౪

సిరులగక్షించి దుష్టుల ♦ స్కంధులనుండి । తపముగక్షించి బహువిష్ణు ♦ తతులనుండి
నర్థములయాశ్రమమ్ముల ♦ వారినుండి । యధిపుఁడొఱిభాగంబు ♦ ననుభవించె॥ ౬౫

కాంచిబహువిధగత్నము ♦ గనులనుండి । యమలసస్యంబులీని తేత్రములనుండి
వగమదేభమ్ములనుగని ♦ గనులనుండి ; క్షీతియతినిగత్తుక్వర్ణమా ♦ జీతమొసఁగె॥ ౬౬

ఆటుమోములవాని కీడైనశూరుఁ । డతఁడుసాధింపఁదగిన కార్యములయందు
నాటుగుణములబలముల ♦ ననువుగాను । గొలుపునేరుపుగడియించి ♦ కొనిచెలంగె॥ ౬౭

ఇట్లునాల్గువిధమ్ముల ♦ నెసఁగుచుండు । రాజనీతినిసకల తీర్థములనటకు
నడ్డులేకుండఁగొలిపి యుయ్యనిధవుఁడు । పొందెవానిఫలమ్ములఁ ♦ బూర్ణముగను॥ ౬౮

కూటయుద్ధంబులొపలఁ ♦ గుశలుఁడయ్యె । ధగ్మసంగ్రామమేసల్పు ♦ ధైర్యనిధిని
నతనివరియించెనభిసారి ♦ కానుగతిని । పీరునె వరించుచుండెడు ♦ విజయలక్ష్మి॥ ౬౯

విక్రమముచేతశత్రువుల ♦ విరిగియుంట । గణమెదుర్లభమయ్యె నా రాజమణికి
వాసనకయన్యగజములు ♦ భగ్నమౌట । మదకరికిఁబోరెపొసఁగని ♦ మాడ్కిదోఁప॥ ౭౦

పెరుగుచందుఁగిందుదస్పక ♦ తరుగుచుండుఁ । గడలియునునవ్విధంబునే ♦ కాంచుచుండు
భూపుఁడునుస్పృధివారి నే ♦ పోలుచుండు । వారిలెత్తెన్యమింతయుఁ ♦ బడయకుండు॥

తగనిదారిద్ర్యబాధచే ♦ తనుగృశించి । యర్థులైనట్టివిద్వాంసు ♦ లమ్మహాత్ముఁ
జేరినంతనెదాతలై ♦ చెలఁగుచుందు) । కడలిఁజేరినయట్టి మేఘములకరణి॥ ౭౧

శ్లాఘ్యమైనట్టికార్యముల ♦ సలుపుతన్నుఁ । బొగడనాతఁడులజ్జను ♦ బొందుచుండె
నట్టులొనరించుచున్నట్టి ♦ యరులనలన । నంతకంతకువర్ధిలై ♦ నతనికీర్తి॥ ౭౨

దగ్ధనముచేతదురితంబుఁ ♦ దలఁగఁజేసి । తమముఁబోగొట్టితత్త్వ తేజమునఁజేసి
యపుడుపుట్టిననూర్యుని ♦ యట్టులతఁడు । ప్రజలనిగతంబుస్వాతంత్ర్య ♦ పరులఁజేసె॥ ౭౩

ఇందో రగతయః పద్మే । సూర్యస్యకుముదేశనః

గుణాస్తస్య విపక్షేపి । గుణినోలేభిరేంతరం॥

౭౫

పగాభి సంధానపరం । యద్యప్యస్యవిచేష్టితం

జిగీషో రశ్వమేధాయ । ధర్మ్యమేవ బభూవతత్॥

౭౬

ఏముద్యన్ప్రభావేణ । శాస్త్రనిర్దిష్టవర్తనా

వృషేవదేవో దేవానాం । రాజ్ఞాం రాజాబభూవసః॥

౭౭

పంచమం లోకపాలానా । మూచుః సాధర్మ్యయోగతః

భూతానాం మహతాం షష్ఠ । మష్టమం కులభూభృతాం॥

౭౮

దూరాపవర్జితచ్ఛత్రై । స్తస్యాజ్ఞాం శాసనార్పితాం

ఽధుః శిరోభిర్భూపాలా । దేవాః పారందరీమివ॥

౭౯

ఋత్విజః సతథానర్చ । దక్షిణాభిర్మహాక్రతా

తథా సాధారణీభూతం । నామాస్యధనదస్యచ॥

౮౦

ఇంద్రాద్వృష్టి ర్నియమితగదోద్రోక వృత్తిర్యమోభూ

ద్యాదోనాథః శివజలపథః కర్మణేనాచరాణాం

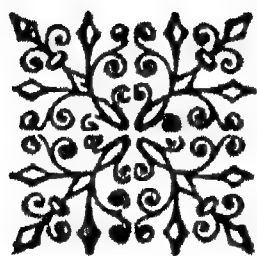
పూర్వాపేక్షీ తదనువిదధే కోశస్పద్ధిం కుబేర

స్తస్మిన్ దండోపనతచరితం భేజిరే లోకపాలాః॥

౮౧

ఇతి శ్రీరఘువంశే మహాకావ్యే కవి శ్రీకాలిదాసకృతా

వతిథివర్ణనోనామ సప్తదశఃసర్గః

ందుకీరణములప్పద్మ ♦ మందుఁజొరవు । అర్కుకీరణములక్కల్వ ♦ యందుఁజొరవు
నియ్యాగుణిగుణములు ♦ కానివాని । స్వాంతమందున జొచ్చును ♦ వింతగదూర॥ ౭౫

స్వమేధంబుకైజయ ♦ యాత్రవెడలు । నుర్విపతియొనరించు ను ♦ ద్యోగమెల్లఁ
గఱవించించుటకర్తైనఁ ♦ బరవధగ్మ । మగుచునొప్పారెనతనికి ♦ నమలవతికి॥ ౭౬

స్త్రమలచా పుమార్గానఁ ♦ ఒనుచునట్లు । తేజమననాఁడునాటఁ ♦ ధిల్లనతఁడు
తలకల్లదేవుడై ♦ తేజరిలిన । యంద్రుకొడి రాజరా ♦ జేందుడయ్యె॥ ౭౭

చముడవీవుదిక్పాల ♦ పాలియందు । పమ్మడవునీవు భూతసం ♦ చయమునందు
మ్మడవీవు కులభూధ ♦ రాలియందు । నంచుఁబ్రజవల్కెవానియ ♦ ట్లాతఁడుంట॥

తములదూరముగఁదెట్టి ♦ ధాతిపతులు । ప్రభువరునికాసనస్థమా ♦ పనుపులెల్ల
ంచుభక్తినిశిరసా ♦ హించిరెపుడు । నింద్రునాజ్ఞను నురలుగ్గ ♦ హించునట్లు॥ ౭౮

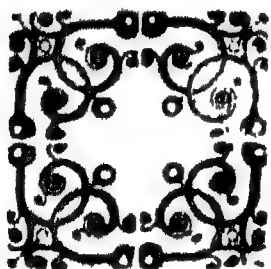
స్వమేధాంతమందు న ♦ య్యతిధిన్యపతి । దక్షిణలఘుత్విగాళిని ♦ దనిపివారి
క్కిరించినవిధముచే ♦ జగతియందు । నతనిధనదునినామంబు ♦ లయ్యెనొకటి॥ ౭౯

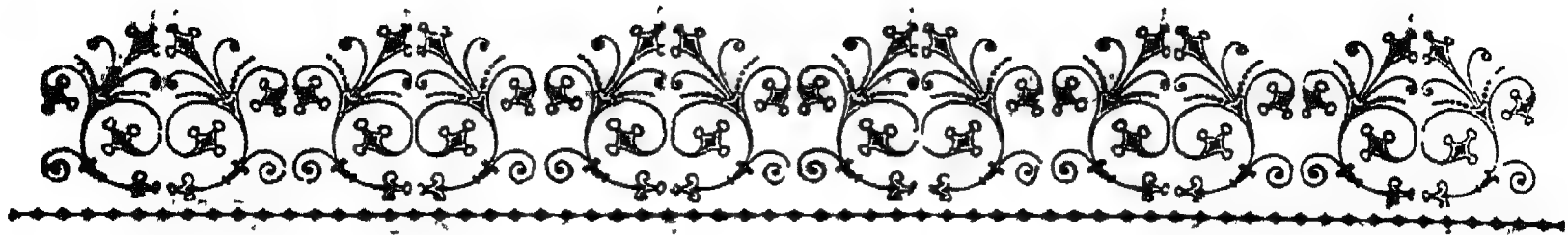
నురపతివర్షముఁగురిసె ♦ సూర్యనుతుండుహరించె రోగముల్
వరుణుఁడుకాంతినిన్దొలిపె ♦ వార్ధిపథంబున నావికాళికిఁ
సిరులనుగూర్చెఁగోళములఁ ♦ జేర్చెఁగుబేరుఁడు పూర్వమైత్రీచే
నరవరుఁగొల్చిరిట్లు శరణాగతులట్టులు లోకపాలకుల్॥

౮౦

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మీంబా
బుచ్చివేంకయమాత్యతనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి
సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘువం
శంబునందు నతిధివర్ణనంబను సప్తదశా
శ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

అష్టాదశః సర్గః

—:0:—

- సనైషథ స్యార్థపతేః సుతాయా । ముత్పాదయామాస నిషిద్ధశత్రుః
అనూనసారం నిషధాన్న గేంద్రాత్ । పుత్రం యమాహు ర్నిషధాఖ్యమేన॥ ౧
- తేనోరు వీర్యేణ పితాప్రజాయై । కల్పిష్యమాణేన ననందయూనా
సువృష్టియోగా దివజీవలోకః । సస్యేన సంపత్తి ఘలాత్మకేన॥ ౨
- శబ్దాది నిర్విశ్య సుఖించిరాయ । తస్మిన్ ప్రతిష్ఠాపిత రాజశబ్దః
కాముద్వతేయః కుముదావదాతై । ద్యౌమార్జితాం కర్మభిరారుఠోఘా॥ ౩
- పాత్రః కుశస్యాపి కుశేశయాత్మః । ససాగరం సాగరధీరచేతాః
ఏకాతపత్రాం భువమేకవీరః । పురార్థశాదీర్ఘభుజో బుభోజ॥ ౪
- తస్యానలౌజాస్తనయస్తదంతే । వంశశ్రియం ప్రాపనలాభిధానః
యోనడ్వలానీ వగజః పరేషాం । బలాన్యమృందాన్న లినాభవక్త్రి॥ ౫
- నభశ్చరైర్గీతయశాః సతేభే । నభస్తలశ్యామతనుం తనూజం
ఖ్యాతం నభశ్శబ్దమయేన నామ్నా । కాంతం నభోమాస మిషప్రజానాం॥ ౬
- తస్యైవిస్మయోత్తర కోసలానాం । ధర్మోత్తరస్తత్ప్రభవే ప్రభుత్వం
మృగైరజర్యం జరసోపదిష్ట । మదేహబంధాయ పునర్బబంధ॥ ౭
- తేనద్విపానామివ పుండరీకో । రాజ్ఞామజయ్యో జనిపుండరీకః
శాంతేపితర్యా హృతపుండరీకా । యంపుండరీకాక్ష మిషశ్రితాశ్శ్రి॥ ౮
- సక్షేమధన్వాన మమోఘధన్వా । పుత్రం ప్రజాక్షేమవిధానదక్షం
క్షౌర్యం లంబయిత్వా క్షమయోపపన్నం । వనేతపః క్షాంతతరశ్చచార॥ ౯

శ్రీ

ర ఘు వం శ ము.

అష్టాదశాశ్వాసము.

గీతములు.

అర్థపతియనునిషధేంద్రు ♦ నాత్మజాత । యందుఁగాంచెనుజితవైరి ♦ యతిఫినుతుని
ఘనబలంబుననిషధాద్రీ ♦ కంటెఁదీసి । పోనివానిని నిషధాఖ్యుఁ ♦ బొల్పువాని॥ ౧

ఉరుపరాక్రమవంతుఁడై ♦ యుర్విజనుల । నేలఁజాలుకుమారుని ♦ నృపతిచూచి
యర్హవృష్టిఘోస్మృఖు ♦ మైనపైరు । గాంచిపొంగెడుప్రజయట్లు ♦ కడుఁజెలంగె॥ ౨

అనుభవించిచిరమ్ము శబ్దబాదెనుఖము । లాత్మజాతునికొసఁగి రాజ్యంబునతిథి
కుముదములవలెనెంతయు ♦ విమలములగు । కర్మములఁగన్నయట్టి స్వర్గమ్మునెక్కె॥ ౩

జలధిగంభీరచిత్తుఁడు ♦ జలజనయనుఁ । డర్గళాద్విర్భుజుఁడు లోకైకవీరుఁ
డైనకుశ పాత్రుఁడేల నేకాతపత్ర । ముగను సాగరపర్యంత ♦ భూమినెల్ల॥ ౪

అతనితరువాతఁగులలక్ష్మి ♦ నతనినుతుఁడు । నలినముఖుఁడగ్ని తేజుఁడు ♦ నలుఁడుదాల్చి
కసవునేలచుగజమట్లు ♦ కసిమసంగి । పరబలమ్ములమర్దించి ♦ వఱలెనంత॥ ౫

భేచరచయంబుకీర్తిమం ♦ కీర్తివాని । గగనసమనీలతనువుతోఁ ♦ గాల్గువాని
శ్రావణంబట్లుప్రియుఁడయి ♦ చనెడువాని । నభుఁడ నెడుపుత్రు నిషధనంధనుఁడుగాంచె॥

నలుఁడు ధర్మోత్తరుఁడు దన ♦ నందచునకుఁ । బ్రాకటోత్తరకోసల ♦ రాజ్యమొసఁగి
ముదిమిప్రేరేప లేళ్లతో ♦ మెవలఁజనియె । దేహబంధము మఱిరాక ♦ తీటిపోవ॥ ౬

నృపగజాళికేదాఁ బుంధ ♦ రీకమగుమఁ । బుండరీకుఁడునభువకుఁ ♦ బుట్ట నతనిఁ
బుండరీకముగొని సిరి ♦ పుండరీక । నయమఁజేరెమగతిఁజేరె ♦ నభునిపిదప॥ ౭

క్షేమమొనరింప దత్తునా ♦ క్షేమధన్యు । క్షమకుఁగుమరగుపుత్రుని ♦ క్షమకు నునిచి
మొక్కివోనట్టివిలుదాల్పు ♦ పుండరీకుఁ । డధికశాంతుఁడుననిఁ దప ♦ మాచరించె॥ ౮

అనీకినీనాం సమరేగ్రియామూ । తస్యాపిదేవ ప్రతిమః నుతోభూత్
వ్యశూయతానీకపదావసానం । దేవాదినామ త్రిదివేసి యస్య॥

౧౦

పితాసమారాధన తత్పరేణ । పుత్రేణపుత్రీ, సయథైవతేన
పుత్రస్తదైవాశ్మజచత్సలేన । సతేనపితాః పితృమాన్ బభూవ॥

౧౧

పూర్వస్తయోరాత్మ సమేచిరోధా । మాత్రోద్భవే వర్ణచతుష్టయస్య
ధురం నిధాయైక నిధిర్గుణానాం । జగామయజ్వా యజమానలోకం॥

౧౨

వశీనుతస్తస్య సశంపదత్వాత్ । న్వేషామివాసీ ద్విషతామసీప్తః
సకృద్వివిగ్నావపిహిప్రయుక్తం । మాధుర్యమిష్టేహరిణాన్ప్రహీతుం॥

౧౩

అహీవగుర్నామ సగాం సమగా । మహీనబాహుద్రవిణః శశాస
యోహీనసంసర్గ పరాశ్చుఖత్వ । ద్యువాప్యనర్థైవ్యసనైర్విహీనః॥

౧౪

గురోః సచానంతర మంతరజ్ఞః । పుంసాం పుమానాద్య ఇవావతీర్ణః
ఉపక్రమైస్థలితైశ్చతుర్భి । శ్చతుర్దిగీశ శ్చతురోబభూవ॥

౧౫

తస్మిన్ప్రయాతే పరలోకయాత్రాం । జేతర్యరీణాం తనయంతదీయం
ఉచ్చైః శిరస్తా జ్జితపారియాత్రాం । లక్ష్మీః సిషేవే కిలపారియాత్రాం॥

౧౬

తస్యాభవత్సానురుదారశీలః । శీలః శీలాపట్ట విశాలవక్షః
జితారిపక్షోపి శీలీముఖైర్యః । శాలీనతామప్రజవీడ్యమానః॥

౧౭

తమాత్మసంపన్న మనిందితాత్మా । కృత్వామువానం యువరాజమేవ
సుఖానిసోభుంక్త నుఖోపగోధి । వృత్తం హిరాజ్ఞా ముపరుద్ధవృత్తం॥

౧౮

తంరాగబంధిష్వ విత్పస్త మేవ । భోగేషు సౌభాగ్య విశేషభోగ్యం
విలాసినీనామ రతిక్షమాపి । జరాన్మథామత్సరిశీజహార॥

౧౯

ఉన్నాభ ఇత్యుద్గత నామగేయ । స్తస్యామథాగ్ధోన్నతనాభిగంధః
నుతోభవత్పంకజనాభకల్పః । కృశ్న్నస్యనాభిర్నృపమండలస్య॥

౨౦

తతః పరం సజ్జిధరప్రభావ । స్తదాత్మజః సంయతి నజ్జిఘోషః
బభూవ చజ్జాకర భూషణాయాః । పతిః పృథివ్యాః కిలచజ్జినాభః॥

౨౧

తస్మిన్ గతేవ్యాం సుకృతోపలభ్యాం । తత్సంభవం శంఖా మర్ణనాంతా
ఉత్థాత శత్రుం చసుహోపతస్థే । గర్హోపహరైరుపితైః భువిభ్యః॥

౨౨

మొదట దేవపదంబును ♦ దుదననీక । శబ్దమొప్పెడు పేరుచే ♦ స్వర్గమునను
 బరగుసమరాగ్రాన్తియౌ ♦ నుగసముండు । దనయుండెసొల్చె తేమధన్వనకు నంత॥
 ఎంతయునుభక్తి నేవించు ♦ నితనిచేత । దండ్రితాంబుత్రియనుకీర్తి ♦ దనరినట్లె
 యతిశయంబుగ్రహేమించు ♦ నతనిచేత । నితఁడు పితృమంతుడనువాసి ♦ నెసఁగుచుండె॥
 యాజియుగ్మైకనిధియయి ♦ యలరుశండ్రి । తనసముండగుతనయుపై ♦ దానుజరముఁ
 దాల్చియుండిన సర్వసంతానాభగముఁ । బట్టియరిగెను వేల్పుల ♦ వీడుపట్టి॥ ౧౨

అతనినుతుఁడు జితేంద్రియుఁ ♦ డనులనుగుగ । వాణియగుటనుబ్రజలకు ♦ వైరులకును
 బ్రియుఁడు గానుండ దదరిన ♦ మృగములైన । నశములగుఁగాదె తియ్యని పలుకులకును॥
 హీనసంగతిగనక య్య ♦ హీనగుండు । పడుచువాడయ్య న్యసనాళి ♦ బట్టుండక
 ప్రబలమైనట్టిభుజముల ♦ బలిమికలిమి । నేలజాలెడువాడయ్యె ♦ నెల్లభువిని॥ ౧౩

తండ్రిచనహృదయజ్ఞుఁడు ♦ దక్షుండతఁడు । భంగమొందక నాలుగు పాయములను
 నాలుగిశలకుఁదానధి ♦ నాథుండయ్యె । భువికిదిగినట్టి యయ్యాది ♦ పురుషునట్లు॥ ౧౪
 అరిసరుండనందుపరగోక ♦ యాశ్రయనిన । నమ్మహాలక్ష్మీనుచరిత్రు ♦ నతనిపుత్రు
 నాత్మగోష్ఠాన్నితనిబారి ♦ యాశ్రగిరిని । గెల్చునాపారియాత్మని ♦ గొల్చెదమిని॥ ౧౫

అతఁడు గాంధనుశిలుండను ♦ నుగునిహితుని । రాపలకనంటి పేరు టురమ్మువానిఁ
 బగఱకగముల గల్చియుఁ ♦ బొగడికకును । లజ్జపడెడు నుదారశీలమ్మువాని॥ ౧౬
 ఆమలమతితండ్రిబుద్ధిచే ♦ నమరుకొమరు । నుంచియువరాజపదమున ♦ నొందెనుఖిము
 నృపతిస్మృతంబు బందీల ♦ స్మృతిపట్లు । బంధకముగాఁదెసొఖ్యాను ♦ భవమునకును॥ ౧౭

ప్రీతిగొల్పెడుభోగాలఁ ♦ దృష్టగనక । సోయగముచేతనింకను ♦ నుందరులకు
 భోగ్యుడౌ నృపుమత్సర ♦ ముననుస్మధగఁ । దానుగొంపోదె భోగింప ♦ లేనిమదిమి॥ ౧౮
 శిలునకున్నా భుండుదయించి ♦ పాలుపునించి । పేరునకుదగినట్లు గంభీరమైన
 నాభిన్ ప్సమఁ బంకజనాభుఁబోలి । యఖిలనృపమండలకి నాభియై వెలింగె॥ ౧౯

అతనికిజనించి నజనాభాఖ్యనుతుఁడు । నజితేజంబుబనరాన ♦ వజ్రహాప
 మమరవజాగ్రకగమ్ములే ♦ యందమిడెడు । నగలుగాఁగల పృథ్వికి ♦ నాథుండయ్యె॥ ౨౦
 అతఁడుపుణ్యఫలంబగు ♦ నాకమరుగ । నహితులనుద్రుంచుశంఖిణు ♦ నతనిపుత్రుఁ
 గంధిగుర్యతమాధాత్రి ♦ శివులఁగన్న । కమలతల్లికాన్మగాఁ ♦ బెట్టికొలిచె॥ ౨౧

- తస్యావసానే హరిదశ్వధామా పిత్త్రిం ప్రపేదే పదమశ్వరూపః
వేలాతపే పూషిత నైనికాశ్వం । పురావిదోయం వ్యుషితాశ్వమాహుః॥ ౨౩
- ఆరాధ్య విశ్వేశ్వర మిశ్వరేణ । తేనక్షీ తేర్విశ్వసహోవిజ్ఞజ్ఞే
పాతుం సహో విశ్వసఖః సమగ్రాం । విశ్వంభరామాత్మజమూర్తిరాత్మా॥ ౨౪
- అంశేహిరణ్యాక్షరిపోః సజాతే । హిరణ్యానాభే తనయే నయజ్ఞః
ద్విషాం మసహ్యః నుతరాంతరూణాం । హిరణ్యరేతా ఇవసానిలోభూత్ ॥ ౨౫
- పితృపితృణామన్మణస్తమంతే । వయస్యనంతాని ముఖానిలిప్పుః
రాజానమాజాను విలంబిబాహుం । కృత్వాకృతీవల్కలవాక్ ౨ భూవ॥ ౨౬
- కౌశల్య ఇత్యుత్తర కోసలానాం । పత్యుః పతంగాన్వయ భూషణస్య
తస్యోరసః సోమనుతః నుతోభూ । స్నేతోత్సాహో సోమ ఇవద్వితీయః॥ ౨౭
- యశోభిరాబ్రహ్మకథం ప్రకాశః । సబ్రహ్మభూయం గతిమాజగామ
బ్రహ్మిష్ఠమాదాయ నిజేథికారే । బ్రహ్మిష్ఠమేవస్వతనుప్రసూతం॥ ౨౮
- తస్మిన్ మలాపీడని భేషీడం । సమ్యగ్మహీం శాసతిశాసనాంకాం
ప్రజాశ్చరం నుప్రజసిప్రజేశే । ననందురానంద జలావీలాత్మ్యః॥ ౨౯
- పాత్రీ కృతాత్మా గురుసేవసేన । స్పష్టాకృతిః పత్త్రరథేంద్రకేతోః
తం పుత్రీణాం పుష్కరపత్రినేత్రీః । పుత్రీః సమారోపయదగ్రిసంఖ్యాం॥ ౩౦
- వంశస్థితిం వంశకరేణతేన । సంభావ్యభావీ ససఖామఘోనః
ఉపస్పృశన్ స్పర్శనిస్పృత తాల్య । స్త్రీపుష్కరేషు త్రిదశత్వమాప॥ ౩౧
- తస్యప్రభానిర్జిత పుష్పరాగం । పాశ్యంతిథౌ పుష్పమనూతపత్నీ
తస్మిన్నపుష్ప న్నుదితేసమగ్రాం । పుష్టింజనాః పుష్ప ఇనద్వితీయే॥ ౩౨
- మహీం మహేచ్ఛః పరికీర్యనూనా । మనీషిణే జైమినయేర్పితాత్మా
తస్మాత్సయోగా దధిగమ్యయోగ । మజన్మనేకల్పత జన్మభీరుః॥ ౩౩
- తతః పరం తత్ప్రభుః ప్రపేదే । దుగ్రహోపమేయో భుగ్రహసంధిరుర్ద్వీం
యస్మిన్నభూజ్ఞాయ సిసత్యసంధే । సంధిర్భుగః సంనమతామరీణాం॥ ౩౪
- నుతేశికావేన నుదర్శనాభ్యే । దర్శాత్వయేందు ప్రియదర్శనేనః
మృగాయతాక్షో మృగాయావిహారి । సింహాదవాప ద్విపకం వృసింహః॥ ౩౫

అష్టాదశాశ్వాసము.

ఆతఁడంతంబుగన హరిఁ దశ్వతేజఁ | డశ్వములఁ జంటినుండరుఁ ♦ డతనికొవరుఁ
 డందెజనకునిరాజ్యంబు ♦ నభీతటిని | నశ్వబలమిడ వ్యపితాశ్వుఁ ♦ డందురతని॥ ౨౩
 ఆక్షి తీకుఁడు విశ్వేకు ♦ నర్చసల్ప | శ్వమభరించుశక్తిచే ♦ వెలయవాఁడు
 విశ్వసహనామమొప్పెడు ♦ విశ్వసఖుఁడు | దనసరూపమొదైపొల్పు ♦ తనయఁడబ్బె॥
 ఆతనికినయజ్ఞానకు హిరఁ జ్యాక్షువైరి | యంశమొప్పహిరణ్యనా ♦ భాఖ్యఁడొదచ
 రిపుతతికిదుస్సహుండయ్యె ♦ నృక్షములకు | వాతమునుగూడిన హిరణ్యఁ ♦ రేతుపగిది॥ ౨౪
 పితృతతియుణంబుదీటిచి ♦ కృతిగనుండు | తండ్రియా జానుబాహుఁడొ ♦ తనయనృపుగ
 నిలిపియుదిమిని వల్కలఁ ములనుదాలెచ్చి | సంతతానందమునుగోరి ♦ స్వాంతమందు॥ ౨౫
 సూర్యకులభూషణుండును ♦ సోమయాజి | యైతనర్చు హిరణ్యనా ♦ భాంకనృపతి
 చందురునివలెఁగనులకు ♦ విందొనర్చు | నారనునిగాంచెఁగౌశల్యుఁ ♦ డనెడువాని॥ ౨౬
 బ్రహ్మసభదాఁకఁదనయశః ♦ ప్రభలుచన్న | యతఁడుబ్రహ్మిష్ఠుఁడనుతన ♦ యాత్మజాతు
 బహ్మవిదునుంచితనదైన ♦ పదమునందు | బ్రహ్మలోపలనైక్య భా ♦ వంబునడసె॥ ౨౭
 ఆతఁడునుపుత్రుఁడుండె ♦ యన్వయంపు | భూషయైశాసనాంకపు ♦ భూమి నేల
 బాధలనుబాసియానంద ♦ బాష్పములను | గనులరాల్చిరిప్రజలెల్ల ♦ గాంచినుఖము॥ ౨౮
 తండ్రినేవనుయోగ్యుండె ♦ తనరునట్టి | గరుడకేతనునా కృతి ♦ వఱలునట్టి
 పుత్రుఁడనుపుత్రుఁడంబుజ ♦ నేత్రుఁడతనిఁ | బ్రతవంతులకఁగ్రానఁ ♦ బొడలఁజేసె॥ ౩౦
 తృప్తసుజయించిమునుముందు ♦ జిష్ణుతోడ | మైత్రిగననున్నయాతేఁడు ♦ పుత్రుచేతఁ
 దిరముకులమనిమూఁడు పుష్కరములందు | భక్తిమీఱఁగఁగ్రుంకి దే ♦ వత్స్యమొందె॥ ౩౧
 పుష్యపూర్ణిమనాడు తత్పుత్రుపత్ని | కాంతిచేఁబుష్యరాగంబు ♦ కంటెమించు
 పుష్యనింగనెనాతఁడు ♦ పుష్యమట్లు | బొదలఁబ్రజలును సంపూర్ణ ♦ పుష్టిగనిరి॥ ౩౨
 అమ్మహాత్ముఁడునుతురాజ్య ♦ మందునిల్పి | యాత్మవిదుండైన జైమిని ♦ నాశ్రయించి
 యతనితోయోగవిధులెల్ల ♦ నభ్యసించి | జన్మభీరువు గాంచె నజన్మపదక॥ ౩౩
 అంతఁబుష్యనిపుత్రుండె ♦ యలరునట్టి | ధృవసముండైనధ్రువసంధి ♦ యవనినేలె
 శ్రీష్ఠుఁడునుసత్యసంధుండె ♦ చెలఁగుకతన | నతరిపులసంధిధ్రువమయి ♦ సతమువెలిఁగె॥
 మృగసూనుఁడాన్యసింహుఁడు ♦ మృతినిగాంచె | వేటలోనమృగేంద్రుచే ♦ విపినమందు
 దగ్ధతరువాతిశశియట్లు ♦ దగ్ధనీయుఁ | డగునుదగ్ధనుపుత్రు బా ♦ ల్యంబునందె॥ ౩౪

స్వర్ణామినస్తస్యత మైకమత్యా । దమాత్యవర్గః కులశంతుమేకం
అనాథదీనాః ప్రకృతీరవేక్ష్య । సాకేతనాథం విధివచ్చకారః॥

౩౬

నవేందునాతన్నభసోపమేయం॥ శాబైక సింహేన చకాననేన
రఘూః కులం కుట్మల పుష్కరేణ । తోయేన చాప్రాధ నరేంద్రమాసీత్॥

౩౭

లోకేనభావీ పితురేవతుల్యః । సంభావితోమాళి పరిగ్రహాత్మః
దృష్టోహిస్త్వన్ కలభప్రమాణో । ప్యాశాః పురోవాత మవాప్యమేఘః॥

౩౮

తం రాజవీధ్యా మథిహస్తియాంత । మాధోరణాలంబిత మగ్యవేషం
షడ్వర్ష దేశీయ మపిప్రభుత్వాత్ । ప్రేక్షంత పారాః పితృగౌరవేణ॥

౩౯

కామం నసోకల్పత పైత్వకస్య । సింహాసనస్య ప్రతిపూరణాయ
తేజోమహిమ్నా పునరాన్వతాత్మా । తద్వ్యాపచామికరపింజరేణ॥

౪౦

తస్మాదధః కించిదివావతీర్ణా । వసంస్సృశంతౌ తపనీయపీఠం
సాలక్తకా భూపతయః ప్రసిద్ధే । ర్వవందిరే మాళిభిరస్య పాదౌ॥

౪౧

మూఠౌ మహానీల ఇతిప్రభావా । దల్పప్రమాణేపి యథానమిధ్యా
శబ్దో మహారాజ ఇతిప్రతీత । స్తద్భేవ తస్మిన్ యుయజేర్భకేపి॥

౪౨

పర్యంత సంచారితచామరస్య । కపోలోలోలోభయ కాకపక్షాత్
తస్యా ననాదుచ్ఛరితో వివాద । శ్చస్థాల వేలాస్వపినార్ణవానాం॥

౪౩

నిర్వృత్త జాంబూనదపట్టబంధే । న్యస్తం లలాటే తిలకం దధానః
తేనైవశూన్యా న్యరిసుందరీణాం । ముఖాని సస్మేర ముఖిశ్చకార॥

౪౪

శిరీష పుష్పాధిక సౌకుమార్యః । ఖేదం సయాయాదపి భూషణేన
నితాంతగుర్వీమపి సోనుభావా । ద్ధరంధరిత్యా బిభరాంబభూవ॥

౪౫

న్యస్తాక్షరామక్షర భూమికాయాం । కార్తేన్న్యనగృహ్లాతి లిపింనయావత్
సర్వాణితావచ్ఛృత వృద్ధయోగాత్ । ఫలాన్యపాయుంక్త సదండనీ తేః॥

౪౬

ఉరస్యపర్యాప్త నివేశభాగా । ప్రాధీభవిష్యంత ముదీక్షమాణా
సంజాతలజ్జేవ తమాతపత్ర । చ్ఛాయాచ్ఛలేనోప జాగూహలక్ష్మీః॥

౪౭

అనశ్చువానేన యుగోపమాన । మబద్ధమార్వీ కిణలాంఛనేన
అస్పృష్టశిర్ష త్వరుణాపిచాసీ । ద్రిక్షావతీతస్య భుజేనభూమిః॥

౪౮

అవనిపతియిట్లుదివికేగ ♦ ననదలైన | ప్రజలఁ గాంచియమాత్య వర్గంబుగూడి
వంశమునకేకతంతువై ♦ పలుబాలు | నాథుఁజేసిరి సాకేత ♦ నగరమునకు॥ ౩౬

బాలచంద్రునితోడి నభంబుకరణి | హరికిశోరమెముండెడు ♦ నడవిపగిదిఁ
దమ్మి మొగ్గయెక్రాలు సరయ్యుగీతి | రఘుకులంబొప్పె నాచిన్ని ♦ రాజుఁగూడి॥ ౩౭

ఆతఁడుకిరీటముచుదాల్చి ♦ నవవిజనులు | తండ్రిబోలునితండని ♦ తలఁచిరొకటఁ
గరభమంతటి మొగిలేని ♦ గాలియెదుట | వీఁడోపదె దిశల వ్యాపించునట్లు॥ ౩౮

సాదినస్త్రయ్యులనుబట్టి ♦ సామజయ్యు | నెక్కిరాజపథయ్యున ♦ నృపతివెడల
నాతఁడాతేండ్రవాడైన ♦ నధిపుఁడౌట | గారవిఁచిరిజనకుని ♦ కరణిఁబ్రజలు॥ ౩౯

నిండికూర్చుండఁగాని బాటుండుతేఁడు | భూరితేజఃప్రభావంపుఁ ♦ జారుహేమ
కాంతినర్థిలిపూర్ణుడై ♦ క్రాలుచుండె | జనకుసింహాసనంబుపై ♦ సంతసమున॥ ౪౦

భద్రపీఠముదిగజాతి ♦ పైఁడిపాద | పీఠమంటకలత్తుక ♦ వెలయ వేల్పు
బాలనరపాలపదముల ♦ విందనములు | చారుమకుటాలతేఁడులు ♦ సలుపుచుందు॥ ౪౧

చిన్నదైనను గాంతులఁ ♦ జిమ్ముచుంట | నీలమునువాడరే మహానీలమనుచు
శిశువైయైనను మిగులప్రసిద్ధుఁడౌట | రాజునకుఁజెల్లెఁబో మహా ♦ రాజపదము॥ ౪౨

పార్శ్వములఁజామరయ్యులు ♦ భటులువీవ | గండములకాక పక్షముల్ ♦ గదలుచుండు
నతనిముఖమునవెడలెడు ♦ నట్టిమాట | సింధుతీరములందైనఁ ♦ జెడకయుండు॥ ౪౩

పైఁడిపట్టముతోఁగూడి ♦ పరిధవిల్లి | నుదుటితిలకింబుచేతను ♦ బొదలునతని
నగు మొగమ్మరికాంతల ♦ మొగములందుఁ | గలుగుతిలకంబులనుమాపి ♦ చెలఁగుచుండు॥

దిరిసెనకుమించు మెత్తని ♦ దేహామమరి | భూషలైననుగష్టానఁ ♦ బూనుచుండు
నాతఁడెంతయుగొప్పదౌ ♦ యవనిభరముఁ | దనప్రభావంబుచేఁగాదె ♦ తాల్పఁగనుట॥

పలకమీదనువ్రాయంగఁ ♦ బడినయట్టి | యక్షురయ్యులనేర్చెడు ♦ నంతలోనె
దండనీతిఫలయ్యుల ♦ తత్త్వమెల్ల | బుధులసాంగత్యమునఁజేసి ♦ పొందఁగలిగె॥ ౪౬

స్థలముచాలమియుండ నక్షయ్యునందుఁ | దనువుపొదలంగ లేచి లజ్జనొయనంగ
నాతపత్రంపునీడయన్ ♦ వ్యాజమునను | మించిసిరిభూవరునిఁ గొనిలించుకొనియె॥ ౪౭

కాడికింకనుబోల్పంగఁ ♦ గ్గానియట్టి | గుణకిణంబులగుఱుతులు ♦ గొననియట్టి
కత్తిపిడియంటనట్టి భూకాంతమాళి | బాహుచేతనుగక్షింపఁ ♦ బడియెఁబృథ్వి॥ ౪౮

నకేలంగచ్ఛతి తస్యకాలే । యయుః శరీరావయవా విపృద్ధిం
వంశ్యానుజాః ఖల్వసి లోకకాంతాః । పారంభ సూక్ష్మాః ప్రథిమానమాపుః॥ ౪౯

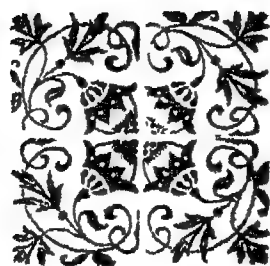
సహస్వజన్మాంతర దృష్టపారాః । స్మరన్నివాక్లేశ కరోగుమాణాః
తిప్రస్తి వర్తాధిగమస్య మూలం । జగ్రాహవిద్యాః ప్రకృతీశ్చపిత్ర్యాః॥ ౫౦

వ్యాహృత్తః కించిదేవోత్తరార్థ । మున్నద్ధమాహోంచిత సవ్యజానుః
అకర్ణమాకృష్ట సబాణధన్వా । వ్యరోచతాస్తే) సవినీయమానః॥ ౫౧
అథ మనువనితానాం నేత్రనిర్వేశనీయం

మనసిజతరు పుష్పం రాగబంధప్రవాళం
ఆకృతకవిధి సర్వాంగీణామకల్పజాతం
విలసితపదమాద్యంయశానం సప్రపేదే॥ ౫౨

ప్రతికృతి రచనాభ్యోమాతి సందర్శితాభ్యః
సమధికతర దూషాః శుద్ధసంతానకామైః
అధి వివిదురమాత్యైరా హృతాస్తస్యయానః
ప్రథమ పరిగృహీతే శ్రీభువో రాజకన్యాః॥ ౫౩

ఇతి శ్రీ రఘువంశే మహాకావ్యే కాళిదాసకృతా
వంశానుకృతా నామాష్టాదశః సర్గః

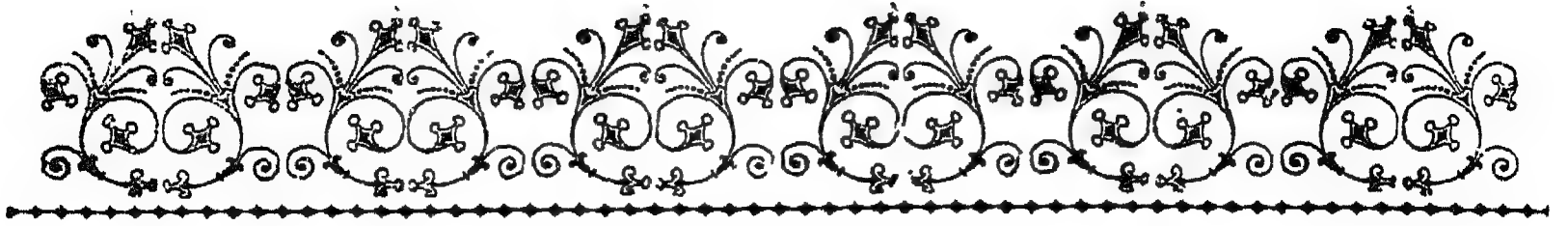
వయసుగడచినకొలదిని ♦ వసుమతీశు । నగములెగాక సూక్ష్మమై ♦ యలరునట్టి
పజలనెంతయు సంతోష ♦ పఱచునట్టి । కులగుణాళియుఁగూడ వర్ధిలఁగజొచ్చె॥ ౪౯
మూడువర్గాలమూలమా ♦ మూడుఁద్యు । లభ్యసించెను గురులకా ♦ యా సమిడక
చన్నజన్మంపుశాస్త్రసం ♦ స్మరణమనఁగఁ । బ్రజలసచివుల స్వాధీన ♦ పఱచుకొనియె॥ ౫౦
పైశరీరమునొకయింత ♦ పఱపియించి । యెడమతోడవంచి సికపైకి ♦ ముడిచికట్టి
యిడిశరమువింటఁజెవిదాఁక ♦ నీడ్చిగుణము । మెఱయుచుండెను విలువిద్య ♦ గఱచివిభుఁడు॥

సీ॥ కామినీజనములు ♦ కన్నులతోఁగ్రోలు, నచ్చమరందంబు ♦ యశావనంబు
అనురాగపల్లవం ♦ బమరునంగజృత్తు, మందుఁగల్గునుమంబు ♦ యశావనంబు
సకలాయనముల ♦ సహజమైయొప్పారు, నంచితాభరణంబు ♦ యశావనంబు
అఖిలవీణాసమ్మ ♦ లవతరించెడునట్టి, గూదిమూలపదంబు ♦ యశావనంబు
ఇట్టియశావనమరుదెంచి ♦ యింపునింప । దివ్యసుందరమూర్తియై ♦ తేజరిల్లె
రాజరాజేంద్రపూజిత ♦ గమ్యయశుఁడు । దర్శనీయాఁడువిభుఁడు ను ♦ దృశ్యుండు॥ ౫౧

సీ॥ దూతికల్ పరికించి ♦ యే తెంచిలిఖియించి, భూపుకన్విందుగాఁ ♦ జూపినట్టి
చిత్రపటాళిలోఁ ♦ జెలఁగుచెల్వనకంటె, మించునందమ్ముతో ♦ మించువారు
వంశక్రమాగత ♦ పదవులలోపల, మన్నింపఁబడునట్టి ♦ మంత్రివరులు
మంచిసంతునురాజు ♦ గాంచునిమిత్తమై, యారసి తెచ్చిన ♦ యట్టివారు
సన్నతగుణాళినొప్పు రా ♦ కన్నెలపుడు । పరిచయగుణాభిరామఁ డభిష్టుడుమఱేఁడు
మున్నెకైకొన్నయట్టియా ♦ భూమిరమల । సవతులుగఁజేసికొనికడు ♦ సంతసిలిరి॥ ౫౨

గద్య

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామలక్ష్మణబాబుచ్చి
వేంకయామాత్య తనూజాత సకలసజ్జనవిధేయ ఆదిపూడి సోమనాథ
నామధేయ ప్రణీతంబయిన యాంధ్రరఘునాంశంబునందు
పంశానుక్రమమున నష్టాదశాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

శ్రీ

రఘువంశమ్

~~~~~

ఏ కో న వి ం శః స ర్గః

—:0:—

అగ్నివర్ణ మభిషిచ్య రాఘవః । స్వేపదేతనయమగ్ని తేజసం
శిశియే శ్శుతనతామ పశ్చిమః । పశ్చిమేవయసినైమిషం వశీ॥

౧

తత్రీర్థ సలిలేన దీర్ఘికా । స్తల్ప మంతరిత భూమిభిః కుశైః
సాధవాసముటజేన విస్మృతః । సంచికాయథలనిః స్పృహస్తపః॥

౨

లబ్ధపాలన విధౌ నతత్సృతః । భేదమాప గురుణాహిమేదినీ
భోక్తు మేవ భుజనిర్జిత ద్విషా । నప్రసాధయితుమస్య కల్పితా॥

౩

సోధికార మభికః కులోచితం । కాశ్చనస్వయమవర్తయత్సమాః
సం నివేశ్య సచివేష్వతః పరం । స్త్రీవిధేయ నవయావనోభవత్॥

౪

కామినీ సహచరస్య కామిన । స్తస్యవేశ్మను మృదంగనాదిషు
ఋద్ధిమంత మధికర్థిరుత్తరః । పూర్వముత్సవ మపోహదుత్సవః॥

౫

ఇంద్రియార్థ పరిశూన్య మక్షమః । సోధుమేక మపిసత్తణాంతరం
అంతరేవవిహరన్ దివానిశం । నవ్యపైక్షత సముత్సుకాః ప్రజాః॥

౬

గౌరవాద్యదపి జాతుమంత్రణాం । దర్శనం ప్రకృతి కాంక్షితం దదౌ
తద్గవాక్ష వివరావలంబినా । కేవలేన చరణేనకల్పితం॥

౭

తం కృతప్రణత యోనుజీవినః । కోమలాత్మ నఖరాగరూషితం
భేజి రేనవ దివాక రాతప । స్పృష్టపంకజ తులాధిరోహణం॥

౮

యానోన్నత విలాసినీస్తన । త్తోభలోల కమలాశ్చదీర్ఘికాః
గూఢమోహన గృహస్తదంబుభిః । సవ్యగాహత విగాఢ మస్మధః॥

౯

శ్రీ

ర ఘు వ ం శ ము.

ఏ క్కో న వి ం శా శ్వా స ము.

గీతములు.

- అగ్ని సమ తేజమునఁబొల్చు ♦ నగ్ని వర్ణుఁ | దనయునభిషేక మొనరించి ♦ తనపదమునఁ
బండితాగ్రణిరఘుకుల ♦ మండనుండు | విషయములనోర్చిచేరె నై ♦ మిషముముదిమి|| ౧
- తీర్థసలిలముచేతను ♦ దీర్ఘి కలను | ధరణిఁబఱచినకుశలచేఁ ♦ దల్పములను
బర్ణగృహములచేసౌధ ♦ వాసములను | మఱచితపమాచరించె ని ♦ ర్మలినవృత్తి|| ౨
- అరులగెల్చినతనతండ్రి ♦ యల్లరులను | నణఁచుటకుఁగాక కేవల ♦ మనుభవింప
భువినొసఁగెఁగానఁగవ్వంబుఁ ♦ బొందలేదు | రాజ్యమేలుటయందునా ♦ రాజనుతుఁడు|| ౩
- తనకుఁబోచిత రాజ్యపాఠనముసల్పి | స్వయముగాఁగొన్నియేండ్లంత ♦ సచివులందుఁ
బెట్టియేల్బడిభారంబు ♦ వెలఁదులకును | దనదునవతావనంబెల్ల ♦ ధారవోసె|| ౪
- కామినులఁగూడికీడించు ♦ కాముకునకు | నుత్సవంబులపయిఁబయి ♦ నుత్సవమ్ము
లంతకంతకుతీవితో ♦ నలరఁజొచ్చెఁ | దనరనగరునసతము మృ ♦ దంగరవము|| ౫
- విషయములనొక్కక్షణమేని ♦ విడిచియుండ | నోర్వఁజాలనియట్టిగూ ♦ యుర్వి నాథుఁ
డంతిపురియందెకడపె న ♦ హర్షిశంబు | దర్శనోత్సుకమాప్రజఁ ♦ దలఁపకుండ|| ౬
- సచివులందలిమోమాట ♦ జనులుగోరు | దర్శనంబియ్యనొకవేళఁ ♦ దలఁచెనేని
పాదమునుజాచి చూపుగ ♦ వాక్షమందు | నదియెదర్శనమచుకొన ♦ నతనిప్రజలు|| ౭
- మృదునఖారుణకాంతులు ♦ మీఁదఁబర్వ | నెంతయుమరమ్మమైన లే ♦ యెండనొప్పు
పద్మమునుబోలుచుండు న ♦ స్పాదమునకె | భృత్యతతిభక్తి మ్రొక్కి య ♦ ర్పించెనేన|| ౮
- కాంతఁబిలాసనతుల పొం ♦ గారుచనుల | చేతఁగలఁగించలించు కం ♦ జాతములను
లోననురతగృహమ్ములఁ ♦ బూనిచెలఁగు | దీర్ఘి కలఁబ్రొథ్థమదనుండు ♦ దేలెఁగేలి|| ౯

- తత్ర)నేక హృతలోచనాంజనైః । ధౌతరాగపరిపాటలాధరైః
అంగనాస్త మధికం వ్యలోభయ । న్నర్పిత ప్రకృతికాంతిభిర్ముఖైః॥ ౧౦
- ఘ్రాణకాంత మధుగంధకర్షిణీః । పానభూమిరచనాః ప్రియాసఖః
అభ్యపవ్యత సవాసితాసఖః । పుష్పితాః కమలినీరింద్యపః॥ ౧౧
- సాతిరేక మదకారణం రహ । స్తేనదత్త మఖిలేషురంగనాః
తాభిగప్యపహృతం యుఖాసవం । సోపిబ ద్వకుశతుల్య దోహదః॥ ౧౨
- అంకమంక పరివర్తనోచితే । తస్యనిన్యతుర శూన్యతాముఖే
వల్లకీచ హృదయంగ మస్వనా । వల్లువాగపిచ వామలోచనా॥ ౧౩
- సస్వయంప్రహత పుష్కరః కృతీ । లోలమాల్యనలయో హరన్మనః
నర్తకీ రభినయాతి లంఘినీః । పార్శ్వచర్తిషు గురుష్వలజ్జయత్॥ ౧౪
- చారున్యత్య విగమేచతస్మఖం । స్వేదభిన్నతిలకం పరిశ్రమాత్
ప్రేమదత్త వదనానిలః పిబ । న్నత్యజీన దమరాచకేశ్వరా॥ ౧౫
- తస్యసావరణ దృష్టసంధయః । కామ్యవస్తుషు నచేషుసంగినః
వల్లభాభిరుపస్పృత్య చక్రిరే । సాభిముక్త విషయాః సమాగమాః॥ ౧౬
- అంగుళీకిసలయాగ్ర తర్జనం । భూచిభంగ కుటిలంచ వీక్షితం
మేఖలాభి రసకృచ్ఛ బంధనం । వంచయన్ ప్రాయినీరవాపసః॥ ౧౭
- తేనదూతి వినితం నిషేదుషా । పృష్ఠతః సురతవార కాత్రిషు
శుశ్రువే ప్రియజనస్య కాతరం । విప్రలంభ పరిశంకినోవచః॥ ౧౮
- తాల్యమేత్య గృహిణీ పరిగ్రహా । న్నర్తకీష్వ సులభా నుతద్వపుః
వర్తతే స్మృతకథం చిదాలిఖ । న్నంగుళీక్షురణ సన్ననర్తికః॥ ౧౯
- ప్రేమగర్భిత విపక్షమత్సరా । దాపతాచ్ఛ మదనాన్మహిక్షితం
నిన్యరుత్సన విధిచ్ఛలేనతం । దేవ్యఉంఘ్రత రుషః కృతార్థతాం॥ ౨౦
- ప్రాతరేత్య పరిభోగశోభినా । దర్శనేన కృతఖండనవ్యభాః
ప్రాంజలిః ప్రణయినీః ప్రసాదయన్ । సోధునోత్ప్రణయ మంధరః పునః॥ ౨౧
- స్వప్నకీర్తిత విపక్షమంగనాః । ప్రత్యభైత్సురనదంత్య ఏవతం
ప్రచ్ఛదాంత గళితాశుభింగుభిః । కోధభిన్న వలయైర్వీవర్తనైః॥ ౨౨

కనులకాటుక చల్లులఁ ♦ గగఁగిపోవఁ । బెదవులందలిరంగెల్ల ♦ వీడిపోవ
సహజనుందరచదనఁజౌ ♦ చానలచట । నధికమోహంబు గొల్పి రఁయ్యవనిపతికి॥ ౧౦

మధురమధుగంధములనీని ♦ మననుఁగొల్పు । పానభూమినిఁబ్రయలతోఁ ♦ బ్రభుడుసాచ్చె
బాగుగావిక సించిన ♦ పద్మనామముఁ । గరిణులనుగూడి కరిసొచ్చు ♦ కరణిదోఁప॥ ౧౧

అంగనలుగోర నేకత ♦ మందునొసఁగె । నతఁడుమదకారియైన ముఖాసనంబు
నకుశమట్టులుదానును ♦ వాంఛఁగోలె । నతివలొసఁగినవారి ముఖాసనంబు॥ ౧౨

నిత్యమునుదాముగ్రీడించు ♦ నెలపుగాన । రెండుమాత్రమెవీడ వా ♦ తేనితోడను
విమలహృద్యరనంబీను ♦ వీణెయొకటి । రమ్యవాక్కులుగలిగిన ♦ రమణియొకతె॥ ౧౩

కంకణమ్ములుహారముల్ ♦ గదలుచుండ । నెంతయుమనోహరముగ వా యిరించివీణ
నభినయంబొజ్జకడనుండు ♦ నపుడెతప్పు । నాటక త్రియలనుఁగొల్పె ♦ నతఁడులజ్జ॥ ౧౪

ముదముఁగొల్పెడు నాట్యము ♦ ముగియబడలి । చెమటఁజెరిగినతిలకంబు ♦ చెలఁగుసతుల
మోములను బ్రేమతోనూది ♦ భూవిభుండు । దేవధనపతులనుమించె ♦ జీవితమున॥ ౧౫

పరులవలననొస్వయమొత్తాఁ ♦ బడసినట్టి । త్కృతలేంద్రుని నూతన ♦ సంగమములు
సగములైపోవుచుండెను ♦ సత్వరముగ । నున్నదున్నట్టురాణులు ♦ దన్నుఁజేర॥ ౧౬

ప్రియలవంచింపయత్నించు ♦ ప్రియుఁడువడసె । చిగురువోల్ వారిమునివ్రేలిచేతివెఱపు
బొమ్మువిటిచినవక్రిత ♦ నమరుచూపు । తఱచుమె లనూళ్ళచేతి బంధనపుఁదీపు॥ ౧౭

రతికినిశ్చయమైనట్టి ♦ రాత్రులందు । వెనుకదూతికచూపిన ♦ పీటనుండి
తన్నుశంకించిప్రియురాండుగి ♦ తఱచునాడు । విరహవాక్యంబులనువిను ♦ వీనులలర॥౧౮

పత్నులాపినబతిదాను ♦ వారసతుల । దుర్లభలమిఁదితమి నేమి ♦ తోఁచకుండఁ
గడపెవారలవ్రాయుదుఁ ♦ గాలమెల్లఁ । జెమటచేవ్రేళ్ళులనుజారఁ ♦ జేతిపుల్ల॥ ౧౯

వలచెఁబతిమమ్మెయనిగర్వ ♦ పడెడునట్టి । సనతులకుమండిమన్మథ ♦ జ్వాలనుండి
యాత్సనంబులమిషచేత ♦ నుడిగియులుక । నతనిఁదెచ్చిక్యతార్థలై ♦ రతనిసతులు॥ ౨౦

కుశితలఁబసన్నలఁగఁజేసి ♦ కొనఁగనెంచి । నచ్చివేకునకేళ్యోడై ♦ పంచకుండు
భోగమునుదెల్పుకన్నుల ♦ పొలుపుతోడ । నదియెరే పెనువారిలో ♦ నలుకమరల॥ ౨౧

విభుఁడుకలఁగోనసనతుల ♦ పేరులెత్త । నతనివిదలించివైచిన ♦ యట్లుతిరిగి
వెనుకకుఁబరుండికన్నీగు ♦ విడిచిసెజ్జ । విటిచ్చివైచిరికంకణాల్ ♦ వెలఁదులలిగి॥ ౨౨

శ్చక్రపుష్ప శయనాల్లతాగృహః । నేత్యమాతికృత చూర్ణవర్కనః
అన్యభూ త్పరిజనాంగ నారతం । సోఽరోధ భయవేషసూత్తరం॥

౨౩

నామవల్లభజనస్య తేమయా । హ్రీప్యభాగ్య మసితస్య కాంక్ష్య తే
లోలుపంబత మనోమమేతితం । గోత్రవిస్థలిత మూదురంగనాః॥

౨౪

చూర్ణ బ్రభులులితస్రగామలం । భిన్న మేఖలమలక్త కాంకితం
ఉత్థితస్య శయనం విలాసిన । స్తస్య విభ్రమతాన్యపాన్యజోత్॥

౨౫

సస్వయంచరణ రాగమాదధే । యోషితాన్తచ తథాసమాహితః
లోభ్యమాన నయనః శ్లధాంశుక్తే । రేఖలాగుణపదైర్నితం బిభిః॥

౨౬

చుంబనే విపరివర్తితా ధగం । హస్తరోధి రశనావిఘట్టనే
విఘ్న తేచ్చమసితస్య సర్వతో । మన్మథేం ధనమభూద్యధూరతం॥

౨౭

దర్పణేషు పరిభోగ దర్శినీ । ర్నర్మపూర్వమనుపృష్ట సంస్థితః
చాయయాస్మిత మనోజ్ఞయానధూ । ర్హీనిమిలిత ముఖీశ్చకారసః॥

౨౮

కంఠసక్త మృగుబాహుబంధనం । న్యస్త పాదతల మగ్రపాదయోః
పార్థిర్యంత శయనోత్థితం ప్రియా । స్తంనిశాత్యయ విసర్గచుంబనం॥

౨౯

ప్రేక్ష్యదర్పణ తలస్థమాత్మనో । రాజవేష మతిశక్రశోభితం
పిప్రియేన సతథాయథాయువా । వ్యక్త లక్ష్మపరిభోగమండనం॥

౩౦

మిత్రీకృత్య మపదిశ్య పార్శ్వతః । ప్రస్థితం తమనాస్థితం ప్రియాః
విద్యమే శతఫలాయనచ్చలా । న్యంజనే తిరురుధుః కచగ్రహ్నే॥

౩౧

తస్యనిర్దయ రతిశ్రమాలసాః । కంఠసూత్ర మపదిశ్యయోషితః
అధ్యశేరత బృహద్భజాంతరం । పీఠరస్తనవిలుప్త చందనం॥

౩౨

సంగమాయ నిశిగూఢచారిణం । చారదూతి కథితం పురోగతాః
వంచయిష్యసి కుతస్తమోవృతః । కామకేతిచకృషుస్తమంగనాః॥

౩౩

యోషితా ముడుపతేరివార్చిషాం । స్పృగ్నిర్వృతిమసావవాఘ్నవక్
ఆరురోహ కుముదాకరోపమాం । రాత్రిజాగర పగోదివాశయః॥

౩౪

వేణునాదశనపీడితాధరా । వీణయానఖపదాంకితోరసః

శిల్పకార్య ఉభయేనవేజితా । స్తం విజిహ్వనయనావ్యలోభయన్॥

౩౫

దూతికలుచూపుమార్దానఁ ♦ బీ'తినరిగి । తీర్చియుండినఱిసెజ్జఁ ♦ దీఁగెయిండ్లఁ
బరిజనస్త్రీలతోసల్పెఁ ♦ బతిరతంబు । పత్నులభయంబుచేమేను ♦ వణకుచుండ॥ ౨౩

పిలిచితినిన్నుఁబ్రియురాలి ♦ వేరువెట్టి । యామెభాగ్యమెనాకును ♦ నబ్బనిమ్ము
మదియునదెకోరెనంచని ♦ మగువలఁద్రు । తప్పువేళ్ళనుబిలుచు నా♦తనికిసతమ॥ ౨౪

కలితరాగంబుచెదరిన ♦ యలరుసరులు । చెడినమొలనూళ్లు లత్తుక ♦ చిన్నెలుండు
నతఁడులేచినపానుపే ♦ యతనివైన । నురతకేళీవిలాసముతో ♦ చూపుచుండు॥ ౨౫

లలనలకుఁదానెపాదాల ♦ లక్కరసము । గూర్చునతనికిమదిదానఁ ♦ గుదరఁద్యై
నంకుకిముజారిమేళిల ♦ యలరుచుండు । పిలుఁదులకుదృష్టిమాటికిఁ ♦ బఱచుచుంటు॥ ౨౬

ముద్దుగొనకుండవెస్కకు ♦ మోవిఁద్రెప్ప । పోకముడివెప్పహస్తంబుఁ ♦ బోవనెట్టు
వెలఁదులరతంబుగోర్కికి ♦ విఘ్నమిడియు । నతనికాచుగ్నికింధన ♦ మైతనర్చె॥ ౨౭

అద్దముననుపభోగ చిహ్నములఁజూచు । చెలువలకువెస్క వేడ్కమై ♦ నిలిచితనదు
నవ్వపొతిబింబమునుజూపి ♦ నానచేత । వారుదలనంచుకొనఁజేసెఁ ♦ బార్థివుండు॥ ౨౮

కాంతుఁడెడఁబాయనెంచి నిశాంతమందుఁ । దల్పమునువీడఁబ్రియురాండు♦తన్నపాలు
కంతమునుమ్మదుకరములఁ ♦ గొంగిలించి । ముద్దువేడిఁపాదాగ్రి ♦ మలనునిల్చి॥ ౨౯

భోగచిహ్నలియనియెడు ♦ భూషణాళి । కలరినట్టులుపడుచుతేఁ ♦ డలరలేదు
శకుంమించెడురాజ వేవంబుతోడ । నద్దమునబింబితంబైన ♦ యపుడకూడ॥ ౩౦

ఆపుకార్యంబువేర్వెట్టి ♦ యన్యకాంతఁ । జేగఁబోవఁగఁదమకింపఁ ♦ జేరిపిరియలు
నీవుపరువెత్తుమిషలోని ♦ నిజముదెలిసె । నిలుశతుఁడయంచుసిగబట్టి ♦ నిలిపిరతని॥ ౩౧

అతనిరతిసీడనెంతయు ♦ నలసిసతులు । కాంగిలింతనెపమ్మున ♦ గంధమెల్ల
గొప్పపాలిండ్లచేడుల్చి ♦ విప్పటరమ । నందు నిద్రనుజెందిరి ♦ హాయిగాను॥ ౩౨

గూఢముగరాతిఁబ్రియురాలిఁ ♦ గూడఁబోవు । సంగతినిదూతికలచేత ♦ సకియలెఱిగి
ముందుగానేగికాముకా ♦ మోసపుతై । చీకటినిననిస్వగృహములో ♦ చేర్చిరతని॥ ౩౩

కామినీస్పర్శమనుచంద్రి ♦ కాంతినలరి । మించుకేళినిరేయెల్ల ♦ మేలుకాంచి
పగటిపూటనుహాయిగాఁ ♦ బవ్వళించి । రాజురంజిల్లెఁగముదా కరంబువోలె॥ ౩౪

వేణువునుబంటినొక్కల ♦ పెడఁనునిచి । గోటినొక్కలతోడమీదఁ ♦ గూర్చివీణెఁ
గట్టమునరెడఁబిల్చుమలో ♦ గఱచుసతుల । కుటిలదృష్టులునృపునకుఁ ♦ గొలిపెబాళి॥ ౩౫

అంగసత్త్వ వచనాశ్రయం మిథః । స్త్రీషునృత్య ముపధాయదర్శయన్
సప్రయోగ నిపుణైః ప్రయోక్తృభిః । సంజఘర్ష సహమిత్రసన్నిధౌ॥

3౬

అంసలంబి కుటజార్జున స్రజ । స్తస్యనీపరజసాంగరాగిణః
ప్రాప్యప్రిప్రమద బర్హిణేష్వభూత్ । కృత్రిమాద్రిషు విహారవిభ్రమః॥

3౭

విగ్రహోచ్ఛశయనే పరాజ్ఞుభీ । రానునేతు మబలాః సతత్వరే
అచకాంక్ష ఘనశబ్దవిక్లవా । స్తావిన్యత్య విశతీర్భజాంతరం॥

3౮

కార్తికీషు సవితానహగ్న్యభా । గ్యామినీషు లలితాంగనా సఖః
అన్వభుంక్త నురతశ్రమాపహం । మేఘముక్త విశదాం సచంద్రికాం॥

3౯

నైకితంచ సరయాం విన్యణ్వతీం । శ్రోణిబింబమిహం సమేఖిలం
స్వప్రియా విలసితానుకారిణీం । సౌధజాల వివరైర్వ్యలోకయత్॥

౪౦

మగ్నరై రగురుధూపగంధిభి । ర్వ్యక్త హేమరశనైస్త మేకతః
జహురాగ్రధనమోక్షలోలుపం । హేమనై ర్నివసనైః నుమధ్యమాః॥

౪౧

అర్పితస్తి మిత దీపదృష్టయో । గర్భవేశ్మను నివాతకుక్షిషు
తస్యసర్వనురతాంత రక్షమాః । సాక్షితాం శిశిరరాత్రయోయయాః॥

౪౨

దక్షిణేన పవనేన సంభృతం । ప్రేక్ష్యమాత కుసుమం సప్లవం
అన్వనై షుర విధూతవిగ్రహో । స్తందురుత్సహ వియోగమంగనాః॥

౪౩

తాః స్వమంగ మధిరోప్య దోలయా । ప్రేంఖియన్పరిజనాపరిద్ధయా
ముక్తరజ్జు నిబిడం భయచ్ఛలాత్ । కంతబంధన మవాపబాహుభిః॥

౪౪

తంపయోధర నిషిక్తచందనై । ర్మాక్తిక గ్రథితచారుభూషణైః
గ్రీష్మవేష విధిభిః సిషేవిరే । శ్రోణిలంబి మణిమేఖిలైః ప్రియాః॥

౪౫

యత్సభగ్న సహకారమాసవం । రక్తపాటల సమాగమం పపౌ
తేనతస్య మధునిర్గమాత్కృశ । శ్చిత్తయో నిరభవత్పునర్ననః॥

౪౬

వీవమింద్రియ నుఖానినిర్విశ । న్నన్యకార్య విముఖః సపార్థివః
ఆత్మలక్షణ నివేదితాన్యతూ । నత్యవాహయదనంగవాహితః॥

౪౭

తంప్రమత్త మపినప్రభావతః । శేకురాక్రమితుమన్యపార్థివాః
ఆమయన్తు రతిరాగసంభవో । దక్షశాప ఇవ చంద్రమక్షిణోత్॥

౪౮

అంగవాగ్భాషములతోడి ♦ యభినయమ్ము । నతివలకు నంతరంగమ్ము ♦ నందునేర్చి
చిత్రముగ మిత్రులందు ద ♦ కృపఁజేసి । యభినయాచార్యులను మించి ♦ యలరుచుండె॥

భుజములనుబుద్ధిమల్లెల ♦ పూలసరులు । కడిమిపుప్పొడిపూత యంగమునఁబొదల
నాట నెమరులను' స్వ కీర్తి ♦ డాద్రులందు । నీతిసలిపెను దివ్యర్షి ♦ కాలమందు॥ ౩౭

ఉలుములకునుల్కి వాగలే ♦ యుగముఁజేగ । నచ్చుటనుగోరియలుక చేఁ ♦ బడక యందుఁ
దెడ మొక మువెట్టిసంజిన ♦ క్రియలసశుల । ననునయింపంగఁద్యగపడఁ ♦ డననికభుఁడు॥

రమలనుగూడికార్తిక ♦ రాశ్రీలందు । మేలుకట్టులను' ప్పారు ♦ మేడలందు
రాజానువతం' ననుగన్న ♦ శ్రీమముఁదొలఁచు । ఘనరహితసుద్రచంద్రిక ♦ లనుభవించె॥

ఇనుకదిట్టలుఁబ్రొందులై ♦ యింపునింప । హంససిండులు మొలనూలి ♦ యందెమొందఁ
దనప్రియలఁబోసునగుయపు ♦ భాణిధవుఁడు । గాంచె మేడలసోదణ ♦ గండ్లనుండి॥ ౪౦

అగుపడఁగ హేమమేధుల ♦ లగరుధూప । వాసనలుగ్రమ్మ మగ్గుర ♦ ధ్వనులునిగుడఁ
గలుగు హేమంశవసనముల్ ♦ గట్టివిష్ణు । నానికనుమధ్యలెంతయు ♦ హర్ష మిడిరి॥ ౪౧

గాఢోన్మత్తహోసలి ♦ గదులయందు । నిలిచివెలిగడుదీపముల్ ♦ నేత్రములుగ
మరునితేలికిఁబగిన హేమంశరాశ్రు ♦ లశనికృష్ణమ్ములకుసాక్షు ♦ లైచెలంగి॥ ౪౨

దక్షిణపుగాలిచేతఁ జూ ♦ తముచిగిర్చి । పూచుటనుజూచియతనితోఁ ♦ గొలఁతులంతఁ
గొలయలుకనూనిన్నే హంస ♦ బూనిరింక । నోగ్ధసాధ్యంబు గాదు వియోగమంచు॥ ౪౩

తూఁగుమంచాపనుకొలుల ♦ దొడనుజేర్చి । యుండునాతఁడు నేనకు ♦ బూచియూచి
వీడఁబ్రొక్కలుపడిపోచు ♦ భీతిమిషుచు । బడసెఁగొంగిలి నెలఁతల ♦ బాహువులను॥ ౪౪

స్థనములనుజూచుచందన ♦ చర్మఁగూర్చి । ముతైములను' ప్సభూషణ ♦ ములనుదాల్చి
ములలుచుణి' మేధులలు' వేలి ♦ వెలఁగుచుండ । స్వామిఁగొల్చిరిగ్రీష్మ వేషములఁబ్రయలు॥

పొలలిపుష్పముల నెల్లి ♦ పలుపఁబడిన । మావిచిగురులచేనైన ♦ మద్యమాన
మధువునోయినఁగృశియించు ♦ మదనుఁడంత । నతనిలోనూత్న భాషంబు ♦ నందెమగల॥ ౪౫

మన్మథుఁడేరణంబున ♦ మనుజవాగుఁ । డనుభవించుచువిషము సౌఖ్యములనిట్టు
నితనకాగ్యమ్ములనుమాని ♦ బుశువులెల్లఁ । గడపెఁదల్లక్షణంబు లంగమునఁదాల్చి॥ ౪౬

వ్యసనపుడఁడయ్య నానిప్రభాషమునను । బరిభవించుసంగలేరైరి ♦ సరులునృపులు
కాని గతిరాగజనిత నోగముననొందెడు । దుశ్శాసానశశివలెఁ ♦ డులుఁగఁజొచ్చె॥ ౪౭

దృష్టవోపమపి తన్నసోత్యజన్ | సంకనస్తు భిషజామనాశ్రయః
స్యామభిస్తు విషయైర్వృత్తతో | దుఃఖమిదమగ్రహోనివాచ్యతే॥

౪౯

తస్యపాండు నదనాల్ప భూపతా | సాచలంబగమనామృదుస్వనా
రాజయత్కృ పరిహానిరాయయా | కామయాన సమచస్థయాతులాం

౫౦

వ్యోమపశ్చిమ కళాస్థితేందునా | సంకశేష మిచఘృష్టపల్వలం
రాజ్ఞితత్కుల మభూత్ త్నయాతురే | వామనార్చిరివదీపభాజనం॥

౫౧

బాధమేషు దిననేషుసార్థిణః | కర్మసాధయతి పుత్రజన్మనే
ఇత్యదభ్యతరుజోస్య మంత్రिణః | శశ్వదూచరఘు శంకినీః ప్రజాః॥

౫౨

సత్వనేకననితాసఖోపేసక | పాపనీమనవలోక్య సంతతిం
వైద్యయత్న పరిభావినంగదం | నప్రదీప ఇవవాయుముత్యగాత్॥

౫౩

తంగృహోపననపిసంగతాః | పశ్చిమక్రతు విదాపురోధసా
రోగశాంతిమ పశ్యంత్రాః | సంభృతేశిభిరీ ఘోరమాదఘుః॥

౫౪

తైః కృతప్రకృతి ముఖ్యసంగ్రహైః | రాశుశస్య సహధర్మచారిణీ
సామృద్ధ్య శుభగర్భలక్షణా | ప్రత్యపద్యతనరాధిపశ్రియం॥

౫౫

తస్యాస్త హవిధ నరేంద్రవిపత్తి శోకా | మష్టేర్విలోచనజలైః ప్రధనాభితప్తః
నిరూపితః కనకకుంభముఖోజ్జితేన | చంకాభిషేక విధినాశిశిరేణగర్భః॥

౫౬

తంభావాయ ప్రసవసమయాకాంతీణీనాం ప్రజానా
మంతర్గూఢం క్షీతిరివనభో బీజముష్టిందధానా
మాలైః సార్థం స్థవిరసచివైర్దేమసింహానస్థా
రాజ్ఞీ రాజ్యం విధివదశిషస్పర్తుగవ్యాహతాజ్ఞా॥

౫౭

ఇతి శ్రీరఘునంశే మహాకావ్యే కాళిదాసకృతానగ్నివర్ణ
శృంగారోనా మైకోనవింశఃసర్గః.

వినఁడువైద్యులమాటలు ♦ గనఁడుకీడు । మద్యననితాదికపయమలే ♦ మానలేఁడు
 పీఠికరమైనవ్యసనాళి ♦ చేతఁబడిన । నెంతకప్తమువారలెంప ♦ నిందియమల॥ ౪౯
 మాము తెలు పెక్కభూషణ ♦ ములునుగఱఁగె । నుడిరసమనుక్కిఁజెరలచేనడపునెగ్గె
 కాముకానస్థ రాజయఁత్తున్యనస్థ । రెండునుసమానముగదోచు ♦ చాండఁజూడ॥ ౫౦
 అంత్యకళనిల్చుశశితోడి ♦ యభ్రమట్టు । లడుసెమిగిలిన వేసవి ♦ పడియపగిది
 వట్టికొడిమాత్రమేగల్గు ♦ ప్రమిదెకగణి । రఘుకులంబుండె త్తయయుక్త ♦ రాజుఁగూడి॥
 అతనిఁగూరిచిభీతాత్తు ♦ లైనప్రజలు । మాటిమాటికినడుగఁగా ♦ మంత్రిపరులు
 సంతతికివేఁడువిధులను ♦ సలుపుచుండు । సత్యమనిమాసిపెట్టిరి ♦ స్వామిరుజను॥ ౫౧
 కాంతలెందఱికోతాను ♦ గాంతుఁడయ్యు । నమలమాసంతుగాంచున ♦ యతఁడసాధ్య
 మైనకోగంపుధాటికి ♦ నాగఁడయ్యె । వాతహతికాగలేని దీ ♦ పంబుకరణి॥ ౫౩
 ఎంతయునుగూఢముగఁ బ్రజఁలెఱుఁగకుండ । నతనినిగృహహోషణనమండ ♦ యపరఃధులఁ
 దెలిసినపురోహితునిఁగూడి ♦ దీప్తశిఖిని । సచిన్తలించిరి కోగోపఃశాంతివిపను॥ ౫౪
 పరిజలలోముఖ్యులైనట్టి ♦ వారిఁగూడి । మంత్రిలుసహాయమొనరింప ♦ మానవేంద్రు
 ధర్మపత్నిశుభంబయి ♦ తనరుగర్భ । చిహ్నమలరాణిరాజ్య లక్ష్మీనినప్రించె॥ ౫౫
 నృపతిమృతికోకజనితోష్ణ ♦ నేత్రజలము । నలననుడికిన యామెగఁగృహ్యమృషిపఁ
 గనకకలశోద్గతాభి షేకప్రశస్త । శీతధారలఁజల్లారి ♦ చెన్నుమీఁట॥ ౫౬
 సీ॥ పృథ్విగర్భమునఁ ♦ బిడికెడుధాన్యంబు, పొల్చుకానఁమనఁ ♦ దాల్చుకరణిఁ
 బ్రసవంబునకువేడ్క- ♦ పడివేచియాండెడు, ప్రజకువేల్గులుగగ ♦ ర్భమానుదాల్చి
 సిరులమించెడు హేవఁ ♦ సింహాసనంబునఁ, గొలువులాఠీతోఁ ♦ గూరుచుండి
 రాచకార్యంబులఁ ♦ బ్రవివలభక్తితో, సచివులందఱుఁగూడి ♦ సాయపడఁగ
 నుర్విఁదనయాజ్ఞకెదురులే ♦ కుండునట్లు, నర్వసమ్మతమగ యథా ♦ శాస్త్రముగను
 బ్రబలమైనట్టితనపతి ♦ రాజ్యమెల్ల । నేలఁదదాజ్ఞి లోకులఁపాలిజనని॥ ౫౭

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాకలిత శ్రీరామాయణంబు
 బుచ్చివేంకయమాత్యశానూజాతి సకలసజ్జనాధేయ ఆదిప్రాణి
 సోమనాథనామధేయప్రణీతంబయిన యాంధ్రగఘనం
 శంబునందు నగ్నినర్ణశృంగారంబును నేరొ

నవవింశత్యాసము సంపు

26672
25.3.13

శ్లోకముల శుద్ధ సత్రిక.

పుట.	శ్లోకము.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧	౯	గత్స్య	గత్స్య
౩	౩౫.	నశిష్ట	నశిష్ట
౫	౪౯	పత్స్య	పత్స్య
"	౫౨	మృగే	మృగే
"	౫౫	ద్ధూతేః	ద్ధూతేః
౧౦	౧౧	సభాభం	సభాభం
౧౦	౧౨	తాభిః	తాభిః
"	౨౦	క్షపా	క్షపా
"	౨౧	చానర్చ్య	చానర్చ్య
౧౧	౨౪	మను	మను
"	౩౫.	మిత్రం	మిత్రం
౧౨	౩౭	అధైన	అధైన
౧౩	౬౧	నసింహం	నసింహం
౧౬	౩	న్యపాయే	న్యపాయే
౧౭	౧౬	అదేయ	అదేయ
౧౮	౨౭	వర్తనా	వర్తనా
"	౨౯	ద్విపశ్చి	ద్విపశ్చి
౧౯	౩౮	మప	మప
౨౦	౫౧	అలం	అలం
"	౫౯	పత్రిణా	పత్రిణా
౨౪	౨౭	యోషితః	యోషితః
"	౩౪	జనపదాక్	జనపదాక్
౨౫	౩౬	నేతానా	నేతానా
"	౪౮	మపి	మపి
౨౭	౬౨	రజస్య	రజస్య
౩౪	౫౧	నాశ	నాశ
౪౦	౩౯	ర్భనం	ర్భనం

పుట.	శ్లోకము.	తప్పు.	ఓప్పు.
౪౧	౪౧	స్వాభావ	స్వాభావ
౪౨	౬౧	మూరేః	మూరేః
౪౪	౮౪	ర్పితృ	ర్పితృ
"	"	విదర	విదర్భ
౪౭	౧౦	కశ్యా	కశ్యా
౪౮	౨౫	చకార	చకార
"	"	మ	మ
౪౯	౩౯	సాందీ	సాందీ
"	౪౦	ధ్వజనీ	ధ్వజనీ
౫౬	౫౨	త్వయ	త్వయి
౬౫	౬౩	నన	రవ
౬౬	౮౭	పతిం	పతిం
౭౦	౨౬	యాథార్థ్యం	యాథార్థ్యం
"	౩౫	రవ్యాహృ	ర్థవ్యాహృ
౭౪	౮౫	ర్షిదాం	ర్షిదా
౭౬	౨	కులే	కులే
౭౭	౨౨	యస్మ	యస్మ
౭౯	౩౮	దుహిత	దుహితృ
౮౧	౬౫	శిరచ్ఛిదా	శిరశ్శిదా
౮౯	౨౬	లక్ష్మీ	లక్ష్మీ
౮౭	౩౮	శూర్ప	శూర్ప
౮౮	౫౨	రాస్తానాం	రాస్తానాం
౯౦	౭౯	మేఘస్వే	మేఘస్వే
"	౮౭	రామణ	రామణ
౯౯	౩	కపిలే	కపిలే
౯౪	౧౭	విమాన	విమాన
౯౫	౨౪	భీర	భీర
౯౬	౪౨	వ్యాజార్థ	వ్యాజార్థ
౧౦౧	౧౩	బందె	బందె
౧౦౨	౨౭	పపచ్చ	పపచ్చ

పుట.	శ్లోకము.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౦౨	౩౫	రు	రు
౧౦౩	౪	టప	టప
౧౦౦	౩౩	కవి	కవి
౧౦౫	౯౮	పర్జ	పర్జ
౧౦౬	౧౨	మిషాభిః	మిషాభిః
"	౧౫	న్యంకుభిః	న్యంకుభిః
"	౨౦	వివా	దివా
౧౨౦	౩౮	విస్సర్గాత్	విస్సర్గాత్
"	౪౪	శీతా	శీతా
౧౨౧	౫౫	ననక్రం	ననక్రం
"	౫౮	రోదైః	రోదైః
"	౫౯	తద్భద్న	తద్భద్న
౧౨౨	౬౩	పరీని	పరీని
"	౬౭	కులితా	కులితా
౧౨౩	౭౬	వాగే	వాగే
"	౮౧	త్ర	త్ర
౧౨౪	౮౧	నభసే	నభసే
౧౩౩	౧౧	సదై	సదై
౧౩౪	౨౩	పూషిత	పూషిత
"	౨౫	ద్విషాం	ద్విషాం
౧౩౮	౧౯	మభిలేమ	మభిలేమ
"	౨౦	ఉంఝిత	ఉంఝిత
"	౨౨	ప్రత్యై	ప్రత్యై
౧౪౦	౪౦	మేఖలం	మేఖలాం

పద్యముల శుద్ధ పత్రిక.

పుట	పద్యము.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧	౫	అఖిల	అఖిల
౫	౫౨	పణ	పణ్ణ
"	౫౮	రాజఋషి	రా-చఋషి
౫	౯౦	దాఁటి	దాఁటు
౧౦	౧౦	నిజ్జనపాలు	నజ్జనపాలు
"	౧౫	ధనువు	దనువు
౧౧	౩౨	M	ధి
"	౩౫	నికుంభి	నికుంభ
౧౩	౫౧	యర్థమీ	యర్థమే
"	౫౩	పథసున	పదసున
౨౦	౫౬	శిరము	శగము
౨౨	౧	పూర్వ	పూజ్య
"	౬	సర్వతి	సరస్వతి
"	౯	గుణముల	గుణముల
౨౪	౨౪	కరుగ	కొఱకు
౨౫	౩౬	తాఁకి	తాఁక
"	"	నాటి	నాఁడ
"	౩౮	జేర్చి	జేర్చి
"	౪౮	నయ్యె	నయ్యె
"	౫౨	దాఁటి	దాఁడ
"	౫౪	సంహార	సంచార
"	౫౯	చిహ్నము	చిహ్నముల్
౨౭	౬౫	గూరుచుండ	గూరుచుండి
"	౬౮	నేర్చె	నేర్చె
౩౦	౧౦	నేర్చి	నేర్చి
"	౧౫	శిష్టుడౌ	శిష్టుడౌ
"	౧౮	అనుచు	అనుచు

పుట	పద్యము.	శబ్దము.	వి. పద్య.
౩౩	౪౨	కానుకగ	కానుగల
౩౫	౬౭	దమ్మలి	దమ్మలి
౩౬	౭౩	బాపి	బాసి
”	౭౪	పాడుటచే	పాడుటచే
౩౯	౧౦	చెలిసి	చెలిసి
౪౦	౩౩	లేచాంకుర	లేచాంకుర
”	౩౫	మంభోరు	మగువరో
౪౧	౪౧	యనువు	యనువు
౪౨	౫౧	నానింత	నానింత
౪౩	౬౩	నినాకిని	నినాకినా
౪౪	౭౫	నేలమండ	నేలమండ
”	”	చామ	చామ
”	౭౮	చగవడుందు	చగవడునను
౪౬	౧	పగిదిని	పగిదిని
”	౭	పట్టిచే	పట్టిచే
౪౭	౧౩	సంకరణంబు	సంకరణంబు
౫౧	౭	బరుసాప్పగూర్పు	బరుసాప్పగూర్పు
౫౨	౬	పడుచు	పడుచు
౫౩	౧౬	రఘుని	రఘుని
”	”	రాఘవునిం	రాఘవునిం
౫౪	౩౩	దరణి	దరణి
”	౩౫	యవమతి	యవమతి
౫౫	౪౪	నక్కటకట	నక్కటకట
౫౭	౬౭	మంత్రపీ	మంత్రపీ
౫౮	౮౫	కర్మల	కర్మల
౬౦	౩	కర్మముల	కర్మముల
౬౧	౧౬	శక్తి	శక్తి
౬౨	౨౯	నిడిననఖి	నిడిననఖి
౬౪	౫౯	౧౬	౧౯

పుట.	పద్యము.	తప్ప.	ఓప్పు.
౬౯	౧౯	యా యాయి	మా యాయి
౭౮	౨౬	దీని	దీసి
„	౩౧	మాని	మాని
౮౦	౪౯	లంటి	లంటె
౮౪	౪	బొట చేత	బొట్ట చేత
౮౯	౭౧	జేసి	జేసె
౯౦	౭౫	స్వామి	స్వామి
౯౨	౧౦౪	గణరమ్య	గుణరమ్య
౯౪	౧౦	యింతియ	యెంతయ
„	„	తిమింగిలము	దిమింగిలము
„	౧౮	కలకంతి	వెరుకకు
౯౫	౨౩	స్థలస్మిదే	ప్రదేశమిదె
„	౩౪	నెక్కుమ	నేటికి
„	„	ప్రమద	బ్రమద
౯౬	౩౮	శాతకర్ణిడు	శాతకర్ణికి
„	౪౨	మనము	మనము
„	౪౪	వరల	వరల
„	౪౭	మోమట	వక్త్రము
౯౭	౪౯	నింత	నింతి
౧౦౫	౬౮	కురిలె	కురరివతె
„	౭౪	నీగ్ర	నీవగ్ర
౧౦౬	౮౬	దానివలె	దానివలె
౧౦౯	౨౦	గొట్టి	గొట్టె
౧౧౦	౩౬	వారియంద	వారియందు
౧౧౨	౫౭	దాను	జేయు
౧౧౩	౭౧	తనయులేనీకటంచు	వెనుమునీనుతులంచు
౧౧౪	౭౮	పదము	పదము
౧౧౮	౧౫	బెట్టి	బెట్టె
౧౧౯	౨౩	కొర్కికి	కొర్కికి

పుట.	పద్యము.	తప్పు.	ఓప్పు.
౧౧౯	౨౪	గోల్సు	గొల్సు
౧౨౭	౩౫	ప్రేతిచే	ప్రేతిచే
౧౩౧	౫౧	గూర్చెగోళము	గూర్చికోళము
౧౩౫	౪౭	లేచి	వేచి
౧౪౧	౫౨	వేడు	వేడు
”	౫౭	లోకుల	లోకుల

శీర్ష పలుచోట్ల నెఱుసున్న కఱుసున్న చదుటయు, 'వ' కారమంటకపోవుటయు, డటస్థించినది. చదువరు లాయాచోట్లగమనించి సరించుకొందురుగాక.

26672
25.372